

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Львівський національний університет імені Івана Франка
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Глухівської міської ради Сумської області

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика

МАТЕРІАЛИ

*IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності:
теорія і практика»*

19 лютого 2026 року

Глухів – 2026

УДК: 378:[005.745:004]-057.4-057.875 (082)

Р64

Друкується за рішенням вченої ради Глухівського НПУ ім. О. Довженка
(протокол № 8 від 25.02.2026 р.).

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності :
теорія і практика : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції (м. Глухів, 19 лютого 2026 року) / за науковою
редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ
Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2026. 256 с.

Відповідальний за випуск: д.п.н., проф. Пінчук Ірина Олександрівна

До збірника матеріалів увійшли тези доповідей науковців,
педагогічних працівників, молодих учених та здобувачів освіти за
результатами науково-дослідної роботи за напрямками: теоретичні засади
формування soft skills у здобувачів освіти, методичні основи формування
soft skills у здобувачів освіти, технології формування наскрізних умінь у
здобувачів освіти.

Матеріали будуть корисними для науковців, педагогічних
працівників, молодих дослідників, аспірантів, магістрантів, студентів, а
також широкого кола читачів, які цікавляться актуальною науковою
проблематикою.

*Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків,
достовірність результатів, а також дотримання принципів академічної
добросовісності несуть автори публікацій.*

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2026

© Автори публікацій, 2026

ЗМІСТ

Алексеев Є. О.	Розвиток самоорганізації та емоційного інтелекту у здобувачів початкової освіти	8
Андреев В. О.	Формування soft skills у фахових молодших бакалаврів з радіоелектроніки	10
Андросенко А.О.	Педагогічна майстерність майбутніх учителів технологій як чинник розвитку soft skills здобувачів освіти	12
Аторіна В. М.	Формування soft skills у здобувачів освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою навчання»	13
Бабаліч В. А.	Формування гнучких навичок здобувачів освіти у сфері фізичної культури і спорту	15
Барко М. Ю.	Інтеграція змісту культурної компетентності та гнучких умінь (soft skills) у процесі музичного виховання молодших школярів	17
Батура Д. А.	Соціально-політичні та безпекові ризики у професійній діяльності майбутніх педагогів	19
Бершадська К.Ю.	Компетентнісно-орієнтовані завдання з англійської мови для розвитку емоційного інтелекту молодших школярів	22
Бикова Т. Б.	Особливості розвитку гнучких умінь з використанням технології навчання на основі викликів	25
Білка Л. М.	Розвиток емоційного інтелекту як ключового гнучкого уміння учнів НУШ в умовах воєнного стану	27
Бірюк Л. В.	Особливості соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах	28
Бірюк Л. Я.	Розвиток стресостійкості особистості в умовах глобальних викликів	31
Бірюк О. А.	Мотиваційна діяльність як психологічна основа формування соціальної компетентності молодших школярів на уроках англійської мови	35
Боженко В. С.	Роль мотиваційної сфери особистості у формуванні soft skills молодших школярів	40
Будкевич В. А.	Технології розвитку soft skills у підготовці магістрів права: досвід Великої Британії та можливості для України	41
Бутенко Г. О.	Формування soft skills в учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізичної рекреації	43
Бутич А. В.	Формування самоосвітньої компетентності учнів на уроках технологій як основи для розвитку навичок навчання впродовж життя (soft skills)	45
Валькова Г. В.	Теоретичні аспекти формування комунікативних та емоційних компетентностей здобувачів освіти Нової української школи	46
Винничук С. О.	Методичні особливості формування рефлексивних умінь майбутніх учителів початкової школи	48
Вознюк А. В.	Емпатія як важлива складова соціальних навичок (soft skills) у майбутніх психологів: значення, рівні прояву та специфіка розвитку в системі фахової підготовки	51
Гаврильчик В. О.	Формування природничої компетентності молодших школярів засобами моделювання зв'язків у природному угрупованні	54
Гайдучик В. І.	Розвиток уяви молодших школярів на уроках словесності засобами театралізації творів художньої літератури	55
Гарбар М. А.	Використання інтерактивних онлайн-платформ для розвитку комунікативних soft skills учнів 3 класу на уроках англійської мови	58

Голікова І. С.	Використання цифрових фітнес-технологій для розвитку «soft skills» здобувачів освіти	60
Гордієнко Т. В.	Soft skills у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів: теоретичні підходи	63
Гордієнко С. С.	Роль м'яких навичок у процесі формування іншомовної компетентності майбутніх учителів технологій	65
Горкун У. С.	Критичне мислення як гнучка навичка здобувача початкової освіти	67
Губатенко О. М.	Soft skills як складова професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури	69
Демченко С. О.	Розвиток soft skills як основа для формування громадянської компетентності молодших школярів	72
Денисенко А. А.	Технології формування наскрізних умінь у здобувачів освіти на уроках математики	74
Дехтярьова С. В.	Розвиток критичного мислення у здобувачів освіти на заняттях з інформаційних технологій в освіті	75
Дмитренко В. М.	Проектна компетентність майбутніх фахівців як універсальна навичка ХХІ століття	77
Дубова Л. М.	Роль гнучких навичок у процесі адаптації підлітків до умов дистанційного навчання	79
Жежера В. О.	Soft skills як інструмент реалізації освіти для сталого розвитку в підготовці майбутніх учителів	80
Журенко М. А. Швець Н. М.	Методика навчання роботі з системами електронного документообігу як складова формування цифрової компетентності	83
Забелло Є. О.	Розвиток відповідального ставлення до власного здоров'я у молодших школярів засобами навчальних ситуацій при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	85
Заїка А. О.	Soft skills у цифрову епоху: як вивчення програмування трансформує мислення здобувачів освіти	86
Заїка О. В.	Методичні засади формування soft skills у курсі дискретної математики	88
Зенченко Т. Ф.	Методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтерактивної взаємодії	90
Іноземцев С. А.	Методичні підходи до розвитку soft skills у процесі формування екологічної компетентності молодших школярів у позашкільній освіті	92
Кириченко І. І.	Розвиток гнучких умінь (soft skills) майбутніх менеджерів освіти в закладі вищої освіти (на прикладі освітніх програм СумДПУ)	94
Кіт Г. Г.	Потенціал предмету «Англійська мова» у формуванні soft skills молодших школярів	96
Кмець Д. І.	Формування еколого-правової грамотності як складової soft skills молодших школярів в умовах воєнного стану	98
Коваленко А. О.	Технології формування наскрізних умінь учнів початкових класів у процесі розвитку вокальної компетентності засобами української народної пісні	99
Козлова І. М.	Психолого-педагогічні основи розвитку soft skills у процесі освітньої діяльності	101
Колесніков П. П.	Особливості розвитку благодійності у закладах загальної середньої освіти	104

Коренева І. М.	Soft skills у професійній підготовці педагогів природничо-математичного профілю: аналітика та перспективи	106
Кочерга О. М.	Інтеграція формальної та неформальної освіти у професійній підготовці вчителя	108
Креніда А. В.	Розвиток soft skills молодших школярів у процесі подолання конфліктних ситуацій	110
Кром А. Ю.	Емоційний інтелект практичного психолога як чинник ефективного формування soft skills у здобувачів освіти	112
Крижимінська І.В.	Психологічні аспекти формування лідерських якостей як складової soft skills у здобувачів вищої освіти	114
Кулик С. І.	Креативність у контексті європейських рамок компетентностей (LifeComp, DigComp)	116
Курок В. П.	Формування soft skills майбутніх економістів у процесі професійної підготовки	118
Курок О. О.	Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи у процесі вивчення культури наукової української мови	120
Кухарчук І. О.	Трансформація професійного профілю вчителя інформатичних дисциплін: інтеграція soft skills у парадигму освіти 2030 року	123
Левченко Я. В.	Особливості надання соціальних послуг особам з інвалідністю	125
Лісафіна Н. М.	Створення власного медіаконтенту як метод розвитку креативності та критичного мислення учнів	127
Лісневський А.	Формування soft skills у здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти під час навчання сучасної української мови	129
Лобачова І. М.	Теоретичні засади формування soft skills у контексті компетентнісної парадигми освіти	130
Маринченко І. В.	Комунікативна компетентність як чинник ефективної педагогічної взаємодії на уроках фізичної культури	133
Милка М. Л.	Формування критичного мислення молодших школярів в умовах інформаційного перевантаження	135
Можарівська С. І.	Використання ігрових методів для розвитку «soft skills» у майбутніх учителів фізичної культури	137
Москаленко І. М.	Soft skills як складова компетентнісної освіти у початковій школі	140
Назаренко С. М.	Формування soft skills здобувачів вищих віськових закладів освіти у взаємодії «рівно́й-рівно́му»: соціально-психологічний вимір	142
Ніконенко А. М.	Розвиток м'яких навичок в освіті	144
Оверчук А. М.	Формування soft skills у здобувачів початкової освіти засобами лінгвістичних ігор	146
Овсянко Д. С.	Роль студентського самоврядування у формуванні soft skills здобувачів вищої освіти	147
Осипенко Л. І.	Теоретичні засади формування soft skills у здобувачів початкової освіти	149
Пальгуй І. В.	Формування готовності майбутніх учителів біології до сталого розвитку школи: модернізація програм та розвиток ключових soft skills	151
Папка Я. В.	Формування технологічної компетентності учнів 10-11 класів у процесі художньої обробки деревини	153
Петрикей О. Ю.	Розвиток критичного мислення у майбутніх економістів в освітньому процесі	155
Петьорін А. Д.	Профілактика віктимної поведінки учнів в умовах закладу загальної середньої освіти	156

Пішун С. Г.	Технологія дизайн-мислення як інструмент формування креативної впевненості здобувачів вищої освіти	159
Помирча С. В.	Мобільні технології як засіб формування мотивації навчання здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної галузі	160
Пономаренко К.І.	Розвиток інноваційної сприйнятливості педагогів закладів загальної середньої освіти засобами наскрізних умінь.	162
Похтель О. І.	Розвиток м'яких навичок (soft skills) у початковій ланці освіти: виклики та пріоритети	164
Притика В. О.	Стан упровадження програм комп'ютерного проектування на уроках технологій як чинник формування soft skills учнів базової школи	165
Процай Л. П.	Формування навичок професійної самопрезентації майбутніх учителів у системі розвитку soft skills та наскрізних компетентностей	167
Рибка В. А.	Розвиток soft skills як чинник соціокультурної інтеграції внутрішньо переміщених осіб (на прикладі Рівненської громади)	169
Риженко О. О.	Інтеграція soft skills у систему професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання	172
Руденко Л. І.	Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів під час вивчення байок на уроках словесності як складова формування soft skills	173
Самілик В. І.	Методичні основи формування гнучких умінь у здобувачів освіти під час вивчення курсу «Психологія ментального здоров'я»	175
Самойленко О. О.	Використання технологій проектного навчання учнів в процесі виготовлення виробів з бісеру на уроках технологій	177
Сахно О. І.	Soft skills як фундамент життєстійкості: розвиток гнучких умінь учнів початкової школи у реаліях війни та дистанційного навчання	178
Серих Л. В.	Наступність у формуванні наскрізних умінь учнів з мистецтва в контексті реалізації концепції Нової української школи	181
Серих Т. М.	Формування гнучких навичок здобувачів освіти засобами нейрографіки	184
Синиця Д. О., Синиця Н. О.	Формування професійної компетентності майбутніх педагогів для роботи в інклюзивному середовищі	186
Сисоєва К. С.	Розвиток елементарних дослідницьких вмінь у молодших школярів засобами проектної діяльності при вивченні інтегрованого курсу "Я досліджую світ"	188
Сітак А. А.	Арт-терапія як засіб соціальної адаптації дітей молодшого шкільного віку	190
Скотар К. А.	Розвиток критичного мислення як складника soft skills учнів 3-4 класів у процесі формування медіаграмотності на уроках української мови	192
Солод І. С.	Педагогічна фасилітація здоров'язбережувальної діяльності учнів у позашкільному освітньому просторі	194
Сорока В. В.	Освітні онлайн-платформи як середовище формування soft skills у здобувачів освіти	196
Стенько А. А.	Змішане навчання у підготовці майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: потенціал для розвитку «soft skills»	198

Суहाцька Н. М.	Технології формування наскрізних умінь у здобувачів освіти початкових класів	201
Сухоручко К. Л.	Soft skills у майбутніх учителів: теорія та структурна модель готовності до розвитку математичних здібностей	202
Таран В. В.	Теоретичні аспекти проблеми розвитку емоційного інтелекту молодших школярів	204
Тарасюк І. В.	Особливості розвитку гнучких навичок здобувачів освіти у процесі вивчення економічних дисциплін	206
Токар І. С.	Підвищення мотивації до навчання учнів початкових класів засобами цифрових технологій	208
Тупко О. С.	Теоретичні засади формування soft skills у майбутніх офіцерів ЗСУ як умова розвитку національно-патріотичних цінностей	210
Тюльпа О. І.	Особливості розвитку творчої діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва	211
Тюльпа Т. М.	Соціальна адаптація студентів – майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей як наукова проблема	214
Тюріна В. О.	Ненасильницьке спілкування як професійно значуще гнучке вміння майбутнього психолога у системі МВС України	217
Ушакова П. М.	Становлення екологічно грамотної особистості молодшого школяра засобами використання цифрових технологій при вивченні інтегрованого курсу « Я досліджую світ»	219
Федоренко А. А.	Педагогічні умови формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах позашкільної освіти	221
Федоров В. І.	Технології формування наскрізних умінь учнів на уроках історії	223
Федотенко Л. Г.	Теоретичні засади формування soft skills у процесі іншомовної підготовки майбутніх учителів початкових класів	226
Цепкало Т. О.	Soft skills у структурі фахової підготовки журналістів	227
Чернишова Н.Г.	Роль формувального оцінювання у розвитку soft skills учнів початкових класів	229
Чижевська Н. О.	Цифрові лабораторії та віртуальні експерименти з біології як сучасний інструмент розвитку soft skills	231
Шакотько В. В.	Компетентність в галузі застосування AI в освіті як складова soft skills майбутніх вчителів	233
Шакотько Є. В.	Використання AI асистентів для самоосвіти студентів та формування soft skills	235
Шейко Г. Д.	Психологічний супровід формування soft skills у закладах освіти: теоретичні підходи та моделі	237
Шнайдер М. О.	Роль стресостійкості у професійній діяльності майбутнього вчителя фізичної культури	239
Бадуненко В. С.	Групові форми роботи як ефективна технологія розвитку соціальних і комунікативних навичок учнів початкових класів на уроках української мови	241
Вишник О. О.	Розвиток навичок емоційної саморегуляції як важливого компонента soft skills у молодших школярів	243
Іржавська А. Ю.	Гейміфікація як технологія і стратегія розвитку комунікативних навичок учнів у закладах загальної середньої освіти	245
Луценко М. М.	Цифрові інструменти як засіб розвитку ключових і предметних компетентностей молодших школярів на уроках технологій	248
Fedosenko L.	Peculiarities of English-language Sports Discourse: Team Radio and	250
Kompanets P.	Formula 1 Interviews.	
Yiqing Guo	Developing Soft Skills as a Basis for Social Learning in Higher Education Institutions	253

РОЗВИТОК САМООРГАНІЗАЦІЇ ТА ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Алексєєв Єлизар Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Пішун Сергій Григорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** гнучкі вміння, емоційний інтелект, молодші школярі, початкова освіта, розвиток, самоорганізація.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому просторі все більше уваги приділяється розвитку гнучких умінь (soft skills) у здобувачів освіти, оскільки саме ці компетентності визначають успішність особистості в навчанні, професійній діяльності та повсякденному житті. Серед ключових soft skills особливого значення набувають самоорганізація та емоційний інтелект, які тісно взаємопов'язані між собою. Емоційний інтелект дозволяє дитині усвідомлювати власні емоції, розуміти їхній вплив на поведінку та навчальну діяльність, що є основою для формування навичок самоконтролю та саморегуляції. Своєю чергою, самоорганізація передбачає здатність планувати свою діяльність, управляти часом, ставити цілі та досягати їх, що неможливо без розуміння власної мотивації та емоційного стану. Однак у практиці початкової школи часто спостерігається фрагментарний підхід до розвитку цих умінь, що знижує ефективність освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи емоційної компетентності закладено в працях зарубіжних психологів, зокрема Д. Гоулмана, який обґрунтував роль емоційної сфери у житті людини, П. Саловея та Дж. Майєра, що розробили концептуальну модель емоційного інтелекту [1]. Проблематику самоорганізації особистості досліджували вітчизняні науковці: Л. Терлецька розглядала самоорганізацію як здатність до свідомого управління власною поведінкою та діяльністю [2]; О. Цільмак обґрунтовувала психологічні механізми формування організаційних навичок у молодших школярів [3]. Українські дослідники І. Гожельник та Р. Шпіца з Н. Коваль зосередили увагу на особливостях становлення емоційної сфери в умовах навчальної діяльності, виявивши специфіку цього процесу для різних вікових категорій [4; 5]. Втім, питання інтеграції розвитку самоорганізації та емоційного інтелекту потребують додаткового наукового осмислення.

Мета публікації: розкрити сутність взаємозв'язку між розвитком навичок самоорганізації та емоційним інтелектом у молодших школярів, обґрунтувати психолого-педагогічні механізми формування цих компетентностей у здобувачів початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Емоційна сфера та здатність до організації власної діяльності становлять єдину систему особистісного розвитку дитини. Як зазначає Д. Гоулман, емоційний інтелект включає здатність розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емпатійно сприймати емоційний стан інших людей [1, с. 45]. Ці здатності безпосередньо сприяють становленню навичок планування та контролю діяльності, адже усвідомлення власних реакцій дає дитині можливість

передбачати наслідки своїх дій, приймати обґрунтовані рішення та послідовно рухатися до досягнення мети.

Самоорганізація, за визначенням Л. Терлецької, являє собою «складний процес свідомого управління власною поведінкою, що передбачає здатність ставити цілі, планувати шляхи їх досягнення, контролювати виконання та коригувати свої дії» [2, с. 78]. У контексті початкової освіти це виявляється в умінні учня самостійно організувати робоче місце, дотримуватися режиму дня, виконувати навчальні завдання без постійного зовнішнього контролю, розподіляти час між різними видами діяльності. Формування цих навичок неможливе без розвиненого емоційного інтелекту, оскільки дитина повинна розуміти свою мотивацію, справлятися зі стресом від невдач, підтримувати позитивний емоційний стан у процесі досягнення цілей.

Період навчання у початковій школі характеризується особливою сприйнятливістю до формування обох зазначених компетентностей. Саме в цей час діти активно опановують норми соціальної взаємодії, набувають досвіду свідомого керування власною поведінкою, розвивають здатність до рефлексії емоційних переживань. О. Цільмак підкреслює, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для становлення довільної поведінки та самоконтролю, що є базовими компонентами самоорганізації [3, с. 112]. Водночас розвинена емоційна грамотність допомагає дитині конструктивно долати складні ситуації в навчанні, вибудовувати гармонійні стосунки з оточуючими, підтримувати стійкий інтерес до пізнавальної діяльності.

Взаємозв'язок між емоційним інтелектом та самоорганізацією проявляється на декількох рівнях. По-перше, емоційна саморегуляція є необхідною умовою для утримання уваги та зосередження на виконанні завдань, що становить основу організованої навчальної діяльності. По-друге, здатність розуміти власні емоційні стани допомагає учню адекватно оцінювати свої сили, реалістично планувати діяльність та не відмовлятися від цілей через емоційні труднощі. По-третє, навички самоорганізації, у свою чергу, сприяють розвитку емоційної стабільності, оскільки впорядкована діяльність зменшує тривожність та формує впевненість у власних силах.

Становлення організаційних навичок через розвиток емоційної компетентності потребує цілеспрямованого педагогічного супроводу. Ключову роль відіграють практики самоаналізу, коли школяр вчиться досліджувати власні емоційні переживання, з'ясувати їхні джерела та вплив на результати діяльності. Використання спеціальних інструментів фіксації емоційних станів у поєднанні з плануванням дій сприяє усвідомленню дитиною причинно-наслідкових зв'язків між переживаннями та досягненнями. Створення в освітньому середовищі атмосфери психологічної безпеки, де учні мають можливість вільно висловлювати свої почуття, закладає основу для розвитку впевненості та відповідального ставлення до власних вчинків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений теоретичний аналіз засвідчив органічний зв'язок між розвитком самоорганізації та емоційного інтелекту у здобувачів початкової освіти: емоційна грамотність створює психологічне підґрунтя для становлення саморегуляції та відповідальності, тоді як сформовані організаційні вміння допомагають дитині ефективно керувати емоційними реакціями. Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим періодом для цілеспрямованого розвитку цих компетентностей. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розробку практичних методик комплексного формування організаційних навичок та емоційної сфери у молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Київ: Vivat, 2018. 512 с.

2. Терлецька Л. Г. Самоорганізація як фактор розвитку особистості молодшого школяра. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології, 2015. № 817. С. 76–80.

3. Цільмак О. М. Формування самоорганізації молодших школярів у навчальній діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2016. № 8 (62). С. 110–118.

4. Гожельник І. В. Сутність поняття «емоційний інтелект майбутнього магістра музичного мистецтва» та його структура. *Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти*, 2024. № 75. С. 114–115.

5. Шпіца Р. І., Коваль Н. О. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи в контексті мистецької освіти. *Молодий вчений*, 2021. № 11 (99). С. 197–200.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ З РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ

Андрєєв Віталій Олександрович,
доктор філософії, завідувач
навчально-методичного кабінету
Дніпровського фахового коледжу
радіоелектроніки

Ключові слова: *soft skills, фахові молодші бакалаври, професійна освіта, комунікація, командна робота, критичне мислення.*

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці в галузі радіоелектроніки висуває до випускників закладів фахової передвищої освіти не лише високі вимоги щодо рівня професійних (hard skills) компетентностей, а й щодо сформованості так званих soft skills. Сосновенко Н. та Ткачук І. у своєму дослідженні вказують, що «надзвичайно важливим завданням, яке наразі стоїть перед фаховою передвищою освітою, є підготовка конкурентоздатних фахівців, спрямованих на професійну успішність. Складником такої успішності є наявність у фахівців «soft skills» – навичок групової взаємодії, критичного мислення, креативності, прийняття рішень» [2]. Роботодавці дедалі все частіше наголошують на важливості комунікативних умінь, мислити критично, здатності працювати в команді, приймати відповідальні рішення самостійно та навчатися впродовж всього свого життя, адаптуватися до змін різноманітних змін в суспільстві. При підготовці фахових молодших бакалаврів з радіоелектроніки це питання є особливо актуальним і важливим, тому, що їхня майбутня професійна діяльність пов'язана з роботою в команді різного профілю і підготовки, виконанням різноманітних проектних завдань, взаємодією з технічними працівниками різного профілю, замовниками, субпідрядниками та сервісними службами тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо формування soft skills активно досліджується вітчизняними науковцями технічного спрямування. У наукових працях, які присвячені професійно-технічній освіті, наголошується на необхідності компетентнісного підходу, який може поєднувати професійні та соціально-особистісні компетентності.

Дослідження наукових питань щодо формування soft skills були висвітлені в наукових доробках вчених В. Давидова, К. Коваль, А. Колодяжної, Т. Кожушкіної, О. Кульбабської, Ю. Портланда, О. Семеног, та інші.

У контексті технічних спеціальностей, зокрема радіоелектроніки, науковці звертають увагу на ефективність проектного навчання, застосування проблемно-орієнтованих завдань, ділових ігор як інструментів розвитку комунікації, лідерства та відповідальності.

Мета публікації: обґрунтування значущості формування soft skills у фахових молодших бакалаврів з радіоелектроніки та визначення основних напрямів, а також педагогічних умов їх ефективного розвитку в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти технічного профілю.

Виклад основного матеріалу. Формування soft skills у фахових молодших бакалаврів з радіоелектроніки відбувається як цілеспрямований, системний і поетапний процес, тісно пов'язаний зі змістом професійної підготовки. Для фахових молодших бакалаврів з радіоелектроніки ключовими є такі групи soft skills: комунікативна, соціальна, когнітивна та особистісно-організаційна.

Комунікативні навички передбачають уміння чітко й аргументовано висловлювати власні думки, пояснювати технічні рішення, працювати з професійною термінологією, а також вміння аналізувати інформацію.

Соціальні навички, зокрема командна робота, лідерство, толерантність і здатність до конструктивної взаємодії, є надзвичайно важливими для майбутньої професійної діяльності в галузі радіоелектроніки. Сучасні електронні системи створюються та обслуговуються колективами фахівців різного профілю, тому здобувач освіти повинен уміти працювати в команді, розподіляти обов'язки, брати на себе відповідальність за окремі етапи роботи та дотримуватися спільних рішень при виконанні професійних завдань.

Когнітивні навички, зокрема критичне, системне та аналітичне мислення, формуються в процесі розв'язання проблемних та нестандартних завдань й ситуацій. Майбутній фахівець з радіоелектроніки повинен уміти аналізувати технічні несправності, оцінювати різні варіанти щодо розв'язання проблеми, прогнозувати наслідки власних дій та обґрунтовувати вибір оптимального підходу до розв'язання поставленого завдання.

Особистісно-організаційні навички охоплюють самоорганізацію, тайм-менеджмент, відповідальність, стресостійкість та готовність до саморозвитку й самовдосконалення. Фаховий молодший бакалавр повинен уміти планувати власну освітню та професійну діяльність, дотримуватися термінів виконання робочих завдань, працювати в умовах обмеженого часу.

Soft skills – це соціальні та міжособистісні навички, такі як емпатія, ефективна комунікація, лідерство, співпраця та управління конфліктами, які не відносяться безпосередньо до технічних або професійних аспектів роботи, але є важливими для успішної діяльності в будь-якій сфері [1, с. 152].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Найбільш ефективним є інтегрований підхід до формування soft skills у межах фахових дисциплін і практичної підготовки. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою критеріїв оцінювання рівня сформованості soft skills. Отже, формування soft skills у фахових молодших бакалаврів з радіоелектроніки є важливою умовою підготовки сучасного, конкурентоспроможного та соціально відповідального фахівця.

Список використаних джерел

1. Паук М. М. Ефективні комунікації (soft skills) в освітній практиці закладів фахової передвищої освіти. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. Вип. 1 (36). 2024. С. 150-160.
2. Сосновенко Н., Ткачук І. Розвиток «soft skills» у студентів коледжу. URL: <https://surl.li/joxlvk> (дата звернення: 01.02.2026).

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Андросенко Артем Олександрович,
доктор філософії, ст. викладач
кафедри технологічної і професійної
освіти Глухівського НПУ ім. О.
Довженка

Ключові слова: педагогічна майстерність, майбутні вчителі технологій, soft skills, здобувачі освіти, розвиток.

Постановка проблеми. Сучасна школа потребує педагогів, здатних не лише передавати знання, а й формувати у здобувачів освіти гнучкі навички, необхідні для успішної самореалізації в умовах динамічних суспільних змін. Майстерність учителя технологій проявляється у здатності інтегрувати практичні завдання з розвитком критичного мислення, креативності, комунікації та командної роботи, що відповідає вимогам Концепції «Нова українська школа» (2016). Саме педагогічна майстерність майбутніх учителів технологій дає змогу трансформувати традиційний освітній процес на уроках технологій у простір формування soft skills здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему педагогічної майстерності та її значення у професійній діяльності вчителя досліджували І. Зязюн, О. Лавріненко, Г. Ліщинська-Кравець, О. Назаренко, Т. Хома та інші. Питання розвитку soft skills у здобувачів освіти висвітлено у працях В. Білик, О. Підсосонної, Т. Смагіної, С. Чжан та багатьох інших вчених. Науковці підкреслюють важливість інтеграції професійної підготовки педагогів із формуванням гнучких навичок здобувачів освіти як необхідної умови сучасної освіти.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати роль педагогічної майстерності майбутніх учителів технологій у процесі розвитку soft skills здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Для успішної професійної діяльності в сучасних умовах майбутньому вчителю важливо розвивати «soft skills», що включають комунікативні вміння, гнучкість, здатність до саморозвитку, прийняття рішень і відповідальність [1, с. 201].

Педагогічна майстерність учителя виступає ключовим чинником, через який здобувачі освіти пізнають сучасні технології, аналізують виробничі процеси та осмислюють актуальні соціально-економічні виклики [3, с. 124].

До основних критеріїв педагогічної майстерності належать гуманність, наукова обґрунтованість, доцільність, результативність, демократичність, творчість та оригінальність педагогічної діяльності. Її підґрунтям є високий рівень професійної підготовки, загальна культура та педагогічний досвід [4, с. 11].

Педагогічна майстерність майбутнього вчителя технологій ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії між педагогом і здобувачами освіти. У такому освітньому процесі учні виступають активними учасниками навчальної діяльності, співтворцями освітнього середовища. Співпраця та співтворчість забезпечують можливість реалізації індивідуального темпу діяльності, розвитку творчого потенціалу та самореалізації кожного здобувача освіти.

До умов становлення суб'єкт-суб'єктних відносин належать: забезпечення права кожного учасника освітнього процесу на власну позицію; створення атмосфери підтримки та творчості; стимулювання індивідуального стилю діяльності; постійний професійний розвиток педагога [2, с. 105].

Формування суб'єктної позиції здобувачів освіти у процесі технологічної діяльності сприяє розвитку їх самостійності, внутрішньої мотивації, здатності

застосовувати набуті знання у змінних умовах, оцінювати результати власної роботи та творчо вирішувати практичні завдання. Така організація освітнього процесу забезпечує ефективний розвиток soft skills, зокрема ініціативності, відповідальності, креативності та здатності до командної взаємодії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, педагогічна майстерність майбутніх учителів технологій виступає важливим чинником розвитку soft skills здобувачів освіти. Вона забезпечує організацію освітнього процесу на засадах партнерської взаємодії, творчості та активної діяльності учнів.

Список використаних джерел

1. Білик В. М., Чжан Сяогє. Досвід розвитку soft skills здобувачів вищої освіти: використання інноваційних технологій при викладанні педагогічних дисциплін. *Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи*. Харків, 2024. С. 201–204.
2. Лавріненко О. А. Педагогічна майстерність як домінуючий складник педагогічної дії. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Вип. 3. 2013. С. 102-106.
3. Ліщинська-Кравець Г. Л. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів технологій як педагогічна проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип. 25. С. 122-125.
4. Назаренко О. М. Сучасна педагогічна майстерність: навч. посіб. для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса, 2025. 68 с.
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 08.02.2026).

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ»

Аторіна Вікторія Миколаївна,
доктор філософії, доцент кафедри
дошкільної педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: здобувачі освіти, soft skills, образотворче мистецтво.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти дедалі більше орієнтується не лише на формування фахових знань і професійних умінь, а й на розвиток універсальних компетентностей, відомих як soft skills, які забезпечують успішну професійну самореалізацію особистості. Для майбутніх вчителів початкової освіти володіння soft skills є необхідною умовою ефективної педагогічної взаємодії, творчого підходу до організації освітнього процесу та адаптації до змін у професійному середовищі.

Навчальна дисципліна «Образотворче мистецтво з методикою навчання» має значний потенціал для формування soft skills у здобувачів освіти. У процесі її вивчення створюються умови для розвитку креативності, емоційного інтелекту, командної роботи, критичного мислення та навичок самопрезентації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні публікації з проблеми формування soft skills у здобувачів освіти належать С. Беляєву, О. Ільїній (формування soft skills у майбутніх учителів нової української школи) [2], А. Бобро (формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи) [3], І. Мірошник (особливості формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи під час іншомовної професійної

підготовки) [4], О. Підсосонній (теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку гнучких умінь у молодших школярів) [5], Н. Степановій (розвиток soft skills майбутніх педагогів під час викладання громадянсько-научних курсів у закладі вищої освіти) [6] та іншим.

Аналіз сучасних наукових публікацій засвідчує зростання інтересу вітчизняних дослідників до проблеми формування soft skills у здобувачів освіти. Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що розвиток soft skills є важливою складовою професійної компетентності майбутнього педагога та необхідною умовою його успішної діяльності в сучасному освітньому середовищі.

Мета публікації: обґрунтування педагогічного потенціалу дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою навчання» у формуванні soft skills у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Навчальна дисципліна «Образотворче мистецтво з методикою навчання» спрямована на формування у студентів ціннісного ставлення до мистецтва з врахуванням сучасних та наукових концепцій мистецької освіти у контексті НУШ; забезпечення художньо-естетичного розвитку особистості засобами мистецтва; формування в майбутніх вчителів початкової школи культурологічної, мистецької та інших компетентностей [1]. А також на розвиток особистісних якостей і універсальних навичок, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності.

Освітній компонент забезпечує майбутніх педагогів знаннями, вміннями та навичками, необхідними для викладання образотворчого мистецтва у закладах загальної середньої освіти, а також для інтеграції мистецьких методів у освітній процес. Вона створює умови для формування таких soft skills, як креативність, комунікативність, емоційний інтелект, критичне мислення, уміння працювати в команді та самостійно ухвалювати рішення.

Важливу роль у формуванні soft skills відіграє методика навчання образотворчого мистецтва, яка передбачає використання активних і творчих методів: проблемно-пошукових завдань, творчих експериментів з матеріалами та техніками, рефлексивного аналізу виконаних робіт.

У процесі виконання творчих завдань до практичних занять активно формується креативність як здатність генерувати оригінальні ідеї, знаходити нестандартні рішення та творчо підходити до професійних завдань. Наприклад до таких завдань слід віднести наступні: розробити різні види підготовчих вправ для уроків образотворчого мистецтва з опанування кольору; підготувати конспект комбінованого уроку образотворчого мистецтва використанням ІКТ; створити візуальну гру «Вгадай настрої за кольором»; скласти міні-проект «Мій колірний настрої» та інші. Здобувачі вищої освіти під час виконання завдань вчаться експериментувати з художніми матеріалами, кольором, формою, композицією, що сприяє розвитку гнучкого мислення.

Важливим компонентом дисципліни є розвиток комунікативних навичок. Під час проведення практичних занять організовуємо роботу в парах і малих групах, обговорення творчих ідей, презентацію власних робіт. Це все сприяє формуванню навичок усного мовлення, аргументації, активного слухання та конструктивної взаємодії.

Ми переконані, що аналіз власних творчих робіт і робіт одногрупників допомагає здобувачам освіти краще усвідомлювати емоції, розвивати емпатію, толерантність до різних точок зору та естетичних уподобань.

Під час методичної підготовки майбутні вчителі початкових класів закладів загальної середньої освіти набувають навичок критичного мислення та рефлексії. Така підготовка реалізується через виконання практико-орієнтованих завдань, зокрема: розробка методичних рекомендацій щодо застосування техніки монотипії на уроках у

початкових класах; створення навчальних кейсів для розвитку просторового мислення за допомогою техніки колажу; складання порівняльної характеристики традиційних і сучасних прийомів зображення фактури у дитячих роботах та інших.

Крім того, дисципліна «Образотворче мистецтво з методикою навчання» створює умови для розвитку навичок самопрезентації та впевненості в собі, адже демонстрація творчих робіт, участь у виставках, творчих проєктах і мікрОВикладаннях допомагають здобувачам освіти подолати страх публічних виступів і навчитися презентувати результати власної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, навчальна дисципліна «Образотворче мистецтво з методикою навчання» має значний потенціал у формуванні soft skills у здобувачів освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають в дослідженні ефективності використання інтегрованих мистецьких технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів закладів загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Аторіна В.М. Робоча програма освітнього компоненту «Образотворче мистецтво з методикою навчання». URL : <https://surl.li/axhdku> (дата звернення 23.01.2026).

2. Беляєв С. Б., Ільїна О. О. Формування soft skills у майбутніх учителів Нової української школи. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/79/part_1/2.pdf (дата звернення 23.01.2026).

3. Бобро А. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. URL: <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/706> (дата звернення 23.01.2026).

4. Мірошник І. Особливості формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи під час іншомовної професійної підготовки. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5761844> (дата звернення 23.01.2026).

5. Підсосонна О. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку гнучких умінь у молодших школярів. URL: <https://surl.li/odvxqn> (дата звернення 23.01.2026).

6. Степанова Н.М. Розвиток soft skills майбутніх педагогів під час викладання громадянознавчих курсів у закладі вищої освіти. URL: <https://isr.pano.pl.ua/article/view/273778/269702> (дата звернення 23.01.2026).

ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Бабаліч Вікторія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії та методики спорту
ЦДУ ім. В.Винниченка

Ключові слова: *soft skills, наскрізні уміння, фізична культура і спорт, професійна підготовка*

Постановка проблеми. Динамічні зміни в системі освіти України, зумовлені реформою «Нова українська школа» та інтеграцією у європейський освітній простір, висувають нові вимоги до професійної підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту. Від педагога, тренера, викладача очікується не лише володіння фаховими знаннями, а й розвиток гнучких навичок – критичного мислення, комунікації, лідерства, емоційного інтелекту, командної взаємодії. Формування таких умінь є необхідною умовою професійного становлення сучасного фахівця, здатного до інновацій, міжособистісної взаємодії та саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування soft skills у здобувачів освіти є важливим завданням сучасної системи підготовки фахівців у сфері фізичної культури і спорту. В умовах диджиталізації освіти, розвитку компетентнісного підходу та переходу до інтегрованого навчання актуалізується потреба у створенні методичних і технологічних основ розвитку наскрізних умінь – критичного мислення, емоційного інтелекту, креативності, комунікативної компетентності та здатності до співпраці. Це повною мірою відповідає завданням Концепції розвитку освіти України на 2021-2031 роки, а також є складовою Цілі сталого розвитку №4 «Якісна освіта».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку гнучких навичок широко досліджується у працях зарубіжних і вітчизняних науковців.

Так, К. Вейганд [4] наголошує на важливості міждисциплінарного підходу до формування гнучких навичок у студентів спортивних спеціальностей. Науковці [2;3] розглядають формування наскрізних умінь як основу компетентнісного підходу в Новій українській школі. У сфері фізичної культури і спорту питання розвитку соціально-комунікативних компетентностей висвітлюють Т. Круцевич (2019), В. Бабаліч [1], які підкреслюють роль ігрових та інтерактивних технологій у розвитку емоційного інтелекту, лідерства студентів, що формує і соціальну компетентність.

Зарубіжні дослідники [5] визначають гнучкі навички як фактор успішності фахівця у XXI столітті. Вони відзначають, що вони формуються не лише через навчальні дисципліни, а й через участь у командних, проєктних, спортивних і волонтерських активностях.

Метою публікації – є теоретичне обґрунтування та узагальнення методичних засад формування soft skills у здобувачів освіти сфери фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Формування гнучких навичок у здобувачів спеціальності А7 Фізична культура і спорт має здійснюватися комплексно, через інтеграцію навчальних, тренувальних, комунікаційних і рефлексивних практик. До базових гнучких навичок, які потребують цілеспрямованого розвитку, належать: комунікація та командна взаємодія – здатність ефективно передавати інформацію, співпрацювати, вирішувати конфлікти (розвивається через групові завдання, командні ігри, тренерську взаємодію); критичне мислення та креативність – уміння аналізувати ситуації, генерувати нові ідеї (забезпечується через проблемне навчання, кейс-методи, дослідницькі проєкти); емоційний інтелект – здатність усвідомлювати й керувати власними емоціями та емоціями інших (розвивається через рефлексію, аналіз тренувальних ситуацій, рольові ігри); лідерство і самоменеджмент – уміння організовувати діяльність, мотивувати себе та інших, брати відповідальність за результат (формується через участь у студентському самоврядуванні, суддівстві, тренерській практиці).

Наскрізні вміння є інтегративною частиною формування компетентностей, і саме технологічні методи (проєктне навчання, тренінги, коучинг, інтерактивні вправи) сприяють їх розвитку. У сфері фізичної культури і спорту важливо поєднувати практичні методи (командні тренування, симуляційні ситуації, аналіз спортивних кейсів) із цифровими технологіями навчання (відеоаналіз рухів, гейміфікація, онлайн-комунікація). Особливої уваги заслуговує розвиток емоційного інтелекту як складника психологічної готовності тренера та педагога. Як зазначає Д. Гоулман (2020), саме здатність до емпатії, самоусвідомлення і саморегуляції є важливим до успішного лідерства у спортивній діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування soft skills у здобувачів освіти зі спеціальності А7 Фізична культура і спорт є стратегічним напрямом розвитку сучасної освіти, що забезпечує підготовку конкурентоспроможних, соціально зрілих і творчих фахівців.

У сучасних умовах цифровізації й зростання соціальної ролі спорту особливо важливими є технології інтегрованого навчання, що поєднують тренінгові, ігрові, проєктні й комунікативні форми роботи. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення діагностичних інструментів оцінювання рівня сформованості soft skills у студентів, а також на створення цифрових платформ для розвитку гнучких навичок у процесі фахової підготовки.

Список використаних джерел

1. Бабаліч В.А. Соціальна справедливість у контексті формування соціальної компетентності студентів-спортсменів. *Новачії, практики та перспективи розвитку фізичної культури і спорту*: матеріали VII Всеукр.наук.-практ. семінару з міжнародною участю, 11 квітня 2024 р. Кропивницький : Видавець Лисенко В. Ф., 2024. 221-224 с.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : Педагогічна думка, 2021. 312 с.
3. Пометун О. І. Методика формування наскрізних умінь у Новій українській школі. Київ, 2020. 128 с.
4. Weigand K. Soft Skills in Sports Education: A Multidisciplinary Approach. *Journal of Physical Education and Sport*. 2021. Vol. 21, No. 3. P. 135-142.
5. Heckman R., Kautz T. Hard Evidence on Soft Skills. *Labour Economics*. 2021. Vol. 19, No. 4. P. 451-464.

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ГНУЧКИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Барко Михайло Юрійович,
аспірант кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
ННІ педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Пішун Сегрій Григорович,
канд. пед. наук, доц.
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *культурна компетентність, гнучкі вміння, soft skills, музичне мистецтво, молодші школярі, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Реформування початкової ланки освіти в Україні вимагає підготовки випускника, здатного до гармонійної взаємодії у полікультурному просторі та швидкої адаптації до змін. У межах Нової української школи стратегічного значення набуває поєднання предметних результатів навчання, зокрема у галузі мистецтва, із наскрізними гнучкими вміннями. Наскрізні вміння, такі як критичне мислення та здатність до співпраці, є основою для успішної соціальної адаптації особистості в сучасному світі [3, с. 14]. Культурна компетентність, що активно формується у процесі музичного виховання, стає ціннісним фундаментом для розвитку комунікації, кооперації та критичного мислення учнів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику формування культурної компетентності та гнучких умінь досліджували фахівці в галузі початкової освіти. Окремі аспекти методики навчання на засадах компетентнісного підходу висвітлено у працях Л. Аристової [5] та Л. Масол [1]. Водночас потенціал уроків музичного мистецтва як інтегрованого середовища для розвитку soft skills потребує додаткового обґрунтування відповідно до вимог сучасного освітнього стандарту.

Мета публікації: обґрунтувати теоретичні засади та розкрити методичні особливості інтеграції змісту культурної компетентності та гнучких умінь молодших школярів у процесі навчання музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Музичне мистецтво в початковій школі є унікальним інструментом, де засвоєння естетичних цінностей безпосередньо поєднується з відпрацюванням соціальних навичок. Культурна компетентність передбачає залучення до різних видів мистецької творчості шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості та формування системи художніх знань [1, с. 42].

Розвиток комунікативних soft skills на уроках музики відбувається через діалогічну взаємодію під час аналізу творів. Мистецький діалог стимулює розвиток комунікативної гнучкості учня, де інтерпретація музичного образу стає майданчиком для самопрезентації [4, с. 88]. Кооперація та командна робота найбільш яскраво виявляються в колективних формах музикування: хоровому співі та ансамблевій грі. Колективне музикування є дієвим засобом соціалізації дитини, що формує вміння працювати в команді та відчувати емоційний стан партнера [2, с. 156]. Участь у хоровому колективі вимагає від молодшого школяра здатності узгоджувати власні дії з іншими, відчувати спільний ритм та нести відповідальність за загальний художній результат.

Критичне мислення в межах музичного навчання розвивається через аналітичну діяльність: порівняння стилів, жанрів та засобів виразності. Завдання на порівняння різних інтерпретацій одного твору або пошук зв'язку між історичною епохою та музичною мовою композитора стимулюють здатність дитини до глибокого аналізу та аргументації власних висновків.

Креативність як наскрізне вміння реалізується через музичну імпровізацію. Креативність як soft skill на уроках мистецтва виявляється через здатність дитини до дивергентного мислення та пошуку оригінальних способів творчого самовираження [5, с. 18].

Методика інтегрованого навчання музики передбачає використання ігрових технологій, сторітеллінгу та методів проєктного навчання. Наприклад, підготовка музичної казки чи проєкту «Музичні традиції мого краю» потребує від учнів інтеграції знань про фольклор із навичками планування, розподілу обов'язків та публічної самопрезентації. Використання сучасних цифрових засобів (музичних редакторів, віртуальних екскурсій) розширює культурний простір учня та сприяє розвитку цифрових soft skills. Спільна робота над проєктами музичного спрямування навчає дітей мережевого етикету та цифрової співпраці, поєднуючи класичні мистецькі традиції з викликами сучасного інформаційного суспільства. Це забезпечує актуальність музичної освіти та її відповідність потребам майбутнього.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтеграція змісту культурної компетентності та гнучких умінь засобами музичного мистецтва забезпечує цілісність розвитку особистості молодшого школяра. Музична діяльність надає soft skills ціннісно-естетичної глибини, а гнучкі вміння дозволяють дитині ефективно реалізувати свій культурний потенціал у соціумі. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку методичної системи оцінювання рівнів сформованості інтегрованих показників культурної компетентності та наскрізних умінь учнів на уроках музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Масол Л. М. Нова українська школа: методика навчання мистецтва у 1–4 класах: посібник для вчителя. Харків: Ранок, 2022. 208 с.

2. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичного виховання: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 440 с.
3. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.
4. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: зб. наук. пр. / за заг. ред. О. В. Олексюк. Київ: Твій формат, 2021. Вип. 16. 312 с.
5. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах на засадах компетентнісного підходу: метод. рек. / Л. С. Аристова та ін. Київ: Педагогічна думка, 2019. 64 с.

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА БЕЗПЕКОВІ РИЗИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Батура Даріна Андріївна,
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 3 року навчання
Донбаського державного
педагогічного університету

***Ключові слова:** соціально-політичні ризики, безпекові ризики, професійна діяльність, педагог, військові дії.*

Постановка проблеми. У сучасних соціокультурних умовах проблеми трансформації педагогічної освіти реалізуються з урахуванням глобальних викликів, насамперед таких, що пов'язані з російським вторгненням на територію України, наслідками пандемії, нестійкістю ринку праці та загальною економічною кризою. Зазначені потреби зумовлені необхідністю забезпечення високого рівня якості підготовки сучасних вчителів, які мають бути мобільними, гнучкими, відкритими, володіти набором необхідних компетентностей (цифрових, комунікативних, інноваційних, емоційних тощо), генерувати та впроваджувати інновації в освітню практику, бути цікавими для учнів, здатними до ефективної організації дистанційного та комбінованого навчання, а також конструктивного діалогу в професійному середовищі.

Європейська інтеграція вищої освіти загалом і вищої педагогічної освіти зокрема пов'язана з необхідними трансформаційними змінами у сфері підготовки фахівців для наближення до критеріїв якості європейської освіти. Крім того, важливість підвищення якості підготовки майбутніх учителів зростає через зміни, спричинені соціально-політичними та безпековими ризиками, адже здобувачі вищої педагогічної освіти працюватимуть у післявоєнний час із дітьми, які пережили психологічний натиск [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нові вразливості українського суспільства зумовлені не стільки минулим досвідом, скільки актуальними небезпеками сьогодення й майбутнього. У вітчизняній науковій літературі дослідники зазначають, що дійсність сучасного українського суспільства перебуває у такій нормі повсякденності, коли сукупність внутрішніх та зовнішніх соціально-політичних і безпекових ризиків перетинає межу соціальної прийнятності. Наприклад, Л. Калашнікова [3] і Л. Черноус [3] вивчали соціальні ризики сучасного українського суспільства крізь призму соціологічних теорій та наголошували, що у такій ситуації не розвиток, а безпечність освітнього процесу стає пріоритетом соціального порядку. Р. Власенко [1] та Л. Яценко [1] розглядали соціальні ризики України в умовах війни і повоєнного відновлення, а також зазначали, що наслідки кризового стану здійснюють глибокий деструктивний вплив на розвиток суспільства. Є. Головаха [2] та С. Макеєв [2]

аналізували глобальні й локальні аспекти буття українського суспільства в умовах війни і дійшли висновку, що ціннісні орієнтації й очікування громадян впливають на соціальну консолідацію.

Мета публікації: розглянути соціально-політичні та безпекові ризики у професійній діяльності майбутніх педагогів, виокремити чинники, що відрізняють такі види ризиків від інших небезпек.

Виклад основного матеріалу. Соціально-політичні та безпекові ризики обумовлені початком війни, коли суспільство знаходилося у стані невизначеності через невідомість, а зараз звичний уклад знищує відома реальність. Тривалість військових дій порушує усі сфери життя, виснажує як фізичний, так і психологічний людський потенціал. Українці щодня стикаються з небезпекою обстрілів, руйнуванням інфраструктури й житла, транспортними труднощами, обмеженням мобільності, частковою або повною соціальною ізоляцією, розривом родинних та дружніх зв'язків, а нерідко й втратою близьких. Ці загрози посилюються дипломатичними ускладненнями, внутрішньою корупцією, фактами колабораціонізму та зростанням суспільної недовіри до влади як гаранта безпеки [3].

Соціально-політичні та безпекові ризики є похідними від інших видів ризиків (природних, техногенних), оскільки формуються під впливом окремих індивідів, груп, організацій, інститутів. Поява такого виду ризиків зумовлена невідповідністю між індивідуальними чи груповими діями та соціальними процесами, що відбуваються в умовах невизначеності, призводячи до утворення суспільства ризику [2].

На думку спеціалістів з Міжвідомчої мережі освіти в надзвичайних ситуаціях (INEE), освіта за такого виду ризиків має бути спрямована на забезпечення «якісних можливостей навчання для всіх вікових груп у кризових ситуаціях, включаючи розвиток дітей раннього віку, початкову, середню, неформальну, технічну, професійну, вищу освіту та освіту для дорослих. Освіта в надзвичайних ситуаціях забезпечує фізичний, психосоціальний та когнітивний захист, який може підтримувати та рятувати життя» [4].

Вважаємо, що ця концепція виходить за межі поняття негайного реагування на надзвичайні ситуації в галузі освіти, яке є ключовим компонентом освіти в умовах надзвичайних ситуацій, і також стосується довгострокової ролі, яку освіта відіграє в кризових ситуаціях для відновлення після потрясінь та побудови майбутньої економічної стабільності та розвитку, пропонуючи відчуття нормальності, стабільності та структури під час криз і після них. Згідно з доповіддю «Освіта не може чекати» (глобальний фонд освіти в рамках Організації Об'єднаних націй), чинники, які негативно впливають на педагогів, є такими, що суттєво обмежують їхні майбутні можливості:

- закриття навчальних закладів – формальні та неформальні навчальні заклади, включаючи школи, університети, а також професійно-технічні навчальні заклади, змушені закритися з причин, пов'язаних із військовим положенням, веденням активних бойових дій або окупацією. Вони можуть бути пошкоджені, зруйновані або перепрофільовані для військового використання чи як екстрені притулки для населення, яке постраждало від кризи;

- відсутність альтернативних методів навчання – коли фізичні освітні простори постраждали, альтернативні методи навчання, такі як цифрове та дистанційне навчання, можуть бути недоступні через брак інфраструктури, ресурсів чи потужностей, або можуть бути неінклюзивними чи недоступними для всіх без винятку учнів;

- фінансування та планування – уряд та незалежні установи можуть скорочувати та перерозподіляти фінансування освіти для підтримки інших нагальних гуманітарних потреб. Соціально-політичні та безпекові ризики також перешкоджають здатності уряду планувати наперед, що має довгострокові наслідки для якості освіти;

– вплив на благополуччя, безпеку та здоров'я – під час соціально-політичних та безпекових ризиків в умовах війни учні, педагоги наражаються на підвищений ризик травм або смерті. Проте закриття шкіл ще більше загрожує фізичному та психічному благополуччю, припиняючи доступ до основних освітніх послуг, посилює ризики для захисту дітей та молоді, роблячи їх більш вразливими до змін сучасного світу;

– психологічний вплив – усі учасники освітнього процесу можуть зазнати серйозних психологічних та психічних наслідків для здоров'я, що впливають на всі аспекти їхнього життя, включаючи освіту;

– нестабільність державної політики у сфері освіти – зумовлює часті зміни стандартів, програм та вимог [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, соціально-політичні та безпекові ризики позначаються на професійній діяльності майбутніх педагогів; вони включають такі чинники, як нестабільність державної політики у сфері освіти, упередження про нездатність досягти успіху, відсутність навичок ефективної комунікації між учасниками освітнього процесу, соціальну ізоляваність з боку учнів, неготовність педагогів до інклюзивного навчання, низький рівень підтримки з боку адміністрації або батьків, відмінності між учасниками освітнього процесу у поглядах на освіту та виховання. Ігнорування довгострокових наслідків закриття закладів освіти, нестачі ресурсів, психологічного впливу та нестабільності освітньої політики призводить до втрати людського потенціалу й поглиблення соціально-економічних проблем. Забезпечення безперервності, доступності і якості освіти в кризових умовах має бути стратегічним пріоритетом державної політики та міжнародної підтримки, а не другорядним гуманітарним завданням.

Список використаних джерел

1. Власенко Р., Яценко Л. Соціальні ризики України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Проблеми сучасних трансформацій. Економіка та управління*, 7. 2023. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-7-07-01> (дата звернення: 07.02.2026).

2. Головаха Є., Макеєв С. Українське суспільство в умовах війни. Колективна монографія. Інститут соціології НАН України. Київ. 2022. 410 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/monitoring/maket-vijna...2022dlya-tipografiivse.pdf> (дата звернення: 05.02.2026).

3. Калашнікова Л., Черноус Л. Соціальні ризики сучасного українського суспільства крізь призму соціологічних теорій. *Грані*. Том 27, 2. 2024. С. 76–84. DOI: <https://doi.org/10.15421/172434> (дата звернення: 06.02.2026).

4. INEE: The EiE Community. Education in Emergencies. URL: <https://inee.org/education-in-emergencies> (дата звернення: 03.02.2026).

5. Interagency Network for Education in Emergencies. What you need to know about education in emergencies. 2025. URL: <https://www.unesco.org/en/emergencies/education/need-know?hub=84615> (дата звернення: 04.02.2026).

КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бершадська Катерина Юріївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Пінчук Ірина Олександрівна,

доктор педагогічних наук, професор

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *емоційний інтелект, учні початкових класів, компетентнісно-орієнтовані завдання, уроки англійської мови*

Постановка проблеми. Сучасна освіта поступово відходить від знаннєвої парадигми на користь компетентнісного підходу. Мета НУШ – сформувати компетентну особистість, здатну критично мислити, співпрацювати, керувати власними емоціями та застосовувати емоційний інтелект у різних життєвих ситуаціях. Компетентнісне навчання спрямоване на опанування учнями практичних умінь і навичок, що роблять їх успішними та конкурентними. Згідно з державними рекомендаціями, підручники і завдання мають містити проблемні ситуації та практико-орієнтовані кейси для аналізу та оцінки інформації. Таким чином, уроки англійської мови в НУШ мають не лише передавати знання, а й формувати наскрізні навички (соціальні, комунікативні, емоційні), закладаючи у здобувачів початкової ланки освіти вміння працювати в команді, критично мислити і виражати власні почуття. Тому, вважаємо, що компетентнісно-орієнтовані завдання з англійської мови мають високу педагогічну доцільність.

Аналіз останніх досліджень. Досліджувана тема узгоджується з Національною стратегією розвитку освіти, що визначає соціальну та емоційну компетентність як пріоритетні цілі. Компетентнісно-орієнтовані завдання відповідають потребам сьогоднішніх молодших школярів, оскільки роблять навчання осмисленим і близьким до реального життя (наприклад, рефлексії на особистісні теми). Розвиток емоційного інтелекту в початкових класах забезпечує фундамент для подальшого формування соціальної компетентностей, а діти, які знають свої емоції і здатні їх регулювати, легше адаптуються до складних викликів і демонструють більшу стійкість [4]. Значний внесок у розвиток цього напрямку в дослідженні зробили вітчизняні вчені О. Ляска, І. Гуменюк, І. Чинчик [3], Л. Бірюк, В. Мовчан [2], А. Пашко, І. Пінчук [3], а також зарубіжні вчені [5].

Мета публікації: визначити взаємозв'язок між розвитком емоційного інтелекту молодших школярів та успішністю на уроках англійської мови, а також вплив соціально-емоційного навчання на розвиток емоційного інтелекту учнів.

Виклад основного матеріалу. Емоційний інтелект трактується як здатність людини усвідомлювати та регулювати власні емоції, розпізнавати переживання інших та ефективно взаємодіяти у соціумі. У сучасній педагогіці емоційний інтелект визнається однією з ключових компетентностей, що визначає успішність дитини не лише в навчанні, а й у житті загалом. Він формує емпатію, саморегуляцію та комунікаційні навички, які важливі для адаптації й навчання. За даними досліджень, близько 80 % життєвого успіху людини залежить від рівня її емоційного інтелекту. Особливо це стосується сучасного українського контексту: у складних соціально-психологічних умовах (зокрема воєнного стану) здатність розуміти власні й чужі емоції, конструктивно керувати ними та підтримувати інших набуває особливої ваги. Тож завдання школи – цілеспрямовано розвивати у молодших школярів зазначені якості, створюючи умови для практики емоційної грамотності і співпраці [3].

Соціально-емоційне навчання є освітньою парадигмою, що фокусує увагу на розвитку емоційного інтелекту школярів. Таке навчання визначається як процес, у якому діти та дорослі здобувають і застосовують знання, установки й навички для створення здорової особистості, управління емоціями, постановки і досягнення цілей, розвитку емпатії, підтримки позитивних стосунків і відповідального прийняття рішень. Цей

підхід базується на численних дослідженнях, транснаціональні програми соціально-емоційного навчання покращують навчальні досягнення, збільшують мотивацію та знижують проблеми поведінки у класі. Наприклад, програми RULER або PATHS разом із поліпшенням емоційних навичок забезпечують вищі показники читання та загальної успішності учнів. Вважаємо, що інтеграція соціально-емоційного навчання в уроки англійської може одночасно зміцнювати англійську компетентність та емоційний інтелект школярів.

Роль англійської мови як предмета, що сприяє розвитку емоційного інтелекту полягає в її інтерактивному та культурному спрямуванні. Використовуючи літературу, аудіовізуальні матеріали, ігрові вправи та рольові ігри, вчитель може створювати освітнє середовище, де молодші школярі навчаються висловлювати почуття й розуміти інших мовою спілкування. Наприклад, читання дитячих казок чи оповідань іноземною мовою відкриває учням емоційний світ героїв: аналізуючи поведінку персонажів, учні вчаться співпереживати і розуміти мотиви вчинків. Драматизація цих сюжетів і рольові діалоги дозволяють перенести досвід у власне життя: так, учень вимовляє англійське речення про сум чи радість не лише імітуючи словник, а й поєднуючи його з емоцією, яку відчуває герой. Гра «Упізнай емоцію» за мімікою або інтонацією мотивує учнів вивчати слова, описуючи почуття – при цьому розвиваються когнітивні навички розпізнавання емоцій та невербальна комунікація. Групові завдання, наприклад спільне обговорення ситуації англійською («Your friend is sad because... What can you say?»), формують навички співпраці та взаємопідтримки, адже діти вчаться слухати одне одного та доходити компромісу, обираючи потрібні фрази. Отже, кожна діяльність на уроці може містити мовну мету та емоційно-соціальний складник [1].

З педагогічної точки зору, компетентісно-орієнтовані завдання на уроках англійської мови передбачають реалізацію проблемного та діяльнісного підходів. Наприклад, урок нового матеріалу може починатися не з пояснення вчителя, а з проблемного питання чи кейсу. Наведемо аналогію з природничим прикладом, коли вчитель показує дві однакові кульки (одна надута, інша ні) і запитує: «Яка з них легша?». Здобувачі освіти висловлюють гіпотези і проводять експеримент, що веде до усвідомлення нового знання. Так, навчання стає «повільнішим, але дієвішим», у ході чого учні опановують не тільки нову тему, а й алгоритм дослідницької діяльності та вміння працювати в групі. Урок англійської мови можна побудувати за подібним принципом. Наприклад, обговорюючи реальну або уявну ситуацію (учням можна запропонувати кейс), де потрібно знайти вихід із конфлікту між героями, здобувачі початкової освіти навчаються формулювати емоції та пропонувати вирішення англійською мовою, що спонукає аналізувати інформацію, приймати рішення й опрацьовувати нові слова у «живому» контексті [2].

Педагогічні приклади таких завдань можуть бути різноманітними. Зокрема, рольова гра, кілька учнів грають ролі однокласників, де хтось засмучений через невдачу на уроці, і група має підібрати втішні фрази англійською. У процесі обговорення звертається увага не лише на граматичну побудову речень, що є словами підтримки, а й на доброзичливе ставлення, що розвиває емпатію. Інший приклад – спільний проект, коли учні початкових класів планують свято і повинні англійською мовою розподілити ролі та врахувати побажання однокласників (наприклад, хтось соромиться виступати публічно і хоче малювати декорації). Така робота розвиває навички командної взаємодії, навчає мирно вирішувати проблеми та брати до уваги емоції інших. Зауважимо, що саме комбінування мовної мети та емоційного складника має на меті закріпити концепцію «навчи мене діяти й співпереживати» – тобто реальної соціальної компетентності.

Аналітичні узагальнення педагогічної практики показують, що інтеграція соціально-емоційного навчання в навчання англійської мови сприятливо впливає на

результати школярів. За даними міжнародних досліджень, програми, які поєднують навчання читання й соціально-емоційне навчання, дозволяють суттєво підвищити успіхи в читанні та мотивацію здобувачів початкової освіти. Це свідчить про багатокомпонентний взаємозв'язок, розвиток емоційної регуляції, що допомагає учням краще зосереджуватися, долати перешкоди, а комунікативні вміння, співпраця підвищують зацікавленість та самостійність. У контексті мовної освіти це означає, що учні, які вчать розуміти емоції та працювати в команді на уроках англійської мови, відчують менше стресу, більше залучені в проекти й швидше опановують новий матеріал [4].

Водночас необхідно розуміти, що успішна реалізація компетентнісно-орієнтованого навчання вимагає методичної підготовки вчителя, який має створити безпечний емоційний простір для молодших школярів, уміти полегшувати обговорення почуттів, заохочувати до рефлексії. Саме такі інструменти, як формувальне оцінювання, самоаналіз і педагогіка партнерства, відповідають концепції НУШ та соціально-емоційному навчання. Ученими доведено, що діти з високим рівнем емоційного інтелекту менше конфліктують і краще співпрацюють, що робить освітнє середовище сприятливим для навчання. Для вчителя англійської мови це означає, що частина звичайного мовного завдання може трансформуватися у можливість для емпатії та взаєморозуміння. Наприклад, коментуючи почуття героїв історії, школярі вчать «приміряти» чужі переживання зі своїми словами, висловлювати емоції англійською мовою.

Висновок. Таким чином, компетентнісно-орієнтовані завдання з англійської мови є основою до комплексного розвитку особистості учнів початкових класів. Вони поєднують мовленнєве навчання з практикою емпатії, саморегуляції та соціальної взаємодії. Ця інтеграція підтримується сучасними концепціями НУШ та соціально-емоційним навчанням і має потенціал значно покращити як мовні, так і морально-особистісні результати навчання. Вивчення англійської мови через призму емоційного інтелекту сприяє формуванню цілісної, щасливої та суспільно активної дитини, а тема подальшого її розвитку є вкрай значущою для наукових і практичних досліджень.

Перспективність подальших досліджень вбачаємо в дослідженні і створенні комплексу завдань з англійської мови, що найбільш ефективно розвиватимуть емоційний інтелект молодших школярів (самоусвідомлення, емпатію, керування емоціями тощо). Експериментальні розробки можуть зосереджуватися на синтезі мовних методик та соціально-емоційного навчання. Також важливо розробити інструменти оцінювання соціально-емоційної компетентності в межах уроків англійської мови, адже стандартні тести орієнтовані здебільшого на мовні знання.

Список використаних джерел

1. Бершадська К. Ю. Розвиток умінь конструктивного керування емоціями молодших школярів на уроках англійської мови. *Наукова колекція Навчально-наукового інституту Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: збірник наукових праць здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (за матеріалами III Всеукраїнського науково-методичного семінару «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика»*, м. Глухів, 13 листопада 2025 року). Випуск 4. Част. 1 - 3. Глухів, 2025. Ч. 1, 13-18 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1VFgUnMMCAceZo4PxHc4Sx7MVWbgTHKQj/view?usp=sharing> (дата звернення 04.02.2026)

2. Мовчан В. В., Бірюк Л. Я. Методи і прийоми формування емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання. *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. № 31. С.13-17.

3. Pashko, A., Pinchuk, I. (2025). Developing Emotional Intelligence of Future Teachers. In: Hu, Z., Yanovsky, F., Dychka, I., He, M. (eds) *Advances in Computer Science for Engineering and Education VII*. ICCSEEA 2024. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 242. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-84228-3_62 (дата звернення 04.02.2026)
4. Liaska O. P., Humeniuk I. I., Chynchyk I. O. Methodological aspects of social and psychological work with military men released from the armed forces, and members of their families. *Laplage in Journal*, 2021. Issue 7(3C). pp.413–423. URL: <https://doi.org/10.24115/S2446-6220202173C1643p.413-423> (дата звернення 04.02.2026).
5. Peng, Q., Li, S. (2025). Emotional factor matters in language learning? A meta-analysis of emotional intelligence on language achievement. *Frontiers in Psychology*, 16, Article 1502112. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg>. (дата звернення 04.02.2026).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ УМІНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА ОСНОВІ ВИКЛИКІВ

Бикова Тетяна Борисівна,
доктор філософії, викладач ВСП
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ імені
Олександра Довженка»

Ключові слова: гнучкі вміння, навчання на основі виклику, командна робота, лідерство, здобувачі освіти.

Постановка проблеми. Слідом за військовою сферою та бізнесом система освіти почала активно запроваджувати підхід виокремлення в структурі професійної підготовки майбутнього педагога «hard» та «soft skills». Основною причиною їх роздільного розгляду можна вважати асинхронність втрати або зміни актуальності та значимості окремих умінь у моделі сучасного фахівця. У зв'язку з цим, в теорії та практиці освіти було започатковано дослідження проблеми пошуку ефективних шляхів формування та розвитку цих груп умінь окремо. Оскільки у закладах освіти різних рівнів на разі активно відбувається процес інтеграції soft skills у навчальні плани, у поле наших наукових інтересів потрапила проблема використання інтерактивного методу навчання через виклик для розвитку відповідних умінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку гнучких умінь (soft skills) досліджували: О. Біляковська, Н. Гарань, А. Дрига, Л. Коваль, О. Коркішко, Р. Онищенко, Л. Охріменко, О. Самойленко, Н. Храменко та багато інших.

Розглядаючи soft skills під кутом надпрофесійності, Н. Гарань, В. Замороцька та К. Колесник [1] відмічають значний потенціал їх розвитку в умовах дистанційного навчання через задучення студентів до участі в освітніх онлайн проєктах, тренінгах та вебінарах. О. Самойленко, І. Брюховецька та Т. Штайнер [2], опрацьовуючи теоретико-практичний аспект становлення, розвитку та формування soft skills у процесі професійно-педагогічної підготовки, пропонують у якості педагогічних умов їх формування використувувати інтерактивні методи навчання, брати за основу проєктування змісту навчальних дисциплін метод моделювання педагогічних ситуацій, приділяти в освітньому процесі належну увагу рефлексії через ведення рефлексивних щоденників та створення портфоліо; упроваджувати спеціальні тренінги та вебінари, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту.

О. Коркішко, А. Дрига та Р. Онищенко [3], наголошуючи, що «soft skills» – це навички майбутнього, пропонують здійснювати діагностику їх сформованості через

професійну підготовку (як процес) та через результат (як готовність до педагогічної діяльності за обраним фахом).

О. Біляковська, розглядаючи класифікацію soft skills за К. Коваль, стверджує, що такі вміння дозволяють педагогу працювати у нестандартних ситуаціях, передбачати результати, постійно удосконалюватися та бути інноваційно спрямованими [4].

Поряд з тим, якщо тема розвитку гнучких умінь у вітчизняних джерелах достатньо розвинута, то про технологію навчання на основі викликів (Challenge Based Learning) ми дізнались з іноземних джерел [5].

Мета публікації: розглянути зміст технології навчання на основі викликів та її роль у розвитку гнучких умінь.

Виклад основного матеріалу. Навчання на основі викликів – це освітня концепція, що зародилась в інженерній освіті. Вона спрямована як на підвищення рівня знань, так і на розвиток навичок адаптації до реальності та вирішення поточних проблем. Маючи точки дотику з проблемно-орієнтованим, проєктним та ситуативним навчанням, навчання на основі викликів визнано актуальним для підготовки майбутніх педагогів, оскільки воно є своєрідним підходом активного навчання, що базується на розв'язанні наукових та суспільних проблем у міждисциплінарному руслі. Ця технологія зазвичай реалізується у три етапи (залучення, дослідження, дія) та сприяє покращенню комунікації між студентами та викладачами різних дисциплін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, використання технології навчання на основі викликів сприяє зміцненню трансверсальних гнучких умінь, зокрема робота в команді, комунікація та лідерство. Перспективними напрямками подальших досліджень можуть стати: розроблення педагогічного супроводу діяльності студентів педагогічних спеціальностей за технологією навчання на основі викликів та дослідження можливостей співпраці з потенційними роботодавцями для валідації результатів студентських досліджень у межах навчання на зазначеному технологією.

Список використаних джерел

1. Розвиток «soft skills» студентської молоді у закладі вищої освіти в умовах дистанційного навчання. Гарань Н., Замороцька В., Колесник К. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/284520> (дата звернення: 29.01.2026).

2. Педагогічні умови формування soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. Самойленко О., Брюховецька І., Штайнер Т. URL: <http://mir.dsru.edu.ua/article/view/314178> (дата звернення: 29.01.2026).

3. Зміст та складові soft skills особистості майбутнього викладача. Коркішко О., Дрига А., Онищенко Р. URL: <http://gnvp.ddpu.edu.ua/article/view/314959> (дата звернення: 29.01.2026).

4. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. Біляковська О. URL: http://dlibra.bg.ajd.czyst.pl:8080/Content/5918/14_Biljakowska_Rocznik_20.pdf (дата звернення: 29.01.2026).

5. The Emerald Handbook of Challenge Based Learning. E. Vilalta-Perdomo; J. Membrillo-Hernández; R. Michel-Villarreal; G. Lakshmi; M. Martínez-Acosta. DOI: <https://doi.org/10.1108/9781801174909> (date of access: 29.01.2026).

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК КЛЮЧОВОГО ГНУЧКОГО УМІННЯ УЧНІВ НУШ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Білка Любов Михайлівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Пішун Сергій Григорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: емоційний інтелект, гнучкі уміння (soft skills), Нова українська школа, ментальне здоров'я.

Постановка проблеми. Трансформація сучасної початкової освіти в Україні в межах Концепції «Нова українська школа» спрямована на формування цілісної особистості, здатної до самореалізації та критичного мислення. Одним із центральних завдань є розвиток гнучких умінь (soft skills), серед яких провідне місце посідає емоційний інтелект (EQ), який визначає здатність особистості розуміти власні емоції та емоції оточуючих. В умовах запровадження воєнного стану в Україні актуальність розвитку емоційного інтелекту набула нового стратегічного значення: це не лише вимога програми НУШ, а й необхідна умова збереження ментального здоров'я особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній вітчизняній теорії та практиці активно розробляються підходи до формування емоційного інтелекту учнів початкової школи. Так, проф. Т. Котик пропонує впроваджувати ігрові та інтерактивні методи формування емоційного інтелекту [2]. Такої ж думки притримуються Л. Магдисюк та Л. Андросюк, у працях яких має місце аналіз практичних підходів до формування емоційного інтелекту молодших школярів засобами ігрових технологій [3]. На особливу увагу заслуговують праці М. Вашуленка, який розглядає розвиток мовлення як інструмент вираження емоційної сфери дитини [1]. Проте специфіка розвитку емоційного інтелекту як наскрізного уміння саме в умовах воєнного стану та змішаного навчання потребує подальшої систематизації.

Мета публікації: обґрунтувати роль емоційного інтелекту як провідного гнучкого уміння у формуванні психологічної стійкості учнів НУШ та запропонувати ефективні технології його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Емоційний інтелект у початковій школі – це складне утворення, яке включає здатність дитини розрізняти модальність почуттів, розуміти причини їх виникнення та використовувати ці знання для регулювання власної поведінки. Ефективними засобами розвитку емоційного інтелекту є регулярні обговорення настрою учнів, проведення емоційних рефлексій після виконання завдань та заохочення дітей ділитися своїми переживаннями через інтерактивні інструменти, такі як візуальні шкали настрою, відеоповідомлення чи рольові вправи. Важливим засобом є і модель поведінки самого вчителя – демонстрація толерантності, уважності та вміння керувати власними емоціями слугує прикладом для учнів. Значення має й гнучкість навчання: адаптація завдань відповідно до емоційного стану дітей, забезпечення підтримки у складних ситуаціях та формування комфортного темпу роботи [2].

Окреслимо основні пріоритетні напрями у розвитку емоційного інтелекту як гнучкого уміння молодших школярів в складних умовах воєнного стану.

Формування емоційної грамотності. Учні початкової школи мають навчитися диференціювати складні емоції. Робота з «екраном емоцій» або «щоденником вражень» дозволяє учням візуалізувати свій стан. Важливо навчити дитину, що відчувати тривогу під час загрози – це природна реакція організму, а її прояв не є ознакою слабкості.

Упровадження технології емоційної саморегуляції. Одним із наскрізних умінь у програмі НУШ є стресостійкість. Практичне впровадження технік «Заземлення», дихальних вправ та методики «Безпечне місце» допомагає дітям самостійно справлятися з панікою, зокрема під час перебування в укриттях. Це вміння опановувати себе є критично важливим soft skill для сучасної дитини.

Розвиток емпатії та соціальна кооперація. Соціальна ізоляція, спричинена дистанційним навчанням в умовах воєнного стану, загострює потребу в емоційній підтримці. Колективні проекти та обговорення літературних творів за методикою М. Вашуленка сприяють розвитку співпереживання. Дитина вчиться розуміти емоційний стан іншого, що спонукає до прояву доброзичливості та взаємодопомоги.

Креативність як засіб подолання стресу. НУШ надає велике значення творчості як способу самовираження. Арт-терапевтичні методики дають можливість дитині екологічно «виплеснути» накопичені негативні емоції, що знижує рівень агресивності та апатії, які часто супроводжують дітей у кризові періоди. Важливим інструментом у реалізації цього напрямку є «Ранкові кола», які в умовах воєнного стану допомагають педагогу здійснювати первинну корекцію психологічного стану кожного учня та налаштувати клас на позитивну взаємодію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, емоційний інтелект є фундаментальним гнучким умінням, яке в сучасних реаліях забезпечує резильєнтність молодшого школяра. Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення методичного супроводу для вчителів щодо розвитку емоційного інтелекту в учнів молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ: Освіта, 2016. 268 с.
2. Котик Т.М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи. Тернопіль, Астон, 2020. 187 с.
3. Магдисюк Л.І., Андросюк Л.В. Теоретико-методологічний аналіз особливостей розвитку емоційного інтелекту молодших школярів засобами ігрових технологій. *Перспективи та інновації науки.* 2020. №10 (15). С. 495-503.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ЯКІ ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Бірюк Лариса Вікторівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Тюльпа Тетяна Миколаївна,
док. пед. наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: державна сімейна політика, соціальна робота, сім'я, складні життєві обставини.

Постановка проблеми. Відповідно до нормативно-правової бази сім'я, материнство, батьківство та дитинство знаходяться під захистом держави [1]. Законодавчо закріплено необхідність зміцнення сім'ї на основі визнання цінності сім'ї у розвитку нових поколінь, забезпеченні суспільної стабільності та розвитку суспільства та держави. Держава, приймаючи він зобов'язання захисту та зміцнення сім'ї, розробляє, затверджує і реалізує сімейну політику як складову частину державної соціальної політики.

Реалізація як соціальної політики держави загалом, так і державної сімейної політики зокрема здійснюється у складних умовах, в обставинах нової реальності. Ці обставини зумовлені кризовими явищами в усіх сферах життя країни. Як наслідок, у соціальній сфері відбуваються негативні демографічні трансформації, пов'язані з від'їздом населення з країни, зниженням народжуваності, зниженням рівня та якості життя населення загалом, погіршенням сімейно-шлюбних відносин. Перелічені трансформації відбиваються на рівні та якості життя всіх сімей. Особливе місце серед таких сімей мають ті, що перебувають у скрутній життєвій ситуації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», складними визначені такі життєві обставини, що «порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самотійно» [1]. За визначенням вказаного Закону, сім'я в складних життєвих умовах втрачає свої виховні можливості через умови, що порушують нормальну життєдіяльність сім'ї, наслідки яких вони не можуть подолати самотійно. У науковій літературі важка життєва ситуація переважно є предметом вивчення з позиції психологічного підходу. Важка життєва ситуація описується як ситуація соціальної нестабільності, як стресогенна, кризова, критична, як ситуація, в якій стають неадекватними алгоритми звичної соціальної поведінки [1]. Науковою спільнотою (А. Аносова, О. Безпалько, О. Виноградова, З. Кияниця, Ж. Петрочко та ін.) приділяється увага вивченню когнітивного, поведінкового, екзистенційного факторів, які визначають важку життєву ситуацію, а також дослідженню стратегій подолання людиною подібних ситуацій. Такий підхід може бути застосовним для вирішення завдань державної сімейної політики як до окремих осіб, так і до сімей. Стан наукової розробки теми соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах унаслідок війни, активно розвивається, особливо з огляду на недавні та триваючі конфлікти у різних частинах світу. Війна та збройні конфлікти створюють унікальні та глибокі виклики для сімей, що включають травматичні переживання, втрату житла, економічну нестабільність, розлуку з рідними та потребу в адаптації до нових середовищ проживання.

Мета публікації: полягає в уточненні понятійного змісту терміна «родина у важкій життєвій ситуації», обґрунтуванні ознак такої ситуації, що вимагає надання заходів матеріальної та нематеріальної підтримки в рамках державної соціальної політики.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетними напрямками державної сімейної політики сучасного українського суспільства є створення оптимальних умов для успішного функціонування сім'ї та виховання дитини в сім'ї, підвищення рівня та якості життя сімей з дітьми, надання комплексної соціальної допомоги з метою запобігання соціальному неблагополуччю сімей. Вивчення нормативних правових актів, що регламентують державну сімейну політику, показує, що соціальна політика у сфері носить одночасно як загальний, так і адресний, індивідуальний характер. Загальний характер державної сімейної політики полягає в тому, що заходи щодо підтримки народження та виховання дітей, розвитку економічної самостійності сімей, збереження фізичного та психологічного здоров'я членів сімей мають поширення на всю різноманітність сімей незалежно від їх складу, соціального статусу та соціально-

економічного стану. Адресність державної сімейної політики трактується стосовно категорій сімей соціального ризику, які потребують своєчасної та ефективної допомоги.

Сім'я є основним соціальним інститутом суспільства, водночас будучи інститутом соціалізації дітей. Як соціальний інститут сім'я є стійкою формою взаємин між людьми, у межах якої здійснюються основні потреби та функції сім'ї [2, с. 15]. У сучасних нестабільних соціально-економічних умовах існує досить велика кількість сімей, які зазнають стресів, сімей, які опинилися в кризових ситуаціях та соціально небезпечному становищі, що виражається в тому, що такі сім'ї перестають справлятися з виконанням своїх основних функцій, і це призводить до порушення життєдіяльності сім'ї.

В даний час робота з сім'єю має бути орієнтована на забезпечення соціального захисту сім'ї, розвиток її внутрішніх ресурсів на користь гармонійного розвитку сім'ї, особистості та суспільства, допомоги в адаптації до соціально-економічних умов. Але це, у свою чергу, вимагає розробки нових підходів до вирішення проблем сім'ї як на рівні держави, так і на рівні її суб'єктів, а також розроблення та впровадження ефективних програм з пропаганди сімейного благополуччя, традиційних сімейних цінностей та профілактики сімейного неблагополуччя.

На сьогодні засобом реалізації заходів державної сімейної політики є соціальна робота з сім'єю, що здійснюється різними соціальними установами та соціальними службами. Соціальна робота включає такі складники: соціальна допомога, соціальна підтримка, соціальне обслуговування, супровід сім'ї [4, с. 17]. Вона спрямована на розвиток системи соціального патронажу неблагополучних сімей, надання сприяння в їх соціальній реабілітації та адаптації в сучасній школі.

Соціальна робота з сім'єю в складних життєвих обставинах в умовах війни – це спеціалізована діяльність, спрямована на підтримку та допомогу сім'ям, які зіткнулися з різноманітними викликами та труднощами через військовий конфлікт. Соціальна робота з сім'ями у СЖО внаслідок війни фокусується на кризовому втручанні, психологічній підтримці, забезпеченні базових потреб (житло, їжа, документи) та адаптації до нових умов. Особливостями є висока інтенсивність роботи, індивідуальний підхід до травм, мобільність надання послуг, активна співпраця з громадою та волонтерами. Ця робота включає комплексний підхід до вирішення проблем, з якими стикаються сім'ї, та спрямована на забезпечення їхнього фізичного, психологічного, соціального й економічного благополуччя [3, с. 210]. Соціальна робота в умовах війни вимагає від фахівців високої адаптивності, стресостійкості та здатності до швидкого реагування на змінні обставини, а також глибокого розуміння специфічних потреб та викликів, з якими стикаються сім'ї в цих умовах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сім'я у важкій життєвій ситуації – це особи, пов'язані спорідненістю і властивістю, що спільно проживають і ведуть спільне господарство, сімейна ситуація яких обумовлена сукупністю обставин, що об'єктивно порушують життєдіяльність членів сім'ї, самостійно подолати які, відновити нормативну життєдіяльність, поліпшити життєвий рівень сім'ї вони не мають можливості. Соціальна робота з сім'єю є частиною сімейної політики, спрямованої на надання соціальної допомоги сім'ї, соціальну підтримку та соціальний захист усіх категорій сімей. Змістом соціальної роботи з сім'єю є сприяння та допомога у відновленні та підтримці нормального функціонування інституту сім'ї.

Список використаних джерел

1. Закон України про соціальні послуги [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

2. Зберегти сім'ю: Практичний посібник із соціальної роботи із сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах / Мороз О.М., Постолук Г.І., Семигіна Т.В. та ін. Київ: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, вид.дім „ЕКМО”, 2008. 160 с.

3. Кучер Г.М. Інновації соціальної роботи в громаді із сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2018. № 82 (2). С.207-212.

4. Пеша І.В., Сопівник І.В., Галайдюк В.В., Кошук О.Б. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю: навч. посібник. Київ: Компринт, 2023. 449 с.

РОЗВИТОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Бірюк Людмила Яківна,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки і психології
початкової освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: особистість, стрес, стресори, стресостійкість, глобальні виклики, війна, травматичні ситуації, стресові ситуації, кризові ситуації, кризова комунікація.

Постановка проблеми. Необґрунтована агресія та російське збройне вторгнення на територію України принесло багато страждань нашій країні, кожній окремій родині, а також внесло негативні корективи в особисте та соціальне життя кожного громадянина.

Уряд України та все суспільство визнають, що освіта на всіх рівнях є фактором національної резистентності та усталеності, пріоритетним питанням серед багатьох, що постали в умовах сьогодення. Сьогодні українська освітня система зіткнулася із колосальною низкою проблем, до яких, на жаль, відносимо загрозу життю, ментальному здоров'ю, перебування у постійних стресових ситуаціях, з одного боку, а з іншого – необхідність організації якісної освіти.

Мета публікації. Вважаємо за необхідне дослідити специфіку реагування особистості в умовах глобальних викликів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення особливостей поведінки людини у кризових ситуаціях завжди були в центрі уваги науковців і практиків. Дослідниками означеної проблематики проведено теоретичні й емпіричні розвідки формування емоційного інтелекту, розвитку стресостійкості, визначення ефективних умов соціальної адаптації особистості в умовах глобальних викликів. Доведено, що поведінка людини в кризових ситуаціях відрізняється від поведінки у повсякденних ситуаціях. Одна і та сама людина у різних, а особливо в екстремальних ситуаціях (пандемія COVID-19, російсько-українська війна), може поводитися абсолютно по різному, тобто достатньо складно описати все розмаїття людських реакцій, які можуть виникнути в кризових ситуаціях. Зазвичай, в екстремальних умовах ми спостерігаємо різні поведінкові патерни, зокрема панічну втечу; ступор, заціпеніння або певну активність.

Такі дії особистості можна узагальнити трьома типами поведінки: рефлексорна або інстинктивна поведінка, яка дозволяє швидко діяти шляхом боротьби або втечі; панічна поведінка або явища натовпу, які можуть виникнути через механізми імітації або зараження; контрольована поведінка із залученням соціальних та індивідуальних ресурсів особистості. Звідси актуальним стає питання не лише, що таке стрес, стресові реакції, а й відновлення після стресу й кризи.

Стрес – це термін, який зазвичай використовується для опису реакції на вимоги, з якими людина стикається щодня протягом життя, і така реакція пов'язана як позитивним, так і негативним досвідом. Стресори – це агенти, що викликають стрес. Стресори можуть бути фізичними, емоційними, екологічними, теоретичними тощо, і всі вони можуть однаково викликати відповідну реакцію організму на стрес. Стрессова реакція, також відома як реакція «боротьба або втеча», містить фізіологічні зміни, що відбуваються під час стрессової ситуації. Ця реакція є результатом стимуляції симпатичної нервової системи, що призводить до низки нейроімунних реакцій: збільшення частоти дихання, частоти серцевих скорочень, підвищення артеріального тиску та загального споживання кисню. У більшості ситуацій такі реакції є мінущими – організм повертається до початкового стану після усунення стресора. Реакції на токсичний стрес містять тривалу або постійну аномальну фізіологічну реакцію на стресор із ризиком дисфункції багатьох органів.

У сучасній науковій літературі поняття «стрес» застосовується щонайменше у трьох значеннях: по-перше – як напруга або збудження під впливом зовнішніх стимулів або подій (стресорів або-стрес-факторів); по-друге, стрес є результатом внутрішніх психічних станів, тобто суб'єктивних реакцій організму (наруга і хвилювання), коли він відображає свої захисні реакції і процеси подолання; по-третє, стрес – це фізична відповідь організму на певні вимоги або шкідливі впливи. Функція такої фізичної реакції полягає у підтримці поведінкових і психічних процесів, спрямованих на подолання цього стану.

В епоху науково-технічної революції медицині вдалося побороти хвороби, що позбавляли життя десятками тисяч людей - чума, холера, чорна віспа, тиф тощо. Але в цілому захворюваність не зменшилася - місце важких інфекцій зайняли «хвороби цивілізації» (гіпертонія з інсультом та інфарктом, стенокардія, пухлини, виразки, астма, екземи), а також алкоголізм і наркоманія. Більшість із перерахованого відносять до категорії психосоматичних (сома з грецької - тіло). Лікарі наголошують, що зміни, які відбуваються за вище зазначених хвороб, відбуваються у внутрішніх органах і системах організму та у більшості випадків пов'язані з більш чи менш тривалою емоційною напругою (у вигляді відчаю, образи, страху, ненависті, туги тощо), що виникають у відповідь на життєві труднощі й конфлікти – як міжособистісні, так і внутрішньо особистісні. Саме до внутрішніх конфліктів учені відносять основну роль у виникненні неврозів і психосоматичних захворювань. Про це мають знати вчителі, викладачі та всі, хто професійно пов'язаний з освітньою діяльністю, оскільки більшість психосоматичних захворювань значно «помолодшали», а їх причинами може бути неправильна взаємодія старших і молодших, наслідки якої для останніх можуть стати незворотними.

Учені виокремлюють дві основні причини більшості психосоматичних розладів: внутрішня і зовнішня причина. Внутрішній конфлікт – це конфлікт між двома однаково сильними, але не сумісними одна з другою потребами, між двома різноспрямованими тенденціями поведінки. Наприклад, для задоволення егоїстичної потреби (умовно - стремління до влади), людина має вкрасти..., але рівень вихованості не дозволяє це зробити, і тоді виникає ситуація роздвоєності, конфлікту самим із собою. Іншою, не менш важливою, причиною емоційної напруги є зіткнення особистості із зовнішніми перепонами, що заважають задовольнити потребу (пандемія, війна, смерть близьких, конфлікти). Незалежно від того, за яких причин – зовнішніх чи внутрішніх – не вдається особистості довготривалий час позбутися складної емоційної напруги, то, як наслідок, перебіг життєвого процесу відбувається під тиском стресу.

У повсякденному спілкуванні ситуації, що загрожують здоров'ю або самому життю людини, часто називають екстремальними. Суб'єктивно, довготривало

перебуваючи в екстремальній ситуації, особистість набуває екстремальних станів. *Екстремальні ситуації* – це особливі стани психіки людини, викликані незвичайними і ненормальними умовами, що підвищують тривожність та емоційну напруженість. Арсенал особистісних стратегій психологічного подолання екстремальних ситуацій дуже широкий, однак дослідниками виокремлено три найбільш вірогідні позиції: 1) інвалідизація; 2) адаптивна реакція – стійкість, мужність; 3) зростання – реакція розвитку. Кожна із зазначених стратегій має специфічні наслідки.

Коли екстремальні ситуації мають лише негативний вплив на людину, можуть виникнути такі розлади: гострі стресові реакції, ПТСР, пролонговані реакції горя та депресії. Якщо ситуація більш-менш контрольована, то людина залишається байдужою та стійкою до травми, що сприймається як випробування на стійкість, витривалість, мужність, відвагу та силу.

Ми наголошуємо на тому, що *травматичні ситуації* відрізняються від стресових ситуацій. Наприклад, травматичними є небезпечні ситуації, пов'язані з неминучою загрозою здоров'ю або життю людини (наприклад, важка хвороба, хірургічна операція, різні травми в побуті, пожежа, повінь, війна, землетрус, падіння у воду для тих, хто не вміє плавати, зупинка між ліфтами, пересування наодинці в небезпечній місцевості). *Стресовими є повсякденні ситуації*, в яких людина не знає, що робити, і не може впоратися з ними, або не знає що робити (поруч з вами знепритомніла людина; раптова побутова пожежа; вимкнули світло – як діяти вдома). Складні життєві ситуації, в якій би вони формі не сприймалися людиною, завжди супроводжуються емоціями.

Дослідниками також виокремлюються і кризові ситуації. *Кризова ситуація*, в якій людина стикається з перешкодами в досягненні важливих життєвих цілей і не може впоратися з ними звичайними способами. Розрізняють два типи кризових ситуацій: спричинені змінами життєвого циклу та спричинені травматичними життєвими подіями. У кризових ситуаціях люди відчувають своєрідне фізичне і психологічне перевантаження, намагаючись впоратися зі стресовою ситуацією. Емоційне напруження і стрес можуть призвести до адаптації до нової ситуації або до зриву чи погіршення функцій життєзабезпечення. Певні ситуації можуть бути стресовими для всіх людей, але вони також можуть стати кризою для тих, хто особливо схильний до них через свої особистісні характеристики.

Відтак, криза – це своєрідна реакція на ситуацію, яка вимагає від людини змінити спосіб життя, спосіб мислення, ставлення до себе і навколишнього світу, а також визначити основні екзистенційні питання. Теоретично важливі життєві події класифікуються як стресові, коли вони становлять потенційну або реальну загрозу задоволенню базових потреб і коли виникають проблеми, від яких людина не може втекти або вирішити, навіть за допомогою наявних у неї адаптивних методів. У контексті аналізу кризових ситуацій, на наше переконання доцільно розглядати не лише стресові події життя, а й повсякденні регулярні неприємності, які акумулюючись, призводять до погіршення функціонування та благополуччя людини.

Під час кризи має застосовуватися кризова комунікація. Зокрема, під час кризи потенційні помічники враховують кілька міркувань, перш, ніж надати допомогу людині. По-перше, проводиться оцінювання ситуації: якщо ситуація сприймається як серйозна та небезпечна, у людей виникає більша готовність допомогти. По-друге, люди мають вирішити, як допомогти та скільки власних ресурсів витратити на допомогу. Обидва процеси мають супроводжуватися кризовою комунікацією, яка, як правило, спрямована на запобігання або на зменшення негативних наслідків кризи. Однак, люди, зазвичай, не є пасивними послідовниками кризової комунікації. Більшість громадян шукають додаткову інформацію, щоб переконатися, що отримана інформація дійсно правильна.

Ймовірність того що порада буде дотримана, зазвичай пов'язана з двома психологічними факторами: самоефективністю та ефективністю відповіді. Самоефективність – це віра людей у власну здатність успішно виконати конкретне завдання. Ефективність реагування вчені визначають як рівень, до якого особистість вважає, що різні запропоновані способи поведінки є ефективними для захисту себе та інших від негативних наслідків ризику. Коли люди вірять наданій інформації, що вони здатні вжити ефективних дій проти ризику та вмотивовані контролювати ризик і свідомо розглядати шляхи зменшення негативних результатів кризової ситуації. Рефлексія наукових досліджень переконує, що сприйнята ефективність відповіді та самоефективність підвищують вірогідність того, що особистість усвідомить важливість і братиме активну участь у самозбереженні. Учені констатують, що люди з більшою ймовірністю розглядають можливість вжити заходів, коли вони знають про різнопланові варіанти самозахисту й самозбереження. Відповідно, потрібно враховувати, що кризове спілкування з корисними, простими у виконанні напрямками дій забезпечить формування вищих рівнів самоефективності, ефективності реагування, а значить адекватної поведінки під час кризових ситуацій.

Найбільш поширеними формами пошуку кризової комунікації є особисте спілкування, телевізійні новини, текстові повідомлення, телефонні дзвінки та Facebook. Крім того, у дослідженнях, присвячених кризовій комунікації підкреслюються важливість чесною, чіткою та доступною інформації під час кризи. Коли люди сприймають кризову комунікацію як сучасну, цінну, надійну та зрозумілу, вони будуть більш схильні дотримуватися запропонованого фахівцями напрямку дій. Згідно із цим висновком, ми очікуємо, що люди будуть більш задоволені кризовою комунікацією, коли повідомлення містять просту для читання, актуальну та повну інформацію про поточну ситуацію.

Науковцями визначено основні принципи спілкування у кризових ситуаціях. Вони подані нижче.

Співчуття та турбота. Співчуття та турбота повинні бути виражені протягом перших 30 секунд співчування. Спробуйте побачити ситуацію з точки зору людини у стані кризи. Визнайте страх, біль, страждання та невпевненість людини у кризовій ситуації. Намагайтеся знайти позитивні моменти в ситуації, не применшуючи негативу.

Компетентність і досвід. Будьте надійним джерелом інформації, демонструйте свою компетентність. Визначте найважливіше повідомлення, яке ви хочете передати. Організуйте все спілкування навколо цього повідомлення. Під час кризи люди відчувають втрату контролю. Окреслюючи свої чіткі кроки дій, люди можуть відновити відчуття контролю над ситуацією, де раніше відчували безпорадність. Дії людини у кризовій ситуації мають бути реалістичними та легкими для запам'ятовування. Своєчасно оновлюйте інформацію, якої потребує особистість, наприклад, щодо стану здоров'я людини.

Чесність і відкритість. Надайте особистості достатньої інформації для прийняття відповідних рішень та можливості зробити вибір. Чим чіткішим буде ваше повідомлення, тим більше людина повірить, що ви говорите все, що їй потрібно знати. Коли комунікація не чітка, це означає, що ви щось приховуєте, або розкриваєте лише часткову правду. Дайте можливість людині поставити вам запитання, на які відповідайте максимально чесно.

Відповідальність. Відповідально ставтеся до своїх слів і дій. Якщо ви в чомусь не впевнені – чесно про це скажіть і скеруйте людину до більш компетентних осіб, надавши їй відповідні контакти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розглянуті теоретичні засади розвитку стресостійкості особистості умовах глобальних викликів

мають бути в перспективі покладено в основу розроблення кризової комунікації з метою формування означеної якості.

Список використаної літератури

1. Сікаленко Руслана. Посттравматичний стресовий розлад. *Соціальний педагог*. №12 (96), грудень. 2014.
2. Кабанцева Анатасія. Пам'ятка для батьків у час воєнної небезпеки. *Дошкільне виховання*, 2002. №5. С.10.
3. Бокоч Кристина. Стреси і емоційне вигорання педагога. *Профтехосвіта*, № 9. 2017. С.12-16.

МОТИВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Бірюк Олег Анатолійович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Пінчук Ірина Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: мотивація, структура мотивації, підвиди мотивації, мотив, мотиваційний процес, потреби, соціальна компетентність, молодші школярі, англійська мова.

Постановка проблеми. До психологічних основ організації освітнього процесу в умовах воєнного стану у першій ланці ЗЗСО дослідники відносять вікові особливості учнів початкових класів, проблеми формування мотивації, емоційного інтелекту, резильєнтності, емпатії, рефлексії, індивідуалізації, диференціації та цифровізації навчально-виховного процесу. Розглянемо мотиваційну діяльність як психологічне підґрунтя формування соціальної компетентності учнів початкових класів на уроках англійської мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одним із головних складників в структурі соціальної компетентності особистості є *мотивація*. І ефективним процесом формування означеної якості може бути за умови, якщо в молодших школярів сформована позитивна мотивація пізнавальної діяльності, інтерес і прагнення отримати необхідні знання й відповідний досвід. У загальноприйнятому розумінні *мотив* – це реальна або ідеальна річ, що задовольняє ту чи іншу потребу. Відомо, що пізнавальна потреба є однією із найсильніших. Однак, означена потреба не завжди виступає як мотив навчання. У випадках, коли пізнавальна потреба стає визначальною, у навчанні відбувається значний прогрес, учень демонструє значні успіхи у відповідній галузі знань. Висока позитивна мотивація може до певної міри навіть доповнити недостатність спеціальних здібностей або недостатній запас здатностей, відіграючи роль компенсаторного механізму, однак у зворотному порядку компенсаторний фактор не спрацьовує.

Проблему мотивації досліджували вчені Л. Божович, Л. Долинська, Г. Костюк, З. Огороднійчук, О. Скрипченко, В. Сухомлинський, О. Савченко й ін. Спираючись на існуючі теоретичні положення, вважаємо, що мотиваційна сфера – це система мотивів,

що спонукає особистість до діяльності [4]. До складників мотиваційної сфери вслід за науковцями, виокремлюємо *індивідуальні особливості учнів початкових класів – характер, темперамент, здібності, потреби / мотиви, можливості та специфіку функціонування освітнього закладу, зокрема його освітнє середовище.*

Мета публікації: схарактеризувати різновиди мотиваційної діяльності учнів початкових класів на уроках англійської мови, що визначають психологічні основи формування соціальної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Базовим мотивом життєдіяльності будь-якої особистості є її *потреби*. Їх задоволення багато в чому зумовлює як систему мотивів, так і саму діяльність. Внутрішнім стимулом навчально-пізнавальної діяльності учнів початкових класів є пізнавальні потреби, мотиви та інтереси. Особистість характеризують і такі мотиваційні утворення, як потреба в спілкуванні (афіліація) та мотив надання допомоги людям (альтруїзм). Це мотиви, що мають велике соціальне значення, вони визначають ставлення особистості до людей. Так, *афіліація* – це прагнення людини бути в колі інших людей, налагодити з ними позитивні, добрі стосунки. *Альтруїзм* – стремління людини безкорисно допомагати людям. Важливою особистісною характеристикою також є потреба у *самоактуалізації* (самореалізації). Американський учений А. Маслоу характеризував означену потребу як бажання людини стати тим, ким вона може стати, досягти вершини свого потенціалу. Причому, самореалізація – це потреба і можливість найкращим чином виконувати притаманну людині діяльність. Специфічні форми самореалізації найрізноманітніші. Але слід пам'ятати, що головним механізмом задоволення цієї потреби є робота особистості над собою [1].

У психологічній літературі розрізняють поняття «мотив», «мотивація» і «мотивування». І якщо останнє майже однотайно визначається як процес актуалізації і трансформації мотивів у кожній окремій ситуації, то в усвідомленні співвідношення мотиву і мотивації існують певні розбіжності. *Мотив* – це спонука до здійснення поведінкового акту, породжена системою потреб людини і різним ступенем усвідомлюваності чи неусвідомлюваності нею потреби. Тобто, мотив – це предмет (матеріальний чи ідеальний), що спонукає до діяльності. Такі погляди розділяли і представники біхевіорестичного напрямку у зарубіжній психології (Е. Торндайк, Д. Уотсон) і представники діяльнісного підходу у вітчизняній психологічній науці (О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук). Терміном «мотивація» у сучасній психології позначають мінімум два психічних явища: 1) сукупність спонук, що викликають активність індивіда й та визначають рівень його активності, тобто система факторів, що детермінують поведінку індивіда; 2) процес утворення, формування мотивів, характеристика процесу, що стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні [3].

Мотиваційний процес складається з таких етапів – актуалізація; вибір та формування наміру; реалізація наміру; постреалізація. Отже, мотивація – це система, що складається з окремих компонентів, має свою структуру, виконує властиві їй функції і відноситься до діяльності (мотиваційна діяльність). Дослідниками проблеми формування мотивації визначено *структуру мотивації*: 1) спонукання до діяльності, спрямування діяльності (повідомлення мети, дій, створення відповідного середовища); 2) підтримування діяльності (регулювання, контролювання, виконання відповідних дій, реалізація поставленої мети); 3) з'ясування причин та перешкод діяльності (якщо неможливо досягти поставлену мету); 4) аналіз досягнутих результатів мотиваційної діяльності.

Рефлексія психолого-педагогічних джерел із означеної проблеми дозволила виокремити широку *класифікацію підвидів мотивації*. Так, у загальному плані

дослідники розрізняють два види мотивації: зовнішню і внутрішню. *Зовнішню мотивацію* іноді називають дистантною або стратегічною. Як правило, її пов'язують з усвідомленням учнями значущості вивчення предмета. *Внутрішня мотивація* виконує тактичну, інструментальну роль. Вона спричиняється позитивними емоціями, які учень отримує у процесі навчання. Науковці виокремлюють такі різновиди внутрішньої мотивації: особистісна, пізнавальна, навчальна, комунікативна, соціокультурна, естетична, творча, а також мотивація, породжена усвідомленням мовного прогресу в оволодінні іноземною мовою.

Схарактеризуємо деякі зазначені різновиди мотиваційної діяльності, що стають рушійною силою оволодіння соціальної компетентності учнями початкових класів у процесі навчання англійської мови. *Особистісна мотивація* проявляється в різних видах діяльності, особливо в навчальній, у процесі формування різнопланових умінь. Сформовані уміння характеризуються не самими результатом діяльності, на яку вони спрямовані, а тим, які особливості особистості виявляються під час виконання певного виду діяльності. Особистісні мотиви поділяються на узагальнені стійкі, конкретно стійкі, загальні нестійкі й конкретно нестійкі. Узагальнені стійкі мотиви особистості проявляються в індивідуально-особистісних особливостях. Це мотиви досягнення найкращих результатів у різних сферах діяльності, бажання передбачити неприємності тощо. Конкретно стійкі мотиви характеризуються систематичною активністю особистості та спрямовані на конкретну сферу діяльності, наприклад на навчання – навчальна мотивація.

Загальновідомо, що одним із головних психолого-дидактичних завдань загальноосвітньої школи I ступеня є формування навичок і вмінь навчальної діяльності у молодших школярів. Успішності цього процесу, у руслі досліджень К. Ушинського, В. Сухомлинського, О. Савченко, М. Вашуленка, сприяє розвиток інтелектуальних здібностей молодших школярів. Необхідною передумовою їх формування є стимулювання потреб у пізнанні нового, тобто стимулювання пізнавальної мотивації.

Сутність *пізнавальної мотивації* полягає у стимулюванні пізнавальних потреб, що знаходяться у площині вікових та особистісних інтересів молодшого школяра. Здобувача початкової освіти, зазвичай, вирізняють пізнавальна активність, інтерес до всього нового. Але задоволення його пізнавальних потреб засобами англійської мови становить доволі складну проблему внаслідок відомих протиріч між обмеженою кількістю годин, відведених навчальним планом, програмовим змістом предмета та суттєвим розширенням кола пізнавальних інтересів сучасних молодших школярів.

Подоланню цих протиріч мають сприяти відповідні методичні чинники. По перше, це якість навчального матеріалу. Критеріями відбору такого матеріалу у пізнавальному плані мають бути: 1) культуровідповідність змісту навчального матеріалу; 2) комунікативна спрямованість англомовного матеріалу; 3) його можливість задовольняти базові і соціальні потреби учнів початкових класів. По друге, формування в учнів здатності орієнтуватися у завданнях, що пропонуються, а саме: осмислювати їх межу та перспективу виконання сприяють використання – пізнавальну, пізнавально-комунікативну, прагматичну (участь у цікавій бесіді, конкурсі тощо); планувати послідовність виконання завдання, реалізовувати свої початкові дії, зокрема активізувати мовну здогадку; адекватно використовувати наочність (малюнки, іграшки, предмети класного вжитку, реальні речі тощо); використовувати вербальну наочність (ключові слова та вирази, план, таблиці тощо). По-третє, формуванню когнітивної мотивації сприятимуть використання цінних комунікативних вправ та завдань з певними елементами проблемності (завдання на відгадування мовних загадок, кросвордів, ребусів, головоломок; завдання на вибір правильного варіанта з кількох запропонованих; завдання на доповнення на доповнення контексту; завдання на

встановлення логічної послідовності запропонованих слів, висловлювань, дій). По-четверте, важливим чинником посилення пізнавальної мотивації і формування інтелектуальних умінь молодших школярів слід вважати стимулювання безпосереднього інтересу до іноземної мови як до джерела пізнавально-цінної інформації, у формуванні прийомів пізнавальної діяльності під час вивчення мови: прийомів упізнання, аналогії, логічного запам'ятовування, систематизації; в організації спостережень за фактами мови за допомогою спеціальних завдань, визначення специфічних відмінностей англійської мови шляхом абстрагування, аналізу, диференціації, зіставлення, систематизування. По-п'яте, у наданні лінгвопізнавальній роботі іноземною мовою характеру пошукової діяльності, що допомагає «відкривати» певні закономірності нового мовного матеріалу і відчувати радість пізнання, творчого піднесення і позитивної самооцінки, що зазвичай супроводжують раціонально організовану розумову діяльність здобувачів освіти. По-шосте, організовувати самостійну роботу учнів початкових класів із використанням проектною діяльністю. Розвивальна сутність проектів полягає у самостійному плануванні і реалізації роботи, в якій іншомовне спілкування молодших школярів органічно інтегрується з інтелектуально-емоційним контекстом іншої діяльності (ігрової, художньої, мистецької або прагматичної), конкурсу, підготовки коміксу участь у проектній роботі імпує молодшим школярам своїм інтегративним характером і розширює можливості для самовираження, прояву фантазії, креативних здібностей, мовленнєвої активності й самостійності, можливостям пізнання реального світу і осмислення через іншомовну навчальну діяльність свого місця в ньому. Відповідно, проектна діяльність стимулює пізнавально-комунікативну мотивацію як одну із передумов формування соціальної компетентності молодших школярів.

Для нашого дослідження, спрямованого на формування соціальної компетентності учнів початкових класів, найбільш актуальним різновидом є *навчальна мотивація*. Психологи розглядають мотивацію навчальної діяльності як систему, складниками якої є пізнавальні мотиви, що впливають на зміст освітньої діяльності, спрямовуючи особистість на опанування певних дій під час навчання, підвищуючи інтерес особистості до творчого розв'язання навчальних задач і проблем з орієнтацією на досягнення нових навчальних результатів. Дослідники наголошують, що навчальна діяльність спрямована на формування соціальних умінь молодших школярів, реалізується під впливом зазначених компонентів і спонук, що виступають як джерела активності тих, хто навчається. Індивідуальні особливості учнів початкових класів, поряд із потребами, інтересами, переконаннями визначають особистість учня початкових класів, його ідеали та цінності утворюють мотиваційну сторону навчальної діяльності. Відповідно, навчальна мотивація включає різні аспекти потреб і стимулів, завдяки чому означена діяльність стає творчою та різноманітною. Механізмом формування навчальної мотивації є вироблення єдиної структури цілей навчальної діяльності. Саме тому велику роль відіграє вчасне, правильне й систематичне формулювання вчителями цілей навчання, які учні мають усвідомити, прийняти й спрямовувати свою діяльність на їх досягнення.

Навчальна мотивація тісно взаємопов'язана з іншими різновидами мотивації учіння молодшого школяра, зокрема з комунікативною мотивацією. *Комунікативна мотивація* – це система спонукальних причин, що стимулюють і формують потреби здобувачів освіти у вирішенні комунікативних задач різного рівня складності, спрямованих на реалізацію відповідних соціально значущих функцій спілкування: пізнавальної, регулятивної, ціннісно-орієнтаційної, етикетної [2]. Пізнавальна її (або інформаційна) функція передбачає уміння записати, повідомити або обговорити пізнавальну інформацію під час спілкування двох або більше комунікантів; регулятивна

функція – уміння висловити прохання, пораду припущення; ціннісно-орієнтаційна (або емоційно-оцінна) охоплює вміння висловлювати особисту думку, бажання, оцінку; етикетна (або конвенціональна) функція передбачає вміння дотримуватися відповідних норм мовленнєвої та немовленнєвої поведінки у найбільш типових ситуаціях іншомовного спілкування.

Соціокультурна мотивація полягає в емоційно-особистісному ставленні молодшого школяра до країни, мова якої вивчається, до народу носія цієї мови, до його духовних надбань і традицій, цікавих історичних фактів і подій, національних реалій минулого і сучасного життя, до стереотипів поведінки носіїв іншої мови у стандартних ситуаціях спілкування.

Формуванню соціокультурної компетентності учнів початкових класів сприяють також і відповідні методичні фактори: відбір та застосування лексики з національно-культурним контентом; використання автентичних навчальних матеріалів; використання країнознавчих допоміжних цифрових засобів (візуальних, аудіативних, аудіовізуальних), що підсилюють ілюзію залучення до автентичного мовленнєвого середовища й забезпечують потрібну якість комунікативних навичок і вмінь; цілеспрямоване застосування спеціальних прийомів формування соціокультурної компетентності молодших школярів, передусім лінгвокраїнознавчих коментарів, прийомів навчання загальноприйнятих етикетних норм; побудова уроку як моделі потенційного спілкування дітей з носіями мови, зокрема з уявними ровесниками; робота з малими формами англійського фольклору. На наше переконання, соціокультурний контекст вивчення англійської мови суттєво підвищує інформаційний фон уроку. Тим самим він інтенсифікує мислення і мовлення молодших школярів та сприяє усвідомленню своїх навчальних дій. Завдяки цьому створюються реальні умови для формування соціальної компетентності на вищих рівнях складнощів. Так, в учнів початкових класів розвивається іншомовна комунікація, творчі нахили і здібності, посилюється їхній особистісний розвиток, формується позитивна самооцінка, тобто Я-концепція, яка за даними досліджень, є вихідним чинником розвитку індивідуальності особистості [5].

Висновок та перспективи подальших досліджень. Таким чином, вважаємо, саме мотиваційна діяльність є рушійною силою розвитку особистості, зокрема й формування соціальної компетентності молодших школярів на уроках англійської мови. Перспективами подальших досліджень є аналіз впливу емоційної діяльності як психологічної основи формування досліджуваної здатності учнів початкових класів на уроках англійської мови.

Список використаних джерел

1. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібн. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Галузеві Стандарти Вищої освіти: напрям підготовки - 0101. Педагогічна освіта. Спеціальність : 010100 – початкове навчання. К.: видання офіційне. МОН України, 2004. 194 с. 1999. 16 с.
3. Коломінова О.О. Методика формування соціокультурної компетенції учнів молодшого шкільного віку в процесі навчання усномовного спілкування: автореф. дис. канд. пед. наук. Київськ. держ. лінгв. ун-т. К., 1999. 16 с.
4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи. К. : Генеза, 2004. 336 с.
5. Шевчук Т.В. Психологічний супровід розвитку особистості здобувачів освіти в умовах змін. *Освітній простір України*. 2023. № 28. С. 118–124.

РОЛЬ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Боженко Вікторія Сергіївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Шейко Галина Дмитрівна,
асистент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** мотиваційна сфера, мотивація навчальної діяльності, емоційно-мотиваційний розвиток, освітнє середовище, компетентнісна освіта.*

Постановка проблеми. У період початкової освіти закладаються фундаментальні психолого-педагогічні передумови для подальшого розвитку особистості дитини, у тому числі soft skills – гнучких навичок спілкування, саморегуляції, співпраці та творчого мислення. Однак в освітній практиці часто спостерігається нерівномірний розвиток цих навичок, що значною мірою пов'язано з недостатнім урахуванням мотиваційної сфери особистості молодших школярів. Сучасні вимоги Концепції Нової української школи передбачають становлення мотиваційних установок як невід'ємної частини компетентнісного навчання. Водночас теоретичні та емпіричні підходи до ролі мотивації у формуванні soft skills на початковому етапі здобуття освіти ще не набули достатньої наукової узгодженості [2].

Аналіз останніх досліджень. Зарубіжні дослідження підкреслюють, що мотивація є ключовим фактором успішної реалізації soft skills, оскільки визначає рівень активності, готовності до співпраці, ініціативності та відповідальності [3]. Вітчизняні науковці також акцентують увагу на взаємозв'язку мотиваційних процесів з розвитком комунікативної компетентності, саморегуляції та творчого мислення в молодших школярів [1] [2]. Водночас значна частина публікацій має загальний характер, орієнтована на середню або вищу освіту, залишаючи недостатньо розвинутою проблематику мотивації у контексті формування soft skills саме на рівні початкової освіти.

Мета публікації. Проаналізувати психологічну природу мотиваційної сфери особистості молодших школярів та її роль у формуванні soft skills, визначити основні механізми впливу мотивації на розвиток гнучких навичок та окреслити педагогічно-психологічні умови їх ефективної реалізації в освітньому середовищі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Soft skills включають міжособистісні навички (комунікація, співпраця), інтраособистісні здібності (саморегуляція, відповідальність) та когнітивні компоненти (креативність, критичне мислення). Їх формування на початковій ланці є базовим для подальшої соціальної адаптації та навчальної успішності.

Мотиваційна сфера – це сукупність потреб, мотивів, ціннісних орієнтацій та установок, що спонукають учня до цілеспрямованої діяльності. У контексті формування soft skills мотивація: а) визначає активність пізнавальної та соціальної взаємодії; б) сприяє самостійності та відповідальності у прийнятті рішень; в) підтримує тривалу зацікавленість у співпраці та досягненні результату; г) сприяє формуванню позитивної самооцінки, що є ресурсом для соціальної діяльності.

Розглядаючи психологічні механізми взаємодії мотивації і soft skills можна зазначити наступне:

- внутрішня мотивація стимулює прагнення до співпраці, самовираження і творчого вирішення завдань;
- мотивація до досягнення успіху сприяє наполегливості та здатності долати труднощі;
- позитивна емоційна оцінка діяльності збільшує готовність до взаємодії і саморегуляції;
- мотивація місії і цінностей формує соціальну відповідальність та етичну поведінку [4].

Ефективне формування мотивації і soft skills потребує створення психолого-педагогічних умов [2], а саме:

- 1) створення мотиваційно-підтримувального освітнього середовища, що стимулює інтерес, задоволення від діяльності, позитивну взаємодію;
- 2) об'єднання навчальних завдань із практичними життєвими ситуаціями, що мають сенс для учня;
- 3) застосування ігрових технологій, що активізують внутрішню мотивацію;
- 4) використання рефлексивних практик, що сприяють усвідомленню власних успіхів і прогресу;
- 5) індивідуальний психологічний супровід для підтримки мотиваційної стабільності.

Висновки. Мотиваційна сфера особистості виступає важливим чинником формування soft skills у здобувачів початкової освіти. Вона не лише визначає рівень навчальної активності, а й впливає на якість міжособистісної взаємодії, саморегуляції та відповідальності. Психологічне моделювання освітнього середовища має бути спрямоване на підтримку внутрішньої мотивації учнів через інтерес, позитивні емоції, автономність вибору і ціннісне наповнення діяльності.

Перспективами подальших досліджень можуть бути: розробка емпірично обґрунтованих інструментів діагностики мотиваційної сфери молодших школярів у контексті soft skills; вивчення впливу сімейного та соціального середовища на мотиваційні процеси формування гнучких навичок.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2018. 112 с.
2. Власенко О.М. Формування soft skills здобувачів освіти в умовах компетентнісного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 2. С. 34–40.
3. Слюсаревський М.М. Соціально-психологічний супровід освітніх реформ в Україні. *Практична психологія та соціальна робота*. 2022. № 1. С. 3–9.
4. Шевчук Т.В. Психологічний супровід розвитку особистості здобувачів освіти в умовах змін. *Освітній простір України*. 2023. № 28. С. 118–124.

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ПРАВА: ДОСВІД ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Будкевич Віталій Андрійович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти Мукачівського
державного університету

Науковий керівник:

Швардак Маріанна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор
Мукачівського державного
університету

***Ключові слова:** soft skills, магістр права, юридична клініка, академічне письмо, професійна комунікація.*

Постановка проблеми. Сучасний юрист має не лише знати норми права, а й уміти комунікувати з клієнтом, працювати в команді, аргументувати позицію, управляти часом і діяти етично. Ці «гнучкі уміння» (англійською – «soft skills») визначають якість юридичної допомоги та конкурентоспроможність випускника, особливо на магістерському рівні, де очікується висока автономія та здатність розв’язувати складні професійні задачі [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У британській правничій освіті вимоги до результатів навчання формуються через рамкові документи та галузеві орієнтири. Зокрема, у Галузевому (предметному) стандарті (орієнтирі) з права (англійською – «Subject Benchmark Statement: Law») наголошено на критичному аналізі, інтерпретації, комунікації та відповідальності, що безпосередньо пов’язано з розвитком «soft skills» [1]. Ефективність практикоорієнтованих підходів пояснюється теоріями навчання через досвід (англійською – «experiential learning») [2] та відображена в дослідженнях клінічної освіти і студентського про-боно (волонтерських) проектах [3]. Український досвід юридичних клінік як освітньої технології також описано в наукових працях [4].

Мета публікації: коротко окреслити технології формування «soft skills» у підготовці магістрів права та точково запропонувати практичні кроки їх упровадження з урахуванням досвіду Великої Британії й українського контексту.

Виклад основного матеріалу. Робота з реальними або наближеними до реальних зверненнями (під наглядом викладача і/або практикуючого юриста) розвиває емпатію, навички інтерв’ювання, письмову комунікацію, етичне мислення та відповідальність за результат [3; 4].

Імітація судового процесу, переговорів чи медіації формує навички публічного виступу, логіку побудови аргументації, здатність реагувати на запитання, працювати в команді та керувати стресом. Важливо оцінювати не лише «перемогу» (тобто хто виграв, а хто програв у модельному судовому процесі), а й, власне, процес: підготовку матеріалів, взаємодію в групі, самооцінку.

Магістрант має вміти працювати з джерелами, відрізнити факти від інтерпретацій, будувати доказову структуру тексту. Ефективним є й формат «письма з підтримкою»: поетапне виконання (тема - план - чернетка - рецензія - доопрацювання), портфоліо та рефлексивний щоденник, що відповідає логіці навчання через досвід [2].

Для українських програм доцільно інтегрувати ці технології в обов’язкові модулі або практику, пов’язати їх з чіткими результатами навчання та критеріями оцінювання. Це дає змогу зробити «soft skills» «видимими» і керованими: студент розуміє, що саме від нього очікують, а викладач має інструменти для формування зворотного зв’язку.

Висновки. Розвиток «soft skills» у підготовці магістрів права є досяжним за умови використання практикоорієнтованих технологій (юридична клініка, модельні судові процеси, дослідницьке письмо) і їх узгодження з результатами навчання. Досвід Великої Британії демонструє, що «гнучкі уміння» формуються не окремими тренінгами, а системно - через розробку програми, активні методи навчання та прозоре оцінювання.

Список використаних джерел

1. Quality Assurance Agency for Higher Education. Subject benchmark statement: Law. Gloucester : QAA, 2023.
2. Kolb, D. A. Experiential learning: Experience as the source of learning and development. New Jersey : Prentice Hall, 1984. 256 p.
3. Grimes, R. H., Carney, D., Dignan, F., Kelly, G., & Parker, R. The LawWorks law school pro bono and clinic report 2014. 2014.
4. Лоджук М. Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 328 с.
5. Міністерство освіти і науки України. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, спеціальність 081 «Право»: наказ МОН України від 20.07.2022 №643 (зі змінами).

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ РЕКРЕАЦІЇ

Бутенко Галина Олександрівна,
кандидат наук з фізичного виховання
і спорту, доцент кафедри теорії і
методики фізичного виховання
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills; фізична рекреація; учні закладів загальної середньої освіти; рухова активність.

Постановка проблеми. Сучасні соціальні та освітні трансформації зумовлюють необхідність переосмислення пріоритетів загальної середньої освіти, зокрема в контексті формування в учнів гнучких умінь (soft skills), які забезпечують їх успішну соціалізацію, адаптивність і конкурентоспроможність у майбутньому. До таких умінь належать комунікативність, уміння працювати в команді, відповідальність, емоційна саморегуляція, ініціативність і здатність до прийняття рішень. Водночас практика діяльності закладів загальної середньої освіти свідчить, що процес формування soft skills здебільшого реалізується фрагментарно та не має системного характеру. Значний потенціал у цьому контексті має фізична рекреація, яка поєднує рухову активність, соціальну взаємодію та позитивний емоційний досвід. Використання засобів фізичної рекреації створює сприятливі умови для розвитку особистісних і соціальних якостей учнів, проте їх можливості в освітньому процесі використовуються недостатньо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування здорового способу життя та впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес піднімало багато науковців [1; 3], наголошується на важливості системного використання рухової активності для гармонійного розвитку учнів. Підкреслюється значення фізичної рекреації як соціально-культурного явища для розвитку соціальної активності та комунікативних умінь особистості [2]. Розглядаються оздоровчо-рекреаційні технології як ефективний засіб підвищення якості життя, що позитивно впливає на психоемоційний стан, комунікацію та соціальну адаптацію особистості [4], обґрунтовуються педагогічні умови розвитку комунікативних і соціальних умінь учнів [5]. Разом з тим питання формування soft skills засобами фізичної рекреації потребує подальшого наукового осмислення.

Мета публікації – теоретичне обґрунтування можливостей фізичної рекреації як педагогічного засобу формування soft skills в учнів закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Soft skills розглядаються як сукупність універсальних умінь і особистісних якостей, що забезпечують ефективну взаємодію

людини з соціальним середовищем та здатність до самореалізації. У шкільному віці формування цих умінь відбувається інтенсивно, що обумовлює доцільність їх цілеспрямованого розвитку в освітньому процесі.

Фізична рекреація, на відміну від традиційних форм фізичного виховання, орієнтована не лише на досягнення рухових результатів, а й на створення умов для активного відпочинку, емоційного розвантаження та соціальної взаємодії. Рекреаційні ігри, командні естафети, рухливі вправи, туристсько-краєзнавчі заходи сприяють формуванню в учнів навичок співпраці, відповідальності, взаємодопомоги та лідерства [2; 4].

У процесі фізкультурно-рекреаційної діяльності учні постійно взаємодіють між собою, що стимулює розвиток комунікативних умінь, уміння домовлятися, розподіляти ролі та приймати спільні рішення. Подолання рухових труднощів сприяє розвитку наполегливості, самоконтролю та емоційної стійкості. Регулярна рухова активність позитивно впливає на психоемоційний стан школярів і формує навички саморегуляції [3; 4].

Важливою умовою ефективного формування soft skills є віковий підхід до організації фізичної рекреації. Для молодших школярів доцільно використовувати ігрові форми, спрямовані на розвиток комунікації та дотримання правил. У середньому шкільному віці ефективними є групові та командні види діяльності, що формують відповідальність і навички співпраці. Старшокласникам доцільно пропонувати рекреаційні заходи з елементами самостійного планування та організації діяльності, що сприяє розвитку лідерських якостей і ініціативності [5].

Таким чином, інтеграція фізичної рекреації в освітній процес як складової здоров'язбережувальних технологій сприяє комплексному розвитку учнів, поєднуючи фізичне вдосконалення з формуванням ключових soft skills.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фізична рекреація є ефективним педагогічним засобом формування soft skills в учнів закладів загальної середньої освіти, оскільки забезпечує поєднання рухової активності, соціальної взаємодії та позитивного емоційного досвіду. Її систематичне використання в освітньому процесі сприяє розвитку комунікативних умінь, навичок командної роботи, саморегуляції та відповідальності учнів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності різних форм фізичної рекреації щодо формування окремих soft skills.

Список використаних джерел:

1. Литвиненко О. Проблеми впровадження здоров'язбережувальних технологій і формування здорового способу життя учнів та шляхи їх вирішення. *Теорія, методика і практика навчання*. 2023. № 1 (96). С. 111–127.
2. Ніколенко О. І., Гамма Т. В., Зарічанська Л. О., Несенчук О. Л., Зінчук Т. О. Рекреація як соціально-культурне явище, її різновиди та характеристики. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 12. С. 144–149.
3. Носко М.О., Носко Ю.М., Лазаренко М.Г., Жула В.П., Могильний Ф.В., Філоненко О.А. Руховий розвиток школярів різних вікових груп : наукове видання / за наук. ред. М.О. Носка. Чернігів. 2020. 408 с.
4. Павлова Ю. Оздоровчо-рекреаційні технології та якість життя людини: монографія. Львів: ЛДУФК; 2016. 356 с.
5. Синиця А. Розвиток особистості молодших школярів шляхом формування soft skills на уроці фізичної культури. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2024. Том 181. №25. С. 162-167.

ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ОСНОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ (SOFT SKILLS)

Бутич Анатолій Володимирович,
магістрант 6 М-Т групи
спеціальності А4 Середня освіта
спеціалізації А4.10 Середня освіта
(Технології)

Науковий керівник:

Маринченко Інна Віталівна,

канд. пед. наук, доцент

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** самоосвітня компетентність, навчання впродовж життя, soft skills, здобувачі освіти, уроки технологій*

Постановка проблеми. Сучасна система освіти орієнтована на підготовку особистості, здатної до безперервного навчання, саморозвитку та адаптації до швидких змін у суспільстві. Одним із важливих напрямів модернізації освітнього процесу є формування самоосвітньої компетентності здобувачів освіти, яка забезпечує готовність до навчання впродовж життя.

Формування самоосвітньої компетентності школярів закладає підвалини набуття ними здатності до самовдосконалення, навчання впродовж життя, готовності до свідомого життєвого вибору та самореалізації, що є вимогою сучасних освітніх стандартів [2, с. 14]. Особливо актуальним це завдання постає на уроках технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування самоосвітньої компетентності знайшла відображення у психолого-педагогічних дослідженнях ряду науковців, серед яких Л. Білоусова, І. Вікторенко, Н. Вовк, В. Гайда, О. Кисельова, О. Копил, І. Майстрюк, Н. Пономарьова, І. Федь, Л. Шапошнікова та інші.

Мета публікації: обґрунтувати значення формування самоосвітньої компетентності учнів на уроках технологій як основи розвитку навичок навчання впродовж життя (soft skills).

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування освітньої галузі особливого значення набуває формування у здобувачів освіти здатності до безперервного навчання протягом життя. У концепції Нової української школи наголошується, що однією з ключових компетентностей особистості є вміння самостійно здобувати нові знання, набувати необхідних умінь і навичок, організовувати власний та колективний освітній процес. Це передбачає ефективне використання ресурсів та інформаційних потоків, визначення навчальних цілей і шляхів їх досягнення, а також побудову індивідуальної освітньо-професійної траєкторії з подальшим оцінюванням результатів навчання [3].

Державний стандарт базової середньої освіти визначає навчання впродовж життя як ключову компетентність, що передбачає: здатність визначати й оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку; вміння застосовувати різні способи формування компетентностей; пошук можливостей для навчання та саморозвитку; спроможність навчатися й працювати як у колективі, так і самостійно; організацію власного навчання, його оцінювання та представлення результатів іншим; готовність звертатися по підтримку, коли вона необхідна [1].

Н. Пономарьова та І. Майстрюк слушно зауважують, що здатність навчатися впродовж життя формується у процесі самоосвітньої діяльності школярів. Це складний процес, у ході якого учні самостійно визначають пізнавальні цілі та завдання, обирають

шляхи їх реалізації, здійснюють контроль за перебігом власної роботи над засвоєнням знань і вдосконалюють отримані результати. Така діяльність потребує сформованої самоосвітньої компетентності [4, с. 150].

Уроки технологій мають значний потенціал для формування цієї компетентності, оскільки передбачають активну діяльність, творчість та практичну спрямованість. До того ж мета курсу технологій реалізується через залучення учнів до проєктної діяльності, яка виступає провідним засобом розвитку й навчання. Саме проєктна робота формує здатність до самостійного навчання, оволодіння сучасними технологіями, уміння конструювати власний процес пізнання та втілювати заплановане на практиці [5, с. 3].

Таким чином, уроки технологій створюють умови для формування самоосвітньої компетентності учнів, що стає основою розвитку навичок навчання впродовж життя.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, практична спрямованість предмета «Технології», використання проєктної діяльності, самостійної роботи та рефлексії сприяють формуванню здатності учнів планувати власну освітню діяльність, здійснювати пошук і аналіз інформації, оцінювати результати навчання, що є основою для розвитку навичок навчання впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 07.02.2026).

2. Майстрюк І. Метод проєктів у формуванні самоосвітньої компетентності школярів. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 2024. Вип. 63. С. 7-19.

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.02.2026).

4. Пономарьова Н., Майстрюк І. Самоосвітня компетентність школярів: сутність та структура. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті*. Харків, 2021. Вип. 3. С. 149-153.

5. Ходзицька І. Ю., Горобець О. В., Медвідь О. Ю., Пасічна Т. С., Приходько Ю. М. Модельна навчальна програма «Технології. 5-6 класи». 30 с. URL: [Tekhnol.5-6-klas.Khodzytska.ta.in.14.07.pdf](https://klas.khodzytska.ta.in.14.07.pdf) (дата звернення: 07.02.2026).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ТА ЕМОЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Валькова Галина Василівна,
старший вихователь вищої категорії
вихователь КЗСОП
Путівльський мистецький ліцей

Ключові слова: комунікативна компетентність, емоційна компетентність, soft skills, молодші школярі, Нова українська школа.

Постановка проблеми. Формування комунікативних та емоційних компетентностей молодших школярів є одним із пріоритетних завдань Нової української школи, що визначено Концепцією НУШ та Державним стандартом початкової освіти [1; 5]. Сучасна початкова освіта має бути спрямована не лише на

засвоєння знань, умінь і навичок, а й на розвиток здатності до ефективного спілкування, співпраці, усвідомленого емоційного реагування та соціальної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування ключових і наскрізних компетентностей знайшла відображення у працях вітчизняних науковців О. Я. Савченко та Н. М. Бібік, які наголошують на необхідності впровадження компетентнісного підходу в початковій освіті [2; 4]. Значний внесок у дослідження емоційної сфери особистості зробив Д. Гоулман, обґрунтувавши роль емоційного інтелекту в успішній соціалізації та особистісному розвитку дитини [3].

Мета публікації. Теоретично обґрунтувати сутність і особливості формування комунікативних та емоційних компетентностей молодших школярів у контексті реалізації ідей Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку мовлення, соціальних умінь та емоційної сфери дитини. Саме в цей час закладаються основи комунікативної культури, формуються навички взаємодії з однолітками та дорослими, уміння адекватно виражати власні емоції та розуміти почуття інших.

Комунікативна компетентність розглядається як інтегративна якість особистості, що охоплює мовленнєві знання, уміння ефективно слухати, вести діалог, аргументувати власну позицію та дотримуватися правил спілкування [2].

Емоційна компетентність передбачає здатність учня усвідомлювати власні емоції, розпізнавати емоційні стани інших, здійснювати саморегуляцію та конструктивно реагувати на життєві ситуації. Її розвиток є важливою умовою створення позитивного психологічного клімату в учнівському колективі та запобігання конфліктним ситуаціям [3].

Теоретичні засади формування комунікативних та емоційних компетентностей молодших школярів у Новій українській школі базуються на поєднанні, що відповідає сучасним тенденціям розвитку початкової освіти [1; 5].

Компетентнісний підхід передбачає спрямування освітнього процесу не лише на засвоєння знань, а й на формування в учнів здатності застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях, зокрема в процесі спілкування та соціальної взаємодії [2; 4]. Формування емоційної компетентності, своєю чергою, передбачає розвиток емоційного інтелекту, що включає усвідомлення власних почуттів, емпатію, самоконтроль і відповідальність за власні емоційні реакції [3].

Діяльнісний підхід забезпечує активну позицію молодшого школяра в освітньому процесі. Через ігрову, навчально-пізнавальну, комунікативну та творчу діяльність діти набувають соціального досвіду, навчаються співпрацювати, домовлятися, розв'язувати конфліктні ситуації мирним шляхом [2]. Саме в діяльності формуються навички конструктивного спілкування, толерантного ставлення до інших, уміння працювати в команді, що є складниками як комунікативної, так і емоційної компетентностей [4].

Важливе значення у формуванні комунікативних та емоційних компетентностей має освітнє середовище Нової української школи, яке ґрунтується на принципах дитиноцентризму, партнерства, безпеки та взаємоповаги. Атмосфера довіри, підтримки та психологічного комфорту сприяє розвитку емпатії, доброзичливості, навичок ненасильницького спілкування [1; 5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування комунікативних та емоційних компетентностей молодших школярів у Новій українській школі є цілісним і системним процесом, що забезпечує розвиток soft skills, необхідних для успішної соціалізації та подальшого навчання [1; 3]. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні та апробації ефективних педагогічних технологій розвитку соціально-емоційних умінь у практиці початкової школи.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
2. Савченко О. Я. Початкова освіта: компетентнісний підхід : теорія і практика. Київ : Освіта, 2018. 372 с.
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2019. 512 с.
4. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у початковій освіті: теоретичні засади. Київ : Педагогічна думка, 2018. 160 с.
5. Державний стандарт початкової освіти. Київ : МОН України, 2018.

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Винничук Сергій Олегович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник:

Янкович Олександра Іванівна,
доктор педагогічних наук, професор ТНПУ ім. В. Гнатюка

Ключові слова: *рефлексивні вміння, майбутні учителі початкової школи, заклад вищої освіти, освітній процес.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування початкової освіти, пов'язаних із впровадженням Концепції «Нова українська школа», особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних до осмислення власної навчальної та педагогічної діяльності, самооцінювання, саморозвитку. Однією з важливих складових професійної компетентності майбутнього педагога, на нашу думку, є рефлексивні вміння, які забезпечують усвідомлення власних дій та їхньої результативності. Вважаємо, що саме рефлексивні вміння сприяють професійному зростанню здобувачів вищої освіти, адже дають змогу коригувати власну діяльність, аналізувати педагогічні ситуації, формувати індивідуальну траєкторію особистісного розвитку. На наше переконання, сформованість даних умінь є особливо важливою для майбутніх учителів початкової школи, оскільки саме вони закладають фундамент навчальної діяльності та мотивації молодших школярів. Тому, пріоритетну роль надаємо проблемі методичних особливостей формування рефлексивних умінь здобувачів вищої освіти в педагогічному університеті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових джерел свідчить, що проблемі рефлексії присвятили свої дослідження І. Бех, І. Зязюн, Р. Павелків, О. Савченко та інші. Зокрема, І. Бех у своїх наукових працях порушував проблему рефлексії у духовному «Я» особистості. Об'єктом досліджень Р. Павелкова стала рефлексія як механізм формування індивідуальної свідомості та діяльності особистості. Наукові розвідки І. Зязюна спрямовувалися на вивчення освітніх технологій у вимірах педагогічної рефлексії. О. Савченко зосереджувала увагу на рефлексивному компоненті уроку. Теоретико-методичні аспекти формування рефлексивних умінь майбутніх

педагогів відображені в наукових роботах О. Андрющенко, О. Лебедевої, А. Лісниченко, А. Лозенко, М. Шаовея та інших.

Мета публікації полягає в теоретичному обґрунтуванні методичних аспектів формування рефлексивних умінь здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. О. Андрющенко зазначає, що рефлексивні вміння майбутнього педагога є «професійно-особистісним, складноструктурованим утворенням, здатністю особистості, особливими педагогічними, інтелектуальними та загальнопрофесійними вміннями, системою усвідомлених дій та операцій для здійснення майбутніми педагогами об'єктивного аналізу професійних та особистих якостей, власної педагогічної та навчальної діяльності» [1, с. 113]. До рефлексивних умінь майбутнього вчителя початкової школи відносимо: здатність аналізувати власну навчальну та педагогічну діяльність; оцінювати ефективність використання форм, технологій, методів та прийомів роботи; прогнозувати наслідки дій та рішень; коригувати власну діяльність, на основі зворотного зв'язку та самоаналізу; здійснювати самооцінку і саморозвиток.

Поділяємо думку О. Герасимової, О. Малихіна стосовно того, що високий рівень сформованості рефлексивних умінь слугує підґрунтям для формування рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти. Науковці переконані, що рефлексивні вміння формуються та виявляються в суб'єктивній діяльності [6].

Для нашого дослідження важливими є методичні рекомендації А. Лозенко щодо формування рефлексивних умінь майбутніх учителів початкової школи, а саме: реалізація діяльнісного, особистісно-орієнтованого, антропологічного, синергетичного, компетентнісного, діалогічного, рефлексивного методологічних підходів; дотримання здобувачами вищої освіти принципів освітнього процесу – свідомості навчання, особистісної включеності, самостійності навчання, високої критичності, продуктивності навчання, освітньої рефлексії; формування внутрішньої позитивної мотивації до оволодіння різними видами рефлексивних умінь; засвоєння системи знань щодо рефлексії педагогічної діяльності; дотримання етапів формування рефлексивних умінь – цілеутворення, когнітивного, операційного, конструктивного, аналітико-регулятивного; забезпечення послідовності формування різних видів рефлексивних умінь – формування особистісних, ретроспективних, перспективних, інтелектуальних, ситуативних, комунікативно-кооперативних рефлексивних; використання рефлексивно-орієнтованих форм та методів організації освітнього процесу; використання потенціалу навчальних дисциплін, таких як: «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки», «Загальні основи педагогіки» [5, с. 33-35].

С. Білоконний, І. Денищук наголошують на необхідності реалізації педагогічних умов задля забезпечення ефективності формування рефлексивних умінь здобувачів вищої освіти: забезпечення вивчення психолого-педагогічних навчальних дисциплін з використанням рефлексивного блоку (завдань творчого та проблемно-пошукового характеру) до кожного лекційного чи семінарського заняття; активізація міжсуб'єктних відносин учасників рефлексивної діяльності; застосування активних методів навчання – рольових ситуацій, ігор, дискусій, діалогу; використання освітніх програм за розвитком професійної рефлексії; організація навчальної діяльності за принципом рольової перспективи, що передбачає упорядкування змісту навчального матеріалу у формі проблемно-ситуаційної або імітаційно-ігрової моделі, яка ґрунтується на рефлексивно-творчих, логіко-рефлексивних, рефлексивно-дослідницьких завданнях; створення рефлексивного середовища [2, с. 67; 3, с. 34].

Варто акцентувати увагу на ефективних шляхах формування рефлексивних умінь майбутніх учителів початкової школи, серед яких відзначимо: забезпечення в освітньому процесі смислотворчості майбутніх фахівців, складовою якої є рефлексія;

організація рефлексивної діяльності здобувачів вищої освіти, що сприяє осмисленню навчальної та професійної діяльності, власного емоційного стану; розв'язання в процесі навчання професійних проблемних ситуацій, які передбачають їхній аналіз та слугують необхідною умовою для формування рефлексивного ставлення до педагогічної діяльності [4, с. 42].

Зауважимо, що рефлексивні вміння майбутніх вчителів початкової школи ефективно формуються та розвиваються під час дебатів, тренінгів, коучингів, семінарів-практикумів та інших форм організації освітньої діяльності [3, с. 35].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування рефлексивних умінь майбутніх учителів початкової школи є важливим методичним завданням професійної підготовки. Ефективність даного процесу забезпечується цілеспрямованим упровадженням рефлексивно-орієнтованих методів навчання, спрямованих на аналіз власної діяльності та педагогічних ситуацій. Важливу роль відіграє створення освітнього рефлексивного середовища, що стимулює усвідомлення власного досвіду, розвиває критичне мислення й здатність до самокорекції. Таким чином, методично-обґрунтована система формування рефлексивних умінь сприяє підвищенню професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи та їхньої готовності до безперервного професійного саморозвитку.

Наше дослідження не вичерпує усіх аспектів піднятої проблеми. Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з діагностикою мотиваційного компоненту рефлексивної компетентності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Андрущенко О. Рефлексивні вміння вчителя початкових класів: сутність і характеристика. Молодь і ринок. 2018. № 12 (167). С. 110-115.
2. Білоконний С. П. Педагогічні умови формування рефлексивних умінь студентів педуніверситету. Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць / ред. кол.: В. К. Буряк, Л. В. Кондрашова, Г. Б. Штельмах. Кривий Ріг, 2008. Вип. 21. С. 64-69.
3. Денищук І. Професійна рефлексія педагога: умови формування та особливості розвитку. Імідж сучасного педагога. 2022. № 5(206). С. 32-36.
4. Лісниченко А. П., Дерун В. Г. Рефлексивна складова підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до професійної діяльності. Вісник Житомирського державного університету. Серія «Педагогічні науки». 2015. Вип. 4(82). С. 41-45.
5. Лозенко А. Характеристика моделі формування рефлексивних умінь у студентів – майбутніх учителів початкових класів. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2009. Вип. 31. С. 31-37.
6. Малихін О. В., Герасимова О. І., Формування рефлексивної компетентності студентів в освітньому процесі вищої школи. Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри : монографія. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/022b2f40-fb9d-4c1c-99e1-53c165ed8936/content> (дата звернення: 03.02.2026).

ЕМПАТІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК (SOFT SKILLS) У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ: ЗНАЧЕННЯ, РІВНІ ПРОЯВУ ТА СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Вознюк Алла Вікторівна,
доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
психології Комунального закладу
Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

***Ключові слова:** доброзичливість, довіра, емпатія, емоційний інтелект, соціальні навички (soft skills).*

Постановка проблеми. Соціальні навички (soft skills) у майбутніх психологів є ключовим компонентом фахової підготовки, що охоплює комплекс неспеціалізованих навичок, які допомагають адаптуватися до нових обставин, будувати стосунки з людьми, відповідати на виклики та бути успішними в різних життєвих сферах. Розвиток цих навичок у майбутніх психологів підвищує професійну ефективність, забезпечуючи вміння працювати з людьми та гнучко реагувати на ситуації. У свою чергу, емпатія є важливою складовою соціальних навичок (soft skills) у роботі практичного психолога, що забезпечує здатність глибоко розуміти емоційний стан клієнта, будувати довірливі стосунки та ефективно вирішувати конфлікти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема емпатії розглядалася у роботах багатьох авторів таких, як О. Вавринів, Л. Журавльова, Л. Кримчак, Е. Носенко, О. Орищенко, О. Саннікова, О. Сакалюк, М. Шпак та ін. На основі аналізу літератури було встановлено, що питання розвитку соціальних навичок (soft skills) у майбутніх психологів досліджували такі науковці такі як О. Андрусик, О. Василенко, Н. Гриньова, Д. Ганджа, О. Кірдан, І. Корчак, С. Наход, О. Поліщук, В. Станішевська та ін. Дослідженням розвитку емпатії в майбутніх психологів займалися такі українські учені, як С. Дерев'яно, С. Дмитрієва, О. Матласевич, О. Мачушник, І. Колодяжна, Н. Сердюк, Д. Туркова, Я. Чаплак та ін.

Мета публікації: визначити ступінь прояву емпатії у майбутніх практичних психологів та чинники, що впливають на даний феномен.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення ролі та значення соціальних навичок (soft skills) для майбутніх психологів нами була розроблена анкета «Розвиток соціальних навичок (soft skills)», яка містила чотири закриті питання: зміст поняття «soft skills»; значення соціальних навичок (soft skills) для роботи практичного психолога; складові соціальних навичок (soft skills) у роботі практичного психолога; форми та методи навчання для розвитку соціальних навичок (soft skills) у практичних психологів.

Опитування проводилося в 2024–2025 навчального року на базі Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти серед здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 053 Психологія. В опитуванні приймало участь 108 здобувачів вищої освіти. Результати опитування були опубліковані у науковій статті «Роль та значення соціальних навичок (soft skills) для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 053 Психологія» [4]. Разом з тим, необхідно зазначити, що лише 18 % опитаних здобувачів вищої освіти віддають перевагу емпатії як важливій складовій соціальних навичок (soft skills) у роботі практичного психолога.

З метою визначення рівня прояву емпатії у майбутніх психологів нами було підбрано методiku «Діагностика емпатії» (А. Меграбян, М. Епштейн). З метою визначення чинників, які впливають на рівень прояву емпатії у майбутніх психологів,

нами було підібрано три опитувальники: опитувальником «Тест на емоційний інтелект (EQ) Н. Холла; методика «Діагностика доброзичливості» (за шкалою Кемпбелла); методика «Експрес-діагностика довіри» (за шкалою Розенберга). У дослідженні приймало участь 62 здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 053 Психологія.

Аналіз результатів свідчить про те, що переважна більшість опитаних майбутніх психологів (82,26 %) мають середній рівень емпатії. У свою чергу, лише 11,29 % опитаним притаманний високий рівень емпатії. 6,45 % опитаним майбутнім психологам притаманний низький рівень емпатії.

У свою чергу, результати дослідження показали, що у переважній більшості опитаних майбутніх психологів (61,3 %) притаманний середній рівень емоційного інтелекту. У свою чергу, необхідно зазначити що інші рівні емоційного інтелекту в опитаних розподілилися майже рівномірно, а саме: 9,7 % – мають низький рівень емоційного інтелекту; 19,3 % – мають дуже низький рівень емоційного інтелекту; 9,7 % – мають вкрай низький рівень емоційного інтелекту. Результати діагностики емоційного інтелекту у респондентів свідчать про те, що не всі майбутні психологи можуть точно описати й ідентифікувати свої емоції. Певні емоції часто неправильно ними трактуються, що призводить до не раціонального вибору і непродуктивних дій.

Установлено, що 56,3 % опитаних респондентів володіють високим рівнем доброзичливості до співрозмовника, 29,5 % майбутніх психологів мають середній рівень доброзичливості до співрозмовника, 14,2 % – низький рівень.

Визначено, що 54,26 % респондентів володіють високим рівнем довіри до співрозмовника. Середній рівень довіри до співрозмовника мають 26,81 % майбутніх психологів, 18,93 % – низький рівень.

За результатами дослідження встановлено статистично значущий зв'язок між рівнем прояву емпатії та виокремленими нами чинниками, а саме: емоційний інтелект ($r_s = 0,54$; $p < 0,01$), доброзичливість ($r_s = 0,42$; $p < 0,01$), довіра до співрозмовника ($r_s = 0,37$; $p < 0,01$).

З метою розвитку емпатії у майбутніх психологів на офіційній сторінці кафедри психології Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти оформлена та систематично оновлюється однойменна сторінка «Soft skills в роботі практичного психолога», яка включає матеріали наступних рубрик: «Емоційний інтелект», «Стресостійкість», «Критичне мислення», «Креативність», «Емпатія», «Комунікативні навички». Кожна рубрика, у свою чергу, містить рекомендовану літературу, діагностичний інструментарій та корисні поради. Слід наголосити, що всі матеріали, що включає контент даної однойменної сторінки (текстові, відео- та фото-матеріали, інфографіки тощо) запозичені нами з мережі Інтернет та супроводжуються відповідними посиланнями на першоджерело.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З метою розвитку емпатії у майбутніх психологів нами планується розроблення та впровадження серії тренінгових занять в рамках роботи «Майстерні професійного розвитку», яка діє на кафедрі психології Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. А також детальному аналізу змісту, значенню та специфіки розвитку емпатії у майбутніх психологів буде присвячена тема у рамках вивчення освітнього компоненту «Soft skills в роботі практичного психолога» під час навчання здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 053 Психологія.

Список використаних джерел

1. Вавринів О. С. Становлення поняття емпатії в психології. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019, № 2, Т. 1. С. 28–31.

2. Василенко О. М., Корчак І. М. Формування у студентів-психологів «soft skills» як чинник їх успішної майбутньої професійної діяльності. *Науковий журнал «Психологічні травелогі»*. 2021. № 2. С. 17-24.
3. Вознюк А.В. Особливості розвитку соціальних навичок (soft skills) у здобувачів вищої освіти другого магістерського рівня за спеціальністю 053 Психологія. Basic Concepts of Training Teachers and Psychologists for Professional Activity: scientific and pedagogical internship, January 27 – March 9, 2025. Riga, the Republik of Latvia. С. 18–24.
4. Вознюк А. В. Роль та значення соціальних навичок (soft skills) для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за спеціальністю 053 Психологія. *Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах воєнного стану: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (30 травня 2025 р., м. Київ)*. Київ: ДЗВО «УМО», 2025. С. 68–74.
5. Дерев'яно С. П. Характеристики емпатії студентів-психологів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Психологічні науки. 2015. Вип. 126. С. 70-74.
6. Дмитрієва С. М., Мачушник О. Л. Вивчення рівня емпатійності майбутніх психологів. *Вісник*. Київ: Вид-во КІБіТ. 2019. № 1(39). С. 13-17.
7. Журавльова Л. П. Методологічні засади дослідження емпатії людини. *Вісник Прикарпатського університету. Філософські та психологічні науки*. Спец. випуск. 2008. С. 152–155.
8. Кірдан О. Л., Кірдан О. П. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* Умань. ВПЦ Візаві, 2021. 2 (6). С. 152–160.
9. Кримчак Л. Емпатія як професійно важлива якість фахівця з соціальної роботи. *Грааль науки*, (56). 2025. С. 217–224.
10. Матласевич О. В., Колодяжна І. О. Роль само турботи в розвитку емпатії майбутніх психологів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА. 2022. Вип. 15. С. 45–51.
11. Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. № 63. С. 131–135.
12. Носенко Е.Л. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. *Психологія і суспільство*. 2004. №4. С. 95–109.
13. Орищенко О. А. Дифенційно-психологічний аналіз емпатії: автореф. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія». Одеса, 2004. 21 с.
14. Сакалюк О. П. Емпатія як соціально-психологічний феномен. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія: Педагогічні та історичні науки: [зб. наук. статей] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 110. С. 147-153.
15. Сердюк Н. М. Емпатія як компонент конкурентоздатності майбутніх психологів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2016. Вип. 5. С. 95–99.
16. Чаплак Я. В. Проблема емпатії в психології та її важливість у професійному становленні психолога. *Psychological Journal*. 2018. № 5 (15). С. 24–39.

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ ЗВ'ЯЗКІВ У ПРИРОДНОМУ УГРУПУВАННІ

**Гаврильчик Вікторія
Олександрівна**

здобувач першого (бакалаврівського) рівня вищої освіти 4 курсу, групи ПНА-22 Початкової освіти Криворізького державного педагогічного університету

Науковий керівник:

Манькута Аліна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент Криворізького державного педагогічного університету

***Ключові слова:** природнича компетентність, інтегрований курс, моделювання, молодші школярі, учень, природне угруповання, формування.*

Постановка проблеми. Сучасна початкова освіта базується на компетентнісному підході, визначеному Державним стандартом початкової освіти, який орієнтує освітній процес на формування ключових і предметних компетентностей учнів. Природнича компетентність розглядається як здатність молодшого школяра пізнавати навколишній світ, встановлювати взаємозв'язки між природними об'єктами та явищами, а також застосовувати набуті знання у повсякденному житті [1]. У зв'язку з цим актуалізується пошук ефективних методів навчання, що забезпечують глибоке розуміння природних процесів і формування цілісної картини світу в учнів початкової школи.

Аналіз стану досліджень і публікацій. Проблема формування природничої компетентності молодших школярів знайшла відображення в наукових працях українських педагогів і методистів. У дослідженнях наголошується на важливості активної пізнавальної діяльності учнів, використанні наочних і практикоорієнтованих методів навчання. Значна увага приділяється створенню освітнього середовища, яке стимулює дослідницьку активність учнів та підтримує їхній пізнавальний інтерес до вивчення природи [3, с. 138].

Мета публікації. Висвітлення значення та особливостей використання моделювання як ефективного засобу формування природничої компетентності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. Реалізація компетентнісного підходу в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» передбачає активне залучення учнів до практичної діяльності. У підручниках для початкової школи наголошується на важливості спостережень, дослідів і роботи з реальними об'єктами природи, що сприяє усвідомленню цілісності навколишнього світу та формуванню відповідального ставлення до довкілля [2, с. 13].

Важливим чинником формування природничої компетентності є створення освітнього середовища, яке стимулює пізнавальну активність учнів. Мобільна організація класного простору, доступ до наочних і дидактичних матеріалів, можливість працювати в парах і групах сприяють розвитку дослідницьких умінь молодших школярів та підтримують їхній стійкий інтерес до вивчення природи [3, с. 138].

Одним із ефективних методів пізнання природних явищ у початковій школі є моделювання. У педагогічній науці моделювання визначається як метод навчання, що

полягає у створенні спрощених образів, схем або матеріальних об'єктів, які відображають істотні ознаки природних явищ і процесів. Для молодших школярів моделювання є доступним способом осмислення складних зв'язків у природі в наочній та зрозумілій формі [4, с. 4].

Значення моделювання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» полягає в розвитку наочно-образного мислення, умінь аналізувати та узагальнювати інформацію. Порівняно з традиційним пояснювально-ілюстративним навчанням, робота з моделями забезпечує глибше розуміння взаємозв'язків між живою та неживою природою, сприяє усвідомленню ролі людини в екосистемах і формуванню елементарних екологічних уявлень учнів [2, с. 12].

До особливостей використання моделювання в початковій школі належать опора на життєвий досвід учнів, простота та доступність матеріалів, поєднання пізнавальної й практичної діяльності. Моделі можуть бути виконані у вигляді схем, малюнків, аплікацій або об'ємних конструкцій із природних і підручних матеріалів, що відповідає віковим особливостям молодших школярів [3, с. 138].

Прикладами моделювання на уроках курсу «Я досліджую світ» є створення моделі лісового або водного природного угруповання, моделювання ланцюгів живлення, схематичне зображення кругообігу води в природі. Такі завдання сприяють глибшому засвоєнню навчального матеріалу, розвитку дослідницьких умінь і формуванню екологічно доцільної поведінки учнів [4, с. 4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання моделювання в освітньому процесі початкової школи є важливим засобом формування природничої компетентності. Воно забезпечує активну участь учнів у пізнанні навколишнього світу, сприяє усвідомленню природних закономірностей та вихованню дбайливого ставлення до природи [1].

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>
2. Гільберг Т. Г., Тарнавська С., Павич Н. Я досліджую світ : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти. – Київ : 2024. \С.12-13 URL: <https://pidruchnyk.com.ua/1285-ya-doslidzhuyu-svit-2-klas-glberg.html>
3. Горват М. В. Нові підходи до формування природничої компетентності молодших школярів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2017. С. 138
4. Подольська К. І. Формування природничої компетентності молодших школярів у процесі навчання природознавства. Київ, 2022. С. 4.

РОЗВИТОК УЯВИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Гайдучик Валерія Іванівни,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти групи ЗПОм/25
Криворізького державного
педагогічного університету
Науковий керівник:
Кравцова Інна Адамівна
к.п.н., доц кафедри початкової
Криворізького державного
педагогічного університету

Ключові слова: розвиток уяви, творчі здібності, уроки словесності, театралізація, нова українська школа, твори художньої літератури.

Постановка проблеми. Завданням Нової української школи є формування творчого потенціалу учнів, оскільки це допоможе швидше пристосуватися до вимог суспільства та знаходити вихід в нестандартній ситуації [5, с.26].

Перед сучасною початковою школою стоїть важливе завдання: перетворити навчальний процес таким чином, щоб у молодших школярів активно розвивалися інтелектуальні та творчі здібності, а саме: уява, мислення, пам'ять і мова. Визначне місце у вирішенні цього завдання відводиться мовно-літературній освітній галузі.

Творчість – специфічна форма взаємодії людини зі світом, яка створює передумови для духовного зростання, а розвиток творчого мислення молодшого школяра – не загальне, абстрактне, а складне психолого-педагогічне явище, яке потребує цілеспрямованої, систематичної роботи. На сьогодні істотними характеристиками особистості учня є – схильність до самостійності у формуванні цілей, впевненість у собі, здатність брати на себе відповідальність, гнучкість, креативність мислення, що безпосередньо залежить від розвитку уяви та особистісного простору думки, зокрема засобами театралізації творів художньої літератури на уроках словесності [1, с.9].

Уява – це психічна діяльність, що полягає у створенні подумки уявлень і ситуацій, котрі ніколи не переживалися людиною в дійсності [3, с.16].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку В. Дружиніна, мислення оперує відомими поняттями, уявою, в свою чергу, оперує образами, і її головна задача – перетворити ці образи, причому так, щоб створити новий, якого до цього часу ще не було в ситуації чи спостерігалось об'єктом. О. Дяченко, у своїх дослідженнях зазначає, що уява – це відображення реальної дійсності в нових, несподіваних, незвичних поєднаннях і зв'язках. Якщо проблемна ситуація характеризується недостатнім обсягом знань і розмитим образом результату діяльності з допомоги організованої системи понять (тобто мисленням), тоді вмикається уява. Змогу «перейти» через досі не зрозумілі етапи мислення та уявити результат до кінця дає змогу саме оперування образами.

Особливий вид пізнання дійсності (В. Левін) – це читання творів художньої літератури. Під час читання учень сприймає предмети, явища, події, персонажів не реального світу, а світ створений фантазією, уявою митця (поета, прозаїка). Читач водночас має не тільки довідатися про явища, факти, людей з художнього твору, а й навчатися бачити ставлення самого письменника до всього описуваного, а це вимагає посилення специфіки роботи над художніми текстами. За допомогою чого митець зображує явища, події, вчинки, описані у художньому творі, які найбільше відповідають його естетичним ідеалам, поглядам, розумінню, саме це поступово має досягнути і молодший школяр.

Особливості опрацювання текстів художньої літератури має будуватися так, щоб учні навчилися бачити в одному явищі, події різні аспекти, знаходити спільне й відмінне, розуміти ставлення автора до описуваного і висловлювати своє ставлення, свою думку, щодо цього [4, с. 6].

Висока ефективність для розвитку уяви молодших школярів на уроках словесності належить саме театралізації творів художньої літератури.

Мета публікації: висвітлення методичних особливостей розвитку уяви молодших школярів на уроках словесності засобами театралізації творів художньої літератури.

Виклад основного матеріалу. Театралізація – це передача авторського або складання власного тексту на певну тему, за допомогою вербальних і невербальних засобів виразності, підготовка та показ вистави за ним.

Специфіка змістової лінії «Театралізуємо» (за редакцією О. Савченко), пов'язана з формуванням уявлення про театр як місце, де учні здобувають досвід співчуття та співпереживання. Учні досліджують чужу (глядач) та власну (актор) експресію через залучення учнів до сценічної творчості, в умовах якої молодші школярі набувають акторського досвіду, зокрема імпровізації, що забезпечує розвиток емоційного інтелекту, творчого мислення, ініціативності, самосвідомості, вміння мобілізувати інших, співпрацювати в колективі [2].

Театралізація творів художньої літератури на уроках словесності, розширює і збагачує соціальні і моральні знання учнів, оскільки сюжети й образи того чи іншого тексту містять у собі широку типізацію, узагальнення уявлень, які пояснюють картини життя, соціальні події, сприятиме глибшому усвідомленню змістових і образних засобів творів вихованню почуття справедливості, доброти, любові до рідного краю, розвитку мовного чуття, збагаченню словника влучними висловами, розвитку уяви та образного сприйняття світу.

Театралізація творів художньої літератури – це діяльність, пов'язана зі сприйняттям творів художнього мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів. Вона є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток уяви молодшого школяра.

Водночас театралізація – це специфічний вид учнівської активності, один із найулюбленіших видів творчості, в якому реалізуються потреби молодшого школяра в самовираженні, спілкуванні, пізнанні себе через відтворення різних образів. У відвертому, щирому ставленні до художнього образу, втіленні його у різних формах театралізованої діяльності, учень виявляє рівень художньо-естетичного сприйняття, мовленнєву компетенцію, творче мислення та уяву.

До основних етапів театральної-ігрової діяльності належать: аналіз, планування, організація, практичне виконання, самоконтроль. До основних принципів використання елементів ігрової театралізації можна віднести: креативність, усвідомленість, самостійність, результативність виконання завдання.

Театралізація у початковій школі має такі види: сприйняття театральних видовищ, що сприяє засвоєнню найкращих форм літературного мовлення; театралізована гра, спрямована на розвиток уяви та творчого мислення; сюжетоскладання; підготовка театральної вистави (репетиції, відпрацювання виразності мовлення).

Відповідно до зазначених видів, організація театралізації творів художньої літератури на уроках словесності передбачає три основних напрями роботи: пізнавальний – формування у молодшого школяра певних знань, умінь, уявлень про театр, театральну термінологію, передбачає ознайомлення з театром, художньо-естетичне сприйняття; ігровий – створення сприятливих умов для ігрової діяльності, спонукання учня до імпровізації, використання набутих знань у грі (вміщує драматизацію та імпровізацію); сценічний – у молодшого школяра відбувається формування театральних дій, елементів сценічної виразності, майстерності (містить репетиції, вправи, роботу в театральному гуртку, підготовку вистави) [3,с.34].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Театралізація творів художньої літератури у початковій школі вимагає від вчителя нової української школи підготовки та індивідуального підходу до кожного учасника навчального процесу, знання з проблем теорії розвитку творчих здібностей: уяви та мислення; особливостей обдарованості учнів, оволодіння способами активізації творчої діяльності молодших школярів на уроках словесності.

Отже, розвиваючи уяву у молодших школярів на уроках словесності, засобами театралізації творів художньої літератури, ми виховуємо їх здатними до критичного

аналізу й об'єктивного оцінювання різних явищ і фактів, до творчих пошуків і надбань, до оригінального розв'язання проблем; формуємо повноцінну, інтелектуально розвинену, креативну особистість.

Список використаних джерел

1. Батрун І. Технологія розвитку критичного мислення і сучасний освітній процес. *Педагогічна майстерня*. Січень. 2018. № 1. С. 9–16.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli>.
3. Кравцова І. А. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання в 4 класі: методичний посібник / І. А. Кравцова, А. В. Бур'ян. Кривий Ріг: КДПУ, 2017. 86 с.
4. Левченко О. В. Розвиток творчої уяви молодших школярів на уроках літературного читання. *Обдарована дитина*. 2017. №8. С. 5–12.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. К.: ТОВ «Видавничий дім» «Плянди», 2017. 206с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ SOFT SKILLS УЧНІВ 3 КЛАСУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Гарбар Марина Анатоліївна,
здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня 60 М-ПО(з)
групи ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Пінчук Ірина Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки і психології
початкової освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: *інтерактивні онлайн-платформи, цифрові освітні інструменти, комунікативні компетентності, soft skills.*

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку освіти ключовим завданням є не лише набуття учнями предметних знань, а й формування міжособистісних компетентностей (soft skills), зокрема комунікація, співпраця, креативність, критичне мислення та емоційний інтелект. Традиційні форми викладання англійської мови, базовані на репродуктивних вправах, часто недостатньо стимулюють активну взаємодію учнів у мовному спілкуванні. У зв'язку з цим актуальність теми полягає у необхідності пошуку ефективних технологій, що сприяють розвитку комунікативної поведінки молодших школярів у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що проблема використання інтерактивних онлайн-платформ і методів у навчанні іноземних мов активно розробляється в сучасному науковому дискурсі. Так, у працях Н.П. Сливки, К.Л. Геворгян та О.В. Горицької розкрито дидактичні можливості інтерактивних платформ у процесі вивчення іноземних мов, зокрема їхній вплив на підвищення мотивації та активізацію мовленнєвої діяльності здобувачів освіти. Науковці В. Кушнір і І. Камінська у своїх дослідженнях акцентують увагу на ролі інтерактивних методів як чинника розвитку soft skills, передусім комунікативних умінь і навичок міжособистісної

взаємодії. У роботах А. Дімітрової, Г. Алексєєвої, О. Антоненка, О. Овсяннікова та О. Матвійчук-Юдіної обґрунтовано доцільність використання інтерактивних ресурсів у викладанні англійської мови в онлайн-форматі та окреслено їхній вплив на мовленнєву активність і самостійність учнів. Водночас, недостатньо висвітлено специфіку цілеспрямованого використання інтерактивних онлайн-платформ для розвитку комунікативних soft skills учнів початкової школи, зокрема учнів 3 класу, що зумовлює необхідність подальшого поглиблення й конкретизації означеної проблематики у межах дослідження.

Мета публікації: полягає в теоретичному обґрунтуванні та аналізі можливостей використання інтерактивних онлайн-платформ у процесі навчання англійської мови як ефективного засобу розвитку комунікативних soft skills учнів 3 класу.

Виклад основного матеріалу. Інтерактивні онлайн-платформи нині займають центральне місце в сучасній освіті завдяки своїй здатності створювати гнучкі, адаптивні та комунікативно насичені навчальні середовища. Онлайн-платформи підтримують не лише традиційні компоненти вивчення англійської мови – граматику, лексику, читання чи письмо – а й забезпечують розширені можливості для практики усного мовлення і міжособистісної взаємодії, що актуально для формування soft skills у молодших школярів [4, с.46]. Зокрема, такі інструменти пропонують інтерактивні вправи, відеодискусії, рольові ігри й інтеграцію аудіо-відео комунікацій, що максимізує мовну активність учнів у контексті реальних ситуацій спілкування.

Педагогічні дослідження підкреслюють, що інтерактивні технології дозволяють інтегрувати навчальний контент у діяльнісний процес, що є фундаментальною вимогою Нової української школи [3, с.192]. Важливою характеристикою інтерактивних освітніх ресурсів є їхній потенціал для одночасного розвитку soft skills, що виходять за межі суто мовної компетентності. До таких системних навичок належать:

1. Комунікація – здатність формулювати думки, слухати й розуміти співрозмовника, будувати діалогні ситуації. Онлайн-платформи забезпечують спілкування як у форматі вчитель-учень, так і у формах peer-to-peer, створюючи умови для обміну репліками, аргументами та активного мовленнєвого практикування.

2. Співпраця (кооперація) – здатність працювати в командах, домовлятися про спільні дії, розподіляти ролі та відповідальність. Інструменти спільної роботи в групах, обмін ідеями на інтерактивних дошках чи віртуальних проєктах сприяють формуванню цих навичок.

3. Креативність – через роботу над створенням власних мультимедійних продуктів (відео-відповіді, конкурси фото/аудіо) діти розвивають здатність мислити нестандартно та пропонувати нові рішення.

4. Емоційний інтелект – участь у діалогах, взаємне оцінювання робіт, обговорення результатів у групах розвивають емоційну адекватність, емпатію та розуміння реакцій інших.

5. Лідерство і відповідальність – цифрові платформи дозволяють учасникам очолювати групові проєкти, координувати завдання, представляти результати та вести дискусію, що стимулює прояви лідерських якостей ще на етапі початкової школи [1; 2; 4].

Особливість застосування інструментів цифрового навчання в 3 му класі полягає у їхній здатності адаптувати складність завдань до вікових і психолого-педагогічних особливостей молодших школярів. Онлайн платформи можуть комбінувати:

- гейміфікацію навчального процесу, що підвищує мотивацію та увагу дітей;
- покрокові мовленнєві вправи, що дозволяють формувати впевненість у мовленні;

— сценарії реального спілкування, де учні виконують ролі покупця і продавця, друга, що вітається, чи мандрівника, що запитує про шлях – усе англійською мовою [4, с. 46-47].

Ефективне використання інтерактивних онлайн-платформ у педагогічній практиці вимагає системного підходу, що включає:

1) аналіз освітніх цілей уроку – платформу слід вибирати так, щоб її інструменти відповідали конкретним комунікативним і soft skill-цілям;

2) структурування завдань – вправи мають поєднувати лінгвістичний контент із елементами співпраці (парні діалоги, малі групи) та креативними викликами (створення міні проєктів);

3) оцінювання розвитку soft skills – оцінювання має бути не лише формальним (оцінки за правильні відповіді), а й включати компетентнісні показники, зокрема участь у діалозі, здатність вирішувати конфлікти у груповій роботі, прояви ініціативи [3; 4]. Застосування інтерактивних навчальних ресурсів за цих умов не лише підсилює мотивацію учнів, а й дає можливість формувати гнучкі компетентності в природному, діяльнісному контексті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені педагогічні спостереження та аналіз практичних кейсів свідчать, що діти, які працюють із інтерактивними онлайн-платформами, демонструють вищий рівень активності в мовленні, частіше ініціюють діалоги англійською мовою, а також краще взаємодіють один з одним у групових завданнях.

Список використаних джерел:

1. Василенко В. Інноваційні підходи до викладання англійської мови для фахівців управління та адміністрування: розвиток лідерських і комунікаційних навичок у професійному середовищі / В. Василенко, Г. Луканська, Л. Комар. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Серія: Педагогіка. 2025. Т.1. Вип.83.С.328-334

2. Ефективна комунікація в освітньому процесі: огляд онлайн-інструментів
URL:<https://znayshov.com/News/osvitnomu>

3. Сергієнко, М. Цифрові платформи та інструменти для розвитку іншомовної комунікативної компетентності військовослужбовців у змішаному навчанні. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2025. №24. С.190–211.

4. Хромченко О.В. Платформи для вивчення англійської мови. *Професійно-прикладні дидактики*, 2025. №1. С. 45–48.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ФІТНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ «SOFT SKILLS» ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Голікова Інна Сергіївна,
здобувачка освіти 4 курсу
спеціальності 014.11 Середня освіти
(Фізична культура) ВСП
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ
ім. О. Довженка»

Науковий керівник:

**Губатенко Олександр
Миколайович**, керівник фізичного
виховання ВСП «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

Ключові слова: цифрові фітнес-технології, здобувачі освіти, освітній процес, *soft skills*, мобільні застосунки, фітнес-трекери, онлайн-платформи.

Постановка проблеми. Цифровізація освіти та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовлюють трансформацію підходів до організації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти (Т. Осадченко (2023) [4]). У сучасних умовах важливим завданням професійної підготовки здобувачів освіти є не лише формування фахових знань і вмінь, а й розвиток універсальних компетентностей – «*soft skills*», які забезпечують успішну соціальну взаємодію, професійну мобільність і здатність до саморозвитку. До таких умінь належать комунікація, командна робота, лідерство, відповідальність, емоційна саморегуляція, критичне мислення та здатність до співпраці (Н. О. Хлус (2025) [6]).

Особливої актуальності набуває пошук інноваційних засобів і технологій, що поєднують фізичну активність, цифрові інструменти та розвиток особистісних якостей здобувачів освіти. У цьому контексті перспективним напрямом є використання цифрових фітнес-технологій – мобільних застосунків, фітнес-трекерів, онлайн-платформ для тренувань, інтерактивних програм моніторингу фізичної активності та здоров'я Є. Б. Коломєйцева, Н. Х. Гоберман (2019) [2]). Такі технології не лише підвищують мотивацію здобувачів освіти до занять фізичною культурою, а й сприяють розвитку самоорганізації, відповідальності, уміння працювати в команді, планувати власну діяльність і досягати поставлених цілей. Використання цифрових фітнес-технологій створює нові можливості для інтеграції фізичного виховання з цифровим освітнім середовищем, активізації освітньої діяльності здобувачів освіти і формування в них навичок самостійного управління власним фізичним і психоемоційним станом. Водночас проблема цілеспрямованого використання таких технологій для розвитку «*soft skills*» здобувачів освіти у педагогічній теорії та практиці залишається недостатньо дослідженою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання інноваційних фітнес-технологій на уроках фізичної культури досліджували в своїх працях такі науковці як Н. О. Хлус (2025) [6]; психологічну готовність майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження інноваційних технологій в освітній процес закладів освіти автори Н. О. Хлус, І. М. Москаленко (2025) [5]; застосування сучасних гаджетів у процесі фізичного виховання науковці О. Мостуцька, Г. Лаврін (2022) [3]. Науковці і практики О. А. Качан, В. М. Пристинський (2018) [1] піднімали проблему інформаційно-комунікаційних та рухливо-пізнавальних технологій у фізичному вихованні дітей і підлітків.

Мета публікації: теоретичне обґрунтування можливостей використання цифрових фітнес-технологій як засобу розвитку «*soft skills*» здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах цифровізації суспільства фізичне виховання здобувачів освіти поступово інтегрується з інформаційно-комунікаційними технологіями, що відкриває нові можливості для організації освітньої діяльності та розвитку особистісних якостей здобувачів освіти. Одним із перспективних напрямів модернізації освітнього процесу є використання цифрових фітнес-технологій, які поєднують фізичну активність із цифровими інструментами моніторингу, планування та аналізу результатів.

До цифрових фітнес-технологій належать мобільні фітнес-застосунки, онлайн-платформи для тренувань, фітнес-трекери, смарт-годинники, відеотренування, інтерактивні програми контролю фізичної активності та здоров'я [2, 3]. Їх застосування у фізичному вихованні здобувачів освіти сприяє підвищенню мотивації до занять фізичною культурою, розвитку самостійності та відповідальності за власний фізичний стан. Важливою перевагою цифрових фітнес-технологій є їхній потенціал у розвитку

«soft skills», які сьогодні розглядаються як необхідна складова професійної підготовки здобувачів освіти. Зокрема, використання цифрових інструментів у процесі фізичного виховання сприяє формуванню самоорганізації, уміння планувати власну діяльність, відповідальності за досягнення поставлених цілей, комунікативних умінь і навичок командної роботи. Застосування мобільних фітнес-застосунків і трекерів рухової активності допомагає здобувачам освіти здійснювати самоконтроль фізичних навантажень, аналізувати власні результати та планувати подальшу діяльність [2]. Це сприяє розвитку навичок самоменеджменту, критичного мислення та рефлексії. Використання онлайн-платформ для групових тренувань і змагальних форм роботи стимулює співпрацю, взаємопідтримку та розвиток лідерських якостей. Організація навчальних занять із використанням цифрових фітнес-технологій передбачає активне залучення здобувачів освіти до спільної діяльності, виконання індивідуальних і групових завдань, ведення електронних щоденників фізичної активності, участь у віртуальних спортивних челенджах і проєктах. Такі форми роботи сприяють формуванню відповідальності, дисциплінованості, наполегливості у досягненні результатів і здатності працювати в команді.

Важливим аспектом є також розвиток цифрової компетентності здобувачів освіти, що поєднується з формуванням здоров'язбережувальної культури. Використання цифрових фітнес-технологій допомагає здобувачам освіти усвідомлювати значення фізичної активності для підтримання здоров'я, навчатися самостійно організовувати навчально-тренувальний процес і використовувати сучасні технології для самовдосконалення. Ефективність використання цифрових фітнес-технологій у розвитку «soft skills» здобувачів освіти значною мірою залежить від педагогічного супроводу, методично доцільного добору цифрових інструментів і поєднання традиційних та інноваційних форм навчання. Важливо, щоб цифрові технології виступали не лише засобом контролю фізичної активності, а й інструментом формування особистісних і соціальних компетентностей здобувачів освіти.

Отже, використання цифрових фітнес-технологій у процесі фізичного виховання здобувачів освіти створює сприятливі умови для комплексного розвитку «soft skills», підвищення мотивації до фізичної активності та формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Висновки. У результаті теоретичного аналізу встановлено, що цифрові фітнес-технології є ефективним інструментом модернізації процесу фізичного виховання здобувачів освіти та створюють додаткові можливості для розвитку «soft skills». Їх використання сприяє підвищенню мотивації до фізичної активності, формуванню відповідальності за власний фізичний стан, розвитку самоорганізації, комунікативних умінь і навичок командної взаємодії. З'ясовано, що інтеграція мобільних застосунків, фітнес-трекерів, онлайн-платформ і цифрових програм моніторингу фізичної активності в освітній процес дозволяє поєднати фізичний розвиток здобувачів освіти із формуванням особистісних і соціальних компетентностей. Важливими умовами ефективного використання цифрових фітнес-технологій є педагогічний супровід, методично обґрунтований добір цифрових інструментів та поєднання традиційних і інноваційних форм організації занять.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективності застосування різних цифрових інструментів (мобільних застосунків, фітнес-трекерів, онлайн-платформ, віртуальних тренувальних програм) у формуванні комунікативних, організаційних і лідерських умінь студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Качан О. А., Пристинський В. М. Інформаційно-комунікаційні та рухливо-пізнавальні технології у фізичному вихованні дітей і підлітків: навч.-метод. посіб. Слов'янськ : вид-во Б. А. Маторіна, 2018. 260 с.
2. Коломейцева Є. Б., Гоберман Н. Х. Підвищення мотивації студентів до ведення здорового способу життя на основі застосування фітнес-браслетів. *ОБЖ: Основи безпеки життя*, 2019. № 2. С. 3–5.
3. Мостуцька О., Лаврін Г. Застосування сучасних гаджетів у процесі фізичного виховання. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти*. 2022. № 1. С. 142–145.
4. Осадченко Т. Сучасний стан цифровізації у сфері фізичної культури та спорту в Україні. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*. 2023. № 2. С. 103-108.
5. Хлус Н. О., Москаленко І. М. Психологічна готовність майбутніх вчителів фізичної культури до впровадження інноваційних технологій в освітній процес закладів освіти. *Актуальні питання у сучасній науці* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2025. № 11 (41). С. 1961-1972. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-11\(41\)-1961-1971](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-11(41)-1961-1971)
6. Хлус Н. О. Використання інноваційних фітнес-технологій на уроках фізичної культури: сучасний стан і перспективи розвитку. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2025. № 3. С. 146-150. <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2025.3.25>

SOFT SKILLS У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

Гордієнко Тетяна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, початкової
освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

Ключові слова: *soft skills, професійна компетентність, майбутній учитель початкових класів, педагогічна освіта, ключові компетентності, особистісно-професійний розвиток.*

Постановка проблеми. Сучасні трансформації освітнього простору, зумовлені впровадженням концепції Нової української школи та орієнтацією на компетентнісну модель навчання, актуалізують переосмислення підходів до професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Від педагога очікується не лише ґрунтовне володіння предметними знаннями й методиками навчання, а й здатність ефективно комунікувати, працювати в команді, критично мислити, бути креативним, емоційно стійким і відкритим до інновацій. Саме ці якості об'єднуються в поняття *soft skills* і дедалі частіше розглядаються як необхідна складова професійної компетентності педагога.

У цьому контексті постає потреба теоретичного осмислення місця *soft skills* у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів та визначення їх ролі в забезпеченні успішної педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування *soft skills* у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців набуває дедалі більшої актуальності у сучасних педагогічних дослідженнях. Науковці розглядають гнучкі навички як важливий чинник професійної успішності, що зумовлює здатність

особистості ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем, адаптуватися до змін та реалізовувати власний потенціал у професійній діяльності.

Так, у дослідженні О. Василенко, І. Мартинюк та С. Кузьмінського soft skills визначаються як сукупність універсальних умінь, що забезпечують розвиток професійної спрямованості та формування цілісної професійної компетентності здобувачів вищої освіти. Автори підкреслюють, що до ключових гнучких навичок належать комунікативність, критичне мислення, вміння працювати в команді, відповідальність, креативність і здатність до самоорганізації, а їх формування має здійснюватися системно в межах освітнього процесу закладів вищої освіти [1].

У праці О. Демченко, Н. Казьмірчук та І. Стахової акцентовано увагу на розвитку soft skills майбутніх учителів початкових класів як умови їхнього акмеологічного зростання. Дослідники обґрунтовують, що гнучкі навички сприяють професійному самоствердженню педагога, підвищенню якості педагогічної взаємодії та здатності до інноваційної діяльності. Особливого значення надається формуванню емоційного інтелекту, комунікативної культури, рефлексивності та саморозвитку [2].

Питання формування ключових soft skills у майбутніх педагогів також висвітлено в дослідженні Г. Пирожок, де доведено доцільність цілеспрямованого розвитку гнучких навичок у процесі фахової підготовки студентів педагогічних коледжів. Авторка зазначає, що ефективними засобами формування soft skills є інтерактивні методи навчання, проєктна діяльність, групова робота та рефлексивні практики, які створюють умови для розвитку самостійності, відповідальності та комунікативної активності студентів [3].

Отже, аналіз сучасних наукових публікацій засвідчує зростаючий інтерес дослідників до проблеми формування soft skills у майбутніх педагогів. Водночас питання теоретичного обґрунтування місця soft skills у структурі професійної компетентності саме майбутнього вчителя початкових класів потребує подальшого осмислення, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування ролі та місця soft skills у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів на основі аналізу сучасних наукових підходів.

Виклад основного матеріалу. Професійну компетентність майбутнього вчителя початкових класів доцільно розглядати як багатовимірне утворення, що охоплює предметну, методичну, психолого-педагогічну, комунікативну та особистісну складники. У межах компетентнісного підходу означена компетентність постає не як сума окремих знань і вмінь, а як здатність ефективно діяти в типових і нестандартних педагогічних ситуаціях.

Soft skills у цьому контексті виступають універсальним інструментом реалізації професійних знань і вмінь. Вони забезпечують гнучкість мислення, адаптивність, здатність до міжособистісної взаємодії та саморегуляції, що є критично важливими для роботи з молодшими школярами [3, с. 49].

У наукових джерелах soft skills трактуються як сукупність надпрофесійних умінь, що не прив'язані до конкретної спеціальності, але визначають успішність професійної діяльності. До їх числа зазвичай відносять комунікативні вміння (уміння слухати, переконувати, вести діалог); командну роботу та лідерство; критичне та креативне мислення; емоційний інтелект; тайм-менеджмент і самоменеджмент; здатність до навчання впродовж життя [1, с. 21].

Для майбутнього вчителя початкових класів особливо значущими є комунікативні soft skills, оскільки педагогічна діяльність має яскраво виражений суб'єкт-суб'єктний характер. Учитель повинен будувати партнерські взаємини з учнями, батьками, колегами, створювати позитивний психологічний клімат у класі.

Креативність і критичне мислення забезпечують здатність педагога добирати нестандартні методи навчання, інтегрувати ігрові та дослідницькі технології, адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних потреб учнів.

Емоційний інтелект як складник soft skills сприяє усвідомленню власних емоцій і емоцій інших, розвитку емпатії, запобіганню професійному вигоранню, що особливо актуально для вчителів початкової школи [2, с. 93].

У структурі професійної компетентності майбутнього вчителя soft skills доцільно розглядати як інтегративний компонент, що пронизує всі інші складники. Вони не існують ізольовано, а забезпечують ефективну реалізацію предметних і методичних компетентностей у практичній діяльності [3, с. 50].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, теоретичний аналіз засвідчує, що soft skills є невід'ємним складником професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Вони забезпечують особистісно-професійну здатність педагога до роботи в умовах сучасної школи, сприяють успішній педагогічній взаємодії та постійному саморозвитку. Перспективи подальших досліджень пов'язані з обґрунтуванням педагогічних умов і технологій формування soft skills у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Василенко, О. М., Мартинюк, І. С., Кузьмінський, С. І. (2024). Роль «soft skills» у розвитку професійної спрямованості та компетентності здобувачів вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики*, (2), 20-24. DOI: <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2024-2-3>

2. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова І. (2022) Розвиток soft skills майбутніх учителів початкових класів як засіб акмеологічного зростання. *Професійна педагогіка*. 1(24), с. 91-101 DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.91-101>

3. Пирожок Г.Ю. (2022) Формування ключових soft skills у студентів педагогічного коледжу. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»* (98): с.48-53 DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2022-98-7>

РОЛЬ М'ЯКИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Гордієнко Сергій Сергійович,
аспірант 3 року навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні
науки Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Пінчук Ірина Олександрівна,
д.п.н, проф. кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: м'які навички, soft skills, іншомовна компетентність, майбутні вчителі технологій, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір, що характеризується глобалізацією, цифровізацією та міжкультурною взаємодією, висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів технологій, зокрема щодо розвитку іншомовної компетентності. Її ефективне формування нерозривно пов'язане з розвитком soft skills, які забезпечують комунікацію, співпрацю, критичне мислення та адаптацію

до змін. Водночас бракує достатнього теоретичного обґрунтування ролі м'яких навичок у процесі становлення іншомовної компетентності майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До проблеми розвитку м'яких навичок (soft skills) у здобувачів вищої освіти звернені наукові пошуки як зарубіжних учених (С. Бріггс, Д. Хазелбергер, Дж. Хекман, Т. Кауц), так і українських науковців (О. Абашкіна, В. Астахова, А. Бобро, Н. Длугунович, К. Коваль, Г. Корнюш, О. Підсосонна, Т. Смагіна, О. Шуневич та ін.). Особливості формування іншомовної компетентності у процесі професійної підготовки розкрито в працях Є. Іванова, Г. Лисак, І. Пінчук, І. Ставицької, О. Степаненко, Н. Тонконог, І. Швецової та інших.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати роль м'яких навичок у процесі формування іншомовної компетентності майбутніх учителів технологій.

Виклад основного матеріалу. «М'які навички» (англ. soft skills) – це комплекс соціальних, комунікативних, лідерських, командних та інтелектуальних умінь, які забезпечують ефективну взаємодію в будь-якій сфері діяльності. Їхня значущість зумовлює необхідність формування таких навичок ще зі шкільного віку та продовження цього процесу у закладах вищої освіти. До soft skills належать уміння спілкуватися, працювати в команді, переконувати, вирішувати проблеми, приймати рішення, раціонально організувати власний час, а також мотивувати себе й інших [4, с. 139].

Це поняття охоплює сукупність універсальних, надпрофесійних умінь, що забезпечують ефективну участь у професійній діяльності та високу продуктивність. На відміну від твердих навичок, вони мають наскрізний характер і не обмежуються конкретною сферою діяльності [3, с. 109].

Як зазначає Л. Зеленська, педагоги, які володіють розвиненими м'якими навичками, характеризуються високим рівнем ситуаційної обізнаності та емоційного інтелекту, що забезпечує ефективну професійну комунікацію, здатність до командної взаємодії, конструктивне управління конфліктами, прояв лідерських якостей, оперативну адаптацію до змінних умов професійної діяльності та креативне розв'язання нестандартних завдань. Водночас такі фахівці є спроможними цілеспрямовано формувати soft skills у здобувачів освіти [2, с. 63].

У процесі формування іншомовної компетентності майбутніх учителів технологій, яку можна розглядати як «системне явище, сутність якого полягає у здатності ефективно та продуктивно застосовувати іноземну мову для розв'язання професійних завдань» [1, с. 45], ключову роль відіграють м'які навички. Вони забезпечують не лише результативну комунікацію, а й розвиток критичного мислення, уміння співпрацювати та здатність адаптуватися до нових професійних викликів.

Формування іншомовної компетентності у здобувачів вищої освіти є одним із ключових напрямів сучасної освітньої практики, що значно впливає як на професійний розвиток майбутніх фахівців, так і на їхні особистісні перспективи [5, с. 271]. Застосування інтерактивних методів навчання, командної роботи, проектної діяльності, професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою сприяє одночасному розвитку комунікативних, організаційних і когнітивних умінь. Це забезпечує формування здатності майбутніх педагогів до ефективної міжкультурної взаємодії, використання іноземної мови в професійній діяльності та успішної реалізації в умовах сучасного освітнього середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, м'які навички відіграють важливу роль у процесі формування іншомовної компетентності майбутніх учителів технологій, оскільки забезпечують ефективну комунікацію, співпрацю, здатність до критичного мислення, адаптації до змін та професійної мобільності. Розвиток soft skills сприяє не лише підвищенню рівня володіння іноземною мовою, а й

формуванню готовності майбутніх педагогів до здійснення професійної діяльності в умовах міжкультурної взаємодії та цифрового освітнього середовища.

Список використаних джерел

1. Гордієнко С. С. Іншомовна компетентність майбутніх учителів технологій: сутність і структура. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*. 2024. С. 44-46.
2. Зеленська Л. Формування у майбутніх учителів навичок soft skills у процесі викладання навчальної дисципліни «коучингові технології в освіті». *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. Вип. 4. С. 59-68.
3. Мірошник І. Класифікація soft skills в іншомовній професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*, 2023. Вип. 177 (21). С. 108-115.
4. Сагач О., Іваненко Л. Формування м'яких навичок у процесі підготовки педагога у ЗВО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. № 33 (189). 2025. С. 139-144.
5. Степаненко О., Лисак Г., Тонконог Н. Формування іншомовної комунікативної компетентності у здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 77, том 3, 2024. С. 266-272.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ГНУЧКА НАВИЧКА ЗДОБУВАЧА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Горкун Уляна Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти ННІ педагогіки
Житомирського державного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник:
Шанскова Тетяна Ігорівна,
доктор педагогічних наук, доцент
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Ключові слова: критичне мислення здобувача початкової освіти, ознаки критичного мислення, технології розвитку критичного мислення.

Постановка проблеми. У сучасній освіті ключовим завданням є підготовка особистості до життя в умовах інформаційного суспільства, що передбачає формування в учнів здатності до самостійного та усвідомленого аналізу інформації. Критичне мислення розвиває здатність до аналізу, синтезу, об'єктивного оцінювання даних та прийняття виважених рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед сучасних досліджень, що стосуються впровадження технологій критичного мислення в освітній простір, можна виділити групу вчених, які активно працюють над цією темою: Вукіна Н. В., Гупан Н. М., Джинні Стіл, Курт Мередіт, Мартиненко С. М., Марченко О. Г., Пометун О. І., Терно С. О., Савченко О. Я., Чарльз Темпл та інші. Терно С. О. розглядає критичне мислення як здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат [5, с. 5]. Пометун О. І. вважає, що критичне мислення - це мислення, що сприяє формуванню вміння усвідомлювати власне ставлення до певного питання, вміння знаходити нові ідеї, аналізувати події та критично їх оцінювати [4, с. 10]. Як зауважує Марченко О. Г., в основу критичного мислення покладена оцінна розумова діяльність особистості щодо вдосконалення процесу

мислення, пошуку й виправлення помилок у власній і партнерській діяльності, аналіз власних думок, дій, вчинків, поведінки [1, с. 27].

На основі наведених вище визначень можна дійти висновку, що науковці розглядають критичне мислення не просто як окрему операцію, а як складний інтелектуальний процес, що поєднує інструментальний (прийоми оброблення інформації), ціннісний (власне ставлення) та рефлексивний (аналіз дій та виправлення помилок) аспекти. Спільним у підходах дослідників є розуміння критичного мислення як активного, цілеспрямованого та оцінного процесу, спрямованого на покращення якості мисленнєвої діяльності учнів.

Мета публікації: визначити сутність поняття «критичне мислення здобувача початкової освіти», проаналізувати ознаки критичного мислення, показати можливості використання технологій розвитку критичного мислення молодших школярів на різних етапах уроку.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи напрацювання учених, під критичним мисленням здобувача початкової освіти ми розуміємо здатність дитини свідомо сприймати інформацію, піддавати її елементарному аналізу, формулювати власну оцінку щодо почутого чи побаченого та виявляти готовність до корекції власних міркувань у процесі спільної діяльності.

Головними ознаками критичного мислення, які необхідно розвивати саме у молодшому шкільному віці є: усвідомленість, що виявляється у глибокому розумінні учнем суті навчальних операцій та цілей, задля яких виконується певна діяльність; самостійність, яка передбачає здатність дитини формувати та висловлювати власні судження, що можуть бути незалежними від думок оточуючих або загальноприйнятих шаблонів; рефлексивність, що характеризується вмінням аналізувати власний шлях мислення, критично оглядати результати своєї роботи та вчасно виявляти логічні помилки чи неточності; аргументованість, яка полягає у здатності молодшого школяра логічно обґрунтувати свої висновки, спираючись на факти, власний досвід або перевірені приклади.

Ефективність розвитку зазначених ознак критичного мислення безпосередньо залежить від дотримання вчителем певної структури уроку, використання технологій розвитку критичного мислення. Так, на етапі вступної частини закладається фундамент для усвідомленості та самостійності. Головним завданням вчителя є «актуалізація» попередніх знань учнів та створення інтелектуального дефіциту, що стимулює пізнавальний інтерес. Це досягається через використання таких прийомів, як «Мозковий штурм» або «Кошик ідей», де кожен учень має можливість висловити власні припущення. Заповнення таблиці «Знаю – Хочу дізнатися – Вивчив» допомагає дитині самостійно формулювати запитання до теми, перетворюючи її з пасивного слухача на активного шукача істини.

На основній частині уроку відбувається безпосередня робота з інформацією. Саме в цей час учень аналізує факти та зіставляє їх з власними уявленнями. Для візуалізації логічних зв'язків та систематизації даних доцільно застосовувати графічні організатори, зокрема стратегію «Фішбоун» або методику «Читання з позначками (INSERT)», що дозволяє дитині класифікувати відоме й нове безпосередньо під час опрацювання тексту. Особливу роль на цій стадії відіграє «Ромашка Блума», яка через систему запитань різних типів навчає учнів не лише констатувати факти, а й аналізувати причини та оцінювати явища.

Визначальною для формування здатності учнів до самоаналізу є заключна частина уроку, де відбувається ґрунтовне міркування над отриманими результатами. На цьому етапі діти повертаються до своїх початкових припущень, порівнюють їх із набутим досвідом та аналізують процес власного навчання. Для закріплення нових ідей

та трансформації їх у власні переконання ефективним є використання технології «Шести капелюхів мислення», що вчить досліджувати ситуацію з різних сторін. Творче узагальнення знань може відбуватися через написання «Сенкану», що дозволяє дитині лаконічно висловити власне ставлення до вивченого.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи викладений матеріал, можна констатувати, що критичне мислення забезпечує здатність учня до самостійного аналізу та усвідомленого прийняття рішень. Розвиток критичного мислення відбувається завдяки правильно підібраним вчителем початкових класів освітнім технологіям. Перспективами подальших досліджень вбачаємо в удосконаленні теоретико-методичних засад освітнього процесу початкової школи щодо розвитку критичного мислення та інших гнучких навичок учнів.

Список використаних джерел

1. Марченко О. Г. Формування критичного мислення школярів. Харків: Вид. група «Основа», «Тріада +», 2007. 160 с.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звертання 09.02.2026).
3. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.
4. Пометун О. І. Основи критичного мислення : методичний посібник. Дніпро: ЛПРА, 2016. 156 с.
5. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя: Просвіта, 2009, С. 5.

SOFT SKILLS ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

**Губатенко Олександр
Миколайович**, керівник фізичного
виховання
Відокремленого структурного
підрозділу «Професійно-педагогічний
фаховий коледж Глухівського НПУ
ім. О. Довженка»

Ключові слова: *soft skills, професійна компетентність, вчитель фізичної культури, лідерство, вміння працювати в команді, стресостійкість.*

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в системі освіти, зумовлені глобалізацією, цифровізацією та динамічними змінами соціально-економічних умов, висувають нові вимоги до професійної підготовки педагогічних кадрів. У центрі уваги сучасної освітньої парадигми перебуває компетентнісний підхід, який передбачає формування у майбутніх фахівців не лише фахових (hard skills), а й гнучких умінь (soft skills), необхідних для ефективної професійної діяльності, успішної соціальної взаємодії та адаптації до мінливих умов праці. Особливої актуальності ця проблема набуває у сфері підготовки майбутніх учителів фізичної культури, професійна діяльність яких пов'язана з підвищеними психоемоційними навантаженнями, активною міжособистісною комунікацією та необхідністю оперативного прийняття педагогічних рішень.

Професійна діяльність учителя фізичної культури передбачає не лише високий рівень методичної та рухової підготовки, а й сформованість таких soft skills, як

комунікативна компетентність, емоційна стабільність, лідерство, уміння працювати в команді, стресостійкість, креативність та здатність до саморефлексії. Саме ці гнучкі вміння забезпечують ефективну організацію освітнього процесу, формування позитивного психологічного клімату на уроках фізичної культури, мотивацію здобувачів освіти до систематичних занять руховою активністю та здорового способу життя. Водночас аналіз сучасної педагогічної практики засвідчує, що в процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури домінує орієнтація на розвиток професійно-технічних умінь, тоді як формуванню soft skills часто приділяється недостатня увага.

Актуальність проблеми також зумовлюється необхідністю модернізації змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури відповідно до вимог Нової української школи та європейських освітніх стандартів, які акцентують увагу на розвитку наскрізних умінь, здатності до педагогічного партнерства, критичного мислення та відповідального лідерства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями формування soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки займалися науковці О. Біляковська (2018) [1]; О. В. Боровець, Т. В. Яковишина (2022) [2]; Л. Дзевицька, А. Цапко, Н. Солтис (2023) [3]; практичний досвід формування soft-skills в умовах закладу вищої освіти займалися Н. Коляда, О. Кравченко (2020) [5].

Мета публікації: теоретичне обґрунтування ролі soft skills як складника професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях soft skills розглядаються як сукупність соціальних, комунікативних, емоційно-вольових і когнітивних умінь, які визначають здатність особистості до продуктивної взаємодії, саморегуляції, прийняття рішень і професійного саморозвитку. Для майбутнього вчителя фізичної культури ці вміння є особливо важливими, оскільки його професійна діяльність пов'язана з активною міжособистісною взаємодією, керуванням груповими процесами, формуванням мотивації до рухової активності та забезпеченням психологічно безпечного освітнього середовища. У структурі soft skills майбутнього вчителя фізичної культури доцільно виокремити такі ключові групи: комунікативні, емоційно-регулятивні, соціальні, когнітивні та лідерські вміння. Комунікативні soft skills забезпечують здатність педагога до ефективного спілкування з учнями, колегами та батьками, формування довірливих відносин і позитивного психологічного клімату на уроках фізичної культури. Емоційно-регулятивні вміння, зокрема самоконтроль, стресостійкість та емоційна стабільність, є важливими для подолання психоемоційних навантажень, які виникають у процесі організації рухової діяльності, змагань і роботи з різнорівневими групами учнів. Соціальні soft skills, такі як уміння працювати в команді, толерантність, емпатія та відповідальність, сприяють ефективній взаємодії в освітньому середовищі та формуванню партнерських відносин [4].

Особливе значення для майбутнього вчителя фізичної культури мають лідерські вміння, що проявляються у здатності мотивувати учнів, організовувати колективну діяльність, приймати педагогічні рішення та бути прикладом здорового способу життя. Когнітивні soft skills, зокрема критичне мислення, креативність і здатність до рефлексії, забезпечують готовність педагога до інноваційної діяльності та безперервного професійного розвитку. Таким чином, soft skills виступають важливою умовою успішної професійної реалізації майбутнього вчителя фізичної культури та підвищення якості освітнього процесу.

Формування soft skills у майбутніх учителів фізичної культури потребує створення відповідних психолого-педагогічних умов у закладах фахової передвищої освіти. Однією з таких умов є інтеграція розвитку гнучких умінь у зміст професійно

орієнтованих дисциплін, навчально-тренувальних занять і педагогічної практики. Рухова діяльність, спортивні ігри та командні вправи створюють сприятливі можливості для розвитку комунікативних, соціальних і лідерських умінь здобувачів освіти [3].

Важливим чинником є застосування активних та інтерактивних методів навчання, зокрема проєктної діяльності, тренінгів, рольових ігор, дискусій. Такі методи сприяють розвитку самостійності, відповідальності, критичного мислення та здатності до співпраці. Не менш значущою умовою є формування рефлексивної позиції майбутнього вчителя фізичної культури, що передбачає усвідомлення власних професійних дій, емоційних реакцій та результатів педагогічної діяльності.

Крім того, ефективне формування soft skills можливе за умови створення сприятливого освітнього середовища, яке підтримує ініціативність здобувачів освіти, їхню мотивацію до саморозвитку та професійного зростання [2]. У цьому контексті особливу роль відіграє педагогічна практика, під час якої майбутні вчителі фізичної культури мають змогу застосувати набуті soft skills у реальних умовах освітнього процесу.

У сучасних умовах розвитку освіти soft skills розглядаються не лише як додаток до фахових умінь, а як необхідна складова професійної компетентності педагога, що забезпечує його конкурентоспроможність на ринку праці та готовність до інноваційної діяльності. Для майбутнього вчителя фізичної культури це особливо важливо з огляду на його роль у формуванні здорового способу життя та фізичної культури учнівської молоді.

Висновки. У результаті теоретичного аналізу встановлено, що soft skills є невід'ємною складовою професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури, оскільки забезпечують ефективну реалізацію фахових знань і умінь у практичній педагогічній діяльності. Гнучкі уміння сприяють успішній професійній комунікації, формуванню позитивного психологічного клімату в учнівському колективі, підвищенню мотивації здобувачів освіти до рухової активності та збереженню психоемоційної стійкості педагога.

Обґрунтовано, що до ключових soft skills майбутнього вчителя фізичної культури належать комунікативні, емоційно-регулятивні, соціальні, лідерські та когнітивні вміння, які формуються у процесі професійної підготовки під впливом комплексу психолого-педагогічних умов. Доведено, що цілеспрямоване формування soft skills підвищує рівень професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності, сприяє розвитку їх лідерського потенціалу, відповідальності та здатності до безперервного професійного самовдосконалення.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні можливостей використання цифрових та фітнес-технологій у розвитку гнучких умінь.

Список використаних джерел

1. Біляковська О. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Rocznik Polsko-Ukraiński. Uniwersytet humanistyczno-przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie*. 2018. Т. XX. S. 175-185.

2. Боровець О. В., Яковишина Т. В. Формування Soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика, 2022.* (3). С. 37-42.

3. Дзевицька Л., Цапко А., Солтис Н. Забезпечення розвитку soft skills у студентів вищих навчальних закладів: інноваційні стратегії та ролі освіти. *Журнал «Перспективи та інновації науки»* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). Випуск № 14 (32), 2023. С. 149-160.

4. Дубяга С. М. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи в закладах вищої освіти. *Науковий вісник Мелітопольського*

державного педагогічного університету: збірник наукових праць. Вип. 19 (2). 2017. С. 52-59.

5. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 3(27). С. 137-145.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ЯК ОСНОВА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Демченко Сергій Олексійович,
аспірант ННІ Педагогіки і психології
Глухівського національного
педагогічного університету імені
Олександра Довженка
Науковий керівник:
Пішун Сергій Григорович,
канд. пед. наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, молодші школярі, розвиток, громадянська компетентність, компетентнісний підхід.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [2].

Реалізація мети початкової освіти ґрунтується на низці ціннісних орієнтирів, серед яких плекання любові до рідного краю, поваги до держави, формування активної громадянської позиції та відповідальності за розвиток громади і суспільства є провідними [4]. Усе це інтегрується в понятті «громадянська компетентність», яка відповідно до концепції Нової української школи, належить до ключових компетентностей особистості [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування громадянської компетентності набула належного висвітлення в численних дослідженнях І. Беґа, Л. Добровольської, С. Долецької, С. Парфілової, О. Пометун, Т. Ремех, А. Сігової, В. Чорновіл, М. Яремович та багатьох інших. У їхніх працях громадянська компетентність розглядається як інтегративна якість особистості, що поєднує систему цінностей, знань, соціального досвіду та поведінкових установок, необхідних для активної участі у суспільному житті.

Водночас аналіз наукових праць засвідчує, що питання визначення ефективних педагогічних засобів, які виступають підґрунтям формування зазначеної якості у молодших школярів, залишається недостатньо розкритим. Зокрема, обмежено досліджено потенціал розвитку гнучких навичок (soft skills) як основи становлення громадянської компетентності.

Мета публікації: обґрунтувати роль розвитку soft skills як основи формування громадянської компетентності молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Компетентнісний підхід, який є основою реформи Нової української школи, спрямований на формування у здобувачів освіти ключових компетентностей та наскрізних умінь, необхідних для самореалізації в житті, навчанні й професійній діяльності.

Такі уміння, визначені освітніми стандартами, фактично є «м'якими навичками» – універсальними соціальними, інтелектуальними та вольовими компетентностями. На

відміну від них, «жорсткі навички» (hard skills) охоплюють суто професійні знання й уміння, пов'язані з конкретними навчальними предметами [3, с. 364].

У наукових дослідженнях, а також у концептуальних засадах реформи «Нова українська школа» представлено узагальнену класифікацію soft skills, відповідно до якої їх поділяють на чотири основні групи: навчальні, навички грамотності, соціальні та особистісні. До навчальних належать критичне мислення, креативність і здатність до самонавчання; до навичок грамотності – медіа- та цифрова грамотність; соціальні навички охоплюють уміння працювати в команді, комунікативність та емоційний інтелект; особистісні – гнучкість, ініціативність і здатність до ефективного планування часу [1, с. 97].

Розвиток зазначених груп soft skills відіграє важливу роль у процесі формування громадянської компетентності молодших школярів. Зокрема, навчальні навички, такі як критичне мислення та здатність до самонавчання, сприяють усвідомленню соціальних явищ, формуванню власної позиції та здатності приймати обґрунтовані рішення. Навички грамотності, зокрема медіа- та цифрова, забезпечують здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати отриману інформацію та відповідально її використовувати.

Соціальні навички – комунікативність, уміння працювати в команді, емоційний інтелект – створюють основу для конструктивної взаємодії з іншими людьми, толерантного ставлення до різних точок зору та ефективної участі в колективній діяльності. Особистісні навички, такі як ініціативність, гнучкість і здатність до самоорганізації, сприяють розвитку відповідальності, активної життєвої позиції та готовності брати участь у громадському житті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвиток soft skills забезпечує формування ключових соціально значущих якостей особистості, що становлять зміст громадянської компетентності, та створює передумови для виховання активного, відповідального і соціально компетентного громадянина вже на етапі початкової освіти.

Список використаних джерел

1. Возна З. Формування м'яких навичок в учнів засобами змісту курсу «громадянська освіта». *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. Вип. 1. С. 95-104.
2. Закон України № 2145-VIII «Про освіту» від 05.09.2017. URL: <https://sqe.gov.ua/law/zakon-ukraini-pro-osvitu/> (дата звернення: 08.02.2026).
3. Мелекесцева Н. Формування Soft skills у здобувачів початкової освіти як наскрізних умінь ключових компетентностей нової української школи. *Știință, educație, cultură*. 2024. Т. 2. С. 364-368.
4. Постанова КМУ від 24.07.2019 № 688 «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.02.2026).
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Розпорядження КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.02.2026).

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Денисенко Антоніна Анатоліївна,
вчитель початкових класів, старший
вчитель Шосткинської початкової
школи «Паросток» Шосткинської
міської ради Сумської області

***Ключові слова:** освітній поступ, креативні здібності, учні початкових класів, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма, зокрема її початкова ланка, перебуває на етапі фундаментальних трансформацій. Ці зміни продиктовані новими запитами суспільства до особистості громадянина та патріота. У динамічному світі кожній людині необхідно опанувати стратегію «навчання впродовж життя». Проте сьогодні поняття «вчитися» виходить за межі простого накопичення знань. Воно передбачає розвиток здатності ефективно діяти в нестандартних ситуаціях, проявляти ініціативність, автономність та гнучкість мислення.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, ключовою місією є всебічний розвиток дитини, її обдарувань та наскрізних умінь, що базуються на вікових особливостях і цінностях [1, с. 92]. Виклики сучасності зумовили появу Концепції НУШ, яка декларує пріоритет гуманізації, особистісно-орієнтованого підходу та створення середовища, де кожен учень почувається психологічно комфортно.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впровадження інноваційних технологій у математичну освіту досліджували такі відомі науковці, як Л. Виготський, В. Давидов, Г. Селевко та інші. Практичні аспекти використання сучасних методів висвітлені у працях О. Пометун, С. Скворцової, Л. Пироженко та Г. Анісімової. У межах сучасної дидактики учень стає активним суб'єктом пізнання. Зокрема, П. Ердрієв у теорії укрупнення дидактичних одиниць доводить, що системність знань досягається через переструктурування матеріалу та встановлення міжпредметних зв'язків, що стимулює продуктивну діяльність школярів [2].

Мета публікації. Обґрунтування ефективності застосування інтерактивних та інноваційних технологій (ігрових, проектних, диференційованих) на уроках математики як засобу формування наскрізних умінь молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Структура сучасного уроку з використанням інтерактивних технологій передбачає послідовні етапи: від мотивації та оголошення очікуваних результатів до глибокої рефлексії. Центральним елементом є інтерактивна вправа, де діяльність кожного учня безпосередньо впливає на загальний результат групи [3]. О. Пометун класифікує такі технології на кооперативні, колективно-групові, ситуативне моделювання та опрацювання дискусійних питань.

Досвід свідчить, що впровадження інтерактивних технологій варто починати з роботи в парах. Це дозволяє дітям активно спілкуватися, що є критично важливим для молодшого шкільного віку. У парах учні можуть спільно розв'язувати задачі, аналізувати різні стратегії обчислень або проводити взаємоперевірку знань (наприклад, таблиці множення). Ефективною є вправа «Мікрофон», де після узгодження рішення в парі один із партнерів презентує думку всій аудиторії.

Також результативною є технологія «Міні ажурна пилка». Учні в групах-четвірках опрацьовують різні завдання, після чого обмінюються досвідом у парах змінного складу. Це вчить їх аргументувати свою позицію та поважати думку іншого.

Важливим складником сучасного уроку є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій. Використання інтерактивних платформ (наприклад,

LearningApps або Kahoot) дозволяє візуалізувати складні абстрактні поняття та забезпечує миттєвий зворотний зв'язок. Це не лише підвищує рівень цифрової грамотності, а й перетворює розв'язання задач на захопливий пошук, де кожен учень працює у власному темпі, розвиваючи самостійність [3].

Метод проєктів дозволяє поєднати математичну теорію з реальним життям. Наприклад, у проєкті «Математика в моїй родині» діти вчать планувати витрати або робити заміри в побуті. Така діяльність формує соціальну та фінансову компетентності, вчить працювати в команді та нести відповідальність за спільний результат [1].

Завершальний етап уроку доцільно проводити у формі ігрової рефлексії. Техніки на кшталт «Дерево успіху» допомагають дітям усвідомити власні досягнення та спокійно аналізувати помилки. Це розвиває емоційний інтелект і створює ситуацію успіху, що зміцнює впевненість дитини та її інтерес до точних наук [2, с. 104].

Висновки. Розвиток Нової української школи базується на компетентнісному підході, де дитина є маленьким дослідником. Математика в початковій школі — це не лише цифри, а інструмент для розвитку критичного мислення, комунікації та вміння вчитися. Головне завдання педагога — зробити цей процес цікавим та орієнтованим на потреби кожного здобувача освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти (Затверджено Постановою КМУ № 87 від 21.02.2018 р. у редакції від 24.07.2019 р. № 688).
2. Нова українська початкова школа: розвиток емоційного інтелекту молодших школярів: навч.-метод. посібник. ЗОР. Запоріжжя, 2022. 114 с.
3. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи: навч.-метод. посібник. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ

Дехтярьова Світлана Василівна,
викладач фахових дисциплін ВСП
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ
ім. О. Довженка»

Сьогоднішнє суспільство – це інформаційний простір зі швидкими змінами, великим потоком даних і технологій. Здобувачі освіти щодня стикаються з величезною кількістю інформації, у якій потрібно відрізнити правду від хибі, аналізувати, робити усвідомлені висновки. Саме критичне мислення допомагає усвідомлювати, оцінювати та обґрунтовувати інформацію, бо воно є необхідною навичкою ХХІ століття.

Саме на заняттях з інформаційних технологій в освіті студенти працюють із цифровими ресурсами, аналізують інформацію з Інтернету, створюють власні продукти, навчаються оцінювати достовірність джерел, розпізнавати фейки, критично ставитися до рекламних меседжів та автоматичних результатів пошуку. Це природний майданчик для розвитку мисленнєвих навичок: обробка даних, вибір оптимальних рішень, тестування ідей, рефлексія.

Здобувачі освіти, які навчаються критичному мисленню на заняттях з інформаційних технологій в освіті краще орієнтуються в складних задачах, ефективніше обирають стратегії вирішення проблем, менше піддаються маніпуляціям та формують самостійну точку зору.

Багато сучасних досліджень підкреслюють важливість технологій як інструменту для формування критичного мислення. Тому, технологічні та інтерактивні медіа

сприяють розвитку аналітичного, рефлексивного та оцінного мислення при ефективній педагогічній підтримці.

Зокрема, розвиток критичного мислення відбувається при вивченні змістовного модуля «Інформаційні технології в суспільстві» тема: Людина в інформаційному суспільстві, де здобувачі освіти виконують різні вправи.

Аналіз достовірності інформації в Інтернеті. Студентам пропонується кілька сайтів або статей з однієї теми (офіційні ресурси, блоги, соцмережі). В процесі виконання завдання вони визначають автора і мету публікації; аналізують дату, джерела, посилання; порівнюють інформацію з різних ресурсів; роблять висновок про достовірність. Розвиваються такі навички як аналіз, оцінювання, аргументація, медіаграмотність.

Робота з проблемними ситуаціями (Problem-Based Learning). Приклад ситуації: «Коледж планує впровадити хмарні сервіси. Яку платформу обрати?». Студенти досліджують можливості різних ІТ-інструментів (Google Workspace, Microsoft 365 тощо), визначають переваги та недоліки, пропонують обґрунтоване рішення. Розвиваються такі навички як логічне мислення, прийняття рішень, аналіз альтернатив.

Аналіз помилок у цифрових продуктах. Студентам пропонується готовий файл (таблиця, презентація, програма) з помилками, де вони знаходять логічні, технічні або змістові помилки; пояснюють причину їх виникнення; пропонують шляхи вдосконалення. Розвивається критичний аналіз, самоконтроль, рефлексія.

Порівняння програмного забезпечення. Треба порівняти два текстові редактори або графічні програми за такими критеріями: функціональність, зручність, сфера застосування, переваги та обмеження. Розвивається систематизація, узагальнення, аргументування.

Проектна діяльність. Проект: «Створення інформаційного продукту для вирішення соціальної проблеми», це може бути сайт, односторінковий лендинг, презентація, онлайн-опитування, відеоролик, чек-листи, схеми, анкета, аналіз результатів у вигляді діаграм і висновків, інфографіка або цифровий плакат. Етапами цього проекту є: формулювання проблеми, пошук і відбір інформації, аналіз варіантів рішень, створення цифрового продукту, захист і самооцінка. Розвивається критичне мислення, креативність, командна робота.

Робота з фейками та маніпуляціями. Здобувачі освіти розпізнають запропоновану фейкову новину, визначають ознаки маніпуляції, доводять, чому інформація є недостовірною. Розвивається логічний аналіз, інформаційна безпека, аргументація. Рефлексивні завдання. Студенти проводять самооцінювання виконаного завдання, обговорюють альтернативні шляхи розв'язання (Чому я обрав саме цей спосіб розв'язання? Які альтернативи існували? Що б я змінив наступного разу?). Розвивається самоаналіз, усвідомлення власного мислення, самостійність. Можна ще запропонувати використання цифрових дискусій, тобто онлайн-обговорення результатів завдань у форумах або хмарних середовищах, внаслідок чого розвивається аргументація, уміння відстоювати думку та критично сприймати позиції інших.

Отже, на заняттях з інформаційних технологій розвиток критичного мислення здійснюється через аналіз інформації, розв'язання проблемних завдань, проектну діяльність, оцінювання цифрових ресурсів і рефлексію навчального процесу, що, в свою чергу, сприяє формуванню здатності здобувачів освіти до самостійного, усвідомленого та відповідального використання інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Морзе Н. Педагогічні аспекти використання хмарних обчислень. *Інформаційні технології в освіті*: зб. наук. пр. Вип. 9. М-во освіти і науки України, Херсонський держ. університет. Херсон, 2011. С. 20–29.

2. Морзе Н. Хмарні обчислення в освіті: досвід та перспективи впровадження. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2012. № 1. С. 109–114.
3. Толмач М. Цифрові технології в освіті: можливості й тенденції застосування. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021, Том 4. №2. С. 159-171.

ПРОЄКТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА НАВИЧКА ХХІ СТОЛІТТЯ

**Дмитренко Володимир
Михайлович**, аспірант кафедри
технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Курок Віра Панасівна, доктор
педагогічних наук, професор, член-
кореспондент Національної академії
педагогічних наук України, завідувач
кафедри технологічної і професійної
освіти, Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

***Ключові слова:** проєктна компетентність, професійна підготовка, майбутні фахівці, компетентнісний підхід, проєктна діяльність.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі прискореного соціально-економічного розвитку, який супроводжується активною інтеграцією України до європейського політичного, економічного та культурного простору, особливої ваги набуває підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів. В умовах глобальних трансформацій, що охоплюють усі сфери суспільного життя, саме якість педагогічної освіти визначає здатність держави забезпечити конкурентоспроможність людського потенціалу та відповідність освітньої системи світовим стандартам.

Третє тисячоліття характеризується посиленням процесів глобалізації, інтернаціоналізації та європеїзації, які зумовлюють глибинну модернізацію професійної освіти та переосмислення підходів до підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Зміна природи праці, поява нових типів професій, розвиток цифрових технологій і штучного інтелекту актуалізують необхідність формування інноваційних освітніх моделей, орієнтованих на випереджувальний професійний і особистісний розвиток майбутнього педагога.

Зміни, що відбуваються у вітчизняній освіті, відображають провідні тенденції світового розвитку та передбачають переорієнтацію освітнього процесу на компетентнісний, діяльнісний та дитиноцентрований підходи. Відповідно до положень Концепції Нової української школи, сучасний учитель має володіти здатністю проєктувати індивідуальні та групові навчальні траєкторії, організовувати інтегровані та міждисциплінарні види діяльності, що передбачає високий рівень сформованості проєктної компетентності [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені, що досліджують природу компетентнісного підходу, визначають його як нову освітню парадигму, покликану привести у відповідність професійну підготовку кадрів із потребами сучасного ринку праці. Така інтерпретація представлена у дослідженнях І. Беха, Н. Бібік, Л. Бірюк, В. Кременя, М. Кубіцької, В. Лугового, П. Лузана, Н. Побірченко, О. Пометун, В. Радкевич та ін. Нова парадигма, на думку вчених, дає

можливість концептуалізувати «діяльнісні» аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців та передбачає трансформацію ключових принципів конструювання змісту освіти, взаємодії педагогів та учнів, переоцінку базових норм та цінностей, що регулюють дії значущих суб'єктів у сфері освіти. Поступовий перехід від знанневої моделі до діяльнісно-компетентної, від авторитарного викладання до педагогіки партнерства актуалізує потребу у якісно новому типі вчителя – здатного діяти в умовах інноваційного, відкритого та динамічного освітнього середовища. Відтак закономірно постає питання про переосмислення підходів до підготовки майбутніх фахівців, їхньої професійної компетентності та готовності впроваджувати сучасні педагогічні технології.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати сутність проектної компетентності майбутніх фахівців як універсальної навички XXI століття.

Виклад основного матеріалу. Узгодження цілей професійної підготовки з вимогами сучасного освітнього середовища та специфікою діяльності майбутнього фахівця зумовлює необхідність акцентувати увагу не лише на засвоєнні ним фундаментальних знань і практичних умінь, а й на формуванні здатності здійснювати складні види діяльності. Оскільки зміст професійної підготовки невід'ємно пов'язаний із розвитком проектного мислення, творчості, інженерно-технологічних умінь та здатності до перетворювальної діяльності, природно постає питання про значущість спеціально структурованої проектної компетентності майбутнього фахівця. Саме в такому контексті логічно розглядати подальші аспекти підготовки майбутніх учителів технологій. У системі професійної освіти майбутній фахівець повинен володіти сформованою професійною компетентністю для здійснення успішної професійної діяльності. Але обрана (проектно-творча) діяльність має специфічні риси, що зумовлює необхідність формування проектної компетентності. Висвітлюючи проблему формування компетентності майбутніх учителів технологій до організації проектної діяльності студентів, М. Пелагейченко слушно зауважив, що «...навчання студентів творчій проектній діяльності є частиною технологічної культури...» та наголосив, що «творча проектна діяльність є однією з форм перетворювальної діяльності» [3, с. 23].

Аналізуючи зміст поняття «проектна компетентність», варто наголосити, що воно інтегрує у собі як процес проектування, так і власне проектну діяльність, що обумовлює необхідність окремої характеристики кожного з цих компонентів.[1]

У цьому контексті підготовка майбутніх учителів технологій виступає орієнтиром для інтеграції теоретичного, практичного й творчого компонентів освіти, забезпечуючи формування проектної компетентності як ключового результату їхнього професійного становлення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні моделі формування проектної компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040с.
2. Міністерство освіти і науки України. Концепція Нової української школи. 2016. URL: <https://surl.li/xwolmv>
3. Пелагейченко М. Л. Підготовка майбутнього вчителя трудового навчання до управління проектною діяльністю учнів основної школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2005. 201 с.

РОЛЬ ГНУЧКИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ДО УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дубова Людмила Миколаївна,
магістрант 6М-П(з) групи
спеціальності С4 (Психологія)

Науковий керівник:

Зінченко Володимир Павлович,
канд. пед. наук, доцент Глухівського
НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: дистанційне навчання, адаптація, підлітки, гнучкі навички, *soft skills*.

Постановка проблеми. Сучасні освітні трансформації, пов'язані з пандемією, війсьними подіями та цифровізацією освіти, зумовили масове впровадження дистанційного навчання. Для підлітків перехід до онлайн-формату часто супроводжується труднощами адаптації: зниженням мотивації, труднощами саморегуляції, зменшенням соціальної взаємодії та підвищенням рівня стресу. У таких умовах особливої актуальності набуває розвиток гнучких навичок (*soft skills*), які забезпечують ефективне пристосування осіб підліткового віку до нових освітніх реалій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема адаптації підлітків до умов навчання є предметом дослідження багатьох українських психологів. Є. Підчасов описав три етапи психологічної адаптації молодших підлітків: первинну, часткову та повну. А. Татяничков виокремив психофізіологічний, психологічний та соціально-психологічний рівні адаптації. О. Столярчук та О. Сергеєнкова аналізують ознаки і чинники адаптації молодших підлітків до умов навчання у середній ланці.

Водночас аналіз наукових джерел засвідчує недостатню кількість досліджень, присвячених особливостям адаптації підлітків саме до умов дистанційного навчання. Зокрема, бракує комплексних наукових праць, які б системно розкривали роль гнучких навичок (*soft skills*) як чинника успішної адаптації учнів підліткового віку до онлайн-освітнього середовища.

Мета публікації: розкрити роль гнучких навичок у процесі адаптації підлітків до умов дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Перехід школярів від початкової до середньої ланки загальноосвітньої школи супроводжується зміною умов навчання, що потребує значних психофізіологічних ресурсів для успішної адаптації [4, с. 92].

У сучасному тлумачному психологічному словнику за редакцією В. Шапаря поняття «адаптація» потрактовується як «пристосування будови і функцій організму, його органів і клітин до умов середовища» [5, с. 9]. У тематичному словнику-довіднику з психології та педагогіки (авт. О. Коваль) пропонується таке визначення: адаптація – це період пристосування до нової ситуації, небезпеки, яка виникла. У цей час настає так звана рівновага протидії захисних сил нервової системи і впливів зовнішнього середовища (чинника стресу) [1, с. 95].

Адаптація підлітків до дистанційного навчання є складним багатофакторним процесом, що передбачає пристосування до нових форм організації освітньої діяльності, зміни способів комунікації, підвищення рівня самостійності та відповідальності. Гнучкі навички (*soft skills*) відіграють ключову роль у забезпеченні успішної адаптації підлітків до умов дистанційного навчання.

Феномен *soft skills*, або гнучких навичок, у сучасній науці розглядається як багатовимірна система вмінь, що охоплює комунікативні, емоційні та поведінкові компоненти особистості. *Soft skills* становлять комплекс неспеціалізованих

компетентностей, які визначають ефективність міжособистісної взаємодії, здатність до саморозвитку та успішної професійної діяльності [3, с. 190–191].

У закладах загальної середньої освіти розвиток soft skills інтегрується у зміст навчальних предметів і позакласну діяльність, формуючи в учнів навички співпраці, комунікації, саморегуляції та критичного мислення. Використання інтерактивних методик і цифрових технологій, зокрема віртуальної (VR) та доповненої реальності (AR), навчальних ігор і симуляцій, сприяє підвищенню емоційної залученості учнів до освітнього процесу [2].

Розвиток гнучких навичок у підлітковому віці сприяє формуванню здатності ефективно долати стресові ситуації та невизначеність, що особливо актуально в умовах дистанційного навчання. Навички емоційної регуляції, комунікації та співпраці допомагають учням підтримувати психологічну рівновагу, зберігати мотивацію та налагоджувати взаємодію з однолітками й учителями у віртуальному середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток гнучких навичок є важливим чинником успішної адаптації підлітків до умов дистанційного навчання, оскільки сприяє підвищенню рівня саморегуляції, відповідальності, комунікативної компетентності та зниженню навчального стресу.

Список використаних джерел

1. Коваль О. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки: навчальний посібник. Вид. 2-ге доповнене та перероблене. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
2. Мізюк В. А., Кирста Н. Р., Дідух І. Я. Роль soft skills у сучасній освіті: від розвитку емоційного інтелекту до лідерських навичок. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025. Вип. 23. URL: <https://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1376/1247> (дата звернення: 08.02.2026).
3. Синиця А. Soft skills: сутність поняття, структура, види та їх місце в освітньому процесі. *Current scientific opinions on the development of current education: The XXIV International Scientific and Practical Conference, Milan, Italy, June 19–21, 2023*. Milan, 2023. С. 189-192.
4. Столярчук О. А., Сергєєнкова О. П. Проблема адаптації сучасних підлітків до умов шкільного навчання. *Габітус*, 2023. Вип. 48. С. 92-98.
5. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с.

SOFT SKILLS ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Жежера Владислав

Олександрович, здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Науковий керівник:

Лук'янченко Ольга Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки Українського

державного університету імені
Михайла Драгоманова

Ключові слова: освіта, сталий розвиток, *soft skills*, підготовка вчителя.

Постановка проблеми. У XXI столітті освіта розглядається не лише як механізм передачі знань, а як стратегічний ресурс забезпечення сталого розвитку суспільства. Освіта для сталого розвитку (ОСР), яка визначена ЮНЕСКО як цілісний процес формування компетентностей, що дозволяють особистості приймати відповідальні рішення, діяти етично, критично оцінювати інформацію та сприяти соціально-економічному й екологічному балансу [8]. Ці положення знайшли відбиття у національних документах Концепції Нової української школи [5] та Законі України «Про освіту» [3], які передбачають компетентнісну парадигму освіти, і охоплює інтеграцію знань, умінь, цінностей і ставлень у процесі професійної підготовки фахівців.

У контексті реформування педагогічної освіти реалізація принципів сталого розвитку в освітньому середовищі неможлива без сформованості комплексу *soft skills*. Їхня відсутність або недостатній рівень розвитку знижує здатність майбутнього вчителя до ефективної комунікації, міждисциплінарної інтеграції знань, командної роботи та відповідального прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування *soft skills* у системі вищої освіти є предметом сучасних наукових досліджень. У праці Н. Бахмат та співавторів здійснено теоретико-методологічний аналіз сутності поняття «*soft skills*» у підготовці студентів педагогічних спеціальностей. Автори визначають *soft skills* як універсальні компетентності, що забезпечують ефективність професійної діяльності, соціальну мобільність та адаптивність особистості [7]. Дослідники наголошують, що формування гнучких навичок має здійснюватися системно, через інтеграцію активних та інтерактивних методів навчання.

М. Оліяр та Л. Наконечна підкреслюють, що *soft skills* є невід'ємною складовою професійної компетентності майбутнього педагога, оскільки саме вони забезпечують готовність до міжособистісної взаємодії, інноваційної діяльності та самоосвіти [6]. Авторки розглядають розвиток критичного мислення, комунікативних умінь і креативності як необхідну умову модернізації педагогічної освіти. Г. Горська та І. Мельничук аналізують психологічні умови розвитку *soft skills* у процесі професійної підготовки, підкреслюючи роль освітнього середовища, що сприяє рефлексії, саморозвитку та соціальній активності студентів [1]. О. Коркішко та співавтори розглядають структуру *soft skills* майбутнього викладача, виділяючи такі складники: емоційний інтелект, лідерські якості, комунікативна компетентність, креативність і самоорганізація [4]. У дослідженні О. Демченко та ін. доведено, що рівень сформованості *soft skills* безпосередньо впливає на професійну готовність майбутніх учителів початкових класів до впровадження інновацій та реалізації компетентнісного підходу [2].

Міжнародні документи ЮНЕСКО наголошують, що ключовими компетентностями для сталого розвитку є системне мислення, відповідальність, здатність до співпраці, критичний аналіз і прогнозування наслідків діяльності [8]. Отже, *soft skills* розглядаються як базовий механізм реалізації ідей ОСР у практиці підготовки педагогів.

Метою публікації є довести значущість наявності *soft skills* у майбутніх вчителів як інструменту посилення їх здатності діяти в умовах сталого суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу. *Soft skills* у сучасному науковому дискурсі визначаються як комплекс універсальних соціально-комунікативних, когнітивних і особистісних компетентностей, що забезпечують здатність до ефективної взаємодії, саморегуляції, прийняття рішень та адаптації до змін [5]. На відміну від *hard skills*, які

мають предметно-фаховий характер, гнучкі навички є трансверсальними та проявляються у різних сферах професійної діяльності.

У контексті освіти для сталого розвитку особливого значення набувають такі складники *soft skills*: лідерство, кооперація, комунікація, креативність та емоційний інтелект. Лідерство трактується як здатність ініціювати зміни, мотивувати інших до досягнення спільної мети та брати на себе відповідальність за результати діяльності. Майбутній учитель, який володіє лідерськими якостями, здатний організувати проєктну діяльність, спрямовану на вирішення соціальних або екологічних проблем, формувати в учнів активну громадянську позицію.

Кооперація передбачає вміння працювати в команді, розподіляти функції, досягати консенсусу та ефективно вирішувати конфлікти. У межах ОСР міждисциплінарність і партнерська взаємодія є необхідною умовою формування комплексного бачення проблем сталого розвитку.

Комунікація розглядається як процес обміну інформацією, смислами та цінностями. Для майбутнього педагога комунікативна компетентність означає здатність до діалогу, емпатії, аргументованого висловлення позиції та толерантності, що відповідає принципам НУШ [5].

Креативність визначається як здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення та інтегрувати знання з різних галузей. Вона забезпечує впровадження інноваційних педагогічних технологій та інтеграцію тем сталого розвитку в освітній процес.

Емоційний інтелект передбачає усвідомлення та регуляцію власних емоцій, а також розуміння емоцій інших. Його розвиток сприяє формуванню психологічно безпечного освітнього середовища, що є необхідною умовою реалізації компетентнісного підходу.

Формування *soft skills* у підготовці майбутніх учителів має здійснюватися через впровадження проєктного навчання, кейс-методів, тренінгових програм, моделювання педагогічних ситуацій, рефлексивних практик та інтеграцію змісту освіти для сталого розвитку у освітні компоненти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. *Soft skills* посилюють здатність майбутнього вчителя діяти в умовах сталого суспільного розвитку. Вони є підґрунтям для їхньої соціальної відповідальності та готовності до інноваційної діяльності. Їх системний розвиток сприяє інтеграції принципів сталості освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Горська Г. О., Мельничук І. Я. Психологічні умови розвитку *soft skills* майбутніх спеціалістів. *Наукові записки*. Серія: Психологія. 2023. № 2. С. 34–41. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2023-2-2>
2. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова І. Розвиток *soft skills* майбутніх учителів початкових класів. *Професійна педагогіка*. 2023. № 1. С. 67–75. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.91-101>
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII
4. Коркішко О., Дрига А., Онищенко Р. Зміст та складові *soft skills* особистості майбутнього викладача. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2022. № 1. С. 112–120. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.2\(106\)2024.314959](https://doi.org/10.31865/2077-1827.2(106)2024.314959)
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ: МОН України, 2016. 40 с.
6. Оліяр М., Наконечна Л. Розвиток *soft skills* майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Освітні обрії*. 2024. № 1. С. 45–52. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/19031>

7. Bakhmat N., Krasnoshchok I., Chovhaniuk O., Shcherbakova N., Gevko O. Theoretical and methodological analysis of the formation of soft skills in higher education students of pedagogical specialties of Ukraine. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2023. Vol. 12, No. 2. P. 45–56. <https://doi.org/10.5430/jct.v12n5p134>

8. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO, 2017. 63 p.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ РОБОТІ З СИСТЕМАМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Журенко Микита Анатолійович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Швець Наталія Миколаївна,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ННІ практичної культурології та артменеджменту НАКККіМ

Ключові слова: формування цифрової компетентності, системи електронного документообігу, методика навчання, soft skills, цифрове освітнє середовище, професійна підготовка здобувачів освіти.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується активною цифровою трансформацією, що охоплює не лише освітній процес, а й управлінсько-організаційну діяльність закладів освіти. У цих умовах особливої ваги набуває формування цифрової компетентності здобувачів освіти як ключової наскрізної компетентності, необхідної для успішної професійної та соціальної реалізації. Важливим її складником є здатність ефективно працювати з електронними документами та системами електронного документообігу, які активно впроваджуються в освітніх, адміністративних і виробничих структурах.

Електронний документообіг функціонує не лише як засіб оптимізації управлінських процесів, а як реальне цифрове середовище професійної діяльності, у межах якого формуються відповідальність, самоорганізація, комунікативна культура, уміння командної взаємодії та прийняття рішень. Робота з електронними документами передбачає дотримання регламентів, норм цифрової етики та вимог інформаційної безпеки, що безпосередньо пов'язано з розвитком наскрізних умінь здобувачів освіти.

Водночас освітня практика засвідчує, що навчання роботі з системами електронного документообігу має фрагментарний характер і часто обмежується технічним опануванням окремих інструментів без належного методичного супроводу. Це зумовлює формальне засвоєння цифрових технологій, недостатній рівень сформованості soft skills і незрозуміння ролі електронного документообігу як складової професійної діяльності. У зв'язку з цим актуалізується потреба в розробленні та впровадженні цілісної методики навчання, спрямованої на комплексний розвиток цифрової компетентності й наскрізних умінь здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Означену проблему намагалися розв'язати в наукових працях як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники: В. Ю. Биков [1], М. А. Журенко [2; 3], С. Borgman [4], М. Breeding [5]. Узагальнення проаналізованих праць підтверджує доцільність розроблення методики навчання роботі з системами електронного документообігу як засобу розвитку цифрової компетентності.

У межах дослідження цифрову компетентність розуміємо як інтегровану здатність здобувача освіти до свідомого, безпечного та ефективного використання цифрових технологій у навчальній і майбутній професійній діяльності, що охоплює знання, уміння, ціннісні орієнтири та відповідальність за результати цифрової взаємодії. Система електронного документообігу трактується як сукупність програмно-організаційних засобів, що забезпечують створення, оброблення, погодження, зберігання та контроль виконання електронних документів у межах визначених регламентів.

Метою публікації є обґрунтування методики навчання здобувачів освіти роботі з системами електронного документообігу. Фокус дослідження зосереджено на визначенні внеску такої методики у розвиток цифрової компетентності та формування наскрізних умінь, зокрема комунікації, самоорганізації, відповідальності й командної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Методика навчання здобувачів освіти роботі з системами електронного документообігу має будуватися як цілісний поетапний процес, спрямований на занурення в реальні цифрові практики професійної діяльності. Першим складником такої методики є орієнтаційно-теоретичний, який передбачає формування уявлень про сутність електронного документообігу, види електронних документів, логіку їх руху та нормативно-організаційні засади цифрової взаємодії. Наступний складник має практико-операційний характер і полягає в опануванні здобувачами освіти базових і розширених операцій створення, реєстрації, погодження, зберігання та пошуку електронних документів у межах навчальних кейсів. Важливим компонентом методики виступає комунікативно-кооперативний, орієнтований на розвиток умінь командної взаємодії, цифрової комунікації, дотримання строків виконання завдань і персональної відповідальності в процесі роботи з електронними документами. Завершальним є рефлексивно-безпечовий складник, що передбачає аналіз результатів цифрової діяльності, усвідомлення вимог інформаційної безпеки, цифрової етики та правової відповідальності за роботу з даними.

Реалізація зазначеної методики можлива за дотримання комплексу педагогічних умов, серед яких провідними є наявність цифрового освітнього середовища, максимально наближеного до реального функціонування систем електронного документообігу, та системний методичний супровід навчального процесу. Важливою умовою є також використання професійно орієнтованих завдань і ситуацій, що забезпечують практичну спрямованість навчання та підвищують мотивацію здобувачів освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Навчання здобувачів освіти роботі з системами електронного документообігу доцільно розглядати як важливу складову розвитку цифрової компетентності та формування наскрізних умінь, необхідних для професійної діяльності в умовах цифрової трансформації. Запропонована методика інтегрує технологічні, комунікативні й організаційні аспекти цифрової діяльності, сприяє розвитку відповідальності, самоорганізації, командної взаємодії та усвідомленого ставлення до інформаційної безпеки й цифрової етики.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною перевіркою ефективності методики в освітньому процесі закладів різних рівнів, уточненням критеріїв сформованості цифрової компетентності та адаптацією методики до використання конкретних платформ електронного документообігу з урахуванням викликів цифрової безпеки й розвитку штучного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. *Інформаційно-цифровий освітній*

простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку : матеріали методологічного семінару НАПН України. Київ, 2019. С. 20–26.

2. Журенко М. А. Педагогічні умови формування цифрової компетентності майбутніх учителів інформатики в контексті підготовки до інноваційної професійної діяльності. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2025. № 2 (58). С. 147–155. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-2-58-147-155>

3. Журенко М. А. Цифрова дидактика: новітні методи формування цифрової компетентності. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, м. Київ, 29–30 жовт. 2024 р. / Інституту педагогіки НАПН України. Київ, 2024. С. 349–352.

4. Borgman C. Big Data, Little Data, No Data: Scholarship in the Networked World. Cambridge, MA : MIT Press, 2015. 520 p.

5. Breeding M. Library systems today: library systems report. American Libraries. 2021.

РОЗВИТОК ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Забелло Єлизавета Олексіївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу, групи
ПНП-22 Початкової освіти
Криворізького державного
педагогічного університету
Науковий керівник:

Манькута Аліна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Криворізького державного
педагогічного університету

Ключові слова: *відповідальне ставлення до здоров'я, молодші школярі, навчальні ситуації, «Я досліджую світ»*

Постановка проблеми. У контексті концепції Нової української школи особливої актуальності набуває формування у молодших школярів гнучких умінь, серед яких здатність дбати про власне здоров'я займає провідне місце. Відповідальне ставлення до здоров'я є фундаментом особистої ефективності та самозарадності дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування здоров'язбережувальної компетентності та використання інтерактивних методів у початковій ланці освіти досліджували М. Вашуленко, Н. Ігнатенко та інші науковці.

Мета публікації – обґрунтувати методичні аспекти використання навчальних ситуацій у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» як засобу розвитку відповідального ставлення учнів до власного фізичного та ментального стану.

Виклад основного матеріалу. Навчальна ситуація дозволяє дитині не просто отримати знання про гігієну чи режим дня, а «прожити» певний досвід у безпечному середовищі. Використання кейсів та рольових ігор під час уроків «Я досліджую світ» стимулює розвиток таких soft skills, як критичне мислення (аналіз впливу шкідливих звичок), емоційний інтелект (вміння розпізнавати втому) та відповідальність за прийняті рішення. Навчальні ситуації спонукають школярів до самостійного вибору корисної їжі, планування відпочинку та свідомого дотримання правил безпеки.

Процес розвитку відповідального ставлення до здоров'я молодших школярів у рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (ЯДС) базується на активному залученні учнів до розв'язання практико-орієнтованих завдань. Навчальна ситуація у цьому контексті розглядається як особлива одиниця освітнього процесу, у якій учень має не лише розпізнати проблему, а й запропонувати варіанти її вирішення, спираючись на власні ціннісні орієнтири.

Типи навчальних ситуацій для формування здоров'язбережувальної позиції:

Ситуації-ілюстрації: аналіз готових прикладів (кейсів) поведінки персонажів у питаннях гігієни, харчування або безпеки. Це розвиває критичне мислення.

Ситуації-проблеми: учні стикаються з суперечливими фактами (наприклад, «смачно, але шкідливо») і мають аргументувати свій вибір, що формує відповідальність.

Ситуації-тренінги: моделювання конкретних дій у разі небезпеки або для підтримки емоційної стабільності (вправи на релаксацію, дихальні техніки), що розвиває емоційний інтелект.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування спеціально змодельованих навчальних ситуацій сприяє трансформації теоретичних знань у стійку внутрішню позицію дитини. Перспективним є подальше вивчення впливу цифрових навчальних ситуацій на рівень усвідомлення цінності здоров'я молодшими школярами.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ: Освіта, 2016. 268 с.
2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. Основи здоров'язбережувальної компетентності: теорія і практика формування в учнів початкової школи. *Педагогічні науки*. 2023. № 102. С. 45–52.
3. Гільберг Т. Г. Розвиток гнучких навичок (soft skills) у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Початкова школа*. 2024. № 3. С. 12–18.
4. Савченко О. Я. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації в умовах цифровізації освіти. Київ : Орion, 2023. 160 с.

SOFT SKILLS У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ЯК ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМУВАННЯ ТРАНСФОРМУЄ МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Заїка Артем Олексійович,
доктор філософії, викладач вищої
категорії ВСП «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

Ключові слова: *soft skills, цифрове покоління, програмування, обчислювальне мислення, цифрова освіта.*

Постановка проблеми. Сьогоднішній світ переживає період глибокої цифрової трансформації, де межа між технологіями та людською діяльністю стає дедалі тоншою. У цьому контексті спостерігається цікавий парадокс: чим більше процесів автоматизує штучний інтелект, тим вищою стає цінність суто людських якостей, які неможливо оцифрувати. У часи, коли знання про цифрові технології застарівають швидше, ніж завершується цикл навчання здобувача освіти, освіта стикається з викликом формування фундаментальних якостей, що дозволяють людині залишатися конкурентоспроможною. Саме тому особливої ваги набуває розвиток «soft skills», які стають міцним підґрунтям для професійної та особистої адаптації в мінливому цифровому середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх публікацій українських науковців у сфері цифровізації освіти свідчить про зміщення акцентів від

загальних комунікативних навичок до формування цифрових «soft skills», фундаментальною базою яких є алгоритмічне мислення. У роботах Н. Морзе та Т. Вакалюка підкреслюється, що вивчення програмування трансформує сам підхід до розв'язання життєвих задач: навичка декомпозиції складного коду перетворюється на здатність до стратегічного планування, а практика абстрагування стає основою для критичного аналізу складних систем.

Мета публікації: розкрити практичний потенціал вивчення програмування як інструменту трансформації мислення та формування ключових навичок «soft skills» у здобувачів освіти, враховуючи психологічні особливості «цифрового» покоління.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям м'яких навичок, або так званих «soft skills», ми розуміємо комплекс компетентностей, які не пов'язані безпосередньо з технічними інструментами, але визначають ефективність їх використання. Це соціально-психологічні якості: здатність до критичного аналізу, емоційний інтелект, навички самоорганізації та вміння конструктивно взаємодіяти з іншими. Якщо фахові знання дають людині можливість виконати конкретне завдання, то м'які навички дозволяють інтегрувати це завдання у великий проєкт, зробити його зрозумілим для оточуючих і адаптувати до нових умов. Це своєрідний соціальний та інтелектуальний міст, що поєднує індивідуальні знання в єдиний колективний результат [2].

Особливо гостро потреба у таких навичках постає під час роботи з сучасним поколінням здобувачів освіти, чия психологія сформована в умовах надмірного інформаційного потоку. Представники «цифрового покоління» часто мають так зване кліпове мислення, що характеризується швидкою реакцією, але низькою здатністю до тривалої концентрації. Окрім того, культура соціальних мереж сформувала в них ілюзію миттєвого успіху, що призводить до низького порогу розчарування: зіткнувшись із першою ж перешкодою, молодь часто схильна відступати. У такому середовищі вивчення алгоритмів та програмування виступає не просто як технічна дисципліна, а як унікальний інструмент психологічної корекції та розвитку мислення [3].

Процес трансформації починається з опанування обчислювальної логіки, де одним із ключових елементів є декомпозиція – вміння розбивати складну, на перший погляд нездійсненну задачу на послідовність маленьких, зрозумілих кроків. Такий підхід навчає молоду людину системно дивитися на будь-які життєві виклики, позбавляючи страху перед великими обсягами роботи. Паралельно з цим розвивається навичка абстрагування – здатність виділяти головне та відсікати зайвий інформаційний шум.

Ще одним потужним фактором формування м'яких навичок є культура роботи з помилками, яка у програмуванні називається дебагінгом, або налагодженням. Якщо традиційна освітня система часто суворо реагує за помилку, то в ІТ-середовищі помилка сприймається як обов'язкова частина творчого процесу. Це докорінно змінює парадигму сприйняття невдач, формуючи в учнів «мислення росту». Замість того щоб звинувачувати себе, здобувач освіти вчиться аналізувати логіку своїх дій, шукати прогалини та варіанти їхнього усунення. Така практика виховує терплячість, загартовуючи характер у процесі спокійного та послідовного пошуку правильного рішення [1].

Попри розповсюджені міфи про ізольованість програмістів, сучасне розроблення проєкту – це передусім глибока соціальна взаємодія. Робота над спільними проєктами вчить молодь професійної емпатії: розуміння того, що твій продукт повинен бути зрозумілим для іншої людини. Це розвиває відповідальність та навички комунікації, де на перший план виходить не особиста амбіція, а якість спільного результату. Таким чином, вивчення цифрових технологій стає потужним майданчиком для формування

особистості, здатної мислити глобально, діяти ефективно в умовах невизначеності та ефективно співпрацювати заради спільної мети.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вище зазначене, можна стверджувати, що вивчення програмування в сучасних умовах виходить далеко за межі суто технічної підготовки. Воно виступає фундаментальною основою для формування цифрових «soft skills», де алгоритмічне мислення стає універсальним ключем до системного аналізу та ефективного розв'язання проблем у будь-якій сфері життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Генсерук Ю. С. Цифрова компетентність як основа формування професійної мобільності майбутніх учителів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2019. №1. С. 45–51.

2. Василенко О. В. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців ІТ-сфери в процесі навчання англійської мови за фаховим спрямуванням. *Науковий вісник Львівської академії*. Серія: Педагогічні науки. 2019. Вип. 5. С. 138–144.

3. Вакалюк Т. А. Формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців в умовах цифровізації освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2020. № 22 (29). С. 12–19.

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У КУРСІ ДИСКРЕТНОЇ МАТЕМАТИКИ

Зайка Оксана Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри фізико-математичної освіти
та інформатики

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *Soft skills, вчитель математики та інформатики, дискретна математика, методичні прийоми.*

Soft skills відіграють важливу роль у підготовці майбутнього вчителя математики та інформатики. Дослідники до них відносять: критичне й логічне мислення; уміння розв'язувати проблеми; комунікативні навички, зокрема математичне мовлення й аргументація; робота в команді; самоорганізація й відповідальність, здатність приймати рішення в умовах невизначеності [1; 2].

Освітні компоненти математичного спрямування, зокрема дискретна математика, орієнтовані на розвиток логічного, алгоритмічного й критичного мислення, що становить вагому частину soft skills. Серед методичних прийомів формування soft skills під час вивчення дискретної математики можна виділити: робота з навмисно помилковими доведеннями (логічне й критичне мислення, аргументація); задачі з кількома правильними підходами, з надлишковими або недостатніми даними (критичне мислення, аналітичні навички, гнучкість мислення, уміння приймати рішення в умовах невизначеності, креативність); групові проекти та командне моделювання (робота в команді, комунікація, відповідальність, тайм-менеджмент); використання цифрових інструментів (цифрова грамотність, самостійність у навчанні).

Розглянемо приклади зазначених методичних прийомів. Навмисно помилкові міркування. Завдання: виявити логічну помилку, аргументувати її та запропонувати коректне доведення. Така робота сприяє розвитку критичного мислення, уваги до деталей, активізує комунікацію учасників освітнього процесу. Наприклад, розглядається хибне твердження: «У будь-якому зв'язному графі кількість вершин непарного степеня

дорівнює 2». Помилкове доведення: «Нехай задано зв'язний граф G , оскільки він зв'язний, то у ньому існує шлях, що проходить через усі вершини (насправді, це не є властивістю зв'язного графа, цей висновок стосується лише гамільтонових шляхів). Кожна вершина, окрім першої та кінцевої, входить у шлях двічі. Отже, всі вершини мають парний степінь (це зовсім не впливає з того, що вершина входить до певного шляху). Лише початкова і кінцева точки мають непарний степінь». Завдання для студентів: знайти логічну помилку; побудувати контрприклад, пояснити, яке твердження використано некоректно; сформулювати коректне твердження.

Задачі з кількома способами розв'язання. Задача: «Скільки різних шляхів довжиною 2 існує у повному графі K_5 ?». I спосіб (вибір вершин). Обрати вершину – 5 способів, обрати дві різні суміжні з нею вершини $C_4^2=6$, для кожної пари існує 2 напрямки. Отже, $5*6*2=60$ шляхів. II спосіб (вибір ребер). У повному графі кількість ребер $C_5^2=10$, фіксуємо ребро, приєднуємо третю вершину – 6 варіантів, отже, разом $10*6=60$ шляхів. Після з'ясування різних способів розв'язування ділимо групу на дві підгрупи і кожна з них реалізує свій спосіб. Далі обговорення: чому відповіді однакові?, який підхід очевидніше? який легше узагальнити для графів K_n ? Під час розв'язування таких задач формуються вміння порівнювати різні шляхи розв'язування проблем; аргументоване пояснення; командна робота; математичне мовлення.

Задачі з надлишковими даними або недостатніми даними. Наприклад: «У графі 6 вершин і 7 ребер. Чи є цей граф зв'язним?». Цих даних не достатньо, щоб дати відповідь. Такий граф може бути зв'язним, а може складатися з окремих компонент. Варто запропонувати студентам визначити якої інформації бракує, щоб дати відповідь на запитання. Використання такого типу задач сприяє розвитку вміння критично аналізувати умову завдання, відокремлювати суттєві та несуттєві властивості, усвідомленню меж застосування математичних тверджень, що є однією із складників розвитку критичного мислення.

Групові проєкти та командне моделювання графів й використання цифрових інструментів. Наприклад, розв'язування задач на розфарбування графів (скласти розклад для груп студентів, щоб жоден викладач не мав двох занять одночасно, жодна аудиторія не використовувалася паралельно, група не мала накладань). Тут доцільно пропонувати не лише ручне розфарбування графа, а й використання програмних засобів, наприклад, Python. Під час виконання проєктів у студентів формується командна робота й комунікація, розвиваються критичне й проблемно-орієнтоване мислення, цифрова грамотність, рефлексія (аналіз помилок і обмежень створеної моделі). Можна додавати рефлексивні завдання: чи завжди мінімальна кількість кольорів відповідає найкращому розкладу з точки зору учасників освітнього процесу? Які чинники не враховує запропонована модель?

Дискретна математика завдяки своїй логіко-алгоритмічній природі та різноманіттю методичних підходів має значний потенціал для цілеспрямованого формування *soft skills* у здобувачів освіти. Застосування окреслених методичних прийомів забезпечує розвиток логічного, алгоритмічного, критичного та проблемно-орієнтованого мислення, комунікативних умінь, навичок командної роботи й цифрової грамотності. Систематичне впровадження таких практик у навчальний процес підвищує навчальну мотивацію, академічну успішність і рівень готовності майбутніх учителів математики та інформатики до професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Василенко О. М., Мартинюк І. С., Кузьмінський С. І. Роль «*soft skills*» у розвитку професійної спрямованості та компетентності здобувачів вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики*. Випуск 2. 2024. С. 20–24. <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2024-2-3>

2. Медвідь Л. Г. Формування та удосконалення soft skills учасників освітнього процесу у вищій школі. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. №83. 2025. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-83-03>

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Зенченко Тетяна Федорівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і методики
початкової освіти

Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: інтерактивна взаємодія, майбутні вчителі початкових класів, soft skills, методична підготовка.

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних освітніх змін та негативних зовнішніх впливів (карантинні обмеження, воєнний стан) реформування освітньої системи України є ключовим і дуже важливим орієнтиром державної політики. Упровадження Нової української школи (НУШ) має на меті формування цілісної, різнобічно розвиненої особистості, здатної до безперервного навчання та конкурентоспроможності на ринку праці. Методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтерактивної взаємодії зумовлюються трансформаційними процесами в сучасній освіті, орієнтованій на компетентнісний, діяльнісний та особистісно зорієнтований підходи, пріоритет розвитку універсальних умінь і навичок XXI століття. У контексті реалізації концептуальних положень концепції «Нова українська школа» інтерактивна взаємодія розглядається як системоутворювальний принцип організації освітнього процесу, що забезпечує суб'єкт-суб'єктні відносини, педагогіку партнерства та створює умови для формування як предметних компетентностей, так і комплексу soft skills – комунікативності, критичного мислення, уміння співпрацювати, емоційного інтелекту, гнучкості й відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами досліджень і методичних узагальнень учених у галузі початкової освіти – Н. Бібик, О. Вашуленко, Н. Листопад, В. Мартиненко, О. Онопрієнко, Т. Павлова, О. Петрук [3], упровадження змішаного навчання суттєво актуалізувало роль педагогіки партнерства. У зв'язку з цим одним із пріоритетних завдань фахової підготовки є формування в майбутніх учителів початкових класів умінь організувати комунікаційний простір, створювати та адмініструвати освітні блоги й онлайн-платформи для взаємодії та консультивання. Зазначені зміни зумовили необхідність оновлення змісту й удосконалення системи професійної підготовки вчителя початкової школи.

Початкова освіта завжди мала визначальне значення, забезпечуючи перший системний контакт дитини з освітнім простором та створюючи основу для формування ключових компетентностей, особливо це важливим є в умовах сьогодення. Саме ця ланка першою реагує на нові педагогічні підходи, закріплені в Концепції НУШ, Законі України «Про освіту» та Державному стандарті початкової освіти, апробовує їх – і реагує своїм фідбеком в соціальних мережах, піднімаючи нагора хвилю проблем (спостерігаємо це в контексті обговорення проєкту «Типової навчальної програми до нового Державного стандарту початкової освіти» (2025) [1].

Виклад основного матеріалу. Інтерактивна взаємодія у цьому контексті є ключовим інструментом формування компетентностей учнів початкових класів, сприяючи розвитку їхньої критичної мислення, творчості та соціальних навичок.

Підготовка майбутніх учителів до такої взаємодії вимагає системного підходу, де центральне місце посідають soft skills – м'які навички, зокрема комунікація, емпатія, адаптивність та командна робота. Методичні засади цієї підготовки базуються на компетентнісній моделі освіти, визначеній Концепцією Нової української школи (НУШ) та принципах цифрової трансформації вищої педагогічної освіти [4].

У контексті реалізації концептуальних положень Нової української школи інтерактивна взаємодія розглядається як стратегія відновлення якості освіти, подолання навчальних прогалин і забезпечення психоемоційної підтримки дитини. За таких умов підготовка майбутнього педагога має інтегрувати методичні механізми компенсації освітніх втрат із розвитком soft skills, що забезпечують ефективну комунікацію, гнучкість і здатність до фасилітації групових процесів.

Освітні втрати в початковій школі проявляються у зниженні рівня сформованості читацької грамотності, уповільненні розвитку зв'язного мовлення, труднощах із розумінням інструкцій, обмеженому словниковому запасі, недостатній сформованості навичок співпраці та саморегуляції [3]. У мовно-літературній галузі це відображається у поверхневому сприйнятті тексту, фрагментарному аналізі змісту, невмінні аргументувати власну думку. Відтак інтерактивна взаємодія є інструментом активізації пізнавальної діяльності й одночасно як засіб соціально-емоційного відновлення, оскільки передбачає діалог, підтримку, взаємодію та колективне конструювання знань.

Інтеграція розвитку soft skills у процес підготовки до інтерактивної взаємодії має системний характер. Організація мікрОВикладання, педагогічних майстерень, симуляцій кризових ситуацій, командних освітніх проєктів формує лідерські якості, адаптивність, уміння приймати рішення в умовах невизначеності. Саме ці якості дають майбутньому вчителю ефективно реагувати на різнорівневу підготовленість учнів, забезпечувати індивідуалізацію навчання та підтримувати позитивний емоційний клімат у класі [2].

Висновки. Отже, методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до інтерактивної взаємодії в умовах освітніх втрат мають передбачати поєднання відновлювального підходу з розвитком професійних і універсальних навичок. Інтерактивна взаємодія – багатовимірний механізм компенсації навчальних прогалин, соціалізації та емоційної підтримки учнів, формування soft skills майбутнього педагога – стратегічна умова забезпечення якості початкової освіти в кризових і посткризових умовах. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до інтерактивної взаємодії на основі soft skills формує висококваліфікованих педагогів, здатних створювати комфортне й зручне інклюзивне освітнє середовище, що сприяє реалізації стратегічних цілей педагогічної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2026).

2. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf/ (Дата звернення 4.11.2025).

3. Оновлення змісту початкової освіти з урахуванням умов воєнного стану. Аналітичні матеріали / Н. М. Бібік, О. В. Вашуленко, Н. П. Листопад, В. О. Мартиненко, О. В. Онопрієнко, Т. С. Павлова, О. М. Петрук; за загальною редакцією О. В. Онопрієнко. Київ : Педагогічна думка, 2023. 84 с.

4. Kuznetsova, H., Danylchenko, I., Zenchenko T., Rostykus, N., & Lushchynska, O. (2024). Incorporating innovative technologies into higher education teaching: Mastery and implementation perspectives for educators. *Multidisciplinary Reviews*, 7, 2024spe027. <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe027>.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Іноземцев Сергій Анатолійович,
аспірант 3 року навчання
спеціальності 013 Початкова освіта
ННІ Педагогіки та психології кафедри
педагогіки і психології,

Глухівський національний
педагогічний університет імені
Олександра Довженка

Науковий керівник:

Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: екологічна компетентність, молодші школярі, soft skills, позашкільна освіта, Нова українська школа.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується загостренням екологічних проблем, що мають як глобальний, так і локальний характер. Погіршення стану довкілля, зниження рівня екологічної культури населення, наслідки урбанізації та техногенного впливу актуалізують потребу у формуванні екологічно відповідальної особистості з раннього віку. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток екологічної компетентності молодших школярів як складника їхньої загальної культури та світогляду [1].

Відповідно до ідей Нової української школи, освіта має бути спрямована не лише на засвоєння знань, а й на формування ключових компетентностей і гнучких навичок (soft skills), необхідних для успішної соціалізації та самореалізації особистості [1]. Серед таких навичок провідне місце посідають комунікація, співпраця, креативність, критичне мислення, лідерство та емоційний інтелект.

Позашкільна освіта як важливий компонент освітнього простору України, має значний потенціал для інтеграції екологічного змісту з розвитком soft skills молодших школярів. Її специфіка полягає у практичній спрямованості, добровільній участі дітей та можливості організації різноманітної діяльності природоохоронного, дослідницького й творчого характеру [2]. Проте питання методичних підходів до розвитку soft skills у процесі формування екологічної компетентності в умовах позашкільної освіти залишається недостатньо систематизованим, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблема формування екологічної компетентності учнів знайшла відображення у працях вітчизняних науковців, присвячених екологічній освіті, екологічному вихованню та сталому розвитку. У дослідженнях наголошується на необхідності формування в учнів екологічних знань, ціннісних орієнтацій і практичного досвіду природоохоронної діяльності [3]. Науковці підкреслюють значення діяльнісного та компетентнісного підходів у формуванні комунікативних умінь, творчих здібностей, уміння працювати в команді та приймати відповідальні рішення [4]. Окремі праці

присвячені реалізації ідей Нової української школи, зокрема інтеграції ключових компетентностей у зміст освітнього процесу [3].

Разом із тим, аналіз наукових джерел засвідчує, що проблема цілеспрямованого розвитку soft skills у процесі формування екологічної компетентності молодших школярів у системі позашкільної освіти потребує подальшого наукового обґрунтування та практичної реалізації.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування та характеристика напрямів розвитку soft skills молодших школярів у процесі формування їх екологічної компетентності в умовах позашкільної освіти відповідно до концептуальних засад Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Розвиток soft skills молодших школярів у позашкільній освіті доцільно розглядати як цілісний процес, що реалізується через активну екологічно спрямовану діяльність. Формування лідерських якостей відбувається під час організації та реалізації колективних екологічних проєктів, участі в природоохоронних акціях, конкурсах і дослідницьких роботах, де діти навчаються ініціативності, відповідальності та вмінню приймати рішення [2].

Кооперація як важлива гнучка навичка формується через спільну діяльність у малих групах. Під час проведення екологічних спостережень, створення мініпроєктів, екологічних стежок або творчих робіт учні набувають досвіду командної роботи, розподілу ролей і взаємної підтримки [2].

Комунікативні навички розвиваються в процесі обговорення екологічних проблем, презентації результатів досліджень, участі в дискусіях і публічних заходах. Такі види діяльності сприяють формуванню вміння чітко висловлювати власну думку, аргументувати позицію та слухати співрозмовника [4].

Креативність і творчі здібності молодших школярів ефективно розвиваються через використання інтерактивних методів навчання, екологічних ігор, майстер-класів, художньо-творчих проєктів з природничої тематики. Це стимулює уяву, образне мислення та здатність знаходити нестандартні рішення екологічних завдань [3].

Емоційний інтелект формується завдяки розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природи, усвідомлення особистої відповідальності за її збереження, а також через виховання емпатії та екологічно доцільної поведінки [5]. Зазначені напрями узгоджуються з принципами Нової української школи, орієнтованої на формування компетентної, творчої та соціально активної особистості.

Висновок. Таким чином, розвиток soft skills у процесі формування екологічної компетентності молодших школярів у позашкільній освіті є важливою педагогічною умовою становлення екологічно свідомої особистості. Позашкільна освіта створює сприятливе середовище для інтеграції екологічного змісту з розвитком лідерства, комунікації, кооперації, креативності та емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні та експериментальній перевірці авторських програм формування екологічної компетентності молодших школярів засобами розвитку soft skills у закладах позашкільної освіти, а також у дослідженні можливостей використання цифрових технологій у означеному процесі.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
2. Закон України «Про позашкільну освіту». *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 38. С. 22–30.
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у початковій освіті : теорія і практика. Київ : Педагогічна думка, 2021. 256 с.

4. Пометун О. І. Формування ключових компетентностей учнів у сучасній школі. Київ : А.С.К., 2021. 192 с.
5. OECD. Future of Education and Skills - 2030. Paris : OECD Publishing, 2020. 95 p.

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ СУМДПУ)

Кириченко Ігор Іванович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти 1 року навчання спеціальності А1 Освітні науки
Сумського ДПУ ім. А.С. Макаренка

***Ключові слова:** розвиток, гнучкі уміння (soft skills), майбутній менеджер освіти, заклад вищої освіти, Сумський ДПУ імені А.С. Макаренка, освітня програма, бакалавр, магістр.*

Постановка проблеми. Сучасний менеджмент вимагає від фахівця розвинених гнучких умінь (soft skills). Для майбутніх менеджерів освіти серед гнучких умінь важливе місце посідають лідерство, лідерські якості, що посилюють адаптивність у професійній та особистісній сферах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведений аналіз наукових джерел засвідчує, що Soft skills дослідники визначають ключовими для професійної конкурентоспроможності. Зокрема, Н. Гарань, В. Замороцька [1] зосереджують увагу на таких гнучких уміннях, як комунікативна компетентність, критичне мислення, креативність, командна робота, лідерство та адаптивність. О. Браславська, О. Корнус, І. Рожі, М. Ячменик [5] підкреслюють важливість моніторингу розвитку soft skills для підвищення якості підготовки. Т. Сич аналізує зміст освітніх програм підготовки магістрів спеціальності “Менеджмент в освітній галузі” на прикладі університетів США та України [4]. Окреслений досвід спонукає здійснити огляд освітньо-професійних програм «Менеджмент освіти» СумДПУ імені А. С. Макаренка (СумДПУ) на бакалаврському та магістерському рівнях у контексті означеного питання.

Мета дослідження. Мета наукової розвідки полягає в порівняльній характеристиці представленості та розвитку гнучких умінь (soft skills) майбутніх менеджерів освіти на бакалаврському та магістерському рівнях на прикладі освітньо-професійних програм СумДПУ.

Методом дослідження освітніх програм обрано контент-аналіз.

Виклад основного матеріалу. Аналіз ОПП «Менеджмент освіти» на бакалаврському та магістерському рівнях підготовки демонструє наступність та ускладнення вимог до гнучких умінь майбутніх фахівців. Обидві програми акцентують увагу на розвитку гнучких навичок, проте - якщо на першому, бакалаврському рівні програма пропонує формування основи міжособистісної взаємодії, то магістерська програма зосереджується на стратегічному впливі та управлінні в умовах невизначеності.

ОПП (бакалаврського) рівня (2024 р.) спрямована на підготовку фахівців, здатних вирішувати практичні проблеми та складні спеціалізовані задачі у сфері управління організаціями. Формування soft skills досягається через такі ключові компетентності, як міжособистісна взаємодія, робота в команді, розвитку стресостійкості та профілактиці професійного вигорання (СК-9, ЗК-11, ЗК-13). У програмі це визначено у таких програмних результатах навчання, як ПРН 14. Для

студентів запропоновано такі дисципліни, як «Діловий етикет менеджера освіти» (ОК 1.29), «Психологія менеджменту» (ОК 1.12) та ін.

Як показує аналіз освітньої програми магістрського рівня(2025р), підготовка магістра розглядається як підготовка агента змін та лідера, здатного діяти в умовах невизначеності. Серед ключових компетентностей на другому освітньому рівні означено особисту ефективність та автономію: саморозвиток, планування часу (СК 3, ПРН 11), психологічну компетентність та емоційний інтелект: мотивацію, вплив на поведінку людей, психотехнології (ЗК 4, ПРН 10, СК 8); лідерство та етичну відповідальність (СК 6, ЗК 5); когнітивну гнучкість: креативність, критичне мислення (ЗК 6, ПРН 1); комунікацію: взаємодію з різними професійними групами та міжнародний контекст (ЗК 2, ПРН 7); управління часом та розвитком здатності забезпечувати особистий професійний розвиток (ПРН 11); ініціативу та генерацію бізнес-ідей із відповідальністю за їх реалізацію через проєктний менеджмент (СК 7, ПРН 4, ОК 11). Зазначені вимоги реалізуються через курси «Інноваційний менеджмент» та «Аудит і маркетинг в освіті» (ОК 9, ОК 13). Для здобувачів запропоновано курс «Психологія управління та самоменеджмент керівника» (ОК 5), що свідчить про перехід від розуміння психології групи до глибокого управління власними ресурсами та ресурсами підлеглих. Таким чином, магістерський рівень забезпечує перехід від участі до впливу, готуючи фахівця як агента змін і лідера в умовах невизначеності.

Висновки. Порівняльна характеристика представленості та розвитку гнучких вмінь(soft skills) майбутніх менеджерів освіти на бакалаврському та магістерському рівнях на прикладі ОПП СумДПУ засвідчує: програми логічно взаємопов'язані: бакалавр працює за відповідними правилами, магістр приймає рішення в непередбачуваних умовах. Водночас програми зберігають людиноцентричний підхід, який на магістерському рівні доповнюється етикою та соціальною відповідальністю.

Список використаних джерел

1. Гарань Н., Замороцька В. Розвиток «soft skills» студентської молоді у закладі вищої освіти в умовах дистанційного навчання. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2023. № 1 (103). С. 23–31. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(103\)2023.284520](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(103)2023.284520)
2. Освітньо-професійна програма «Менеджмент освіти» підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2024. URL: https://sspu.edu.ua/images/2024/docs/opp/programa/opp_menedzhment_osviti_2ee57.pdf
3. Освітньо-професійна програма «Менеджмент освіти» підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні за спеціальністю 073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування / Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2024. URL: https://sspu.edu.ua/images/2023/docs/opp/opp_menedzhment_magistr_7c9c8.pdf
4. Сич Т. В. Порівняння змісту освітніх програм підготовки магістрів спеціальності менеджмент в освітній галузі в університетах США та України. Concepts for the Development of Society's Scientific Potential : Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (Prague, Czech Republic, November 19-20, 2022). Prague, 2022. No. 133. P. 150–157. DOI: 10.51582/interconf.19-20.11.2022.015.
5. Ячменик М., Корнус О., Браславська О., Рожі І. Особливості формування «soft skills» у здобувачів вищої освіти в умовах педагогічного закладу вищої освіти. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2022. Вип. 2. С. 16–23. DOI: 10.31499/2307-4906.2.2022.262819.

ПОТЕНЦІАЛ ПРЕДМЕТУ «АНГЛІЙСЬКА МОВА» У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Кіт Галина Григорівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Ключові слова: *soft skills*, *молодші школярі*, *предмет «англійська мова»*.

Постановка проблеми. Зміни в освіті характеризуються тенденцією переорієнтації із засвоєння знань із основ наук, окремих предметів на формування у здобувачів освіти, уже починаючи з її початкової ланки, універсальних умінь і якостей, пріоритетних для людини XXI століття, які допоможуть особистості успішно самореалізуватись, бути конкурентною в умовах динамічних перетворень та глобальних трансформацій. Тобто, на перший план виступає формування гнучких (або м'яких) навичок (*soft skills*), які відповідно до сучасних освітніх запитів та потреб забезпечують здатність особистості успішно використовувати набуті знання на практиці.

Актуальність розвитку *soft skills* обумовлюється і у зв'язку із поширенням популярної моделі «4К», яка акцентує увагу на основних ключових компетенціях, необхідних для навчання у сучасному світі: *communication* (комунікація), *cooperation* (кооперація, співпраця), *creativity* (креативність), *critical thinking* (критичне мислення).

Освітній процес у початковій школі (і проведення уроків, і позаурочна виховна робота) створюють сприятливі умови для розвитку цих навичок. Однак особливий потенціал мають уроки англійської мови, які, згідно своєї природи, спрямовані на забезпечення комунікації, взаємодії, ігрової та діяльнісної форм навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування гнучких навичок (*soft skills*) особистості активно досліджується як зарубіжними (К. Роблз, Б. Шульц, А. Хекман, М. Клакстон та ін.), так і вітчизняними (Н. Бібік, О. Савченко, І. Зязюн, О. Пометун, С. Сисоєва, О. Жовнич та ін.) дослідниками. Зарубіжні вчені наголошують на ролі цих навичок, які є визначальними в побудові успішної життєвої траєкторії людини. Українські науковці проблему розвитку гнучких навичок розглядають у контексті положень Нової української школи, творчого та компетентнісного підходів, особистісно зорієнтованого та діяльнісного навчання здобувачів різних рівнів освіти.

Ряд учених (Л. Калініна, О. Пасічник, Н. Складенко, Дж. Хармер та ін.) звертаються до розкриття потенціалу вивчення іноземних мов для формування ключових і гнучких навичок здобувачів освіти. Зокрема, наголошують, що природне середовище уроків англійської мови сприяє розвитку креативності, комунікабельності, толерантності у сприйманні позиції інших, уміння висловлювати власну думку, працювати в парі та групі тощо.

Мета публікації: розкрити потенціал уроків англійської мови в контексті формування та розвитку гнучких навичок (*soft skills*) в учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Гнучкі або м'які навички – це універсальні надпрофесійні уміння, що забезпечують ефективну взаємодію з іншими людьми та успішну діяльність у різних життєвих ситуаціях. Для дітей молодшого шкільного віку це, відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), зокрема: комунікативні вміння; уміння працювати в парі й групі; емоційний інтелект (розпізнавання й регуляція емоцій); критичне й креативне мислення; здатність слухати, домовлятися, аргументувати; відповідальність, самоконтроль, наполегливість тощо [1].

У початковій школі soft skills формуються як основа подальшого навчального й соціального успіху, а не як готові «дорослі» компетентності. І значного успіху у цьому процесі можна досягти саме у перебігу вивчення предмету «Англійська мова» завдяки його комунікативній природі навчання, практичній спрямованості, можливості проявляти толерантність, емпатію, повагу до іншості [4]. Так, формуванню комунікативних навичок сприяють інтерактивні форми навчання (дебати, групова діяльність, рольові ігри), емоційного інтелекту, зокрема, самоусвідомлення, мотивації – метод портфоліо, умінь розв’язувати проблеми – ментальні карти-схеми (mind-maps).

Універсальним інструментом для формування м’яких навичок виступає проєктна діяльність. Наприклад, у межах проєкту “My Dream Classroom” учні в групах створюють і презентують англійською мовою модель «класу мрії», домовляючись про ідеї та ролі, що сприяє розвитку комунікації, співпраці, креативності й уміння досягати спільного компромісного рішення.

Важливу роль у формуванні soft skills відіграють, на думку вчених, ігрові технології [3], які є потужним стимулом до творчості, навчальної мотивації, використання набутого досвіду. Їх роль зростає в умовах діджиталізації, цифровізації освітнього процесу. Наприклад, цікаві ігрові форми словотворення на уроках англійської мови («Мовна мозаїка», «Кольори») можна організувати на інтерактивних платформах Padlet чи Kahoot.

Для того, щоб успішно формувати м’які навички у молодших школярів, учитель (поділяємо позицію О. Жовнич) має бути готовим до цього [3], дбати про своє постійне професійне зростання, обмінюватись досвідом із колегами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування soft skills в учнів початкової школи на уроках англійської мови сприяє не тільки їх усебічному особистісному розвитку, а й використанню академічних знань у реальних життєвих ситуаціях, адаптації до викликів сучасного світу. Подальшого вивчення потребують методи і форми розвитку м’яких навичок молодших школярів у процесі освоєння предмету «Англійська мова».

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова КМУ від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 14.01.2026).

2. Жовнич О. В. Система підготовки майбутніх учителів до впровадження європейського досвіду формування життєвих навичок в учнів початкової школи: Реферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Кропивницький, 2024. 40 с. URL: https://cusu.edu.ua/images/autoreferats/2024/Zhovnych/%D0%96%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%87_%D1%80%D0%B5%D1%84.pdf (дата звернення: 30.01.2026).

3. Лук’яненко О. М., Васютіна Т. М., Кондратюк О. М. Психолого-педагогічні аспекти формування «soft skills» у молодших школярів в процесі гри. Pedagogy and psychology in the modern world: interaction vectors : International scientific and practical conference, May 28-29 2021. Wloclawek : «Baltija Publishing», 2021. P. 23-27. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/134/3859/8097-1> (дата звернення: 14.01.2026).

4. Soft skills. Oxford Learner`s Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/softskills?q=soft+%20skills> (дата звернення: 24.01.2026).

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кмець Дмитро Ігорович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Глухівського національного педагогічного університету імені
Олександра Довженка.

Науковий керівник:

Коренева Інна Миколаївна,
доктор пед. наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: еколого-правова грамотність, soft skills, молодші школярі, екологічна відповідальність, Сумська область.

Постановка проблеми. Трансформація сучасної освіти в Україні, зумовлена впровадженням концепції «Нова українська школа», вимагає пошуку ефективних шляхів формування гнучких умінь (soft skills). В умовах воєнних дій на території Сумщини, еколого-правова грамотність здобувачів освіти набуває особливої ваги. Вона стає фундаментом для розвитку критичного мислення, здатності до саморегуляції та соціальної відповідальності учнів початкової ланки [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику розвитку soft skills у молодших школярів у сучасному освітньому процесі досліджувала О. Вишник [1]. Питання екологічної освіти та її історичних витоків у контексті сталого розвитку висвітлено у працях І. Кореневої [2]. Теоретичні аспекти екологічної компетентності школярів представлені у дослідженнях Н. Пустовіт [4]. Особливості підготовки вчителів до екологічного виховання в сучасних умовах розглядає К. Шевчук [5]. Проте, інтеграція правового аспекту в структуру екологічної грамотності як цілісного «гнучкого вміння» потребує подальшого вивчення.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати та висвітлити методичні особливості формування еколого-правової грамотності як складника soft skills учнів початкової школи (з урахуванням безпекового контексту Сумської області).

Виклад основного матеріалу. Сучасні soft skills включають навички 4К: критичне мислення, креативність, комунікацію та кооперацію [3]. Формування еколого-правової грамотності безпосередньо корелює з цими навичками. Зокрема, правовий аспект дозволяє дитині не просто спостерігати за природою, а усвідомлювати норми поведінки та відповідальність за їх порушення. На Сумщині важливо впроваджувати кейс-методи. Аналіз ситуацій, пов'язаних із мінною безпекою в лісах чи забрудненням водою внаслідок обстрілів, потребує від учнів навичок прийняття рішень та емоційного інтелекту. Використання інтерактивних методів (екологічні проекти, правові квести) стимулює лідерські якості та вміння працювати в команді [5]. Розроблення методики формування еколого-правової грамотності в молодшому шкільному віці є надзвичайно актуальним завданням, але воно стикається з низкою сучасних викликів та проблем. Ці проблеми можуть бути пов'язаними як із зовнішніми умовами, так і з віком здобувачів освіти та особливостями здійснення освітнього процесу. Молодші школярі мислять переважно конкретно-образно. Абстрактні поняття їм даються важко. Тому, екологічні та правові знання необхідно подавати через наочні приклади, ігрові ситуації, практичну діяльність. Учні початкової школи дуже емоційні та вразливі. Це може бути ефективним

шляхом до формування емпатії до природи, переживання за її долю. Емоційно забарвлені історії, казки, відеоматеріали можуть значно посилити вплив на екологічну свідомість дітей.

Учні початкових класів прагнуть до визнання з боку дорослих та однолітків. Заохочення екологічно відповідальної поведінки, відзначення успіхів у природоохоронній діяльності сприяє закріпленню позитивних моделей поведінки. Все зазначене – сприяє трансформації знань у сталу модель відповідальної поведінки, що відповідає засадам Нової української школи [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Еколого-правова грамотність є інтегративним утворенням у структурі soft skills молодшого школяра. Вона забезпечує здатність дитини адекватно реагувати на сучасні екологічні та правові виклики. Подальші дослідження будуть зосереджені на розробці системи вправ для позакласної діяльності з учнями початкових шкіл прикордонних громад Сумщини.

Список використаних джерел

1. Вишник О. О. Формування soft skills у здобувачів початкової освіти як складова сучасного освітнього процесу. Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Глухів, 20 лют. 2025 р.). Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2025. С. 31–33.
2. Коренева І. М. Екологічна та розвивальна освіта як історичні витоки освіти для сталого розвитку. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. 2017. Вип. 35. С. 259–269.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bıbık. Kyıv : Lıtera LTD, 2020. 208 s.
4. Пустовіт Н. А. Екологічна компетентність як показник гармонізації взаємодії школярів із природою. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718679/1/Пустовіт%20Н.%20А..pdf> (дата звернення: 07.02.2026).
5. Шевчук К. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання молодших школярів. Гуманітарні студії: історія та педагогіка. 2025. Вип. 1 (09). С. 233–244.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ВОКАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Коваленко Аліна Олександрівна,
здобувач третього (аспірантура) рівня
вищої освіти 4 курсу ННІ Педагогіки
і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: вокальна компетентність, молодші школярі, початкова школа, наскрізні уміння, вокальні навички.

Постановка проблеми. Реформування вокальної початкової освіти та запровадження ідей Нової української школи вплинуло на проблему формування наскрізних умінь учнів початкових класів, які відіграють помітну роль в їх здатності до успішної самореалізації, комунікативних навичок та творчої вокальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблема формування наскрізних умінь в процесі розвитку вокальної компетентності молодших школярів засобами української народної пісні є недостатньо розробленою

тому, що даний напрям розглядається відокремлено, без комплексного поєднання в єдиній науковій технології.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники особливу увагу приділяли використанню народної пісні як засобу розвитку молодших школярів. Науковці Г. С. Романова і Н. А. Шевченко виділяли українську народну пісню як багатофункціональний педагогічний вокальний ресурс, що сприяє розвитку емоційної сфери, креативності та комунікативних навичок, стимулює активну вокальну колективну діяльність молодших школярів [4; 5].

О. П. Ковальчук розглядав вокальну компетентність як комплекс вокально-технічних, музично-теоретичних і естетичних умінь [2, с. 125].

Дослідники Т. В. Захарченко та С. М. Левицька аналізують інтерактивні та педагогічні технології, що активізують вокальну пізнавальну діяльність молодших школярів, які сприяють системному розвитку ключових навичок.

Більшість науковців розглядають вокальну компетентність та формування наскрізних умінь окремо і не інтегрують їх у єдину педагогічну технологію.

Мета публікації: обґрунтування експериментальної перевірки формування наскрізних умінь учнів початкової школи у процесі розвитку вокальної компетентності засобами української народної пісні.

Виклад основного матеріалу. В нашому дослідженні ми використали комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема аналізували методичну літературу, провели педагогічне спостереження, анкетування, тестування.

На констатувальному етапі експерименту було зафіксовано недостатній рівень сформованості вокальної компетентності молодших школярів. Формувальний етап прогнозував впровадження сукупності педагогічних технологій (вокально-ігрові та інтерактивні технології, колективного музикування, імпровізаційні, емоційно-образні, рефлексивні).

Результати формувального експерименту засвідчили позитивну динаміку рівнів сформованості вокальної компетентності та наскрізних умінь в учнів експериментальної групи порівняно з контрольною. Це підтверджує ефективність запропонованих педагогічних технологій та доцільність використання української народної пісні як потужного засобу комплексного розвитку молодших школярів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, українська народна пісня є дієвим засобом розвитку наскрізних умінь завдяки її мелодичній доступності, образності, емоційній насиченості. Одержані підсумки педагогічного дослідження мають бути застосовані в практиці роботи вчителів початкових класів і вчителів музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Захарченко Т. В. Педагогічні технології формування наскрізних умінь учнів початкової школи. Початкова освіта. 2022. № 6. С. 9–13.

Ковальчук О. П. Теоретико-методичні засади розвитку вокально-хорових умінь дітей молодшого шкільного віку. Київ : Педагогічна думка, 2018. 156 с.

2. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с.

3. Романова Г. С. Українська народна пісня в системі музично-естетичного виховання молодших школярів. Мистецтво та освіта. 2020. № 2. С. 21–26.

4. Шевченко Н. А. Педагогічний потенціал українського музичного фольклору в сучасній школі. Педагогіка і мистецтво. 2023. № 3. С. 39–44.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Козлова Інна Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту, логістики та
інновацій Харківського
національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

***Ключові слова:** внутрішня мотивація; гнучкі уміння; компетентнісний підхід; освітня діяльність; особистісно орієнтований підхід; саморегуляція; самоефективність; соціальна взаємодія; soft skills.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти пов'язаний із переходом до компетентнісної парадигми, що передбачає формування у здобувачів освіти не лише предметних знань, а й універсальних умінь, необхідних для ефективної діяльності в умовах соціальних і професійних змін. У цьому контексті особливої актуальності набуває розвиток soft skills як комплексу надпредметних компетентностей, що визначають здатність до комунікації, співпраці, саморегуляції та відповідального прийняття рішень.

Попри зростання суспільного запиту на формування гнучких умінь, їх розвиток в освітньому процесі часто має фрагментарний характер і недостатнє теоретико-методологічне обґрунтування. Це зумовлює необхідність системного осмислення психолого-педагогічних засад розвитку soft skills та визначення умов їх ефективного формування у здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика розвитку soft skills активно досліджується в міжнародному та українському науковому просторі. У документах ЄС та OECD наголошується на важливості формування соціальних, особистісних і громадянських компетентностей як складових навчання впродовж життя [1; 2]. У психологічному вимірі суттєвими є положення теорії самодетермінації, що розкривають роль внутрішньої мотивації у формуванні саморегуляції та відповідальної поведінки [3]. В українській педагогіці проблема розвитку надпредметних умінь осмислюється в межах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів, де акцент робиться на становленні суб'єктності та здатності діяти в реальних життєвих ситуаціях [4; 5]. Разом з тим потребує подальшого узагальнення питання психолого-педагогічних механізмів системного розвитку soft skills у процесі освітньої діяльності.

Мета публікації: здійснення теоретичного аналізу психолого-педагогічних підходів до розвитку soft skills у процесі освітньої діяльності, а також визначення ключових умов і механізмів їх системного формування у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток soft skills у процесі освітньої діяльності доцільно розглядати як цілеспрямований і системний процес формування надпредметних умінь, що забезпечують ефективну соціальну взаємодію, саморегуляцію та адаптацію особистості до змінних умов середовища. У межах компетентнісної парадигми ці уміння виступають складовою ключових компетентностей і розглядаються як інтегративний результат навчання, що поєднує когнітивний, мотиваційний і поведінковий компоненти [1; 2]. Такий підхід передбачає розуміння результатів освіти не лише як сукупності засвоєних знань, а як здатності особистості діяти відповідально, усвідомлено та ефективно у складних життєвих ситуаціях.

Важливо підкреслити, що soft skills мають міждисциплінарний характер і не можуть формуватися ізольовано від предметного змісту навчання. Вони розвиваються у процесі виконання різноманітних навчальних завдань, що вимагають співпраці, аналізу

інформації, аргументації позиції та прийняття рішень. Саме тому інтеграція гнучких умінь у структуру навчальних дисциплін є необхідною умовою їх системного розвитку.

Психологічною основою розвитку гнучких умінь є положення про активну суб'єктну позицію здобувача освіти у процесі пізнання. Формування комунікативних, кооперативних і рефлексивних умінь відбувається передусім у соціальній взаємодії, де особистість засвоює моделі поведінки через спільну діяльність і діалог, що відповідає положенням сучасних освітніх концепцій щодо компетентнісного результату навчання [2]. Саме включення в колективну діяльність створює умови для розвитку відповідальності, толерантності до різних точок зору та здатності до конструктивного розв'язання проблем.

Соціальна взаємодія виконує не лише функцію обміну інформацією, а й виступає механізмом розвитку емоційної та соціальної компетентності. У процесі спільної діяльності здобувач освіти вчиться регулювати власну поведінку, враховувати позиції інших, знаходити компромісні рішення. Такий досвід сприяє формуванню емпатії, комунікативної культури та навичок конструктивного діалогу, що є складовими *soft skills*. Вагомим чинником розвитку *soft skills* є мотиваційна складова освітнього процесу. Підтримка внутрішньої мотивації, створення ситуацій успіху та надання можливості самостійного вибору сприяють формуванню відповідальності, ініціативності та наполегливості. Теоретичним підґрунтям такого підходу є положення теорії самодетермінації, відповідно до якої задоволення потреб автономії, компетентності та пов'язаності забезпечує якісний розвиток особистості та її здатність до саморегуляції [3]. За умови, коли здобувач освіти усвідомлює значущість власної діяльності та має можливість впливати на її організацію, підвищується рівень його залученості та відповідальності. Не менш значущим є формування самоефективності – віри особистості у власну здатність досягати поставлених цілей. Досвід подолання труднощів, підтримка з боку викладача та позитивний зворотний зв'язок сприяють розвитку впевненості у власних можливостях, що, у свою чергу, підсилює готовність до активної участі у спільній діяльності та прийняття рішень. Таким чином, мотиваційний компонент є важливою передумовою становлення гнучких умінь. Суттєве значення має формування саморегуляції як здатності планувати діяльність, визначати цілі, контролювати емоційні стани та оцінювати результати власної роботи. У межах компетентнісного підходу саморегуляція розглядається як умова реалізації ключових компетентностей у практичній діяльності [5]. Рефлексивні практики, ведення навчальних щоденників, самооцінювання та формувальне оцінювання дозволяють здобувачам освіти усвідомлювати власний поступ і коригувати стратегії діяльності. У такий спосіб *soft skills* поступово трансформуються у внутрішні механізми самоконтролю та саморозвитку.

Педагогічні умови розвитку *soft skills* передбачають використання діяльнісних і інтерактивних технологій навчання. Проєктна діяльність, групова робота, дискусії та проблемно-орієнтовані завдання сприяють розвитку умінь співпраці, аргументації та прийняття спільних рішень. Участь у таких формах роботи формує навички лідерства, відповідального розподілу ролей і взаємної підтримки. Такий підхід узгоджується з положеннями особистісно орієнтованого виховання, що передбачає розвиток суб'єктності здобувача освіти та його активної позиції у навчальному процесі [4].

Не менш важливим є створення безпечного та підтримувального освітнього середовища, заснованого на принципах довіри, взаємоповаги та партнерства. Саме в такому середовищі здобувач освіти набуває досвіду конструктивної комунікації, соціальної відповідальності та самостійності, що відповідає сучасним підходам до формування ключових компетентностей упродовж життя [1; 2]. Позитивний

психологічний клімат знижує рівень тривожності, підвищує відкритість до співпраці та стимулює розвиток емоційної зрілості.

Особливої актуальності розвиток soft skills набуває в умовах цифровізації освіти. Цифрове освітнє середовище створює нові можливості для співпраці, комунікації та самостійного навчання, водночас висуваючи підвищені вимоги до саморегуляції, інформаційної культури та відповідальної поведінки в онлайн-просторі. Використання платформ дистанційного та змішаного навчання, інструментів спільної роботи, цифрових проєктів сприяє формуванню навичок командної взаємодії, критичного аналізу інформації та ефективного управління власним навчальним часом. У цифровому середовищі здобувач освіти набуває досвіду мережевої комунікації, що розширює його соціальний простір і водночас потребує розвитку цифрової етики, самодисципліни та відповідальності. Отже, цифровізація освіти виступає не лише технологічним інструментом, а й важливим чинником розвитку гнучких умінь.

Таким чином, розвиток soft skills у процесі освітньої діяльності є результатом поєднання психологічних механізмів мотивації та саморегуляції [3] з педагогічними принципами особистісної орієнтації та компетентнісного підходу [4; 5]. Системна організація цих процесів забезпечує формування в здобувачів освіти здатності до ефективної взаємодії, відповідального прийняття рішень та професійної адаптації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток soft skills у процесі освітньої діяльності є комплексним психолого-педагогічним процесом, що базується на соціальній взаємодії, внутрішній мотивації та саморегуляції особистості. Гнучкі уміння виступають складником ключових компетентностей і забезпечують здатність до ефективної комунікації, співпраці та відповідального прийняття рішень. Їх формування потребує системного використання діяльнісних та інтерактивних технологій навчання, створення підтримувального освітнього середовища та розвитку рефлексивних практик. Реалізація зазначених умов сприяє становленню автономної, соціально відповідальної та професійно мобільної особистості.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням валідних методик діагностики рівня сформованості soft skills у здобувачів освіти різних освітніх рівнів, а також із вивченням ефективності конкретних педагогічних технологій щодо розвитку гнучких умінь у контексті цифровізації та змішаного навчання. Актуальним є також емпіричне дослідження взаємозв'язку між рівнем сформованості soft skills та академічною і професійною успішністю.

Список використаних джерел

1. Council Recommendation (EU) 2018/C 189/01 of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*. 2018. С 189.
2. OECD Learning Compass 2030 : concept note. Paris : OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd.org/education/2030-project/>
3. Ryan R. M., Deci E. L. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55, № 1. P. 68–78.
4. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-методологічні засади. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
5. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: теоретико-методологічні аспекти. Київ: Педагогічна думка, 2016. 288 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БЛАГОДІЙНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Колесніков Павло Павлович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Тюльпа Тетяна Миколаївна,
док. пед. наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *благодійність, благодійна діяльність, освіта, заклади загальної середньої освіти.*

Постановка проблеми. Благодійність є важливим аспектом життя країни й відносин між державою та громадянським суспільством, підставою для такого висновку стає динамічний розвиток подій в українській спільноті. Благодійність постає бажаною, а інколи навіть необхідною формою відносин людей, зацікавлених у впорядкованості інтересів та можливості впливати на розв'язання проблем суспільства і конкретної особи зокрема. Благодійність – це здійснення добрих справ будь-якого формату, масштабу та тематики, на які людина віддає частину ресурсу, не очікуючи зиску для себе. Благодійність та освіта – це дві взаємопов'язані категорії. Благодійність є втіленням та формуванням культурної традиції суспільства, тим часом як історичний розвиток системи освіти є передумовою розвитку благодійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Характеризуючи процеси, що відбуваються в освіті на сучасному етапі, багато вчених, інтереси яких зосереджені на післяреформеному періоді розвитку освіти в Україні, проводять певні історичні аналогії. Милосердя та благодійність завжди були і залишаються основними цінностями суспільства та першорядними факторами у розвитку української освіти. М. Житник стверджує, що поняттєвий зміст благодійної діяльності людини є виміром її духовності, що дорівнює моральним якостям, така діяльність є визначальним орієнтиром формування морально-етичних цінностей гуманістичних відносин у суспільстві [1, с. 45].

Слід зазначити, що благодійна діяльність у системі освіти мала місце у всі історичні віхи, за всіх її форм організації. Проте специфічний характер благодійної діяльності, її спрямованість та адресність, види та форми кардинально змінюються в умовах різних законів та типів організації освіти. Правові підстави того, як здійснювати благодійну діяльність, визначаються насамперед Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [2]. Цей документ визначає кілька сфер, у яких дозволяється благодійна діяльність, серед них і сфера освіти.

Виклад основного матеріалу. В останні роки у шкільному житті спостерігається підвищений інтерес до благодійності. З раннього віку дітям важливо прищеплювати звичку дбати про інших, що можна реалізувати через різноманітні волонтерські проекти та ініціативи. Участь у таких заходах допомагає розвивати важливі життєві навички, такі як уміння працювати в команді, відповідальність, а також здатність до емпатії та взаємодії з оточуючими.

Доведено, що активне залучення до благодійності з юних років сприяє формуванню емоційного інтелекту у дітей. Ті, хто бере активну участь у допомозі іншим, стають більш цілеспрямованими, вміють ставити перед собою цілі та досягати їх. Добročинність сприяє формуванню ціннісних і моральних норм як особистості, так і

соціуму загалом. Благодійність розвиває ціннісну сферу учнівства. Дитина гостріше відчуває добро — не лише те, що робить вона, але й те, що роблять для неї. Залучена до добродійної діяльності дитина має змогу накопичувати досвід соціальної взаємодії та спілкування, мірою дорослішання осмислювати й переосмислювати його. Цей досвід є невіддільною частиною особистості [3].

Благодійність – один із способів набути цих навичок і на практиці побачити, що таке добрі вчинки і які вони мають наслідки. Існує безліч способів інтеграції благодійності до шкільної програми, і важливо, щоб вчителі та класні керівники виявляли креативність у цьому процесі.

Благодійність може бути організована як за підтримки шкільної адміністрації, так і за допомогою благодійних організацій, що розширює можливості активної участі дітей. Деякі з можливих форм благодійної діяльності у школі включають:

- організацію ярмарків, де діти можуть продавати свої твори;
- збір коштів на допомогу нужденним дітям;
- проведення концертів з метою збирання пожертвувань;
- участь у суботниках з благоустрою території;
- відвідування людей похилого віку, щоб дарувати їм увагу і турботу;
- догляд за бездомними тваринами та участь у програмах щодо їх захисту.

Для молодших школярів чудовою ідеєю може стати ярмарок, для якого вони створюють вироби та зможуть їх продати. Усі отримані кошти підуть на благодійність. У цьому процесі важливо, щоб цілі, заради яких збираються гроші, були зрозумілі та доступні дітям. Наприклад, можна збирати кошти на допомогу у лікуванні їхніх однолітків.

Старші учні можуть організувати значніші заходи, зокрема благодійні акції, суботники та концерти. У їхньому випадку цілі можуть бути більш амбітними: допомога самотнім людям похилого віку, збір коштів на лікування та підтримка притулків для тварин. Крім того, волонтерська діяльність є чудовим способом навчити підлітків відповідальності та вмінню допомагати іншим.

Волонтерство не завжди пов'язане із збиранням грошей; іноді воно вимагає лише часу та зусиль. Можливі напрямки реалізації волонтерських проєктів можуть включати:

- роздачу гуманітарної допомоги;
- реставрацію старих книг у бібліотеці;
- збір одягу для тих, хто його потребує.

Також діти беруть активну участь у продажу виробів, зокрема випічку або рукоділля, передаючи виручені кошти благодійним організаціям. Зазвичай, в такі проєкти можуть включатися представники благодійних фондів, що додає структуру та підтримку в організації таких заходів.

Беручи участь у благодійних акціях і заходах, діти зможуть розвинути й інші м'які навички, як-от: вміння вести за собою, бути креативними й творчими, критично мислити, відчувати й розуміти емоції. Участь у благодійних проєктах не лише розвиває особисті якості дитини, а й відкриває нові можливості у її майбутньому. Багато університетів цінують абітурієнтів, які активно займаються волонтерством, і можуть надати їм додаткові переваги під час вступу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, використання благодійної діяльності в освітній галузі дозволяє внутрішній державній політиці за нинішніх умов вирішувати безліч соціально-культурних та виховних завдань. Це важливо усвідомлювати задля забезпечення досягнення громадянських свобод та миру, орієнтуючи населення на соціальну та культурну активність, грамотність та відповідальність у рамках життєвого устрою суспільства.

Список використаних джерел

1. Житник М. М. Благодійність у соціально-філософській ретроспективі та перспективі. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2015. Випуск 2. С.43-49.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073- VI. Відомості Верховної Ради, 2013. № 25.
3. Уроки доброти: ідеї та поради на навчальний рік. Посібник для формування культури благодійності в освітньому процесі / за заг. ред. О. Елькіна, О. Масалітіної; упорядкування Д. Долгова, О. Кондратенко. Київ. «Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 80 с.

SOFT SKILLS У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ПРОФІЛЮ: АНАЛІТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Коренева Інна Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри теорії і методики викладання
природничих дисциплін Глухівського
НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, професійна підготовка педагогів, природничо-математичні дисципліни, вища освіта, студентоцентроване навчання, моніторинг якості освітніх програм.

Постановка проблеми. В умовах динамічних змін у системі вищої освіти, трансформації ринку праці та зростання вимог до професійної і соціальної мобільності випускників особливої актуальності набуває систематичний моніторинг якості освітньо-професійних програм та умов їх реалізації. Одним із ефективних інструментів такого моніторингу є регулярні опитування здобувачів освіти, що дозволяють отримувати зворотний зв'язок безпосередньо від основних стейкхолдерів освітнього процесу.

Особливої уваги в сучасних умовах потребує питання формування soft skills, які є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців природничої та фізико-математичної галузей. Комунікативні навички, критичне мислення, здатність до командної роботи, адаптивність, відповідальність і навички самоорганізації визначають конкурентоспроможність випускника та його готовність до ефективної професійної діяльності в умовах невизначеності та швидких змін.

Проведення спеціалізованого опитування щодо формування soft skills дозволяє не лише оцінити рівень їх розвитку у здобувачів, а й визначити сильні сторони та напрями подальшого удосконалення освітньо-професійних програм, змісту навчальних дисциплін і позааудиторної діяльності. Отримані результати є підґрунтям для прийняття управлінських рішень, оновлення освітніх компонентів і впровадження інноваційних педагогічних підходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних наукових дослідженнях проблему формування гнучких навичок (soft skills) у майбутніх педагогів розглянуто як одну з ключових умов їхньої професійної готовності до діяльності в умовах трансформації освітнього середовища. У працях вітчизняних учених зазначається, що soft skills забезпечують ефективну педагогічну взаємодію, здатність до саморегуляції та адаптації до змін, а також реалізацію нових професійних ролей учителя — фасилітатора, тьютора, модератора та коуча відповідно до Професійного стандарту вчителя [2; 4]. Дослідниками обґрунтовано доцільність використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема коучингових інструментів, гейміфікації та соціального навчання, як

ефективних засобів розвитку комунікативних, управлінських і навичок особистісного розвитку [1; 2].

У міжнародних аналітичних звітах наголошується на зростанні значущості креативності, стійкості та міжособистісних компетентностей у структурі професійних навичок сучасного фахівця. Зокрема, у матеріалах Всесвітнього економічного форуму встановлено наявність дисбалансу між запитами ринку праці та рівнем сформованості soft skills у випускників закладів освіти, а також зафіксовано зниження рівня міжособистісних навичок у кризових соціальних умовах [3]. Окремо підкреслюється недостатній розвиток системного мислення й здатності до навчання впродовж життя, що є критично важливими для галузей із високою складністю процесів, зокрема природничо-математичних дисциплін.

Узагальнення результатів наукових досліджень дає підстави констатувати, що основна увага науковців зосереджена на визначенні змісту soft skills та окремих педагогічних засобів їх формування. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання системної інтеграції розвитку гнучких навичок у процес професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема природничо-математичного профілю, а також проблеми їх об'єктивного оцінювання та узгодження освітніх програм із вимогами ринку праці, що зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Мета публікації: висвітлити результати моніторингу сформованості soft skills студентів факультету природничої і фізико-математичної освіти за результатами щосеместрового опитування.

Вклад основного матеріалу. У процесі дослідження було проаналізовано відповіді 130 здобувачів факультету природничої і фізико-математичної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка, зібрані в період з 01.12.2025 по 08.02.2026 року. Переважну частину вибірки становили студенти бакалаврського рівня (108 осіб, 83,1 %), тоді як майбутні магістри склали 22 особи (16,9 %). За формою здобуття освіти домінувала денна форма навчання (114 осіб, 87,7 %), що забезпечує репрезентативність результатів для основної категорії майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін.

Результати опитування засвідчили високий рівень розуміння студентами сутності soft skills і hard skills: майже 100% респондентів коректно ідентифікували відповідні групи навичок, а лише незначна частка обрала варіанти відповідей «частково» або «складно визначити». Щодо ролі змісту освітніх програм у формуванні гнучких навичок, понад 90% опитаних підтвердили його позитивний вплив, тоді як близько 7% зазначили, що такий вплив є лише частковим. Це свідчить про загальну ефективність чинних освітніх програм факультету і водночас указує на потребу глибшої інтеграції soft skills у фахові дисципліни.

Аналіз відповідей щодо дисциплін, які найбільше сприяють розвитку гнучких навичок, засвідчив, що студенти насамперед виокремлюють психологію, педагогіку, іноземну мову, філософію та методики навчання, а також навчальні й педагогічні практики як середовище реального формування комунікативних і командних умінь. Найбільш ефективними методами навчання респонденти вважають проблемне навчання, частково-пошукові та дослідницькі методи. Водночас більшість студентів висловили запит на розширення використання інтерактивних форм роботи (тренінги, дискусії, командні проєкти, кейс-метод, дебати), паралельно вказуючи на доцільність зменшення частки репродуктивних завдань і традиційних лекційних форм.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отримані результати дослідження засвідчили високий рівень усвідомлення здобувачами вищої освіти значущості гнучких навичок (soft skills) для професійного становлення майбутніх

учителів природничо-математичних дисциплін та загалом позитивну оцінку ролі освітніх програм у їх формуванні. Водночас виявлено потребу у посиленні практикоорієнтованого характеру навчання шляхом глибшої інтеграції soft skills у фахові дисципліни та переорієнтації освітнього процесу з репродуктивних форм навчання на інтерактивні й проєктні методики.

Перспективи подальших наукових досліджень пов'язані з розробленням і експериментальною перевіркою цілісної моделі формування soft skills у процесі професійної підготовки майбутніх учителів природничо-математичного профілю, а також зі створенням валідних інструментів оцінювання рівня сформованості гнучких навичок. Актуальними напрямками подальших студій є аналіз динаміки розвитку soft skills на різних етапах навчання, інтеграція цифрових освітніх середовищ у цей процес та узгодження освітніх програм із сучасними запитами ринку праці.

Список використаних джерел

1. Беляєв С. Б., Ільїна О. О. Формування soft skills у майбутніх учителів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 79, Т. 1. С. 13–17. doi: 10.32840/1992-5786.2021.79.1.2.

2. Зеленська Л. Формування у майбутніх учителів навичок soft skills у процесі викладання навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті». *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2021. № 4. С. 59–68. doi: 10.20998/2078-7782.2021.4.06.

3. New Economy Skills: Unlocking the Human Advantage : White Paper / World Economic Forum. Geneva, 2025. 239 p. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_New_Economy_Skills_Unlocking_the_Human_Advantage_2025.pdf (дата звернення: 08.02.2026).

4. Міністерство освіти і науки України. Наказ № 1225 від 29 серпня 2024 р. «Про затвердження професійного стандарту “Вчитель закладу загальної середньої освіти”»: URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 08.02.2026).

ІНТЕГРАЦІЯ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ

Кочерга Ольга Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, голова
циклової комісії викладачів

психолого-педагогічних дисциплін і
методик початкової освіти

Комунального закладу «Прилуцький
гуманітарно-педагогічний коледж
імені Івана Франка» Чернігівської
обласної ради

Ключові слова: гнучкі уміння (soft skills), формальна освіта, неформальна освіта, професійна підготовка вчителя,

Постановка проблеми. Проблема підготовки компетентних фахівців, їх готовність до виконання професійних функцій, формування у них м'яких навичок є актуальною проблемою. Науковці зазначають, що в умовах ринку праці здатність навчатися впродовж життя, постійно «зростати» в своїй професії, успішно адаптуватися до сучасних викликів набувають більшої значимості, ніж готовий набір професійно важливих якостей фахівця [4]. Якісне професійне орієнтування майбутнього фахівця сприятиме усвідомленому вибору професії, а формування м'яких універсальних навичок

(володіти критичним мисленням, вміння аналізувати і приймати виважені рішення, вирішувати професійні задачі) забезпечить швидку і успішну адаптацію до нових умов. Особлива роль тут належить як формальній, так і неформальній освіті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняна освіта має значний потенціал для формування м'яких навичок. Одним із важливих напрямків вирішення цього питання є поєднання методик формальної та неформальної освіти в умовах професійної підготовки майбутнього фахівця. Питання інтеграції формальної та неформальної освіти у своїх дослідженнях піднімають ряд науковців, серед них: Н. Огієнко, Н. Ничкало, С. Сисоєва, В. Кремень та ін. Вітчизняні науковці активно досліджують потенціал неформальної освіти у контексті повоєнного відновлення (С. Ганаба), розвитку гнучких навичок молоді (Ю. Вороніна, Г. Ортіна, С. Плотніченко, Н. Рибальченко, Л. Єфіменко), проте питання методологічного обґрунтування процедур визнання її результатів у системі професійної підготовки залишається відкритим.

Мета публікації: обґрунтувати можливості формування м'яких навичок (soft skills) шляхом інтегрування формальної та неформальної освіти студентів.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці категорія формальної освіти тлумачиться як інституціолізований процес, що регламентується законодавством. Згідно із Законом України «Про освіту», формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою [2]. Формальна освіта – це спланована та навмисна діяльність, здійснювана через мережу публічних і приватних організацій, які формують єдину державну систему. Завершення навчання завжди фіксується документом державного зразка. Неформальна освіта функціонує поза межами офіційної системи, хоча й може базуватися на освітніх програмах; не передбачає автоматичного присудження державних рівнів освіти, проте допускає визнання професійних або часткових освітніх кваліфікацій.

Інтеграція формальної та неформальної освіти в умовах педагогічного коледжу – це створення гнучкого середовища, де студент отримує не лише державний диплом, а й реальні прикладні навички («soft skills»), які часто випереджають офіційні навчальні програми. Синтезуючи погляди дослідників, можна виділити такі ключові функції неформальної освіти в системі професійної підготовки майбутнього фахівця: оперативне оновлення знань відповідно до вимог ринку; розвиток гнучких навичок (критичне мислення, командна робота, комунікація); сприяння активній громадській участі та формуванню індивідуальних професійних траєкторій. Важливо усвідомлювати, що формальна та неформальна освіта не суперечать одна одній, вони перебувають у стані взаємодоповнюваності (комплементарності), забезпечуючи всебічний розвиток особистості. Щоб бути дієвою та практичною, неформальна освіта розвивається відповідно до трьох взаємопов'язаних принципів: навчатися в дії (learning by doing) – означає отримувати різні вміння та навички під час практичної діяльності; вчитися співпраці (learn to cooperate) – передбачає вміння працювати в групі, в команді, приймати оточуючих такими, які вони є, і співпрацювати з ними; навчатися вчитися (learn to learn) – виявлення індивідуальних освітніх цілей, пошуку навчальної інформації та її опрацювання [1].

Інтеграція результатів неформальної освіти у практику українських педагогічних коледжів наразі регулюється внутрішніми положеннями закладів, що базуються на рекомендаціях МОН. Це процес, який дозволяє студентам перезарахувати знання, отримані на курсах, тренінгах або під час волонтерської діяльності, як частину навчальної дисципліни.

Висновки. Неформальна освіта у педагогічному коледжі не має замінювати формальну, вона повинна її «дошліфувати», роблячи підготовку вчителя більш людською, сучасною та практико-орієнтованою. Основна складність полягає в архаїчності нормативних актів деяких закладів. Щоб інтеграція працювала, коледж має бути відкритим до інновацій: упроваджувати індивідуальні освітні траєкторії, стимулювати викладачів також займатися неформальною освітою, створювати хаби або коворкінги всередині закладу.

Список використаних джерел:

1. Алексеева С. Інновації та перспективи в освітніх практиках: неформальна освіта. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745997/1> (Дата звернення: 08.02.2026).
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 08.02.2026).
3. Савельєв Є. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. Вчені записки Університету «КРОК», (1 (61). 2021. С. 228– 232. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2021-61-228-232>
4. Сергеева Л.М. Конкурентоздатний випускник – нова філософія закладу освіти. *Всеукр. науково-практ. конференція «Підготовка конкурентоздатних фахівців: виклики сучасності*. Кривий Ріг. 2018. Т. 1. С.199-203.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

Креніда Анна Володимирівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології Глухівського
НПУ ім. О. Довженка

Кром Анжела Юрївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Шейко Галина Дмитрівна,
асистент кафедри педагогіки і
психології
початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О.Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, soft skills, конфліктні ситуації, соціальні навички, освітній процес, комунікативні компетентності.*

Постановка проблеми. Сучасна початкова освіта в Україні орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на формування життєвих навичок. У молодшому шкільному віці діти активно розширюють коло спілкування, що неминуче призводить до виникнення конфліктів, де відсутність ефективних комунікативних та емоційних навичок може призводити до неуспішної взаємодії та емоційних переживань. Неспроможність конструктивно розв'язувати суперечки часто пов'язана з недостатнім розвитком soft skills: емпатії, критичного мислення та вміння домовлятися. Актуальність проблеми підсилюється стресовими умовами воєнного стану, що підвищує рівень тривожності та конфліктності в учнівському середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування «м'яких навичок» та конфліктології у початковій школі висвітлювалася у працях таких українських науковців: І. Бех (виховання особистості та розвиток емоційної сфери); М. Бібік (соціалізація молодших школярів); О. Савченко (компетентнісний підхід у НУШ); Т. Чернецька (технології розв'язання конфліктів у дитячому колективі). Разом із загальними теоретичними підходами до формування soft skills у молодших школярів (креативність, комунікація, саморегуляція), сучасні українські дослідження підкреслюють необхідність розроблення системних педагогічних заходів, що сприяють розвитку цих навичок у навчальному процесі початкової школи. Незважаючи на значну кількість теоретичних напрацювань, механізми інтеграції розвитку soft skills саме через практичне подолання конфліктів потребують детальнішої розробки.

Мета публікації. Обґрунтувати важливість розвитку soft skills як інструменту превенції та розв'язання конфліктів серед учнів початкових класів, а також запропонувати методики їх формування в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. У сучасному освітньому просторі початкової школи конфліктні ситуації є невід'ємною складовою міжособистісної взаємодії молодших школярів. Вони виникають у процесі навчальної діяльності, гри, спільного виконання завдань, під час змагання за лідерство, ресурси чи визнання. Саме в таких ситуаціях найяскравіше виявляється рівень сформованості soft skills, зокрема комунікативних умінь, емоційної саморегуляції, здатності до співпраці, емпатії та конструктивного розв'язання проблем.

Soft skills молодших школярів слід розглядати як комплекс соціально-емоційних і поведінкових навичок, які забезпечують ефективну взаємодію з однолітками та дорослими. До них належать уміння слухати й чути іншого, висловлювати власну позицію без агресії, домовлятися, контролювати емоційні реакції, брати відповідальність за власні вчинки. Недостатній розвиток цих навичок часто зумовлює імпульсивну поведінку учнів у конфлікті, використання силових або вербально-агресивних стратегій, уникання відповідальності чи пасивну позицію [2].

Розвиток soft skills у молодшому шкільному віці є фундаментом для безконфліктної взаємодії. Під час подолання суперечок формуються три ключові компоненти: 1) когнітивний: розуміння сутності конфлікту та розвиток критичного мислення для аналізу причин його виникнення; 2) емоційний: розвиток емпатії та саморегуляції (здатність розпізнавати свої емоції та стримувати імпульсивну агресію); 3) поведінковий: опанування технік «Я-повідомлення», активного слухання та пошуку компромісу [3].

Процес подолання конфліктів у початковій школі може виступати ефективним педагогічним ресурсом розвитку soft skills та унікальним «тренажером» для їх формування, оскільки саме в гострих ситуаціях дитина змушена виходити за межі її централізму. Конфлікт у цьому контексті розглядається не як негативне явище, а як навчальна ситуація, що створює можливості для формування соціального досвіду учня. Через аналіз конфліктних подій, обговорення альтернативних моделей поведінки, спільний пошук рішень у школярів поступово формується здатність до рефлексії та усвідомленого вибору поведінкових стратегій.

Особливо ефективними у розвитку soft skills молодших школярів є активні та інтерактивні методи навчання, зокрема рольові ігри («Як би вчинив я?»), командні ігри з обмеженим ресурсом, опанування Я-повідомлень, розвиток активного слухання, імітаційні вправи, робота в малих групах, ситуаційні завдання, групові обговорення, соціально-психологічні тренінги, використання кейс-методів та методики «Коло примирення». Моделювання конфліктних ситуацій у безпечному освітньому просторі дозволяє учням експериментувати з різними способами реагування, розвивати навички

діалогу, співпраці та взаємопідтримки. Важливу роль у цьому процесі відіграє педагог, який виступає не лише регулятором поведінки, а фасилітатором дитячої взаємодії. Суттєвим елементом є створення «Куточків усамітнення» чи «Зон релаксації» у класах НУШ, де школяр може опанувати емоції перед початком діалогу [4].

У контексті Концепції Нової української школи розвиток soft skills молодших школярів у процесі подолання конфліктів тісно пов'язаний із формуванням ключових компетентностей, зокрема соціальної та громадянської. Систематичне залучення учнів до обговорення емоцій, правил взаємодії, наслідків поведінки сприяє формуванню відповідального ставлення до себе й інших, толерантності, здатності працювати в команді [2].

Таким чином, подолання конфліктних ситуацій у початковій школі виступає не лише способом зниження напруження в учнівському колективі, а й ефективним механізмом розвитку soft skills, які є базою для подальшого особистісного та соціального становлення молодших школярів. Це закладає фундамент стресостійкості та соціальної мобільності, що є критично важливим для успішної самореалізації у сучасному динамічному світі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Подолання конфліктів у молодших школярів має розглядатися не як проблема, а як навчальна ситуація для відпрацювання soft skills. Системний підхід дозволяє перетворити деструктивну суперечку на конструктивну взаємодію. Перспективи досліджень полягають у розробці цифрових інструментів (мобільних застосунків, інтерактивних ігор) для моніторингу емоційного стану учнів та моделювання мирних стратегій поведінки.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Нова українська школа: поради для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017.
2. Калашнікова Ю.Р. Формування soft skills молодших школярів як передумова розвитку соціальної компетентності. Херсон, ХДУ, 2022.
3. Тесляр Ю.Е. Розвиток навичок soft skills молодших школярів. Харків, ХНПУ, 2024.
4. Чернецька Т.І. Сучасні освітні технології в початковій школі: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2021.

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Крижимінська Ірина Віталіївна,
практичний психолог КЗ СОР
«Глухівський ліцей з посиленою
військово-фізичною підготовкою»:
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу КЗ
СОІППО,
спеціальність С4 «Психологія»

Ключові слова: *soft skills, м'які навички, емоційний інтелект, ЕІ, практичний психолог.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта здійснила перехід від орієнтації на знання до формування компетентностей у здобувачів освіти. В основу цього підходу покладена мета виховати здорову, впевнену в собі, конкурентоспроможну особистість, здатну досягати успіху в сучасному світі. Одним із провідних факторів успіху у сучасному світі вчені називають розвинені м'які навички, або soft skills. У формуванні цих навичок

важливу роль відіграє психологічний супровід у закладі освіти. Практичний психолог проводить із учнями постійну роботу, спрямовану на самопізнання та саморозвиток учнів, включаючи розвиток м'яких навичок. З цього постає науково значуща проблема: теоретично обґрунтувати, як саме емоційний інтелект (ЕІ) практичного психолога закладу освіти впливає на формування soft skills у здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Емоційний інтелект у навчанні та професійній діяльності психолога є об'єктом дослідження багатьох українських науковців. Т. Андрющенко, Л. Лохвицька, Н. Мартовицька та О. Куліш описали теоретичну сутність поняття, виокремили його компоненти та дослідили актуальність формування ЕІ в процесі навчання [1]. С. Асатрян дослідила як рівень ЕІ впливає на професійну компетентність психологів [2]. Ю. Власенко описала важливість soft skills зокрема для професійного самовизначення підлітків [3]. Важливість ЕІ для ефективної професійної діяльності психолога досліджувала В. Зарицька [4]. О. Малихін та І. Ліпчевська визначили, що емоційний інтелект вчителя є одним із чинників забезпечення якості освітнього процесу [5].

Мета публікації. Проаналізувати теоретичні аспекти високого емоційного інтелекту практичного психолога закладу освіти у якості чинника, що впливає на успішне формування soft skills у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. У професійній діяльності практичного психолога емоційний інтелект дає можливість розуміти та регулювати емоції. Це основа такого важливого аспекту роботи, як надання психологічної підтримки учням, що знаходяться в стані хронічного стресу, можуть відчувати тривожність, невпевненість, мати проблеми із самооцінкою через війну, навчальне середовище та психологічні особливості підліткового віку. ЕІ дозволяє психологу точніше діагностувати емоційний стан учнів, допомагати вирішувати конфлікти та профілакувати булінг. Також ЕІ дорослого грає особливу роль фактору результативності та психологічної безпеки в умовах війни та хронічного стресу [5].

Розвинений емоційний інтелект психолога – це частина моделі емоційної компетентності для всіх, з ким він взаємодіє: учні, педагоги та батьки отримують соціальне навчання через приклад [5]. Це сприяє формуванню soft skills учнів, оскільки вони мають соціально-емоційну основу. Взаємодіючи із людиною з розвиненим емоційним інтелектом, учні отримують моделі реагування на стресові та конфліктні ситуації, навчаються реагувати на різні обставини та проживати емоції екологічним чином.

У діяльності практичного психолога розвинений ЕІ допомагає проводити якісні групові інтервенції та тренінг м'яких навичок. Спеціаліст може цілеспрямовано розвивати емоційну грамотність учасників освітнього процесу, покращувати їхню комунікацію, підвищувати рівень командної роботи, вчити розв'язувати конфлікти [4].

У той час, як високий рівень ЕІ дозволяє якісніше проводити консультування, медіацію та надавати підтримку, його низький рівень у психолога робить взаємодію з клієнтами складнішою. На практиці це може означати нижчу якість консультацій, більші труднощі у порозумінні з учнями, менше можливостей ефективно допомагати у розв'язанні конфліктів. Це у свою чергу може підвищувати ризик емоційного вигорання [2].

Проте, емоційний інтелект можна цілеспрямовано розвивати у процесі навчання [1]. Так, практичний психолог може удосконалювати цю сферу через програми підвищення кваліфікації. Системне формування ЕІ допомагає психологу ефективніше розвивати самоконтроль, асертивність, навички конструктивної комунікації та у свою чергу передавати ці навички своїм учням. Спеціаліст може створювати та проводити тренінги з формування ЕІ як базису soft skills у здобувачів освіти [2]. Такі види

діяльності як профорієнтаційні тренінги, групи підтримки, фасилітація проєктів також потребують емоційного інтелекту психолога, що забезпечує розвиток соціальних компетентностей в учнів [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасні стресогенні умови змінюють підходи до освітнього процесу. Практичний психолог повинен мати розвинений ЕІ, щоб ефективно підтримувати психологічну стійкість учасників освітнього процесу загалом та якісно надавати психологічну підтримку, яка у свою чергу є чинником успішного формування soft skills.

Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні складників ЕІ практичного психолога, що є найважливішими для успішного психологічного супроводу учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Андрющенко Т., Лохвицька Л., Мартовицька Н., Куліш О. Емоційний інтелект у професійній підготовці здобувачів системи формальної освіти України. *Український педагогічний журнал*. 2025. № 3. С. 74–92. DOI: 10.32405/2411-1317-2025-3-74-92. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/894/1084> (дата звернення: 28.01.2026).

2. Асатрян С. А. Особливості розвитку та формування емоційного інтелекту у студентів-психологів. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2025. Вип. 1. DOI: 10.32782/psyspu/2025.1.1. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/view/612/577> (дата звернення: 30.01.2026).

3. Власенко Ю. К. Роль soft skills та емоційного інтелекту на шляху професійного самовизначення підлітків. *Інклюзія і суспільство*. 2024. Вип. 1(6). DOI: 10.32782/2787-5137-2024-1-11. URL: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-1-11> (дата звернення: 30.01.2026).

4. Зарицька, В. В. (2023). Емоційний інтелект у структурі професійної діяльності психолога. *Journal of Psychology Research*. 29(12). С. 12-18. URL: <https://doi.org/10.15421/102902> (дата звернення 30.01.2026).

5. Малихін О., Ліпчевська І. Емоційний інтелект учителя як чинник результативності освітнього процесу в умовах воєнного стану. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Том13, No 6. С.42-49. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i6-006> (дата звернення: 30.01.2026).

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЯК СКЛАДОВОЇ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кулик Світлана Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Шейко Галина Дмитрівна,
асистент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, лідерські якості, мотивація, емоційний інтелект, студентська молодь, освітнє середовище, саморегуляція.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві лідерські якості входять до базового набору soft skills, необхідного кожному випускнику вищого навчального закладу для ефективної професійної діяльності та соціальної адаптації. Попри це, традиційна модель університетської освіти в Україні історично орієнтована на формування предметних компетентностей, а не на цілеспрямований розвиток лідерських умінь. Нині, у зв'язку з модернізацією освітніх програм, діджиталізацією та соціальними трансформаціями, якісне формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти потребує системного психологічного супроводу з урахуванням індивідуальних та групових особливостей поведінки, мотивації й емоційної сфери особистості.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження soft skills підсилює розуміння їхньої ролі у професійному успіху та адаптивності. Особлива увага у зарубіжній і вітчизняній літературі приділяється емоційному інтелекту як фундаментальному складнику лідерства [2]. Українські науковці відзначають важливість інтеграції лідерських умінь у навчальні програми вищої освіти, підкреслюючи необхідність формування мотиваційно-ціннісної готовності до лідерської діяльності [1], [4]. Разом із тим, залишається недостатньо розробленою психологічна модель формування лідерських якостей, що враховує вікові, мотиваційні та типологічні особливості студентської молоді.

Мета публікації. Проаналізувати психологічні аспекти формування лідерських якостей у здобувачів вищої освіти як складової soft skills та окреслити теоретичні підходи, механізми і практичні умови їх ефективної реалізації в українському освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Лідерські якості – це інтегративна система соціально-психологічних характеристик особистості, що забезпечують ініціативність, здатність організувати діяльність інших, продуктивну взаємодію в групі, прийняття відповідальних рішень. До їх основних компонентів належать: а) мотиваційно-ціннісний компонент – усвідомлення цілей, цінностей та смислів діяльності; б) когнітивний компонент – здатність аналізувати, планувати, приймати рішення; в) емоційно-вольовий компонент – емоційний інтелект, стресостійкість, самоконтроль; г) комунікативний компонент – уміння налагоджувати взаємодію, презентувати ідеї, вести командну роботу.

Психологія розвитку та соціальна психологія пропонують кілька базових підходів до формування лідерських якостей:

1. Особистісно-орієнтований – формування лідерства як процесу саморозкриття, що враховує індивідуальні психологічні особливості;
2. Соціально-психологічний – розвиток лідерських умінь у міжособистісній взаємодії через групові тренінги, дискусії, рольові ігри;
3. Когнітивно-діяльнісний – спрямований на розвиток метакогнітивних стратегій, прийняття рішень, конструктивного вирішення конфліктів [2].

Розвиток лідерства у здобувачів вищої освіти ґрунтується на наступних психологічних механізмах і включає роботу над:

- самосвідомістю – здатністю усвідомлювати свої емоції, цінності й мотивацію (рефлексія, самоаналіз);
- емпатією – розуміння мотивів, перспектив інших людей;
- ефективною комунікацією – активним слуханням, аргументованим висловлюванням, конструктивною зворотністю;
- саморегуляцією – контролем емоцій, адаптивною поведінкою під час стресу [3].

Для успішного формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти необхідне: створення психологічно безпечного середовища, де студент може експериментувати, проявляти ініціативу, помилятися та вчитися; партнерська взаємодія викладачів, психологів і здобувачів освіти як суб'єктів розвитку; інтеграція навчальних і позааудиторних форм (клуби, студентське самоврядування, проєктні групи); системна діагностика та рефлексія результатів навчання [5].

В умовах впровадження нових стандартів і європейських освітніх практик, а також соціально-психологічних викликів (війна, зміни у форматі навчання), формування лідерських навичок у здобувачів вищої освіти виступає не лише освітнім, а й соціальним завданням, що сприяє їх адаптивності, резильєнтності та громадській активності.

Висновки. Лідерські якості як складова soft skills мають бути інтегровані в освітній процес не фрагментарно, а комплексно, з використанням психологічних механізмів розвитку мотивації, емоційної зрілості та комунікативної компетентності. Психологічні підходи мають стати фундаментом для побудови моделей формування лідерства, що враховують індивідуальні потреби та соціокультурні особливості студентської молоді в Україні.

Перспективами подальших досліджень можуть бути: розробка моделі психологічного супроводу лідерських якостей для вищої школи та вивчення впливу дистанційної та змішаної форми навчання на розвиток лідерських умінь здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ : К.І.С., 2018. 112 с.
2. Власенко О.М. Формування soft skills здобувачів освіти в умовах компетентнісного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 2. С. 34–40.
3. Макаренко Н.М. Психологічні умови розвитку комунікативних навичок студентської молоді. *Вісник психології і педагогіки*. 2020. № 15. С. 52–59.
4. Слюсаревський М.М. Соціально-психологічний супровід освітніх реформ в Україні. *Практична психологія та соціальна робота*. 2022. № 1. С. 3–9.
5. Шевчук Т.В. Психологічний супровід розвитку особистості здобувачів освіти в умовах змін. *Освітній простір України*. 2023. № 28. С. 118–124.

КРЕАТИВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РАМОК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (LIFECOMP, DIGCOMP)

Курок Віра Панасівна,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
завідувач кафедри технологічної і
професійної освіти Глухівського
НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: креативність, LifeComp, DigComp, дивергентне мислення, цифрова креативність.

Постановка проблеми. У сучасній європейській освітній парадигмі креативність перестала бути прерогативою лише мистецьких сфер. Вона розглядається як здатність людини швидко адаптуватися до змін, розв'язувати складні проблеми та створювати оригінальні об'єкти в суспільстві, що швидко трансформується. Європейська Комісія розробила низку концептуальних моделей, де креативність є наскрізним елементом, зокрема LifeComp та DigComp [1; 2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку креативності (творчості) всебічно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними вченими (Т. Амабайл, О. Антонова, Ф. Баррон, С. Бурчак, Р. Вуорікарі, В. Гарков, Дж. Гілфорд, В. Клименко, С. Клузер, О. Куцевол, В. Моляко, Ю. Пунье, А. Сала, С. Сисоєва, Е. Торренс, О. Ярошинська та ін.). Вітчизняна система освіти потребує глибокого осмислення досвіду європейських країн щодо розвитку цієї універсальної компетентності.

Мета публікації. Мета публікації полягає у висвітленні основних положень Європейських рамок компетентностей (LifeComp, DigComp) щодо креативності особистості.

Виклад основного матеріалу. Рамка LifeComp (The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence) визначає компетентності, необхідні для життя та навчання в умовах невизначеності. Креативність тут інтегрована в блок «Навчання вчитися» та тісно пов'язана з гнучкістю та відкритістю до нового. Ключовими аспектами креативності в LifeComp є увага та генерування ідей. Це включає здатність бачити можливості там, де інші бачать перешкоди, а також розвиток дивергентного мислення – пошук багатьох варіантів вирішення однієї задачі [1].

Важливою рисою LifeComp є акцентування уваги на тому, що креативність не є хаотичною; вона потребує рефлексії та здатності оцінювати ефективність інновацій. Крім того, невід'ємною частиною креативного процесу є стійкість до невдач та сприйняття помилок як необхідного етапу навчання. Гнучкість (Flexibility) у цьому контексті означає готовність змінювати стратегію поведінки залежно від контексту, що є фундаментом для творчого підходу до життєвих викликів. Особистісна сфера LifeComp також підкреслює важливість саморегуляції: творча людина повинна вміти керувати своїми емоціями під час творчого пошуку, долаючи «страх чистого аркуша» або розчарування від проміжних результатів.

У Рамці цифрових компетентностей для громадян (DigComp 2.2) креативність виділена в окрему велику сферу – «Створення цифрового контенту». Основні виміри цифрової креативності охоплюють розроблення цифрового контенту (текст, зображення, відео), а також інтегрування та перероблення вже існуючих ресурсів для створення нового знання [2]. Креативність у цифрову епоху часто набуває форми «реміксу» або адаптації даних під нові потреби, що вимагає високого рівня критичного мислення та розуміння етики використання інформації.

Особливе місце посідає програмування, яке розглядається як вищий рівень цифрової креативності – створення алгоритмів для вирішення специфічних проблем. Крім того, креативність у DigComp проявляється через інноваційне та творче використання цифрових технологій. Це передбачає не лише технічне володіння інструментами, а й розуміння того, як технологія може трансформувати соціальний чи професійний процес. Важливим є аспект «спільного творення» (co-creation), коли цифрові інструменти використовуються для колективного вирішення проблем у віртуальних командах [2].

Окремим аспектом виступає концепція «цифрового вирішення проблем», де креативність є рушійною силою. Це охоплює ідентифікацію потреб і технологічних відповідей на них, що вимагає від особистості не просто знання функціонування програм, а здатності концептуалізувати проблему та спроектувати її цифрове рішення. Таким чином, DigComp перетворює теоретичну креативність LifeComp у практичну площину цифрового впровадження.

Синергія LifeComp та DigComp створює цілісний підхід до розвитку особистості. Якщо LifeComp забезпечує психологічний фундамент – готовність до ризику та увагу, то DigComp надає необхідний інструментарій для втілення ідей у цифровому середовищі.

Наприклад, для реалізації успішного стартапу або освітнього проекту людині потрібна як особистісна гнучкість, так і навички управління авторськими правами та ліцензіями в цифровому просторі [3].

Розвиток креативності у межах цих рамок також передбачає здатність до трансдисциплінарності. Креативна особистість сьогодні має вміти поєднувати гуманітарні знання з технічними можливостями. Це вимагає постійного цілеспрямованого навчання (Self-regulated learning), що є ядром LifeComp. У поєднанні з грамотним використанням штучного інтелекту та великих даних (що входить до оновленої версії DigComp), креативність стає інструментом стратегічного розвитку людини в глобалізованому світі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, креативність у контексті європейських стандартів – це не вроджена здібність, а універсальна компетентність, яку можна розвивати протягом усього життя. Вона є з'єднувальним ланцюгом між особистісним розвитком та технологічним прогресом, дозволяючи індивіду залишатися конкурентоспроможним в епоху автоматизації та штучного інтелекту. Реалізація цих рамок у системі вищої та професійної освіти дозволить сформуванню нової генерації фахівців, здатних до сталого інноваційного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Sala A., Punie Y., Gausas V., Lines R. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020. 76 p.
2. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 134 p.
3. Key Competences for Lifelong Learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. 12 p.
4. OECD Learning Compass 2030: A Series of Concept Notes. OECD Publishing, 2019. 146 p.
5. Ferrari A. DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe. JRC Scientific and Policy Reports, 2013. 48 p.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Курок Олександр Олександрович,
аспірант кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету ім. А. С. Макаренка

Ключові слова: *soft skills, майбутні економісти, професійна підготовка, комунікація, критичне мислення, командна робота, емоційний інтелект.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку цифрової економіки, глобалізації та інтеграції України у європейський освітній і економічний простір зростають вимоги до професійної підготовки майбутніх економістів. Важливим є не лише формування професійних знань і вмінь, а й розвиток універсальних гнучких навичок, що забезпечують ефективність професійної діяльності. Роботодавці все частіше звертають увагу на здатність випускників працювати в команді, ефективно комунікувати, приймати відповідальні рішення, проявляти ініціативність і креативність. У зв'язку з цим формування soft skills стає важливим завданням професійної підготовки майбутніх економістів у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування soft skills досліджується у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Теоретичні засади компетентнісного підходу в системі освіти України обґрунтовано вченими Л. Бірюк, І. Бехом, О. Дубасенюк, О. Пометун, В. Радкевич та ін. Питання професійної підготовки майбутніх фахівців досліджувати В. Андрущенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін. Зарубіжні дослідники М. Robles, J. Neckman доводять, що саме soft skills забезпечують професійну мобільність, успішність та конкурентоспроможність фахівців на сучасному ринку праці [3, 4]. Аналіз наукових джерел свідчить про необхідність цілеспрямованого формування soft skills у процесі професійної підготовки майбутніх економістів.

Мета публікації. Мета публікації полягає у визначенні сутності та особливостей формування soft skills у майбутніх економістів у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Soft skills розглядаються як універсальні соціально-комунікативні, когнітивні та особистісні навички, що забезпечують успішність професійної діяльності і є важливим складником професійної компетентності майбутніх економістів. До їх структури дослідники відносять комунікативні навички, критичне мислення, здатність до командної роботи, лідерство, емоційний інтелект, креативність, відповідальність і самоорганізація. Комунікація забезпечує ефективну взаємодію у професійному середовищі, сприяє встановленню партнерських відносин і вирішенню професійних завдань. Командна робота формує відповідальність за спільний результат і сприяє розвитку соціальних компетентностей. Критичне мислення дозволяє аналізувати економічні явища, оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. Емоційний інтелект сприяє ефективній взаємодії, формуванню професійної культури та позитивного психологічного клімату. Саме ці навички визначають здатність фахівця ефективно застосовувати професійні знання у практичній діяльності.

Формування soft skills здійснюється на основі компетентнісного підходу, який орієнтує освітній процес на розвиток здатності студентів застосовувати знання у реальних професійних ситуаціях. Важливу роль у цьому процесі відіграє використання інтерактивних методів навчання, зокрема дискусій, кейс-методу, ділових ігор, проєктної діяльності та групової роботи. Такі методи сприяють розвитку комунікативних навичок, аналітичного мислення та відповідальності.

Ефективним засобом формування soft skills є проєктне навчання, яке передбачає самостійну діяльність студентів, спрямовану на вирішення практичних завдань. У процесі виконання проєктів студенти набувають навичок планування, співпраці, аналізу інформації та презентації результатів. Це сприяє формуванню професійної самостійності та готовності до майбутньої професійної діяльності [1].

Важливе значення має також організація виробничої практики, яка забезпечує формування комунікативних, організаційних і професійних навичок у реальних умовах професійної діяльності. Практична підготовка сприяє розвитку відповідальності, ініціативності та здатності працювати в колективі [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування soft skills є важливим складником професійної підготовки майбутніх економістів. Розвиток комунікативних, аналітичних, соціальних і особистісних навичок сприяє підвищенню професійної компетентності та конкурентоспроможності майбутніх фахівців. Ефективність цього процесу забезпечується використанням компетентнісного підходу, інтерактивних методів навчання та практикоорієнтованої підготовки.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні педагогічних технологій формування soft skills майбутніх економістів.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Київ : Педагогічна думка, 2010. 120 с.
2. Професійна освіта України на шляху до євроінтеграції (1992–2017) /науков. ред. Н.Г. Ничкало; упорядники: Л. В. Горбань, В. П. Тименко. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2018. 358 с.
3. Robles M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. Business Communication Quarterly. 2012. Vol. 75. P. 453–465.
4. Heckman J., Kautz T. Hard Evidence on Soft Skills. Labour Economics. 2012. Vol. 19. P. 451–464.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРИ НАУКОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Кухарчук Ірина Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової
освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, культура мовлення, культура наукової української мови, комунікація, лідерські якості, кооперація, креативність, емоційний інтелект.

Постановка проблеми. Сучасна система вищої педагогічної освіти орієнтована не лише на формування фахових знань і професійних умінь майбутнього вчителя початкової школи, а й на розвиток soft skills, що забезпечують його успішну професійну діяльність у мінливих умовах освітнього середовища. В умовах реалізації концепції Нової української школи зростає потреба в учителів, здатному до ефективної комунікації, співпраці, креативного мислення, лідерства, емоційної саморегуляції та відповідального прийняття рішень.

Важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є освітній компонент «Культура наукової української мови», який спрямований на удосконалення наукової культуромовної компетентності майбутніх фахівців як інтегральної особистісної якості, що виражається через спроможність реалізувати власний мовно-мовленнєвий потенціал для конструювання довершених українськомовних наукових текстів, дискурсів, для участі в наукових заходах, дискусіях, перемовинах, для репрезентування професійно-педагогічної комунікації державною мовою. Опанування норм наукового мовлення, розвиток умінь аргументовано висловлювати власну позицію, вести академічну дискусію, працювати з науковими текстами створюють сприятливі умови для розвитку soft skills. Проте потенціал цього курсу в контексті формування гнучких умінь майбутніх учителів початкової школи потребує ґрунтовного теоретичного осмислення й методичного обґрунтування, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування гнучких навичок (soft skills) на сьогодні є однією з пріоритетних у наукових дослідженнях зарубіжних і вітчизняних учених. Особливо активно цю проблематику розробляють у країнах Європейського Союзу та США, де гнучкі вміння розглядають як ключовий чинник професійної успішності фахівців різних галузей, зокрема освітньої.

Феномену «soft skills», їх сутнісним характеристикам, класифікації та особливостям формування в процесі професійної діяльності присвячено праці О. Абашкіної, Н. Длугунович, Л. Загородньої, К. Коваль, О. Козачінер, В. Муромець,

Т. Смагіної, І. Тимофєєвої, Н. Філатової та ін. У роботах зазначених авторів наголошено на зростанні ролі гнучких навичок у контексті компетентнісного підходу та необхідності їх цілеспрямованого формування у процесі професійної підготовки.

Значний внесок у теоретичне осмислення проблеми зробили й зарубіжні дослідники, зокрема Елісон Дойл, Д. Равен, Марсель М. Роблес, Б. Счулз, які акцентують на таких складових *soft skills*, як комунікація, лідерство, командна взаємодія, емоційний інтелект, здатність до адаптації в умовах професійної діяльності.

Особливого значення проблема формування *soft skills* набуває у сфері педагогічної освіти. На важливій ролі гнучких умінь у професійній діяльності сучасного педагога наголошують Н. Грона, Н. Глейзер, Т. Говорова, В. Слинченко та інші дослідники, які розглядають їх як основу педагогічної мобільності, здатності до міжособистісної взаємодії, створення безпечного освітнього середовища та реалізації концепції Нової української школи. Учені підкреслюють, що розвиток *soft skills* у майбутніх учителів має відбуватися системно й інтегровано в межах навчальних дисциплін, зокрема мовного та комунікативного спрямування.

Мета публікації – з'ясувати роль освітнього компонента «Культура наукової української мови» у формуванні *soft skills* майбутніх учителів початкової школи в умовах реалізації ідей Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. *Soft skills* становлять складне багатовимірне явище, що охоплює сукупність особистісних, соціальних і комунікативних умінь, необхідних для ефективної діяльності в сучасному суспільстві. До їх складу належать здатність до результативної комунікації, творче та критичне мислення, лідерські якості, уміння розв'язувати проблемні ситуації, працювати в команді, здійснювати саморегуляцію, адаптуватися до змін соціального й професійного середовища тощо.

На сучасному етапі розвитку освіти та ринку праці *soft skills* розглядають як важливий чинник не лише професійної успішності, а й соціальної адаптації особистості. Наявність сформованих гнучких умінь сприяє усвідомленню власних можливостей і потреб, розумінню емоційного стану інших, налагодженню конструктивної взаємодії та ефективному виконанню як професійних, так і особистісних завдань. Саме тому розвиток *soft skills* набуває стратегічного значення в підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Soft skills майбутнього вчителя початкової школи охоплюють комплекс соціальних, комунікативних, когнітивних та емоційних умінь, необхідних для ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу. Вивчення культури наукової української мови створює умови для системного розвитку цих умінь.

Формування лідерських якостей відбувається через залучення здобувачів освіти до публічних виступів, презентацій наукових повідомлень, моделювання ситуацій академічного обговорення, у яких майбутній учитель навчається відповідально представляти власну позицію, аргументувати думки та брати на себе ініціативу.

Кооперація та командна робота розвиваються в процесі колективного аналізу наукових текстів, виконання групових проєктів, рецензування студентських робіт. Такі види діяльності сприяють формуванню навичок взаємодії, розподілу ролей, досягненню спільного результату, що є надзвичайно важливим для педагогічної практики в умовах Нової української школи.

Особливе значення має розвиток комунікативних умінь, адже культура наукової української мови передбачає оволодіння нормами усного й писемного наукового мовлення, дотримання академічної доброчесності, логічність і точність висловлювання. Це формує в здобувачів освіти вміння вести професійний діалог, пояснювати складні поняття доступною мовою, що є необхідною умовою успішної роботи в початковій школі.

Креативність як складова soft skills формується під час створення власних наукових текстів, трансформації інформації, добору мовних засобів відповідно до комунікативної ситуації. Здатність нестандартно мислити, поєднувати наукову точність із доступністю викладу є важливою рисою сучасного педагога.

Не менш важливим є розвиток емоційного інтелекту, який формується через усвідомлення мовленнєвого етикету, толерантності до думок інших, уміння конструктивно сприймати критику та здійснювати самооцінку власної мовленнєвої діяльності. У контексті Нової української школи емоційна компетентність учителя є запорукою створення безпечного й підтримувального освітнього середовища.

Отже, освітній компонент «Культура наукової української мови» виконує не лише навчальну, а й розвивальну функцію, сприяючи формуванню ключових soft skills майбутніх учителів початкової школи відповідно до освітніх викликів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи є важливим завданням сучасної педагогічної освіти. Курс «Культура наукової української мови» має значний потенціал для розвитку лідерства, кооперації, комунікації, креативності й емоційного інтелекту здобувачів освіти в умовах реалізації концепції Нової української школи. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні практичних завдань, спрямованих на цілеспрямоване формування soft skills у процесі мовної та науково-комунікативної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Башкір О., Каданер О. Інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 1 (3). С. 216–135.
2. Глейзер Н. В., Говорова Т С., Слинченко В. І. Soft skills сучасного педагога. *Наумовські читання : матеріали XIX наук.-метод. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених, присвяч. року мат. освіти в Україні (Харків, 23–24 листоп. 2021 р.)*. Харків: нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди / за ред. Н.О. Пономарьової та ін. Харків, 2022. С. 269–271.
3. Грона Н. Гнучкі уміння (Soft skills) у курсі вивчення методики навчання української мови: зміст, формування, детермінація. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. Бердянськ : БДПУ, 2021. Вип. 2. С. 218–226.
4. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції / За ред. О.В. Пастовенського*. Житомир, 2017. С.21.
5. Soft skills – навички XXI століття. Що найбільш за все цінують роботодавці: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного вебінару за підсумками дослідно-експериментальної роботи з теми «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти» 07.11.2024 р. / за наук. ред. професора Л. М. Сергеевої. Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2024. 50 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПРОФІЛЮ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ІНТЕГРАЦІЯ SOFT SKILLS У ПАРАДИГМУ ОСВІТИ 2030 РОКУ

Левченко Ярослав Володимирович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу факультету
природничої та фізико-математичної
освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Коренева Інна Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, освіта 2030, вчитель інформатики, кібербезпека, Reskilling Revolution, Нова українська школа.

Постановка проблеми. На порозі четвертого десятиліття ХХІ століття світова освітня система стикається з викликами, зумовленими стрімкою цифровізацією та розвитком штучного інтелекту (AI). Традиційна парадигма освіти, яка спиралася на пріоритет «жорстких» навичок (hard skills), виявляється недостатньою. Загальновідомо, що компетентності вчителів в ІТ-сфері мають короткий період актуальності: те, що є сьогодні нормативним рівнем інформатичної компетентності, стає завтра архаїзмом. У цьому контексті гнучкі навички (soft skills) перетворюються з бажаного доповнення на фундамент професійної стійкості вчителя інформатики, який відповідальний за формування покоління творців цифрової держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика навичок майбутнього ґрунтовно висвітлена у звітах Всесвітнього економічного форуму (WEF), зокрема в рамках ініціативи «Reskilling Revolution» [1; 2]. Специфіку українського ринку праці та вимоги до фахівців 2030 року проаналізовано у дослідженнях Центру «Розвиток КСВ» (CSR Ukraine) [3]. Переосмислення професійної ролі педагога в умовах впровадження компетентнісного підходу відображено в Концепції «Нова українська школа» [4]. Однак, інтеграція soft skills саме у профіль вчителя інформатики потребує подальшого вивчення.

Мета публікації полягає у визначенні місця та ролі soft skills у структурі професійної компетентності вчителя інформатичних дисциплін з орієнтиром на 2030 рік, а також окресленні стратегій їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Згідно з прогнозами WEF, до 2030 року технології змінять не стільки кількість робочих місць, скільки характер виконуваних завдань. Очікується, що 68 % суто цифрових навичок змінять спосіб свого застосування, тоді як людиноцентричні навички (емпатія, комунікація, управління командами) залишаться більш стабільними [2]. Це створює імператив для системи педагогічної освіти: інвестування в soft skills забезпечує довгострокову професійну віддачу.

Глобальна таксономія навичок дозволяє виділити кластери, критичні для вчителя інформатики майбутнього:

1. когнітивні навички: аналітичне та критичне мислення, здатність до вирішення складних проблем (Complex Problem Solving), що дозволяє не просто використовувати алгоритми, а створювати нові підходи;

2. навички взаємодії: лідерство та соціальний вплив. Вчитель має стати ментором, який мотивує учнів до вивчення складних дисциплін та демонструє культуру командної роботи;

3. навички самоменеджменту: активне навчання, стресостійкість та гнучкість.

Критично важливою також є «навичка перекладу» (Translation Skill) – здатність пояснювати складні технічні загрози (наприклад, DDoS-атаки чи методи шифрування) простою мовою для широкої аудиторії. Вчитель має моделювати ситуації, де учень тренує комунікаційну гнучкість та етичну відповідальність [5].

У системі Нової української школи (НУШ) роль вчителя еволюціонує від транслятора знань до архітектора компетентностей. Учитель інформатики 2030 року не має фокусуватися виключно на синтаксисі коду; його завдання – навчити методології пізнання та використанню цифрових інструментів для вирішення соціальних та когнітивних завдань. Комп'ютерні навички стають інструментальним базисом, «гігієнічним фактором», на основі якого розвиваються креативність, колаборація та критичне мислення.

Для досягнення цієї мети необхідні системні трансформації у змісті первинної педагогічної освіти у закладах вищої освіти (ЗВО). Ключовим вектором змін має стати впровадження спеціалізованих тренінгів з емоційного інтелекту (EQ) та розвиток навичок фасилітації, що дозволить майбутнім педагогам ефективно керувати групою динамікою. Окрім цього, критично важливим є широке застосування методів проектного навчання (PBL) та інструментів дизайн-мислення не як окремих елементів, а як наскрізної стратегії навчального процесу.

Інтеграція цих підходів безпосередньо впливає на формування soft skills, необхідних для роботи з учнями. Зокрема, використання PBL дозволяє майбутнім учителям інформатики опанувати роль ментора, що здатен трансформувати технічне завдання у значущий для підлітка продукт – від мобільного додатка до STEM-моделі. Це забезпечує розвиток комунікативної гнучкості та вміння вибудовувати партнерську взаємодію, що є критичним для стимулювання пізнавальної активності учнів середньої школи.

Водночас дизайн-мислення стає методологічним підґрунтям для розвитку емпатії та людиноцентричності в педагогічній діяльності. Проходячи через етапи фокусування та прототипування, студент-педагог вчиться зміщувати акцент із чистого програмування на пошук інноваційних рішень для конкретних користувачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток soft skills у вчителів інформатики є стратегічним завданням для забезпечення якості освіти 2030 року. Протиставлення технічних та гнучких навичок є контрпродуктивним; майбутнє за їх глибокою інтеграцією (fusion skills). Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробленні конкретних методичних кейсів для інтеграції тренінгів із комунікації та командної роботи в курси підвищення професійної компетентності вчителів інформатики.

Список використаних джерел

1. Reskilling Revolution: Better Skills, Better Jobs, Better Education for a Billion People by 2030 [Електронний ресурс] // World Economic Forum. 2020. – Режим доступу: <https://www.reskillingrevolution2030.org>.

2. New Economy Skills: Building AI, Data and Digital Capabilities for Growth [Електронний ресурс] // World Economic Forum. 2024. – Режим доступу: <https://reports.weforum.org>.

3. Future of Work 2030: як підготуватись до змін в Україні [Електронний ресурс] // Центр «Розвиток КСВ». 2021. – Режим доступу: <https://csg-ukraine.org>.

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / МОН України. 2016. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua>.

5. Які Soft skills треба мати інженеру з кібербезпеки [Електронний ресурс] // FoxmindEd. – Режим доступу: <https://foxminded.ua/soft-skills-dlya-inzhenera-z-kiberbezpeky>.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Лісафіна Н. М.

здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Тюльпа Тетяна Миколаївна,

д-р пед. наук, доцент

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: соціальні послуги, громадські організації, особи з інвалідністю, моделі «рівний-рівному» (Peer-to-Peer).

Постановка проблеми. Сучасна соціальна політика України спрямована на децентралізацію надання соціальних послуг та перехід до соціальної моделі інвалідності. Це вимагає залучення недержавних структур, зокрема, громадських організацій (ГО), як гнучких, клієнтоорієнтованих надавачів соціальних послуг.

В умовах повномасштабної агресії та пов'язаної з нею безпекової кризи (ризик обстрілів, повітряні тривоги, руйнування інфраструктури) потреба в інноваційних та безпечних моделях надання соціальних послуг набуває екзистенційного значення. Традиційні офлайн-послуги стають не лише недоступними, а й небезпечними, особливо для маломобільних груп населення та осіб, які проживають у прифронтових громадах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання комплексної реабілітації людей з інвалідністю та соціального обслуговування були об'єктом дослідження М. Бук. (2020). Проблеми інтеграції людей з інвалідністю у сучасне українське суспільство та пошук шляхів і форм взаємодії соціальних інститутів стали предметом досліджень О. Фудорової (2009). Основні засади зі створення безбар'єрного середовища для людей з інвалідністю виробили Т. Кочубей та Н. Левченко (2021). Науковці дійшли висновку, що у розв'язанні зазначених проблем допомагає комплексний підхід, що складається зі створення системи раннього втручання, реабілітації на рівні громади, забезпечення соціальних гарантій, надання соціальних послуг особам з інвалідністю тощо.

У цьому контексті, онлайн-формат надання послуг інформування та консультування через ГО, які використовують модель «рівний-рівному» (Peer-to-Peer), є стратегічною необхідністю, що й стало метою дослідження.

Виклад основного матеріалу. Загальна мета всіх видів втручання, відповідно до ст. 19 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, – це повне включення та залучення особи з інвалідністю в усі сфери життя суспільства на основі забезпечення можливості вибору та автономності; доступності до послуг та об'єктів загального користування; персональної допомоги для повного включення в місцеву громаду.

Соціальна робота з особами з інвалідністю ґрунтується на трансформації панівних парадигм: від медичної моделі (фокус на дефекті, патерналізм) до соціальної моделі (фокус на бар'єрах суспільства, самоадвокація).

Медична модель довгий час розглядала інвалідність як суто індивідуальну проблему. Основною метою було «лікування» або «виправлення» дефекту, а сама особа з інвалідністю виступала об'єктом допомоги, що посилювало її залежність та соціальну

ізоляцію. Сучасна соціальна модель (Е. Барнс, Т. Шапіро) стверджує, що обмеження життєдіяльності створюються не стільки станом здоров'я, скільки недоступним, дискримінаційним навколишнім середовищем (фізичні, інформаційні та ставленнєві бар'єри).

Біопсихосоціальна модель є найсучаснішою, визнаючи інвалідність як результат взаємодії стану здоров'я людини та факторів навколишнього середовища.

Для практичної реалізації соціальної моделі критично важливим є використання Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ). МКФ описує функціонування людини у площинах активності та участі, а також включає контекстуальні фактори (бар'єри та фасилітатори). Діяльність ГО, що використовує модель «рівний-рівному», є прямим інструментом для роботи з факторами навколишнього середовища, допомагаючи клієнту збільшити рівень участі та подолати інформаційні бар'єри. Соціальний працівник, оперуючи категоріями МКФ, може чітко визначити, які саме бар'єри (наприклад, відсутність пандуса або нерозуміння прав) перешкоджають повній участі клієнта в суспільному житті. Відповідно, послуга, надана ГО, не «лікує», а усуває бар'єри (наприклад, надаючи інформацію про юридичні механізми захисту прав), що повністю відповідає соціальній моделі інвалідності

В умовах повномасштабної агресії та пов'язаної з нею безпекової кризи (ризиків обстрілів, повітряних тривоги, руйнування інфраструктури) потреба в інноваційних та безпечних моделях надання соціальних послуг набуває екзистенційного значення. Традиційні офлайн-послуги стають не лише недоступними, але й небезпечними, особливо для мало мобільних груп населення та осіб, які проживають у прифронтових громадах. Онлайн-формат надання послуг інформування та консультування через ГО, які використовують модель «рівний-рівному» дозволяє людям з інвалідністю:

- не наражати себе на небезпеку: отримувати життєво необхідну підтримку, не виходячи з дому під час повітряних тривог або в умовах підвищеної небезпеки.
- зберегти доступність послуг: для маломобільних груп населення, яким і до війни було складно пересуватися, онлайн-консультація стала єдиним можливим способом отримання якісних послуг та інформаційної стійкості.

Сутність моделі «рівний-рівному» (Peer-to-Peer) – це надання підтримки особою з інвалідністю іншій особі, яка має аналогічний досвід. Консультант виступає як рольова модель успішної адаптації. Для цієї моделі характерні наступні психологічні механізми ефективності:

- неперевершена довіра (принцип гомофілії): спільний досвід створює безпечне середовище для швидшого відкриття та мінімізує бар'єр «фахівець-клієнт». Клієнт відчуває: «ця людина дійсно мене розуміє».
- теорія соціального навчання: демонстрація успішного прикладу адаптації та функціонування реєг-консультантом підвищує самоефективність клієнта. Клієнт бачить, що досягнення можливі.
- деконструкція стигми: консультант з досвідом знімає відчуття ізоляції та усуває роль «об'єкта допомоги». Це переводить взаємодію в площину партнерства та взаємодії.

Модель РР є ключовим елементом соціального консультування (надання практичної інформації та підтримки), що чітко розмежовується від психотерапії. Роль реєг-консультанта – це підтримка, інформування та фасилітація самоадвокації. Провідним моментом є емпатія, заснована на досвіді. Здатність консультанта сказати: «Я сам це пройшов» має набагато більший вплив, ніж академічні знання фахівця без такого досвіду. Це підтверджує унікальну соціальну ефективність моделі РР, яка забезпечує найвищий рівень довіри та результативності. Теоретично модель РР

ґрунтується на теорії розширення можливостей (теорія повноважень), мета якої передати клієнту контроль та ресурси для самостійного вирішення проблем.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, надання соціальних послуг особам з інвалідністю за принципом «рівний рівному» – це підтримка, яку надають люди з аналогічним досвідом інвалідності для покращення якості життя, соціальної адаптації та психологічної підтримки. Вона базується на таких засадах: модель розвитку на основі активів фокусується на активах особистості (досвід, знання), а не на дефіцитах. У цьому контексті досвід реєр-консультанта є цінним знанням, а не наслідком дефекту. Модель «рівний-рівному» є одним із найефективніших психологічних інструментів підтримки, що ґрунтується на соціальній моделі інвалідності та теорії розширення можливостей мета якої передати клієнту контроль та ресурси для самостійного вирішення проблем.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї: Закон України № 1767-VI від 16.12.09. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-17#Text>

2. Сапіга, С., Остролуцька, Л. Особливості надання соціальних послуг людям з інвалідністю. Ввічливість. *Humanitas*, 2023. 3, 115–123, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.14>

СТВОРЕННЯ ВЛАСНОГО МЕДІАКОНТЕНТУ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ТА КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Лісневський Андрій Павлович,
аспірант Навчально-наукового
інституту педагогіки і психології
Глухівського національного
педагогічного університету імені
Олександра Довженка

Науковий керівник:

Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки і психології
початкової освіти Глухівського
національного педагогічного
університету імені Олександра
Довженка

Ключові слова: *медіаконтент, медіаграмотність, учні початкових класів, критичне мислення, креативність, початкова школа.*

Постановка проблеми. Сучасні діти приходять до початкової школи, вже маючи досвід взаємодії з цифровими пристроями. Вони є не просто споживачами інформації, а й активними її творцями. Це природний процес, адже, як зазначає О. Мокрогуз: «Кожну людину в світі оточує море інформації різних видів. Прагнення зафіксувати, зберегти надовго своє сприйняття інформації було завжди властиве людині. Людина повсякчас прагнула мати можливість поділитися своєю інформацією з іншими» [1, с. 17]. Завдання сучасної педагогіки – спрямувати це прагнення у русло розвитку гнучких умінь, перетворивши хаотичну зйомку відео на усвідомлений процес творення смислів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання медіаторності як методу навчання розглядалися у працях О. Волошенюк, Р. Гоббс, Дж. Поттера. Однак, попри значну увагу до аналізу медіатекстів, потенціал створення контенту учнями початкових

класів, як інструменту розвитку критичного мислення та етичної відповідальності потребує подальшого вивчення в контексті цифрових трансформацій.

Мета публікації – обґрунтувати ефективність залучення учнів початкової школи до створення власного медіаконтенту для розвитку креативності, критичного мислення та інформаційної етики.

Виклад основного матеріалу. Традиційні підходи до медіаграмотності часто фокусуються на аналізі чужого контенту. Ми ж пропонуємо змістити акцент на діяльнісний підхід: щоб зрозуміти, як працює медіавплив, дитина має спробувати себе у ролі автора. Створення контенту дозволяє на практиці продемонструвати концепцію «трьох способів розповісти історію»: з позитивним упередженням, негативним упередженням та об'єктивно. Коли учні самі обирають ракурс зйомки або музичний супровід, вони починають розуміти механізми маніпуляції. У «Посібнику із медіаграмотності для підлітків» (2020) слушно зауважено: «Характерною ознакою і позитивних, і негативних упереджень є схильність бачити світ у «чорно-білих» тонах, тобто в таких історіях є однозначно позитивні герої та лиходії. Виважений або нейтральний підхід – це протилежність упередженому висвітленню. У таких матеріалах немає чітко окресленого бачення автора, натомість лише викладено факти певної ситуації» [2, с. 47]. Практичне завдання для учнів (наприклад, зняти репортаж про шкільну подію у трьох різних стилях) наочно демонструє, що ідеалізація або демонізація об'єкта зйомки – це вибір автора, а не об'єктивна реальність. Це формує навичку бачити світ не «чорно-білим», а багатограним.

Окрім розвитку критичного мислення, створення контенту виховує відповідальність. В епоху User Generated Content (UGC) навіть учень початкової школи, маючи смартфон, стає мовником. Як зазначає А. Лісневська: «Мова також про User Generated Content (UGC) – аудіовізуальний контент, створений користувачами і зазвичай доступний для оператора онлайн-позички. Унікальна природа динамічного відео створює екранну реальність, яку за допомогою грамотного використання сценарно-режисерських та операторських технологій неможливо відділити від справжньої реальності» [3, с. 160]. Ця «екранна реальність» має величезну силу. Дитина може несвідомо створити відео, яке викривить факти та завдасть шкоди репутації інших людей, створивши проблеми, масштаб яких вона не усвідомлює. Тому процес створення відео на уроках має супроводжуватися поясненням етичних норм. Учень повинен зрозуміти, що вірусність контенту не є самоціллю, а доброчесність та мета використання медіаінструментів є важливими складниками його особистісних soft skills.

Висновки. Створення власного медіаконтенту є потужним педагогічним методом. Він дозволяє учням «деконструювати» медіаповідомлення, зрозумівши їхню структуру зсередини. Це розвиває креативність (через пошук форм вираження) та критичне мислення (через усвідомлення суб'єктивності авторського погляду), а також закладає фундамент етичної поведінки в цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. Мокрогуз О. П. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»: посіб. для вчителя. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 85 с.
2. Посібник із медіаграмотності для підлітків / за ред. С. Г. Шейко. Київ: Міністерство освіти і науки України, IREX, 2020. 76 с.
3. Лісневська А. О. Інформаційно-комунікаційна безпека: сучасні тренди: монографія. Київ: Ліра-К, 2022. 248 с.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Лобачова Ірина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри теорії і практики початкової
освіти ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Ключові слова: *soft skills, здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, сучасна українська мова, методичний аспект, професійна підготовка майбутніх учителів.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації вищої освіти особливої актуальності набуває проблема формування soft skills у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Ці навички визначають конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці, їхню здатність до ефективної професійної діяльності, комунікації, співпраці та саморозвитку [3]. Вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» у закладах вищої освіти (ЗВО) має значний потенціал для розвитку soft skills, оскільки мовна підготовка сприяє формуванню комунікативної компетентності, критичного мислення, креативності та емоційного інтелекту. У межах реформування освіти та впровадження компетентнісного підходу актуалізується необхідність методичного забезпечення процесу формування soft skills у здобувачів вищої освіти засобами мовної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування soft skills у системі освіти висвітлювалася в працях як українських науковців (Н. Бахмут, Н. Гишка, Ю. Дроздова, О. Ішутіна, І. Камінська, К. Коваль, І. Лобачова, О. Поментун, О. Савченко, Л. Сергєєва, І. Хижняк, О. Хващевська, І. Шевченко та ін.), які аналізували компетентнісний підхід, комунікативну підготовку та розвиток особистісних якостей здобувачів освіти, так і закордонних дослідників (J. Andrews, A. Arteche, M. Bacigalupo, J. Balcar, R. Bancino, S. Carretero, M. Cinque, E. Gomez Gutierrez, C. Greven, C. Zevalkink, et al.), які спрямовали свої розвідки на обґрунтування ролі soft skills у професійній підготовці та працевлаштуванні, визначення структури й класифікації soft skills, розроблення методів їх формування та оцінювання, а також аналіз їхнього значення в умовах цифрової трансформації освіти й ринку праці. Методичні аспекти навчання української мови у вищій школі досліджувалися в працях сучасних лінгводидактів і педагогів (О. Горошкіна, Т. Донченко, С. Єрмоленко, І. Лобачова, О. Маленко, М. Пентилюк, С. Помирча, І. Хижняк та ін.), однак проблема цілеспрямованого формування soft skills у процесі мовної підготовки бакалаврів потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного розроблення.

Мета публікації. Метою публікації є обґрунтування методичних основ формування soft skills у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти під час навчання дисципліни «Сучасна українська мова» та визначення педагогічно доцільних методів і форм роботи, спрямованих на розвиток лідерства, кооперації, комунікації, креативності та емоційного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. Soft skills – це сукупність інтегративних особистісних, соціально-комунікативних та когнітивних умінь і якостей, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію, саморегуляцію, адаптивність і успішну професійну та навчальну діяльність особистості в сучасному освітньому середовищі [4]. Формування soft skills під час навчання української мови здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Лідерські якості здобувачів освіти розвиваються через організацію групових проєктів,

дискусій, рольових ігор та публічних виступів, що сприяє формуванню відповідальності, ініціативності та здатності приймати рішення. Кооперація як важлива складова soft skills формується завдяки командній роботі, колективному створенню текстів, спільному аналізу мовних явищ і виконанню міждисциплінарних завдань. Комунікативні навички вдосконалюються через розвиток усного та писемного мовлення, участь у дебатах, академічних дискусіях, створення презентацій і медіатекстів [1, с. 144].

Креативність розвивається шляхом використання творчих завдань, проєктної діяльності, сторителінгу, написання есе, створення цифрового контенту українською мовою. Формування емоційного інтелекту забезпечується через рефлексивні практики, аналіз мовленнєвих ситуацій, роботу з текстами, що відображають емоційні та ціннісні аспекти комунікації [2, с. 51]. Важливим контекстом є ідеї Нової української школи, які орієнтують освітній процес на формування ключових компетентностей, партнерську взаємодію, педагогіку партнерства та розвиток особистості здобувача освіти. Застосування інтерактивних методів навчання, цифрових технологій та проєктно-дослідницьких форм роботи підвищує ефективність формування soft skills під час мовної підготовки бакалаврів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, навчання української мови в закладах вищої освіти має значний потенціал для цілеспрямованого формування soft skills у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Реалізація методичних підходів, спрямованих на розвиток лідерства, кооперації, комунікації, креативності та емоційного інтелекту, сприяє підготовці конкурентоспроможного фахівця, здатного до ефективної професійної діяльності та безперервного саморозвитку.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні експериментальної методики формування soft skills під час мовної підготовки бакалаврів та емпіричній перевірці її результативності в освітньому процесі ЗВО.

Список використаних джерел

1. Лобачова І. М. Медіатекст у науковій комунікації. Теоретичні і практичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів : колективна монографія. Дніпро : ДДПУ, 2022. С. 144–167. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.1.2022.275164>
2. Хижняк І., Лобачова І., Хващевська О. Сучасний урок літературного читання в початковій школі: інтеграція читацьких стратегій і педагогічних технологій. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2025. Вип. 23, т. 1. С. 51–62. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.23.2025.334024>
3. Developing Soft Skills in Education. Platform 21 : website. (2024). URL: <https://erasmus.courses/blog/developing-soft-skills-in-education/>
4. Soft Skills: Types, Examples, Importance, And How To Develop. Bakkah Learning: website. (2026). URL: <https://erasmus.courses/blog/developing-soft-skills-in-education/>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Маринченко Інна Віталіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри технологічної і професійної
освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, компетентнісна парадигма освіти, компетентнісний підхід, ключові компетентності, професійна підготовка, освітній процес, здобувачі освіти, особистісний розвиток, надпрофесійні навички.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими соціально-економічними, технологічними та культурними трансформаціями, які істотно змінюють вимоги до підготовки фахівців різних галузей. У цих умовах традиційна знаннева модель освіти поступається компетентнісній парадигмі, що орієнтована не лише на засвоєння теоретичних знань, а й на формування здатності особистості ефективно діяти в складних, нестандартних і динамічних ситуаціях професійної та соціальної взаємодії. Особливого значення в цьому контексті набуває проблема формування *soft skills* як інтегративного складника професійної компетентності здобувачів освіти [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Провідні українські дослідження останніх років підкреслюють важливість компетентнісної парадигми як теоретичного підґрунтя для формування *soft skills*. Зокрема, у дослідженні О. Пометун та Л.Пироженко (2019) розглядається сутність компетентнісно орієнтованої освіти, у якій соціально-комунікативні, когнітивні та саморегулятивні навички виступають важливими складовими професійної підготовки майбутніх фахівців. Автори акцентують увагу на тому, що *soft skills* необхідно розглядати не як окремі додаткові елементи, а як інтегровані компоненти ключових компетентностей, які набувають конкретної форми в межах освітніх стандартів і навчальних програм.

І. Бех (2018) у своїй монографії аналізує методологічні основи компетентнісного підходу і доводить, що формування *soft skills* має стати органічною складовою професійної освіти. Автор обґрунтовує необхідність трансформації традиційних форм навчання на користь активних, проблемно орієнтованих та інтерактивних педагогічних технологій, які сприяють розвитку комунікативних, творчих і критично-мислячих здібностей здобувачів освіти.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування формування *soft skills* у здобувачів освіти в контексті компетентнісної парадигми та визначення їх ролі у структурі ключових і професійних компетентностей.

Виклад основного матеріалу. *Soft skills* (гнучкі, надпрофесійні навички) дедалі частіше розглядаються як ключовий чинник професійної успішності, соціальної мобільності та конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Їх актуальність зумовлена зростанням ролі комунікації, командної взаємодії, критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту та здатності до навчання впродовж життя. Відтак осмислення теоретичних засад формування *soft skills* у контексті компетентнісної парадигми освіти є важливим науково-педагогічним завданням [2].

До основних груп *soft skills* зазвичай відносять: комунікативні навички (усна й письмова комунікація, активне слухання, аргументація); соціальні навички (командна робота, лідерство, управління конфліктами); когнітивні навички (критичне та системне мислення, здатність до розв'язання проблем); емоційно-вольові навички (емоційний інтелект, саморегуляція, стресостійкість); метанавички (самоорганізація, тайм-менеджмент, здатність до навчання впродовж життя).

У педагогічному контексті *soft skills* розглядаються як результат цілеспрямованого виховного й навчального впливу, а також як продукт соціалізації особистості в освітньому середовищі. Вони не формуються ізольовано, а розвиваються в процесі взаємодії здобувачів [4].

Особистісно орієнтований підхід акцентує увагу на унікальності кожного здобувача освіти, його індивідуальних потребах, здібностях і мотивації. У межах цього підходу *soft skills* розглядаються як засіб самореалізації та особистісного зростання.

Діяльнісний підхід передбачає формування soft skills у процесі активної діяльності, що моделює реальні професійні та соціальні ситуації. Навички комунікації, співпраці, прийняття рішень розвиваються насамперед через практичний досвід. Соціокультурний підхід наголошує на зумовленості soft skills соціальним контекстом, нормами та цінностями суспільства. Формування цих навичок відбувається через включення здобувачів освіти в різні форми соціальної взаємодії. Компетентнісний підхід інтегрує зазначені підходи, забезпечуючи системність і цілісність процесу формування soft skills як результату освіти.

У контексті компетентнісної парадигми soft skills тісно пов'язані з ключовими компетентностями, визначеними міжнародними та національними освітніми стандартами. Комунікативна компетентність, соціальна та громадянська компетентності, уміння навчатися впродовж життя безпосередньо ґрунтуються на сформованості відповідних soft skills [1]. Водночас soft skills є важливим складником професійних компетентностей, оскільки забезпечують здатність фахівця ефективно застосовувати спеціальні знання в реальних умовах діяльності. Вони виступають своєрідним «містком» між теорією і практикою, між професійною підготовкою та її практичною реалізацією.

Формування soft skills значною мірою залежить від характеристик освітнього середовища, яке має бути відкритим, інтерактивним і сприятливим для розвитку суб'єктності здобувачів освіти. Важливу роль відіграють такі його характеристики, як атмосфера довіри, можливість вільного висловлення думок, підтримка ініціативи та творчості. Інтерактивні методи навчання, проєктна діяльність, кейс-методи, тренінги, дискусії створюють умови для активного розвитку soft skills. У межах компетентнісної парадигми освітнє середовище виступає не лише джерелом знань, а простором соціального й особистісного розвитку.

У контексті компетентнісної парадигми змінюється роль викладача, який дедалі більше виступає фасилітатором, наставником і організатором освітнього процесу. Саме від його педагогічної майстерності, стилю спілкування та готовності до інновацій значною мірою залежить ефективність формування soft skills у здобувачів освіти [2]. Викладач є носієм зразків soft skills, демонструючи культуру комунікації, емоційну врівноваженість, відкритість до діалогу та рефлексії. Така позиція сприяє створенню педагогічного партнерства між учасниками освітнього процесу.

Висновки та перспективи останніх досліджень. Теоретичний аналіз засвідчує, що soft skills є невід'ємним складником сучасної освітньої підготовки та ключовою умовою професійної й соціальної самореалізації особистості, а компетентнісна парадигма забезпечує методологічні передумови для їх системного розвитку. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення моделей і технологій формування soft skills з урахуванням різних рівнів і напрямів освіти.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: теоретико-методологічні засади. Київ : Освіта, 2018. 320 с.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Компетентнісно орієнтована освіта: теорія і практика. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 256 с.
3. Oksana Braslavskaya, Inna Marynchenko, Tetiana Samus, Tetiana Martyniuk, Iryna Pushchyna, Serhii Shcherbyna. Preparation of future teachers for professional adaptation in an inclusive educational environment in the process of studying the methodology of Science. *AD ALTA-Journal of Interdisciplinary Research*. 2024. Vol. 14. Issue 1, Special Issue XLL. Pp. 42 – 49. <https://www.magnanimitas.cz/14-01-xli>
4. Raven J. Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release. London : НК Lewis, 2017. 320 p.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Милка Максим Леонідович,
здобувач освіти 3 курсу спеціальності
014.11 Середня освіти (Фізична
культура) ВСП «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»
Науковий керівник:
**Губатенко Олександр
Миколайович**, керівник фізичного
виховання ВСП «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

***Ключові слова:** комунікативна компетентність, педагогічна взаємодія, уроки фізичної культури, освітній процес.*

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в системі освіти України, орієнтація на компетентнісний підхід та ідеї Нової української школи зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки вчителя, зокрема до рівня його комунікативної компетентності І. Андрощук (2022) [1]. У педагогічній діяльності вчителя фізичної культури комунікація виступає не лише засобом передачі інформації, а й важливим інструментом організації освітньої діяльності, формування мотивації учнів до рухової активності, створення позитивного психологічного клімату та забезпечення безпечної взаємодії під час виконання фізичних вправ.

Специфіка уроків фізичної культури передбачає інтенсивну міжособистісну взаємодію, використання вербальних і невербальних засобів спілкування, швидке реагування на педагогічні ситуації, підтримання дисципліни та співпраці в учнівському колективі Н. В. Хлістунова (2016) [5]. Від рівня сформованості комунікативної компетентності вчителя залежить ефективність педагогічної взаємодії, успішність освітнього процесу, емоційний комфорт учнів і результативність фізичного виховання. Формування вмінь педагогічного спілкування, емпатії, уміння працювати в команді, розв'язувати конфліктні ситуації та використовувати мотиваційні стратегії є важливою складовою професійної компетентності майбутнього педагога.

Таким чином, дослідження комунікативної компетентності як чинника ефективної педагогічної взаємодії на уроках фізичної культури є актуальним як у теоретичному, так і в практичному вимірах, оскільки спрямоване на підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та ефективності освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми комунікативної компетентності як важливого засобу ефективної взаємодії учасників освітнього процесу розглядали автори І. Андрощук (2022) [1]; комунікативну компетентність вчителя М.М. Заброцький (2009) [3]; особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення О.М. Корніяка (2011) [4]; формування системи комунікацій в освітньому процесі закладів вищої освіти Н. В. Хлістунова (2016) [5].

Мета публікації: теоретичне обґрунтування сутності комунікативної компетентності вчителя фізичної культури та визначення її ролі як важливого чинника ефективної педагогічної взаємодії на уроках фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. У сучасній педагогічній науці комунікативна компетентність розглядається як важлива складова професійної компетентності вчителя, що забезпечує ефективну педагогічну взаємодію між учителем і здобувачами освіти. Вона охоплює систему знань, умінь, навичок і особистісних якостей, які забезпечують результативне педагогічне спілкування, взаєморозуміння, співпрацю та позитивний психологічний клімат у освітньому середовищі.

Педагогічна діяльність учителя фізичної культури має специфічні особливості, зумовлені організацією рухової активності учнів, необхідністю оперативного інструктування, контролю за виконанням фізичних вправ, забезпеченням безпеки та підтриманням дисципліни [5]. У цих умовах комунікативна компетентність набуває особливого значення, оскільки саме від якості педагогічного спілкування залежить ефективність організації уроку, рівень мотивації учнів до занять фізичною культурою та успішність засвоєння навчального матеріалу.

Структура комунікативної компетентності вчителя фізичної культури включає кілька взаємопов'язаних компонентів: когнітивний, діяльнісний, емоційно-ціннісний і рефлексивний. Когнітивний компонент передбачає знання особливостей педагогічного спілкування, вікової психології учнів, принципів міжособистісної взаємодії. Діяльнісний компонент охоплює практичні вміння ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації, формулювати інструкції, організовувати діалог і співпрацю. Емоційно-ціннісний компонент пов'язаний із розвитком емпатії, толерантності, педагогічного такту та позитивного ставлення до учнів [4]. Рефлексивний компонент забезпечує здатність аналізувати власну комунікативну діяльність і вдосконалювати її.

Ефективна педагогічна взаємодія на уроках фізичної культури значною мірою залежить від вміння вчителя встановлювати педагогічно доцільний стиль спілкування, підтримувати мотивацію учнів до фізичної активності, створювати атмосферу довіри та співробітництва. Використання чітких інструкцій, заохочення, зворотного зв'язку, невербальних сигналів підтримки та демонстрації вправ сприяє кращому розумінню навчального матеріалу й активній участі учнів в освітньому процесі.

Важливим аспектом комунікативної компетентності є здатність учителя фізичної культури запобігати конфліктним ситуаціям і конструктивно їх розв'язувати. Педагогічне спілкування в умовах рухової діяльності часто супроводжується емоційною напруженістю, змагальністю та різним рівнем фізичної підготовленості учнів, що потребує від учителя високого рівня самоконтролю, гнучкості та педагогічного такту [1]. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури має відбуватися в процесі професійної підготовки у закладах освіти. Ефективними засобами її розвитку є інтерактивні методи навчання, моделювання педагогічних ситуацій, рольові та ділові ігри, педагогічна практика, групова робота, рефлексивні вправи та тренінгові технології. Такі форми роботи сприяють розвитку навичок педагогічного спілкування, співпраці, лідерства та відповідальності.

Отже, комунікативна компетентність є важливим чинником ефективної педагогічної взаємодії на уроках фізичної культури, оскільки забезпечує організацію освітньої діяльності, формування позитивної мотивації учнів і створення сприятливого освітнього середовища.

Висновки. У результаті проведеного теоретичного аналізу встановлено, що комунікативна компетентність є важливою складовою професійної компетентності вчителя фізичної культури та визначальним чинником ефективної педагогічної взаємодії з учнями. Вона забезпечує організацію освітньої діяльності, формування позитивної мотивації до занять фізичною культурою, створення сприятливого психологічного клімату на уроці та підвищення результативності освітнього процесу.

З'ясовано, що структура комунікативної компетентності вчителя фізичної культури охоплює когнітивний, діяльнісний, емоційно-ціннісний і рефлексивний компоненти, розвиток яких сприяє вдосконаленню педагогічного спілкування, підвищенню рівня взаєморозуміння між учителем і учнями та попередженню конфліктних ситуацій у процесі навчання.

Обґрунтовано, що формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури має здійснюватися системно в процесі професійної підготовки шляхом використання інтерактивних методів навчання, моделювання педагогічних ситуацій, педагогічної практики та рефлексивної діяльності. Це сприяє розвитку професійно значущих комунікативних умінь, педагогічного такту, емпатії та здатності до конструктивної взаємодії з учнями.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні взаємозв'язку комунікативної компетентності з розвитком «soft skills», рівнем професійної мотивації та педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури.

Список використаних джерел:

1. Андрощук І. Комунікативна компетентність як важливий засіб ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. *Молодь і ринок*, 2022. № 3/201. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.259914>
2. Биков В. Ю. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. (1). С. 81–88.
3. Заброцький М. М. Комунікативна компетентність вчителя: екопсихологічний вимір. *Практична психологія та соціальна робота*. Одеса, 2009. № 6. С. 1 – 4.
4. Корніяка О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення. *Психолінгвістика: зб. наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Переяслав-Хмельницький, 2011. Вип. 8. С. 33 – 45.
5. Хлістунова Н. В. Формування системи комунікацій у навчально-виховному процесі ВНЗ. *Ефективна економіка*. Київ, 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_1_27

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ

Можарівська Сабіна Ігорівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти ННІ педагогіки
Житомирського державного
університету імені Івана Франка
Науковий керівник:

Шанскова Тетяна Ігорівна,
доктор педагогічних наук, доцент
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

Ключові слова: критичне мислення, медіаграмотність, методи формування медіаграмотності.

Постановка проблеми. У контексті глобалізації, швидкого поширення цифрових технологій та інтенсивної медіатизації повсякденного життя діти з раннього віку занурюються в складне й часто неконтрольоване медіасередовище, що несе низку серйозних ризиків: маніпуляції свідомістю, поширення дезінформації, вплив

шкідливого контенту, кібербулінг, надмірне екранне навантаження. В українських реаліях ці загрози суттєво посилюються через інформаційно-психологічні наслідки повномасштабної війни.

У час інтенсивного становлення психіки, емоційної сфери та основ соціальної поведінки діти ще не володіють належно сформованими механізмами критичного осмислення й відбору інформації. Як наслідок, регулярний контакт із агресивним і травматичним контентом призводить до цілої низки негативних ефектів: підвищення рівня тривожності, страху, дратівливості, емоційної нестабільності, замкненості, агресивності тощо. Саме тому проблема інтеграції медіаосвіти в початкову освіту набуває стратегічного значення й потребує комплексного науково-методичного осмислення та практичного впровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування критичного мислення у молодших школярів активно вивчається сучасними українськими дослідниками. Я. Падалко й О. Слаба підкреслюють, що медіаосвіта є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу. Вона сприяє розвитку критичного мислення та формуванню ключових компетентностей, необхідних для ефективно соціалізації в умовах інформаційного суспільства. Водночас цифрова освіта змінює способи сприйняття інформації, акцентуючи увагу на творчій діяльності та доступності медіаресурсів [1, с. 297].

Дещо іншу позицію займає О. Невмержицька. Вона визнає важливу роль медіа у процесі соціалізації, але наголошує на потенційних ризиках їхнього неконтрольованого використання. Зокрема, мас-медіа можуть: віддаляти людину від реальності; спотворювати ціннісні орієнтири; сприяти поширенню агресії, стереотипів та почуттів помсти; ускладнювати розрізнення між віртуальним і реальним світом. Крім того, дослідниця вказує, що надмірне захоплення медіа часто призводить до поверхневого сприйняття інформації, формування споживацького ставлення та гальмування повноцінного особистісного розвитку [2, с. 116].

Мета публікації полягає в обґрунтуванні необхідності та специфіки формування критичного мислення учнів молодшого шкільного віку в умовах інформаційного перевантаження контенту, а також у висвітленні практичних підходів до формування медіаграмотності, розвитку навичок розпізнавання достовірності інформації, відокремлення фактів від маніпуляцій.

Виклад основного матеріалу. Аналіз фахових словників і наукових джерел засвідчує, що критичне мислення зазвичай тлумачать як сукупність умінь і навичок, які дають змогу особі формулювати виважені висновки на основі аналізу, зіставлення та оцінювання інформації. О. Пометун характеризує критичне мислення як особливий тип мислення, що вирізняється активністю, цілеспрямованістю, самостійністю, дисциплінованістю та здатністю до рефлексії. Воно формується в процесі навчання й передбачає вміння аналізувати та оцінювати інформацію з різних джерел, пропонувати й обґрунтовувати альтернативні способи розв'язання проблем, ухвалювати зважені рішення та діяти усвідомлено [3, с. 90]. На думку Д. Halpern, критичне мислення – це активна, цілеспрямована діяльність, спрямована на розв'язання проблем, а не просто на заперечення чи негативну оцінку [4].

Спираючись на праці О. Шквир та узагальнення літератури, автори пропонують таке власне визначення: критичне мислення – це логічний процес мислення, орієнтований на прийняття рішень за допомогою інтелектуальних і комунікативних технік [5, с. 28].

Критичне мислення визначається як процес активного та осмисленого сприйняття інформації, що включає аналіз, синтез, оцінку та застосування знань. Воно

складається з кількох компонентів: спостереження, інтерпретація, оцінювання, висновки та саморегуляція.

Медіаграмотність – уміння аналізувати джерела, перевіряти факти та розуміти мотиви авторів. У НУШ акцент робиться на розвитку цих навичок з раннього віку, щоб підготувати дітей до життя в цифровому світі. Ефективні методи формування медіаграмотності молодших школярів включають інтерактивне навчання, ігрові технології та медіаосвіту. Учитель виступає фасилітатором, спрямовуючи учнів до самостійного аналізу. До методів інтерактивного навчання медіаграмотності молодших школярів належать асоціативний куш, сенкан (п'ятирядковий вірш), кубування, мозковий штурм та кошик ідей.

Розвиток медіаграмотності передбачає аналіз інтернет-контенту: відрізнити рекламу від новин, перевіряти джерела. Наприклад, вправи на порівняння інформації з різних сайтів. STREAM (Science, Technology, Reading, Engineering, Art, Math) інтегрує предмети через проекти, як створення моделі «інформаційного фільтра» з Lego, що розвиває аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Ігрові технології, зокрема «Мозаїка», сприяють співпраці та критичному обговоренню. Тонкі та товсті запитання (глибокі і прості) стимулюють аналіз: «Чому це правда?» і «Що сталося?». Графічний органайзер «Фішбоун» візуалізує медіапроблеми, зокрема «Причини фейків у мережі».

Висновки та перспективи подальших досліджень Формування критичного мислення в молодших школярів – це інвестиція в їхнє майбутнє, особливо в еру інформаційного переважання. Завдяки використанню вчителем інтерактивних методів формування критичного мислення молодших школярів підвищиться рівень їх медіаграмотності.

Список використаних джерел

1. Падалко Я., Слаба О. Значення медіаосвіти та медіаграмотності у сучасному суспільстві. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Т. 2, № 61. С. 295–299.
2. Невмержицька О. Медіаосвіта як засіб формування критичного мислення особистості. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 6, № 27. С. 114–117.
3. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 89–98.
4. Halpern D.F. *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. 6th ed. New York: Routledge. 2022. 428 p.
5. Шквир О. Критичне мислення молодших школярів: сутність і особливості. *Молодь і ринок*. 2019. № 4 (171). С. 27–31.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ «SOFT SKILLS» У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Москаленко Ігор Миколайович,
викладач-методист фізичного
виховання відокремленого
структурного підрозділу
«Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ
ім. О. Довженка»

Ключові слова: *soft skills, ігровий метод, вчитель фізичної культури, спортивні ігри, рухливі ігри.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку освіти, зумовлені впровадженням компетентнісного підходу, цифровізацією освітнього простору та зміною соціальних запитів до професійної діяльності педагога, актуалізують

необхідність формування у майбутніх учителів не лише фахових знань і практичних умінь, а й гнучких умінь (soft skills), які забезпечують ефективну професійну взаємодію, адаптивність і готовність до педагогічних викликів (О. В. Боровець, Т. В. Яковишина (2022) [2]). Професійна діяльність учителя фізичної культури передбачає активну взаємодію з учнями, організацію колективної рухової діяльності, формування мотивації до здорового способу життя та створення позитивного психологічного клімату на уроках. Успішна реалізація цих завдань неможлива без сформованості таких «soft skills», як комунікативність, лідерство, вміння працювати в команді, емоційна саморегуляція, відповідальність, креативність та стресостійкість. Водночас аналіз практики професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури свідчить, що розвиток зазначених умінь часто має фрагментарний характер і не завжди реалізується цілеспрямовано.

У цьому контексті особливої актуальності набуває використання ігрових методів навчання як ефективного педагогічного засобу розвитку «soft skills». Ігрові методи органічно поєднують рухову активність, емоційну залученість і соціальну взаємодію, створюючи сприятливі умови для формування комунікативних і соціальних умінь, розвитку лідерських якостей, ініціативності та відповідальності (Н. Ф. Щекотиліна (2024) [5]). Завдяки ігровій формі навчання майбутні вчителі фізичної культури мають можливість моделювати реальні педагогічні ситуації, відпрацьовувати навички взаємодії в команді, прийняття рішень і рефлексії власної діяльності.

Таким чином, дослідження використання ігрових методів для розвитку «soft skills» у майбутніх учителів фізичної культури є своєчасним і науково обґрунтованим. Воно спрямоване на пошук ефективних педагогічних підходів до формування професійно важливих якостей майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми «Soft skills» у професійній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури досліджували такі автори, як І. Бондарчук (2020) [1]; О. В. Боровець, Т. В. Яковишина (2022) [2]; Н. Ф. Щекотиліна (2024) [5]; аспекти формування предметно-методичної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури Я. Єремія, Ю. Мосейчук, О. Мороз (2023) [3]; розвиток «soft skills» у студентів як один з важливих чинників працевлаштування К. О. Коваль (2015) [4].

Мета публікації: обґрунтування доцільності використання ігрових методів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та визначення їх ролі у розвитку «soft skills» як складника професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У сучасній системі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури особлива увага приділяється розвитку «soft skills» як важливої складової професійної компетентності. Одним із найбільш результативних засобів розвитку «soft skills» у майбутніх учителів фізичної культури є використання ігрових методів навчання, які органічно поєднують рухову активність, емоційну залученість і соціальну взаємодію.

Ігрові методи навчання розглядаються як спеціально організована діяльність, спрямована на досягнення освітніх цілей шляхом моделювання реальних або умовно-навчальних ситуацій у формі гри [4]. У контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури ігрові методи мають особливу педагогічну цінність, оскільки відповідають специфіці фаху, базуються на руховій діяльності та створюють умови для активної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

У процесі ігрової діяльності відбувається цілеспрямований розвиток комунікативних «soft skills», що проявляються в умінні налагоджувати контакт, чітко формулювати інструкції, аргументувати власну позицію та взаємодіяти з партнерами по

команді. Командні та рольові ігри сприяють формуванню соціальних умінь, таких як співпраця, взаємодопомога, відповідальність за спільний результат, толерантність і повага до думки інших [1]. Участь у грі стимулює майбутніх учителів фізичної культури до активної комунікації та розвитку навичок ефективної міжособистісної взаємодії.

Важливе значення ігрові методи мають для розвитку лідерських якостей і організаторських умінь майбутніх учителів фізичної культури. У процесі гри здобувачі освіти отримують можливість брати на себе роль лідера, координувати дії команди, приймати оперативні рішення та відповідати за їх реалізацію. Це сприяє формуванню впевненості у власних силах, ініціативності та готовності до управління груповими процесами, що є необхідними для майбутньої педагогічної діяльності.

Крім того, ігрові методи створюють сприятливі умови для розвитку емоційно-регулятивних «soft skills», зокрема самоконтролю, стресостійкості та емоційної стабільності. Змагальний характер ігор, обмеження в часі та необхідність швидкої реакції моделюють ситуації підвищеного психоемоційного напруження, з якими майбутні вчителі фізичної культури стикаються у професійній діяльності. Навчання в таких умовах допомагає здобувачам освіти опановувати навички керування власними емоціями, подолання хвилювання та конструктивного реагування на невдачі.

Особливу роль у розвитку «soft skills» відіграють рухливі та спортивні ігри, які сприяють формуванню відповідальності, дисциплінованості та дотримання правил. Вони стимулюють розвиток критичного мислення, адже учасники гри мають аналізувати ситуацію, прогнозувати дії суперників і обирати оптимальні тактичні рішення [2]. Рефлексивний компонент ігрових методів, що реалізується через обговорення результатів гри та самооцінювання власної діяльності, сприяє усвідомленню майбутніми вчителями фізичної культури своїх сильних і слабких сторін, а також формуванню потреби у професійному самовдосконаленні.

Таким чином, використання ігрових методів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є ефективним педагогічним засобом розвитку «soft skills». Ігрова діяльність забезпечує інтеграцію фахових і особистісних компонентів підготовки, підвищує мотивацію здобувачів освіти до навчання та сприяє формуванню професійно важливих якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності в сучасному освітньому середовищі.

Висновки. У процесі дослідження встановлено, що розвиток «soft skills» є необхідною умовою формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури, оскільки саме гнучкі уміння забезпечують ефективну педагогічну взаємодію, організацію колективної рухової діяльності та здатність до адаптації в умовах сучасного освітнього середовища. Обґрунтовано, що ігрові методи навчання є ефективним педагогічним засобом розвитку «soft skills» у майбутніх учителів фізичної культури, оскільки поєднують рухову активність, емоційну залученість і соціальну взаємодію. Визначено, що використання рухливих та спортивних ігор сприяє розвитку стресостійкості, самоконтролю та здатності до прийняття педагогічних рішень у динамічних ситуаціях.

Таким чином, цілеспрямоване впровадження ігрових методів у процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури сприяє інтегрованому розвитку фахових і особистісних якостей, підвищує мотивацію до навчання та забезпечує формування конкурентоспроможного, професійного педагога.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук І. Soft skills, або «м'які навички», для роботи та навчання. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 2020. 120 с.

2. Боровець О. В., Яковишина Т. В. Формування Soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2022. (3). С. 37–42.
3. Єремія Я., Мосейчук Ю., Мороз О. Предметно-методична компетентність майбутнього вчителя фізичної культури: аспекти формування. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*. 2023. Вип. 41. С. 24–27
4. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.
5. Щекотиліна Н.Ф. «Soft skills» у професійній підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. *Olympicus*, 2024 № 1. <https://doi.org/10.24195/olympicus/2024-1.26>

SOFT SKILLS ЯК СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСВІТИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Назаренко Світлана Миколаївна,
в.о. директора Шосткинської
початкової школи «Паросток»
Шосткинської міської ради Сумської
області

Ключові слова: гнучкі навички; компетентнісний підхід; початкова школа; ключові компетентності; інтегроване навчання; проєктні методи; НУШ.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни в суспільстві та освіті актуалізують потребу переосмислення цілей та змісту початкової освіти. В контексті впровадження компетентнісної парадигми важливо не лише забезпечити формування предметних знань, а й створити умови для розвитку універсальних умінь, які допомагають дитині успішно взаємодіяти з іншими, ухвалювати рішення, критично мислити та адаптуватися до нових обставин. До таких умінь належать soft skills – навички, що забезпечують ефективну поведінку в соціумі та є фундаментом для подальшого навчання.

Питання компетентнісного розвитку здобувачів освіти ґрунтовно досліджуються українськими науковцями, серед яких Н. Бібік, О. Пометун, О. Савченко та інші. Їхні праці підкреслюють важливість діяльнісного підходу, інтеграції змісту та використання сучасних педагогічних технологій, що сприяють розвитку гнучких навичок.

Метою цієї статті є уточнення теоретичних підходів до розвитку soft skills у дітей молодшого шкільного віку та визначення умов, що забезпечують ефективне формування таких навичок у межах реалізації компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу. У сучасній моделі початкової освіти гнучкі навички позиціонуються як невіддільна складова ключових компетентностей, окреслених Державним стандартом початкової освіти та концептуальними засадами Нової української школи. Soft skills сприяють не лише кращому засвоєнню навчального матеріалу, а й комплексному розвитку особистості, формуванню соціальної та емоційної компетентності й умінню вибудовувати конструктивні комунікативні стосунки. Володіння такими навичками полегшує адаптацію дитини до змінотворчих процесів у суспільстві та подальших етапів її освітньої траєкторії.

Для молодших школярів найбільш значущими є навички міжособистісної взаємодії, уміння працювати в команді, висловлювати власну позицію, слухати співрозмовника, контролювати емоції, конструктивно реагувати на труднощі та конфлікти. Саме в цей період формується ставлення дитини до навчання, з'являються перші навички саморегуляції й відповідальності.

Важливо підкреслити, що формування soft skills не відбувається ізольовано – у вигляді окремого навчального модуля або предмета. Це результат продуманої організації освітнього процесу, добору методів навчання та створення педагогічних умов, у яких дитина може активно діяти, взаємодіяти та розмірковувати. Кожен урок, орієнтований на діяльнісність та особистісний розвиток, стає простором для формування гнучких умінь.

Значущим інструментом розвитку soft skills є інтегроване навчання, яке є ключовою складовою концепції НУШ. Інтегративний підхід дозволяє поєднувати знання з різних освітніх галузей навколо спільної проблеми або явища, що формує в дітей здатність бачити цілісну картину світу. Такі уроки сприяють розвитку аналітичного й критичного мислення, допомагають встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати інформацію, працювати в групах і наслідувати логіку дослідження.

Не менш важливою є роль міжпредметних зв'язків, які дозволяють учням застосовувати набуті знання в нових умовах, бачити їхню практичну цінність і переносити на розв'язання реальних життєвих задач. Це стимулює розвиток гнучкого мислення, уміння аналізувати ситуацію з різних позицій і вибудовувати власні стратегії діяльності.

Суттєвий потенціал у розвитку soft skills має проєктна та дослідницька діяльність. Адаптування таких форм роботи до можливостей молодших школярів сприяє розвитку ініціативності, креативності, відповідальності, уміння планувати власну діяльність і діяти в команді. У процесі роботи над мініпроєктами діти навчаються розподіляти обов'язки, домовлятися, представляти результати своїх досліджень і здійснювати рефлексію власної участі.

Формування гнучких компетентностей нерозривно пов'язане із становленням уміння вчитися впродовж життя — однієї з ключових компетентностей НУШ. У цьому віці закладаються основи внутрішньої мотивації, інтересу до пізнання, здатності аналізувати власні успіхи й труднощі. Наявність розвинених soft skills робить дитину більш самостійною, відкритою до нових знань і готовою до навчальних викликів.

Висновки. Таким чином, розвиток гнучких навичок у початковій школі є важливою умовою успішної реалізації компетентнісного підходу. Саме в цьому віці закладається фундамент соціальної, комунікативної та особистісної компетентностей, що визначають майбутні освітні та життєві перспективи дитини. Формування soft skills має інтегрований характер і реалізується через діяльнісні, ігрові, дослідницькі та проєктні методи, відповідні віковим особливостям молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87.
2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у початковій освіті : теоретико-методичні засади. – Київ : Педагогічна думка, 2018.
3. Савченко О. Я. Початкова освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку. – Київ : Освіта, 2019.
4. Пометун О. І. Формування ключових компетентностей учнів у процесі навчання. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ВИЩИХ ВІСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ВЗАЄМОДІЇ «РІВНОЙ-РІВНОМУ»: СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР.

Наконечна Неоніла Степанівна,
старший викладач кафедри
професійної психології Національної
академії Служби безпеки України

Ключові слова: soft skills, військова освіта, «рівний-рівному», соціально-психологічний вимір, психологічна безпека, професійна ідентичність, неявні знання, командна взаємодія.

Постановка проблеми. Сучасні умови воєнного часу та реформа системи військової освіти України зумовлюють перегляд підходів до професійної підготовки військових фахівців. Поряд із фаховими знаннями та навичками саме soft skills визначають здатність військовослужбовців діяти в умовах невизначеності, дефіциту часу та високої ціни помилки. Показово, що термін soft skills уперше був запроваджений у військовому контексті США наприкінці 1960-х років у межах досліджень з підготовки та управління особовим складом, де soft skills розглядалися не як допоміжний компонент підготовки, а як критичний чинник бойової та організаційної ефективності, який неможливо повністю формалізувати або передати через інструкції.

Аналізуючи підготовку майбутніх офіцерів, вчені підкреслюють її комплексність (комунікація, лідерство, моральність, відповідальність, професіоналізм) і необхідність цілеспрямованого розвитку в освітньому процесі [1]. Водночас у військовій культурі домінує вертикальна логіка навчання і контролю, яка ефективна для дисципліни, але може обмежувати розвиток саме тих умінь, що «народжуються» у взаємодії, довірі та спільному осмисленні досвіду. У цьому контексті взаємодія «рівний-рівному» (горизонтальний обмін знаннями й досвідом між здобувачами близького статусу) постає не тільки як метод освіти, а як соціально-психологічний механізм: створення психологічно безпечного простору, поширення неявних (tacit) знань, формування групових норм взаємопідтримки та професійної ідентичності. У міжнародних програмах підвищення спроможності військової освіти принцип горизонтальної взаємодії розглядають як важливий інструмент сталих змін [2; 4].

Проведені дослідження надають концепти, важливі саме для соціально-психологічного аналізу: психологічна безпека як умова навчання через запитання, сумніви й аналіз помилок; навчання як соціально зумовлений процес із зонами «навчання/ненавчання», де вирішальною є якість середовища; цінність створення знань у колективах і роль неявних знань у професійних практиках; спільноти практиків як механізм формування ідентичності й колективного мислення [3]. Разом ці підходи дозволяють описувати взаємодію «рівний-рівному» не як інструмент «активізації занять», а як фактор професійної соціалізації та розвитку soft skills у військовому колективі

Мета публікації. Теоретично обґрунтувати взаємодію «рівний-рівному» як соціально-психологічний механізм формування soft skills здобувачів вищих військових закладів освіти та окреслити умови її інституційно безпечного застосування в ієрархічному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Soft skills у військовій підготовці доцільно трактувати як функціональні якості взаємодії та саморегуляції, що визначають надійність командних дій, якість рішень і стійкість у стресі, де ці навички не завжди видимі через формальні показники успішності. Отже, ключовим стає питання: який

соціально-психологічний режим взаємодії у навчальному середовищі стимулює ці якості?

У системах із високим рівнем контролю страх помилки легко блокує навчання «на межі компетентності». Дослідження А. Едмондсон показують, що саме психологічна безпека є базою для навчання через зворотний зв'язок, корекцію помилок і колективне осмислення складних ситуацій [4].

Взаємодія «рівний-рівному» здатна підвищувати психологічну безпеку за рахунок зниження статусного тиску та ефекту «ідентифікації з рівним» (людина швидше відкриває сумніви тому, хто «в такому самому становищі»). Для військової освіти це особливо важливо: формальна ієрархія потрібна для дисципліни, але для навчання мисленню й саморегуляції потрібні «вікна» горизонтальної взаємодії, які чітко обмежені за правилами, але довільні за змістом.

З погляду соціальної психології «рівний-рівному» працює через формування групових норм: як у групі прийнято ставити запитання, визнавати незнання, давати зворотний зв'язок, підтримувати товариша, не руйнуючи дисципліну. Там, де норма «помилки не обговорюють», soft skills стають декларацією; там, де норма «помилки аналізують без приниження», з'являється простір для критичного мислення і відповідальної комунікації.

Взаємодія «рівний-рівному» в освітньому середовищі створює формат, де здобувачі проговорюють логіку рішень і дій, порівнюють інтерпретації однієї ситуації, навчаються розрізняти «правильну відповідь» і «відповідне судження в контексті». У цьому сенсі «рівний-рівному» підтримує формування професійного судження як ядра soft skills: не просто виконання правил, а відповідальний вибір у межах правил і цінностей підрозділу.

У професійних середовищах навчання часто відбувається через «входження» у спільноту практиків, де норми, мова професії, стандарти якості й етичні орієнтири засвоюються в реальній взаємодії [5]. Для здобувачів ВВЗО це означає: soft skills формуються не лише як «набір навичок», а як частина професійної ідентичності (як я мислю, комунікую, тримаю слово, реагую на стрес, взаємодію з колективом). Горизонтальна взаємодія підтримує цю ідентичність через відчуття приналежності, взаємну відповідальність і «колективний стандарт» поведінки.

Ключовий ризик для військових ЗВО сприйняття «рівний-рівному» як конкурента ієрархії. Насправді соціально-психологічна логіка інша: ієрархія забезпечує управління і відповідальність, а горизонтальні взаємодії осмислення досвіду і розвитку soft skills. Практична умова – це розмежування службового та навчально-рефлексивного режимів: чіткі правила взаємодії, недопущення приниження, визначені рамки тем/ситуацій, у яких допустиме обговорення альтернатив, і прозора роль фасилітації (не як «контролю», а як підтримки правил).

У цьому сенсі міжнародні програми, зокрема NATO DEEP, демонструють модель, де горизонтальна взаємодія використовується як механізм підвищення спроможності й сталих змін у системі військової освіти [2]. Для України цей контекст важливий як легітимізація, де взаємодія «рівний-рівному» може бути інструментом реформ, якщо його правильно інституціоналізувати.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричне вимірювання ефектів «рівний-рівному» для конкретних soft skills у курсантів, слухачів та вивчення впливу групових норм і психологічної безпеки на навчання в ієрархічних групах.

Список використаних джерел:

1. Гавришук М. Педагогічні умови формування soft skills у майбутніх офіцерів Національної гвардії України в процесі професійної підготовки. *Молодь і ринок*. Дрогобич, 2024. № 2 (222). С. 147–152.

2. NATO. Defence Education Enhancement Programme (DEEP) [Електронний ресурс]. Brussels : NATO, 2025. Режим доступу: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/defence-education-enhancement-programme-deep>
3. Погодіна М., Маньковська Х. Розвиток soft skills у курсантів на заняттях англійської мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 75, Т. 2. С.299-304.
4. Edmondson A. The Fearless Organization: Creating Psychological Safety in the Workplace for Learning, Innovation, and Growth. Hoboken, NJ : Wiley, 2018. 256 p.
5. Nonaka I., Takeuchi H. The Wise Company: How Companies Create Continuous Innovation. Oxford : Oxford University Press, 2019. 304 p.

РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК В ОСВІТІ

Ніконенко Андрій Миколайович,
викладач кафедри бойового та
логістичного забезпечення
Київського інституту Національної
гвардії України

Ключові слова: м'які навички, тверді навички, soft skills, конкурентоспроможність, навчальні ігри, інтерактивні методи навчання.

Постановка проблеми. У сучасній системі освіти розвиток м'яких навичок розглядається як ключовий чинник підготовки конкурентоспроможних фахівців. Вони охоплюють комунікацію, критичне мислення, командну роботу, лідерство, емоційний інтелект, креативність та адаптивність. На відміну від професійних (твердих) навичок, м'які навички визначають ефективність застосування знань у реальних ситуаціях та забезпечують здатність працювати в умовах невизначеності.

Аналіз останніх досліджень. У працях сучасних науковців А. М. Ніконенко, Н. В. Замотаєвої, С. О. Сисоєвої доведено, що інтерактивні методи навчання, зокрема навчальні ігри, є ефективним інструментом розвитку soft skills у здобувачів військових вищих навчальних закладів [1; 2; 3]. Вони моделюють професійні сценарії, сприяють формуванню комунікативних умінь, лідерських якостей, критичного мислення та командної взаємодії. Дослідження також акцентують на культурі співпраці та конструктивній взаємодії як основи сучасної освітньої практики.

Мета полягає у науковому обґрунтуванні значення розвитку м'яких навичок у сучасній освіті, зокрема у військових закладах, та визначенні шляхів їх практичного впровадження через інтерактивні методи навчання.

Виклад основного матеріалу. Практичне формування м'яких навичок здійснюється за допомогою інтерактивних методів навчання, серед яких тематичні дослідження, дебати, рольові ігри, проектне навчання та співпраця через цифрові платформи, тренажерні комплекси та інші інтерактивні методи навчання [1; 5]. Особливе місце у цій системі займають навчальні ігри, адже вони поєднують теоретичні знання з практичним застосуванням, сприяють розвитку самоконтролю, емоційного управління та навичок вирішення конфліктів.

Навчальні ігри створюють умови для прояву ініціативи, відповідальності та креативності, що є необхідними складниками майбутньої кар'єри офіцерів. Вони також формують навички командної роботи та комунікації, які потребують координації завдань і врахування різних точок зору. Завдяки цьому навчальні ігри підвищують мотивацію до навчання, формують конкурентне та цікаве середовище, роблять освітній процес більш динамічним і ефективним.

Водночас розвиток м'яких навичок стикається з низкою проблем. Серед них – складність їх вимірювання та стандартизації, а також необхідність систематичної

інтеграції у навчальні програми. Перспективи розвитку soft skills тісно пов'язані з переходом до компетентнісних моделей навчання, впровадженням світових практик безперервної освіти та можливостями практичного застосування навичок через стажування, наукові державні проекти й студентську діяльність.

Важливим викликом залишається підготовка викладачів, здатних ефективно використовувати інтерактивні методи та здійснювати об'єктивне оцінювання. Перспективним напрямом є застосування цифрових технологій і симуляційних платформ для моделювання професійних сценаріїв, що дозволяє точніше оцінити рівень сформованості м'яких навичок. У контексті сучасної української освіти такі методи сприяють розвитку лідерства, кооперації, комунікації, креативності та емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти, підвищують їхню мотивацію та наближають навчальний процес до реальних професійних ситуацій [1; 4; 5].

Висновок. Розвиток м'яких навичок слід розглядати як стратегічний напрямок реформування вищої освіти, що забезпечує конкурентоспроможність випускників та їхню кар'єрну мобільність. Це не лише теоретична концепція, а й практична потреба сучасної освіти. Використання інтерактивних методів, зокрема навчальних ігор, довело свою ефективність у військовій освіті, адже вони сприяють формуванню комунікації, лідерства, критичного мислення та командної взаємодії. Такі методи підвищують мотивацію здобувачів, створюють конкурентне середовище та наближають навчальний процес до реальних професійних ситуацій. Водночас існують виклики, серед яких – складність вимірювання та стандартизації soft skills, а також необхідність підготовки викладачів до використання інтерактивних технологій і проведення об'єктивного оцінювання. Перспективним напрямом є застосування цифрових технологій і стимуляційних платформ, що дозволяють моделювати професійні сценарії та точніше оцінювати рівень сформованості м'яких навичок.

Подальші дослідження зосереджуватимуться на інтеграції інтерактивних методів у навчальний процес, розробці критеріїв оцінювання та формуванні м'яких навичок здобувачів. Це сприятиме професійному розвитку майбутніх офіцерів і їхній адаптованості до сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Ніконенко А. М. Впровадження навчальної гри в освітній процес вищих військових навчальних закладів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: Педагогічні науки. Глухів, 2025. Вип. 1 (57). С. 116–122.
2. Сисоева С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
3. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика: навчальний посібник. Київ: Альфа Реклама, 2021. 363 с.
4. Повстин О. В., Козяр М. М. Значення «soft skills» у формуванні управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. № 20. С. 122–127.
5. Станчишин В., Жильцова О. Soft skills. Бути собою. Управлінські практики та психологія м'яких навичок. Київ: Видавництво, 2020. 224 с.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІГОР

Оверчук Анжеліка Миколаївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти I курсу ННІ
Педагогіки і психології Глухівського
НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Кухарчук Ірина Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової
освіти

Ключові слова: *soft skills, м'які навички, лінгвістичні ігри, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа, комунікативна компетентність, емоційний інтелект.*

Постановка проблеми. Сучасний світ висуває нові вимоги до здобувачів освіти, і ці вимоги стосуються не лише суми знань, а й здатності їх застосовувати в змінних умовах. Концепція «Нової української школи» (НУШ) чітко окреслює перехід від знаннєвої парадигми до компетентнісної. У цьому контексті особливого значення набувають так звані «soft skills» (м'які навички) – комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі та високу продуктивність. Для молодших школярів, у яких ігрова діяльність все ще залишається однією з провідних, найефективнішим інструментом розвитку таких навичок є гра, зокрема лінгвістична. Проблема полягає в необхідності пошуку дієвих методичних інструментів, які б поєднували вивчення мови з розвитком соціально значущих якостей особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ігрових технологій у початковій школі досліджували такі вітчизняні науковці, як О. Савченко, М. Вашуленко, О. Пометун. Зокрема, М. Вашуленко наголошує на комунікативно-діяльнісному підході до вивчення мови [1]. Проблематику soft skills у педагогічному дискурсі досліджували О. Овчарук, І. Сокол та інші, акцентуючи увагу на «навичках 4К» (критичне мислення, креативність, комунікація, кооперація) [4; 5]. Проте потенціал саме лінгвістичних ігор як засобу комплексного формування м'яких навичок потребує більш детального вивчення та систематизації в методичному аспекті.

Мета публікації: обґрунтувати ефективність використання лінгвістичних ігор на уроках української мови та читання як засобу формування soft skills (комунікації, кооперації, лідерства та емоційного інтелекту) у здобувачів початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістична гра на уроках у початковій школі виконує подвійну функцію: дидактичну (закріплення мовного матеріалу) та виховну (формування особистісних якостей). Розглянемо, як саме через мовні ігри формуються ключові soft skills.

Комунікація та емоційний інтелект. Більшість лінгвістичних ігор («Інтерв'ю», «Снігова куля», «Аукціон слів») вимагають від учнів чіткого висловлювання думок, вміння слухати партнера та реагувати на його репліки. Наприклад, під час рольових ігор, де потрібно розіграти діалог з певною інтонацією (радість, здивування, сум), діти вчаться розпізнавати емоції співрозмовника, що є основою емоційного інтелекту [2, с. 45].

Кооперація та робота в команді. Групові лінгвістичні ігри (наприклад, складання речень зі слів, квести, мовні естафети) вчать дітей домовлятися, розподіляти ролі та працювати на спільний результат. Як зазначають дослідники, в умовах гри зникає страх

помилки, що сприяє розкритості та кращій взаємодії в колективі [3, с. 12]. Учні усвідомлюють, що успіх команди залежить від внеску кожного.

Креативність. Ігри на кшталт «Склади казку», «Римування», «Нові слова» стимулюють нестандартне мислення. Здобувачі освіти вчаться виходити за межі шаблонів, шукати оригінальні мовні засоби для вираження думки.

Лідерство. У командних іграх завжди виникає потреба в координації дій. Виконуючи роль капітана команди або модератора гри, дитина вчиться брати на себе відповідальність, приймати рішення та мотивувати інших. Важливо, щоб педагог створював умови для зміни ролей, аби кожен учень міг спробувати себе в позиції лідера.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, лінгвістичні ігри є потужним інструментом формування soft skills у молодших школярів. Вони дозволяють органічно інтегрувати розвиток комунікативних, лідерських та творчих здібностей у процес вивчення української мови. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробленні системи лінгвістичних ігор, диференційованих за типами темпераменту учнів, та створенні методичних рекомендацій для вчителів початкових класів щодо їх впровадження в освітній процес НУШ.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. Київ : Освіта, 2016. 268 с.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. 2-ге вид., допов. та переробл. Київ : Грамота, 2020. 434 с.
4. Сокол І. М. Квест як сучасна інноваційна технологія навчання. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2013. Вип. 7. С. 168–171.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / заг. ред. М. Грищенка. Київ : МОН України, 2016. 40 с.

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Овсянко Дмитро Сергійович,
здобувач 2 курсу факультету
природничої і фізико-математичної
освіти Глухівського національного
педагогічного університету ім.
О. Довженка, голова студентського
самоврядування Глухівського
національного педагогічного
університету ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Коренева Інна Миколаївна, доктор
педагогічних наук, професор, декан
факультету природничої і фізико-
математичної освіти Глухівського
національного педагогічного
університету ім. О. Довженка

Ключові слова: студентське самоврядування, soft skills, комунікативні навички, лідерство, командна робота, здобувачі вищої освіти.

Постановка проблеми. В умовах глибоких змін у системі вищої освіти дедалі більшої значущості набуває завдання розвитку soft skills у здобувачів освіти. Сучасний ринок праці потребує фахівців, які володіють не лише професійними знаннями (hard skills), а й навичками ефективної комунікації, лідерства, критичного мислення та емоційного інтелекту. У цьому контексті студентське самоврядування виступає важливим соціально-освітнім інститутом, що забезпечує платформу для практичного розвитку зазначених якостей у процесі активної участі студентів у житті університету [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання розвитку soft skills знайшли відображення у дослідженнях українських та іноземних учених, які підкреслювали роль неформальної освіти й соціальної взаємодії у становленні особистості [1; 6]. Питання компетентнісного підходу ґрунтовно розкрито у працях О. Савченко [5]. У працях В. Ковальчука та Л. Руденко особливу увагу зосереджено на студентському самоврядуванні як важливому чиннику розвитку громадянської активності й лідерського потенціалу молоді [2; 4]. Водночас питання комплексного впливу самоврядування на формування м'яких навичок потребує подальшого аналізу.

Мета публікації: обґрунтування ролі студентського самоврядування у формуванні soft skills здобувачів вищої освіти та визначення його значення для професійного становлення майбутнього фахівця.

Виклад основного матеріалу. Студентське самоврядування виступає дієвою платформою для практичного опанування управлінських, комунікативних і організаційних навичок у реальних умовах діяльності. Участь студентів у діяльності органів самоврядування передбачає постійну комунікацію з адміністрацією, викладачами та колегами, що безпосередньо формує навички публічних виступів та аргументації власної позиції.

Доцільно наголосити, що для майбутнього педагога залучення до діяльності органів самоврядування слугує ефективним механізмом професійної адаптації та входження у фахове середовище. У цьому процесі формуються специфічні групи м'яких навичок: соціально-комунікативні (вміння слухати та переконувати), когнітивні (критичне мислення) та організаційні (делегування та тайм-менеджмент). Особливої актуальності в умовах дистанційного навчання та воєнного стану набувають digital soft skills – здатність координувати команду у віртуальному просторі та використовувати цифрові інструменти для реалізації освітніх проєктів. У такому контексті самоврядування постає як простір неформального навчання, у межах якого здобувач освіти набуває досвіду фасилітації та лідерства, що має принципове значення для подальшої роботи з учнівськими колективами.

Важливим компонентом, що розвивається у цьому процесі, є лідерство. Студенти вчаться організувати роботу команди, приймати управлінські рішення та нести відповідальність за результат. Реалізація конкретних проєктів (культурно-масових, наукових, благодійних) сприяє опануванню навичок планування, тайм-менеджменту та стресостійкості. Окрім цього, участь у роботі органів самоврядування сприяє розвитку критичного мислення, адже передбачає системний аналіз запитів студентської спільноти та обґрунтований вибір ефективних способів розв'язання актуальних питань.

Висновки. Студентське самоврядування є дієвим механізмом формування soft skills, створюючи умови для розвитку комунікації, лідерства та відповідальності. Перспективним напрямом наукового пошуку в подальшому є аналіз впливу цифрових форматів діяльності студентського самоврядування на підвищення конкурентоспроможності випускників на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно орієнтований підхід у вихованні студентської молоді : монографія. Київ : Либідь, 2018. 312 с.
2. Ковальчук В. І. Студентське самоврядування як чинник формування громадянської активності здобувачів вищої освіти. *Вища освіта України*. 2020. № 3. С. 78–83.
3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Руденко Л. М. Роль студентського самоврядування у розвитку лідерських якостей студентської молоді. *Педагогічні науки*. 2021. № 1. С. 92–97.
5. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Київ : Педагогічна думка, 2017. 256 с.
6. OECD. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills. Paris: OECD Publishing, 2015. 128 p.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Осипенко Людмила Іванівна,
вчитель початкових класів, вчитель-методист Шосткинської початкової школи «Паросток» Шосткинської міської ради Сумської області

Ключові слова: *початкова освіта, здобувачі освіти, soft skills (гнучкі навички), Нова українська школа (НУШ), наскрізні вміння, комунікативна компетентність, емоційний інтелект, кооперація, критичне мислення, креативність, психолого-педагогічні умови.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах динамічних змін на ринку праці та трансформації суспільних відносин пріоритети освіти зміщуються від простого засвоєння знань до формування цілісної особистості.

Актуальність теми. Вимоги ринку праці майбутнього: за прогнозами Світового економічного форуму, до 2025-2030 років найважливішими компетенціями стануть критичне мислення, креативність, емоційний інтелект та когнітивна гнучкість. Закладати фундамент цих навичок необхідно саме в молодшому шкільному віці, коли психіка дитини є найбільш сенситивною до соціального навчання.

Реформа «Нова українська школа»: впровадження Державного стандарту початкової освіти вимагає від вчителя не просто передачі інформації, а формування наскрізних умінь: розв'язання проблем, ініціативності, вміння керувати емоціями та працювати в команді.

Соціально-психологічні виклики: в умовах дистанційного навчання та обмеженого «живого» спілкування діти часто відчують дефіцит навичок комунікації та емпатії. Відтак, школа стає основним майданчиком для компенсації цього дефіциту через цілеспрямоване формування соціальних компетенцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування компетентностей та гнучких навичок висвітлено у працях Н. Бібік, О. Савченко (компетентнісний підхід), Л. Виготського (соціальна ситуація розвитку) та Д. Гоулмана (емоційний інтелект). Проблематику впровадження soft skills у контексті НУШ активно досліджують сучасні науковці, такі як О. Елькін, Н. Лошкарьова та І. Большакова, які наголошують на важливості інтеграції цих навичок в освітній процес.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати зміст та психолого-педагогічні умови формування soft skills у молодших школярів як основи їхньої життєздатності в умовах сучасної освітньої парадигми.

Виклад основного матеріалу.

1. Концептуалізація поняття «soft skills» у сучасній початковій школі

У сучасній освітній парадигмі soft skills (м'які навички) розглядаються як комплекс універсальних навичок, що забезпечують успішну адаптацію дитини до навчання та соціуму. Для молодшого шкільного віку (6–10 років) це поняття тісно корелює з соціально-емоційним навчанням (SEL). Як зазначав Джон Д'юї: «Якщо ми будемо вчити сьогоднішніх дітей так, як вчили вчорашніх, ми вкрадемо у них завтра». Це підкреслює необхідність зміщення акцентів із механічного засвоєння знань на розвиток життєвих компетентностей.

2. Ключові групи навичок для молодших школярів

Комунікативна грамотність: навичка формулювати думку, культура мовлення, вміння ставити запитання вчителю та однокласникам. **Кооперація та командна робота:** розподіл ролей у груповій грі, спільне виконання творчих проєктів, готовність допомагати іншим. **Емоційний інтелект:** розпізнавання власних почуттів (радість, гнів, сум) та розвиток емпатії до оточуючих. **Самоорганізація:** вміння підготувати робоче місце, дотримуватися розпорядку дня, фокусувати увагу на завданні протягом 15–20 хвилин. **Креативність та вирішення проблем:** здатність знайти нестандартне використання предметів або мирно розв'язати побутовий конфлікт на перерві.

Ефективний розвиток гнучких навичок базується на принципах Нової української школи (НУШ). Головною умовою є розвиток самостійності. Марія Монтессорі стверджувала: «Ніколи не допомагайте дитині в тому, що вона може зробити сама».

3. Теоретичні підходи та принципи формування

Діяльнісний підхід: навички не «вивчаються» теоретично, а здобуваються під час активних дій (моделювання ситуацій). **Ігровий підхід:** основний інструмент розвитку – дидактична та рольова гра, де дитина приміряє різні соціальні маски. **Принцип позитивного підкріплення:** акцент на успіхах дитини, стимулювання впевненості у власних силах через схвалення НУШ (Нової української школи). **Наступність:** зв'язок між дошкільною освітою та початковою школою у методах соціалізації.

4. Методичні інструменти в освітньому процесі

«Ранкове коло»: щоденна практика, що розвиває навички слухання, емпатії та публічного виступу в безпечному колі. **Робота в малих групах (пари, четвірки):** навчання домовлятися, приймати спільне рішення та презентувати результат. **Сторітелінг та обговорення казок:** аналіз вчинків персонажів як спосіб розвитку морально-етичних soft skills. **LEGO-технології та конструювання:** розвиток дрібної моторики разом із критичним мисленням та терплячістю. **Рефлексивні вправи:** використання «цеглинок» чи «смайликів» для оцінки свого стану та роботи на уроці.

5. Роль вчителя та освітнього середовища

Учитель як рольова модель: дитина копіює манеру спілкування та реакції педагога на стрес чи конфлікт. **Організація простору:** створення мобільних зон у класі, що дозволяють швидко змінювати форму роботи з індивідуальної на групову. **Взаємодія з батьками:** soft skills не можуть формуватися лише в школі; необхідна єдність вимог та підтримка навичок у сімейному вихованні.

6. Очікувані результати та труднощі

Критерії успіху: зниження рівня конфліктності в класі, підвищення мотивації до навчання, зростання самостійності учнів. **Бар'єри:** перевантаженість навчальних програм «твердими» знаннями, відсутність у вчителів готових інструментів для діагностики soft skills.

7. Партнерство з батьками як основа успіху.

Soft skills не можуть формуватися ізольовано в класі. Сім'я є головним майданчиком для закріплення навичок. Батьки як рольова модель: дитина копіює реакції дорослих на стрес. Домашні інструменти: вечірні обговорення емоцій дня, делегування дитині домашніх обов'язків та спільні настільні ігри (наприклад, «Монополія» чи «Еліас»), що вчать взаємодії за правилами.

Висновок. Формування soft skills у початковій ланці — це створення фундаменту для гармонійної особистості. Дитина, яка володіє емпатією, критичним мисленням та вмінням працювати в команді, демонструє вищу психологічну стійкість та готовність до викликів майбутнього. Це шлях до виховання конкурентоспроможного громадянина XXI століття.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
2. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат початкової освіти. Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. 2017. № 3 (58). С. 11–17.
3. Елькін О., Калашнікова С. та ін. Концепція розвитку м'яких навичок (soft skills) у системі освіти. Київ : EdCamp Ukraine, 2020. 56 с.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ШКОЛИ: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОГРАМ ТА РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ SOFT SKILLS

Пальгуй Інна Вкторівна,
аспірантка III курсу навчання
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Актуальність. Сучасний етап державного розвитку характеризується переходом до інноваційної моделі прогресу, що спричиняє трансформацію в усіх секторах суспільного та економічного життя. Реалізація стратегічних планів держави та зміцнення її позиції на міжнародній арені потребують формування трудового потенціалу нового типу.

Йдеться про фахівців, здатних гнучко реагувати на запити високотехнологічної економіки, забезпечувати високу продуктивність праці та постійно вдосконалювати свої компетенції згідно зі світовими стандартами якості.

Аналіз наукових підходів свідчить про еволюцію розуміння педагогічних технологій. Якщо на ранніх етапах цей термін асоціювався виключно з технічним оснащенням уроків, то пізніше акцент змістився на алгоритмізацію навчання через програмовані підходи.

Виклад основного матеріалу. У сучасній психолого-педагогічній літературі відсутнє уніфіковане визначення «педагогічної технології», що зумовлено розмаїття дослідницьких візій.

Так О. Козлова вбачає «педагогічної технології» як «радикальним оновленням інструментальних і методичних засобів педагогіки і методики за умови збереження наступності в розвитку педагогічної науки ...» [2, с.65].

Де ще інша думка «педагогічної технології» визначає як «частина педагогічної науки, що вивчає і розробляє мету, зміст і методи навчання і проектує педагогічні процеси» [5, с. 129].

Так, контексті впровадження інноваційних педагогічних технологій у процес підготовки майбутніх кваліфікованих робітників корелює з актуальними тенденціями розвитку. Зазначений взаємозв'язок підкріплюється міркуваннями І. Зязюна «...які б теорії чи методології, дидактики й методики не пропонувалися, вони нічого не варті поза «їх величністю» – двома суб'єктами педагогічної дії – учителем і учнем. Ідеться, передусім, про головний предмет психопедагогіки – процес їхньої взаємодії. Тут починається справжня жива педагогічна дія як домінуюча складова педагогіки, яка поки що не набула життєвості в українській педагогічній науці» [3, с. 33].

Отже, процес фахової підготовки майбутніх учителів біології має орієнтуватися на комплексний розвиток професійної компетентності, невід'ємним і стратегічно важливим компонентом якої постає психолого-педагогічна складова.

Оновлення системи підготовки вчителів у вищій школі вимагає імплементації компетентнісного підходу як базової умови її ефективності, адже «компетентнісний підхід у підготовці майбутнього вчителя біології має змінити процес накопичення визначених знань, умінь та навичок в бік формування здатності практичного застосовувати набуті знання у різних освітніх ситуаціях, має змінитися модель поведінки студента» [1, с. 121].

Крім того, пріоритети повної загальної середньої освіти зосереджені на цілісному антропоцентричному розвитку особистості, що гармонійно поєднує національну самоідентифікацію, соціальну адаптивність та екологічну відповідальність. Ключовими орієнтирами цього процесу є формування готовності здобувача до безперервної самоосвіти, свідомого професійного самовизначення та активної участі в суспільно-трудовій діяльності на засадах громадської відповідальності [6].

У березні 2024 р. на сайт Міністерства освіти і науки України було викладено проєкт Державного стандарту вищої освіти першого(бакалаврського) рівня за спеціальністю 014 Середня освіта для його публічного обговорення [4].

Тож певні компетентності, які, на нашу думку, показує необхідність формування психолого-педагогічної компетентності, це «ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями» [4] та «ЗК 12. Здатність мотивувати людей та рухатись до спільної мети» [4].

Черговою інваріантною характеристикою для всіх спеціальностей є «ФК 13. Здатність враховувати в освітньому процесі вікові та індивідуальні особливості учнів для формування мотивації учнів та організації їхньої пізнавальної діяльності, розвитку позитивної самооцінки, я-ідентичності» та «ФК 15. Здатність конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, усвідомлюючи власні почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами» [4].

Щодо безпосередньо предметних компетентностей майбутніх учителів біології та формування в них психолого-педагогічної компетентності зумовлено «ПРН 1. Пояснювати будову та основні функціональні особливості підтримання життєдіяльності живих організмів, їх сучасну систему та роль у житті суспільства, їх використання, охорону, відтворення, біологічні закони, мотивувати учнів до збереження здоров'я» [4]. Ми поділяємо позицію розробників стандарту, оскільки психолого-педагогічний аспект є невід'ємним складником проєктної діяльності. Остання тісно пов'язана з предметно-перетворювальною активністю, що визначає функціональні особливості забезпечення життєдіяльності.

Результати аналізу проєкту Державного стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) дозволяють стверджувати, що професійний профіль учителя біології передбачає ґрунтовну психолого-педагогічну підготовку та здатність до впровадження психологічної просвіти в освітній процес.

Висновки. Ураховуючи прогнози розвитку соціуму й освітньої галузі, а також міжнародні та вітчизняні нормативи щодо сталого розвитку, визначено стратегічні вектори вдосконалення підготовки вчителів біології. До них належать: розвиток ключових компетентностей для сталості та гнучких навичок (soft skills); модернізація освітніх програм і стандартів для рівнів «бакалавр» (спеціальність 014), а також формування здатності майбутніх педагогів до розбудови сталого освітнього простору в школах.

Список використаних джерел

1. Бутенко Н. І., Спринь О. Б., Мацейко І. І. Забезпечення компетентнісного підходу в підготовці вчителів біології як педагогічна проблема. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. 2024. Вип. 6. С.116-123.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібн. Київ : Академвидав, 2004. 352с.
3. Зязюн І. А. Психопедагогіка московської психологічної школи. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Харків. 2013. № 2. С. 33–41. URL: www.kpi.kharkov.ua/archive/
4. Проект Державного стандарту вищої освіти першого(бакалаврського) рівня за спеціальністю 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) URL:<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/gromadske-obgovorennya/2024/04/17/НО-projekt.stand.VO-014-serednya.osvita-bakalavr.17.04.2024.1.1.docx>
5. Сисоєва С.О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутніх ознак. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2006 №2 С. 127-131.
6. Топузов О.М., Малихін О.В., Опалюк Т.Л. Педагогічна майстерність: розвиток професійно-педагогічної адаптивності та соціальної рефлексії майбутнього вчителя: навч.посіб. Київ :Педагогічна думка, 2018. С.5-18.

ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

Папка Ярослав Вікторович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і
професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Курок Віра Панасівна, доктор
педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка,
член-кореспондент НАПН України

Ключові слова: технологічна компетентність, деревина, художня обробка, учні, освітня галузь.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в освітній галузі України, зумовлені необхідністю модернізації змісту навчання та інтеграції до європейського освітнього простору, актуалізують питання формування технологічної компетентності старшокласників. Особливої уваги потребує розроблення ефективних підходів до навчання учнів 10-11 класів у контексті опанування традиційних ремесел і сучасних технологій оброблення матеріалів, зокрема художньої оброблення деревини.

Це зумовлено потребою збереження національних культурних традицій, розвитку творчого потенціалу молоді та підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних поєднувати традиційні ремісничі навички з інноваційними технологічними рішеннями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях вітчизняних учених (В. Курок, О. Коберник, В. Сидоренко, Г. Терещук, С. Ящук та ін.) детально проаналізовано процес становлення технологічної освіти в Україні, визначено її мету, завдання та зміст на різних етапах навчання. Особливу увагу приділено питанням розвитку технологічної компетентності учнів, формування проектно-технологічного мислення та практичних умінь роботи з різними матеріалами. Дослідники обґрунтовують необхідність інтеграції традиційних ремесел у зміст сучасної технологічної освіти як важливого засобу збереження культурної спадщини та розвитку творчого потенціалу молоді.

Мета публікації: обґрунтування необхідності формування технологічної компетентності учнів 10-11 класів у процесі художнього оброблення деревини.

Виклад основного матеріалу. Формування технологічної компетентності учнів старших класів у процесі художньої обробки деревини передбачає комплексний підхід, що охоплює як теоретичну підготовку, так і практичну діяльність. Цей процес спрямований на розвиток здатності учнів аналізувати властивості деревини як природного матеріалу, обирати оптимальні технології її обробки, проектувати й виготовляти художні вироби з дотриманням технологічних вимог і естетичних принципів [2]. Важливим аспектом є інтеграція традиційних технік різьблення, токарного оброблення, випалювання та інтарсії з сучасними методами проектування, зокрема використанням цифрових інструментів для моделювання та візуалізації майбутніх виробів.

Художнє оброблення деревини як навчальний напрям має значний потенціал для розвитку не лише технологічних умінь і навичок старшокласників, а й їхніх творчих здібностей, просторового мислення, естетичного смаку та відповідального ставлення до використання природних ресурсів. Залучення учнів до проектно-технологічної діяльності в межах цього напрямку сприяє формуванню усвідомленого підходу до вибору матеріалів, планування технологічних операцій, оцінювання якості виконаної роботи та здатності до самовдосконалення у професійній діяльності [1].

Формування технологічної компетентності старшокласників у процесі художньої обробки деревини розглядається нами як цілеспрямований і систематичний процес, що передбачає розвиток комплексу знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для успішної проектно-технологічної діяльності. Цей процес спрямований на формування в учнів здатності аналізувати властивості різних порід деревини та їхню придатність для конкретних видів художньої обробки, обирати оптимальні технологічні прийоми та інструменти для реалізації творчих задумів, дотримуватися правил техніки безпеки під час роботи з різьбними інструментами та обладнанням. Важливим аспектом є розвиток умінь планувати послідовність технологічних операцій, раціонально організовувати робоче місце, здійснювати самоконтроль якості виконуваних робіт на всіх етапах виготовлення виробу та вносити необхідні корективи в процес роботи.

Висновки. Формування технологічної компетентності учнів 10-11 класів у процесі художньої обробки деревини є багатоаспектним процесом, що потребує системного підходу до організації навчальної діяльності. Важливим чинником успішності цього процесу є створення мотивувального освітнього середовища, де учні мають можливість реалізувати свій творчий потенціал, експериментувати з різними техніками оброблення деревини та отримувати задоволення від результатів власної праці.

Список використаних джерел

1. Терещук Г. В. Методика трудового та професійного навчання: художня обробка матеріалів: навч. посіб. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 232 с.
2. Цідило І. М. Художня обробка деревини в системі трудової підготовки школярів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 19. Кн. 1. С. 418-427.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Петрикей Олексій Юрійович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти 3 курсу факультету технологічної і професійної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Курок Віра Панасівна, доктор педагогічних наук, професор Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: критичне мислення; розвиток критичного мислення; майбутні економісти; вища освіта.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні трансформації, глобалізаційні процеси та цифровізація економіки зумовлюють підвищені вимоги до професійної підготовки фахівців економічного профілю. Майбутній економіст має не лише володіти системою фахових знань, а й бути здатним до критичного аналізу інформації, оцінювання альтернатив та ухвалення обґрунтованих управлінських і економічних рішень. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема розвитку критичного мислення та навичок прийняття рішень у здобувачів економічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти, зокрема економічних спеціальностей, активно досліджується сучасними науковцями. Теоретичні аспекти розвитку критичного мислення в освіті висвітлено у працях В. Петренко, Л. Усанової, Л. Кравченко; методичні аспекти підготовки майбутніх економістів – у дослідженнях В. Різника, О. Шевчук; особливості розвитку критичного мислення в умовах цифровізації освіти – у працях О. Шелевер, О. Ступак, Н. Пшеничної.

Мета публікації: аналіз наукових підходів до розвитку критичного мислення у майбутніх економістів, а також обґрунтування педагогічних умов і методів їх формування в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі критичне мислення трактується як здатність особистості до усвідомленого аналізу, оцінювання й інтерпретації інформації з метою формування обґрунтованих суджень і висновків. Воно передбачає логічність, аргументованість, рефлексивність і відкритість до альтернативних точок зору [2]. Для економічної освіти критичне мислення є базисом професійної діяльності, яка пов'язана з аналізом ринкової ситуації, оцінюванням ризиків, прогнозуванням наслідків і вибором оптимальних стратегій розвитку [3].

Процес прийняття рішень у професійній діяльності економіста включає декілька взаємопов'язаних етапів: ідентифікацію проблеми, збір і аналіз інформації, формування альтернатив, оцінювання можливих наслідків і вибір оптимального варіанту. На кожному з цих етапів критичне мислення забезпечує логічність і обґрунтованість

рішень [3]. Дослідження свідчать, що залучення студентів економічних спеціальностей до активної аналітичної діяльності, забезпечує посилення здатності до аргументації, аналізу та самостійного прийняття рішень [5].

Ефективний розвиток критичного мислення майбутніх економістів можливий за умови впровадження компетентнісного підходу в освітній процес, використання компетентнісних завдань економічного змісту й активних методів навчання, зокрема кейс-методу, проблемного навчання, проектної діяльності, ділових ігор і дискусій [1; 4; 5]. Важливим складником освітнього процесу є рефлексивна діяльність студентів, що реалізується через написання аналітичних есе, звітів, обґрунтування прийнятих рішень і самооцінювання результатів навчання. Цифровізація вищої освіти розширює можливості для розвитку критичного мислення майбутніх економістів завдяки використанню цифрових платформ, економічних симуляторів, аналізу великих масивів даних [2]. Водночас це потребує підвищення методичної готовності викладачів до організації відповідної навчальної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнення результатів аналізу наукових джерел дає підстави стверджувати, що розвиток критичного мислення є ключовою умовою професійної підготовки майбутніх економістів. Ефективність цього процесу забезпечується впровадженням компетентнісного підходу, використанням активних та інтерактивних методів навчання. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення діагностичного інструментарію для оцінювання рівня критичного мислення майбутніх економістів.

Список використаних джерел

1. Кравченко В. Роль сучасної освіти у відновленні людського потенціалу України: розвиток критичного мислення в системі професійної економічної освіти. *Інноваційні рішення для відродження України у глобальній парадигмі конкурентоспроможності* : зб. доп. 92-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 17 травня 2025 р. Київ, КНЕУ, 2025. С. 96–99.
2. Шелевер О., Ступак О., Пшенична Н. Важливість розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти в умовах цифровізації. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Педагогічні науки. 2024. № 2 (61). С. 20–23.
3. Adhikari N. P., Budhathoki J. K., Adhikari S. Use of critical thinking in decision-making process. *Perspectives on Higher Education*. 2025. Vol., 15 (1). pp. 155–168.
4. Riznyk V. Methodological foundations for the development of future economists' critical thinking in the process of their professional training. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Том 12. № 3. С. 64–69.
5. Riznyk V. Pedagogical potential of competence tasks as a means of developing critical thinking of future economists. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. № 8 (1). <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.01.07>.

ПРОФІЛАКТИКА ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Петьорін Андрій Дмитрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Тюльпа Тетяна Миколаївна,

док. пед. наук, доцент

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *віктимна поведінка, профілактика, учні закладів загальної середньої освіти.*

Постановка проблеми. В останні роки особливої важливості набуває проблема агресії, злочинності та девіантної поведінки з боку неповнолітніх, що потребує посилення заходів забезпечення безпеки в освітніх закладах та активізації виховної роботи в даному напрямку. Ці питання йдуть у тісному взаємозв'язку з проблемою віктимної поведінки, володарів якої можна зустріти практично в кожній соціальній групі – у шкільному класі, робочому колективі, компанії друзів. Особливістю такої поведінки є те, що людина виявляє її, навіть не усвідомлюючи цього, притягуючи тиск до себе та демонструючи вразливість та жертвовність. Значно зростає потреба у віктимологічній профілактиці та корекції, а також вирішенні завдань формування здорової, активно творчої та соціально адаптованої особистості в умовах середньої загальноосвітньої школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Порушене питання не нове у науці, хоча упродовж тривалого часу віктимологічна проблематика вивчалась переважно в рамках кримінології. Сучасними науковцями описано близько двох десятків видів девіантної поведінки, серед яких хімічна залежність, віктимна поведінка, булінг, включаючи важковиховуваність, кібербулінг, злочинство, правопорушення, хімічна та нехімічна адикція, брехливість, суїцидальна поведінка тощо [1]. Особливий інтерес дослідників викликає девіантна віктимність як процес та результат становлення особистості як жертви впливу несприятливих факторів соціалізації, що виражається в девіантній поведінці. В останнє десятиліття з'являються дослідження українських та зарубіжних учених, у яких висвітлюються психолого-педагогічні аспекти віктимності неповнолітніх – віктимність є наслідком об'єктивних і суб'єктивних чинників, соціально набутих або вроджених (О. Андронникова, З. Белоусова, Т. Вакуліч, О. Мосюндзь, А. Серих, О. Хархан та ін.)

Соціальні та психологічні чинники, створюють основу формування віктимного поведінки дедалі активніше вивчаються у сучасній психології. В. Терпелюк визначає «віктимну поведінку» як «відхилення від загальноприйнятих норм безпечної поведінки, що реалізується у поєднанні соціальних, психічних та моральних проявів, певний комплекс стійких типових психофізіологічних, індивідуально-психологічних та соціально-психологічних властивостей, які обумовлюють при взаємодії із зовнішніми обставинами підвищену схильність підлітка стати жертвою несприятливих умов соціалізації» [3].

Мета публікації: обґрунтувати особливості соціально-педагогічної профілактики віктимної поведінки підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Віктимна поведінка – провокуюча, необережна, неправильна, аморальна поведінка, що реалізується в сукупності умов, що схвалюються і не схвалюються. Фактори, соціальний статус особистості визначають старт віктимності, а особисті якості підлітків через певний спосіб життя є реалізаторами фаз віктимності та механізмів поведінки (насамперед негативної).

Проблема віктимної поведінки підлітків є найбільш актуальною і в освітньому середовищі. Виникають як труднощі з виконанням навчальної навантаження, а й конфліктні міжособистісні стосунки з викладачами і однокласниками. Ці та інші проблеми, пов'язані з особистістю учня, вимагають пильної уваги психологів та викладачів, а також професійного та координованого педагогічного впливу.

Незважаючи на те, що проблема віктимної поведінки є недостатньо вивченою, існуючі на сьогоднішній день дослідження показують, що це питання є актуальним, і є необхідність у розробленні ефективної системи профілактики такої поведінки в освітній організації. Традиційно виділяють первинний та вторинний рівень віктимологічної профілактики. Первинна профілактика передбачає роботу з тими дітьми та підлітками, які вважаються потенційними жертвами насильницьких дій, спрямовану на запобігання ситуаціям, які можуть стати причиною насильницької поведінки. Мета вторинної профілактики – запобігання різноманітних психічних відхилень у дітей та підлітків, які постраждали від насильства [2, с. 41].

Педагогічна профілактика віктимної поведінки включає такі форми:

- тренінги;
- ситуаційно-рольові ігри, суть яких полягає в тому, що учасникам пропонується приміряти на себе певні ролі та ситуації для імітації реальних життєвих сценаріїв. Через залучення в ролі та ситуації школярі можуть розвивати комунікативні навички та соціалізуватися в суспільстві, навчитися вирішувати проблеми, що виникають, придбати лідерські та інші навички;
- творчі проєкти, що ґрунтуються на впровадженні творчої складової у профілактичну діяльність, такої як малювання, моделювання, музична імпровізація та інші форми вираження;
- дидактичні форми, що надають систематичну передачу знань та інформації учасникам;
- організаційно-діяльні форми мають на увазі створення ситуацій, в яких відбувається активна взаємодія учасників з реальними завданнями та проєктами, серед яких можуть бути групові проєкти, практика на робочих місцях, симуляції та інші форми практичної діяльності [3].

Сукупність перерахованих вище форм допомагає педагогам у розробці інтерактивних тренінгів та курсів, спрямованих на підвищення рівня ефективності навчання та розвитку учасників освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, система профілактики віктимної поведінки має являти собою організовану на соціально-педагогічних засадах діяльність, спрямовану на виявлення та усунення віктимогенних факторів та процесів у сфері внутрішньосімейних, суспільних, неформальних відносин, що зумовлюють віктимізацію учня як потенційної жертви злочинних посягань конкретного індивіда чи конкретних причин. Зазначені особливості можуть бути ефективним інструментом у скороченні рівня схильності дітей та підлітків до віктимної поведінки. Профілактика віктимної поведінки школярів включає, передусім, формування у них правильної з точки зору на забезпечення безпеки поведінкових мотивів та особистісних якостей, здібностей до прийняття безпечних рішень, морально-психологічної стійкості в умовах потенційно небезпечних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Гаркавець С. О. Віктимологія : навч. посіб. Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2006. 116 с
2. Сушик Н. Соціально-педагогічна профілактика віктимної поведінки підлітків: теоретичний аспект. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1 (85). С. 35–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2016_1_12
3. Терпелюк В. В. Профілактика чинників віктимізації: традиційні та інтерактивні методи соціально-педагогічної роботи з батьками. Методичні матеріали / за ред. П. М. Гусака. Луцьк : Вежа-Друк, 2014. 101 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ВПЕВНЕНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Пішун Сергій Григорович,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** дизайн-мислення, здобувачі вищої освіти, креативність, технологія*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується глибокою суперечністю між зростаючим запитом глобального ринку праці на фахівців-інноваторів та збереженням у вищій школі традиційних репродуктивних моделей навчання. В умовах стрімкої технологічної трансформації та невизначеності ключовою перевагою випускника стає не лише сума фахових знань, а креативна впевненість – здатність усвідомлювати свій творчий потенціал та мати мужність застосовувати його для розв’язання складних, неструктурованих проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологія дизайн-мислення досліджується в наукових доробках широкого кола спеціалістів: теоретиків та практиків дизайну (В. Даниленко, Т. Кротова, О. Хмельовський), які висвітлили природу мислення в дизайні, розкрили сутність процесу дизайн-мислення; у роботах педагогів (С. Бондаренко, О. Зубкова, В. Лозова, О. Пасевич, Н. Шеверницька) визначено окремі аспекти підготовки майбутніх фахівців різних галузей [1, с. 21-22].

Мета публікації: теоретично обґрунтувати ефективність застосування технології дизайн-мислення як інструменту творчості та формування креативної впевненості здобувачів вищої освіти в процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Технологія дизайн-мислення являє собою унікальну методологію розв’язання складних завдань, що ґрунтується на пріоритеті людських потреб, емпатії та ітераційному підході до створення інноваційних продуктів. Упровадження технології дизайну-мислення у вищій школі є відповіддю на гостру потребу сучасної освіти в подоланні розриву між теоретичним навчанням та реальними викликами професійного середовища. Ця методологія перетворює вирішення практико-орієнтованих завдань на структурований, але водночас гнучкий процес, де кожен етап спрямований на розвиток інтелектуальної автономії та креативної впевненості студента. На відміну від класичних методів розв’язання кейсів, дизайн-мислення не пропонує готовий набір умов, а спонукає здобувачів самостійно досліджувати контекст, виявляти приховані потреби користувачів та створювати рішення, що мають реальну ціннісну вагу.

Основою дизайн-мислення є емпатія та здатність формувати в уявленні схематичні образи для подальшого виявлення закономірностей та генерування ідей з емоційним і функціональним наповненням [2, с. 94]. Замість аналізу статистичних даних чи літературних джерел, студенти переходять до безпосереднього занурення в досвід людини, для якої розробляється рішення. У контексті вищої школи цей етап формує фундаментальну професійну навичку – здатність бачити проблему через призму людських потреб, що є запорукою створення гуманістично-орієнтованих інновацій у будь-якій галузі, від інженерії до педагогіки.

Наступний етап – фокусування (визначення) – вимагає від здобувачів високого рівня аналітичного синтезу. Отриманий на етапі емпатії масив неструктурованої інформації має бути трансформований у чітке формулювання проблеми. Це критичний момент, коли студенти вчаться відокремлювати симптоми від справжніх причин

труднощів. Правильно сформульоване запитання «Як ми можемо допомогти?» стає навігатором для всієї подальшої роботи, перетворюючи навчальну задачу на персоналізований виклик.

Етап генерації ідей у дизайні-мисленні базується на принципі дивергентного мислення, де кількість переважає над якістю на початкових етапах. Викладач стимулює студентів відмовлятися від внутрішньої критики та пропонувати навіть найбільш радикальні рішення. Це створює інтелектуальну свободу, необхідну для виникнення справжніх інновацій. Це тренує когнітивну гнучкість та здатність до конструктивної колаборації, що є однією з найбільш затребуваних навичок у сучасному професійному світі.

Дизайн-мислення – це спосіб мислення, спрямований на розуміння користувачів/замовників, переосмислення проблеми та створення інноваційних рішень, які можна прототипувати та тестувати [3, с. 6]. Перехід до прототипування є найбільш інноваційним елементом технології для вищої школи. Прототип не обов'язково має бути високотехнологічним; це може бути схема, паперова модель, рольова гра чи цифрова розкадровка. Цей етап навчає студентів не «закохуватися» у свої перші ідеї, а ставитися до них як до гіпотез, що потребують доопрацювання. Прототипування знижує вартість помилки та робить процес навчання динамічним, де кожен наступний крок базується на практичному досвіді, а не на теоретичних припущеннях.

Завершальним етапом є тестування, яке закриває цикл ітерації (багаторазове повторення певної дії) та повертає студента до реального світу. Навіть якщо тест виявляє недоліки рішення, це розглядається не як фіаско, а як можливість для вдосконалення, що формує в здобувачів психологічну стійкість та адаптивність.

Висновки. Таким чином, дизайн-мислення забезпечує повний цикл формування компетентного фахівця, здатного не лише генерувати ідеї, а й нести відповідальність за їхню практичну реалізацію та суспільну корисність.

Список використаних джерел

1. Варяниця Л. О. Технологія дизайн-мислення у підготовці майбутніх фахівців. URL : <https://surl.li/tgiuvm>
2. Іванова, В. В. Роль дизайн-мислення в освіті. *Інтелект XXI*, 2019. С.93-97.
3. Лисенко Г. І., Волкова С. П., Баранник О. Ю. Дизайн-мислення в структурі педагогічної моделі підготовки викладачів мистецьких дисциплін. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: педагогіка та психологія.2025. № 7. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2025-7-08-01>

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ

Помирча Світлана Вікторівна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри теорії і практики початкової
освіти ДВНЗ Донбаський державний
педагогічний університет

Ключові слова: мобільні технології, здобувачі початкової освіти, Нова українська

Постановка проблеми. В умовах впровадження Нової української школи проблема мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів є однією із фундаментальних у педагогіці сьогодення. Запровадження передових мобільних технологій до навчального процесу стане ключовим напрямом у вдосконаленні

початкової освіти, що значно розширить можливості вчителя, оптимізує управлінські процеси та сприятиме формуванню в учнів сучасних технологічних компетентностей, які є необхідними в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості використання засобів мобільних технологій були розглянуті в працях науковців В. Білоус, Ю. Блудова, О.Васько, О. Білер та інших, де деталізуються аспекти використання мобільних технологій в освіті (методологія, техніка, педагогічні стратегії) та їхній вплив на навчальний процес. Дослідники наголошують, що застосування мобільних технологій у початковій школі стимулює зацікавленість учнів до навчання, сприяє переходу від пасивного слухання вчителя до активного та інтерактивного процесу засвоєння знань.

Мета публікації: обґрунтувати доцільність використання мобільних технологій у формуванні мотивації навчання здобувачів початкової освіти на уроках мовно-літературної галузі.

Виклад основного матеріалу. В умовах «Нової української школи» перед учителем початкових класів з'являється нагальна потреба інформатизації освіти, метою якої є долучення до нових інформаційних технологій, підвищення ефективності мотивації учнів початкової школи з новим типом мислення, що відповідає вимогам сучасного суспільства. Перед новою українською школою постає освітнє завдання – сформуванню особистість, яка вмотивована до навчання впродовж життя, вміти критично мислити та користуватися мобільними технологіями, які допомагають молодшим школярам орієнтуватися в інформаційно-освітньому середовищі, оперативно отримувати інформацію, опрацьовувати та практично її використовувати.

Цікавим, ефективним і новим засобом формування мотивації учіння в контексті вимог НУШ є мобільні технології. Мобільні технології характеризуються широким спектром цифрових і повністю портативних мобільних гаджетів (пристроїв), що дозволяють здійснювати операції з отримання, оброблення та поширення інформації.

У сучасному науковому дискурсі мобільне навчання (M-learning) розглядається як один з варіантів електронного навчання (E-learning), яке акцентується на розвитку компетентності.

Мобільні технології визначаються як різноманітні цифрові пристрої, зокрема мобільні телефони, нетбуки, ноутбуки, ПК, планшети тощо, що переважно є портативним застосуванням мобільних пристроїв на уроках. Термін «мобільне навчання» (m-learning), який з'явився в англійській літературі приблизно 10 років тому, нині стає все більш поширеним у нашій країні.

Використання електронних портативних засобів на уроках із мови та читання в початковій школі надає вчителю можливість самостійно обирати структуру уроку, добирати додатковий матеріал до теми, готувати контрольні завдання та тести, розробляти завдання, а також, організовувати індивідуальну та групову роботу як у класі, так і в дистанційному форматі, адже мобільний пристрій стає самостійним джерелом знань.

Фахівці в галузі психології стверджують, що ефективна стратегія взаємодії з сучасними дітьми ґрунтується на укладанні домовленостей, постійному стимулюванні їх до виконання завдань не лише на кожному уроці, а й на кожному етапі уроку.

Науковці, в руслі окресленого питання, називають можливості використання мобільних пристроїв під час вдосконалення навичок усного та писемного мовлення:

1. Голосовий супровід сприяє розвитку мовлення та аудіальної пам'яті.
2. Графічні та відео-ілюстрації.
3. Завантажувальні програми створюють новий навчальний простір.

Аналіз наукових досліджень показує, що ефективним інструментом стимулювання бажання вчитися в учнів початкової школи є використання технології

BYOD (Bring Your Own Device), де учні мають можливість використовувати свої особисті мобільні пристрої під час навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, такий підхід дозволяє уникнути монотонності уроків та залучити учнів до навчального процесу через ігрову форму, не замінює вчителя, а надає йому можливість позбутися одноманітності на уроках; легко оновлювати навчальний матеріал; забезпечувати організовану пізнавальну діяльність учнів та швидко аналізувати отримані результати.

Список використаних джерел

1. Блудова Ю. О. Використання технології BYOD в освітньому процесі Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць*. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 71. Т. 1. С. 92–95.
2. Буряк О. В. Формування мотивації на уроках української мови та літератури. Київ : Либідь, 2019. 319 с.
3. Василько О., Білер О., Шаповалова О. Педагогічні умови застосування елементів мобільного навчання в освітньому процесі початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 47. Т. 1. С. 297–303

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ.

Пономаренко Кирило Ігорович,
здобувач третього (доктор філософії)
рівня вищої освіти 3 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Пінчук Ірина Олександрівна,
д. п. н., проф. кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *інноваційна сприйнятливість, педагог, наскрізні уміння, професійний розвиток, освітні інновації, заклад загальної середньої освіти, педагогічна діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується динамічними змінами, зумовленими цифровізацією суспільства, глобалізаційними процесами, розвитком нових освітніх технологій та трансформацією педагогічних підходів. У цих умовах особливої актуальності набуває здатність педагогів адаптуватися до нововведень, ефективно використовувати інноваційні інструменти та інтегрувати нові освітні практики у професійну діяльність.

Водночас здатність до використання інновацій не виникає спонтанно – вона формується як результат розвитку інноваційної сприйнятливості, що передбачає відкритість до змін, здатність до професійної рефлексії, готовність експериментувати та впроваджувати нові педагогічні рішення. Важливим чинником формування такої здатності є розвиток наскрізних умінь, які забезпечують універсальну основу професійної мобільності та адаптивності педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційної діяльності педагогів, професійного розвитку вчителя та впровадження освітніх інновацій розглядаються у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Дослідження присвячені

формуванню інноваційної культури педагогів, управлінню змінами в освіті, професійній рефлексії та розвитку педагогічної творчості.

Водночас питання розвитку інноваційної сприйнятливості педагогів саме через формування наскрізних умінь потребує подальшого теоретичного обґрунтування та практичного осмислення, зокрема в умовах сучасної школи.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування та характеристика шляхів розвитку інноваційної сприйнятливості педагогів закладів загальної середньої освіти засобами наскрізних умінь.

Виклад основного матеріалу. Сутність інноваційної сприйнятливості педагогів розглядається нами як інтегративна професійна характеристика, що відображає готовність до сприйняття, оцінювання, впровадження та поширення нових педагогічних ідей, технологій і підходів. До її структури відносимо чотири компоненти: *мотиваційно-ціннісний компонент* (позитивне ставлення до змін, прагнення до професійного розвитку); *когнітивний компонент* (усвідомлення необхідності інновацій, знання сучасних освітніх тенденцій); *діяльнісний компонент* (здатність застосовувати інновації на практиці); *рефлексивний компонент* (аналіз результатів і корекція власної діяльності). Розвиток цих компонентів значною мірою залежить від сформованості універсальних компетентностей, які визначаються як наскрізні вміння.

Наскрізні вміння є чинником інноваційної активності педагога та розглядаються нами як універсальні здатності, що забезпечують ефективну діяльність учителів у різних сферах життя та професійної практики. Вони мають міждисциплінарний характер і сприяють гнучкому реагуванню на зміни. Серед них особливого значення для розвитку інноваційної сприйнятливості педагогів набувають:

1. *Критичне мислення*, що дає змогу аналізувати нові педагогічні ідеї, оцінювати їх доцільність, визначати ефективність освітніх технологій і приймати обґрунтовані професійні рішення.

2. *Креативність* сприяє пошуку нових форм організації навчання, розробленню авторських методик, створенню інноваційного освітнього середовища.

3. *Комунікативна компетентність* забезпечує ефективну професійну взаємодію, обмін досвідом, участь у професійних спільнотах та поширення інновацій.

4. Уміння співпрацювати формує готовність до командної роботи, спільного проектування освітніх змін та взаємопідтримки в процесі професійного розвитку.

5. Цифрова грамотність дозволяє використовувати сучасні цифрові інструменти, освітні платформи та інформаційні ресурси для впровадження інноваційних методик навчання.

У ході дослідження було визначено важливі організаційно-педагогічні умови ефективного розвитку інноваційної сприйнятливості педагогів:

- створення інноваційно орієнтованого освітнього середовища;
- підтримка професійної автономії педагога;
- організація безперервного професійного навчання;
- стимулювання педагогічної рефлексії;
- залучення до професійних спільнот і проектної діяльності;
- використання цифрових інструментів для професійної взаємодії.

Серед ефективних форм розвитку наскрізних умінь педагогів можна виокремити практичні підходи розвитку інноваційної сприйнятливості педагогів:

- тренінги з критичного мислення та педагогічної креативності;
- професійні майстерні та педагогічні лабораторії;
- командні освітні проекти;
- цифрові освітні платформи для обміну досвідом;

– рефлексивні практики та професійні портфоліо.

Висновки. Розвиток інноваційної сприйнятливості педагогів є необхідною умовою модернізації сучасної освіти. Наскрізні уміння виступають універсальним інструментом формування готовності до впровадження інновацій, забезпечуючи професійну мобільність, відкритість до змін та здатність до творчої педагогічної діяльності. Системне формування критичного мислення, креативності, комунікативності, цифрової грамотності та співпраці сприяє підвищенню інноваційного потенціалу педагогів і створенню ефективного освітнього середовища.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні моделей управління розвитком інноваційної сприйнятливості педагогів та створенні інструментарію її діагностики.

Список використаних джерел

1. Bilous, O. (2025). Features of the development of soft skills in primary school teachers: Results of an empirical study. *UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 1(11), 155-172. doi: 10.35387/ucj.1(11).2025.0010.
2. Hrona, N., Vyshnyk, O., & Pinchuk, I. (2022). Soft skills development in future primary school teacher's training. *Educational Challenges*, 27(2), 79-90. doi: 10.34142/2709-7986.2022.27.2.06
3. Fedorenko A., Bershadska K., Kapayeva Yu. Forming of cross-cutting skills in primary school pupils within extracurricular educational institutions. *Pedagogical Sciences*, 28(2), P. 73-82 URL: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2025.2.73>

РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК (SOFT SKILLS) У ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Похтель Олена Іванівна,
вчитель початкових класів вищої
категорії, старший вчитель
Шосткинської початкової школи
«Паросток» Шосткинської міської
ради Сумської області»

Сьогодні виховання soft skills у молодших школярів – це не просто модна тенденція, а стратегічна освітня необхідність. Віковий проміжок від 6 до 10 років вважається «сенситивним періодом» для формування особистості: висока нейропластичність мозку дозволяє дитині максимально ефективно засвоювати моделі соціальної поведінки та розвивати емоційну сферу.

На відміну від вузькоспеціалізованих «твердих» умінь (hard skills), гнучкі вміння є універсальними. Це набір надпрофесійних якостей, що визначають ефективність взаємодії та продуктивність людини в будь-якій діяльності.

Для учнів початкових класів пріоритетними є такі вектори розвитку:

- комунікативна компетентність: здатність до конструктивного діалогу та аргументації власної позиції;
- колаборація: навички партнерської взаємодії та готовність до взаємодопомоги в групі;
- аналітичне мислення: вміння обробляти інформацію, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та ставити влучні запитання;
- творчий потенціал: здатність генерувати оригінальні ідеї та виходити за межі шаблонів;
- емоційна грамотність: самоусвідомлення, контроль над реакціями та розвиток емпатійного зв'язку з оточенням.

Обґрунтування актуальності: погляд у майбутнє.

Необхідність фокусування на soft skills диктується докорінними трансформаціями у світовій економіці. Експерти Всесвітнього економічного форуму наголошують: через десятиліття більшість професій будуть новими для людства.

Динамічність знань: предметна інформація застаріває швидше, ніж дитина встигає закінчити школу.

Адаптивність як вимога: лише м'які навички (здатність до самоосвіти, гнучкість, стресостійкість) гарантують успішну перекваліфікацію в майбутньому.

Діти, що зростають із гаджетами в руках, стикаються з дефіцитом реального соціального досвіду. Кліпове сприйняття та екранна ізоляція призводять до труднощів у розумінні чужих емоцій. Школа в цьому контексті стає чи не єдиним майданчиком для «живої» соціалізації та навчання глибокої концентрації.

В умовах воєнного стану в Україні ці навички набувають ще й захисного характеру:

- самоконтроль допомагає опанувати тривожність;
- групова єдність дає відчуття безпеки.
- емпатія стає природним бар'єром проти агресії та булінгу.

Нова роль педагога та висновки: розвиток soft skills вимагає від вчителя трансформації з «транслятора знань» у:

- ментора, який стимулює пошукову діяльність;
- фасилітатора, що створює простір для безпечної рефлексії та помилок.

Висновок. У початковій школі розвиток емоційного та соціального інтелекту має набагато вищу прогностичну цінність, ніж механічне запам'ятовування фактів. Наскрізне впровадження цих навичок у кожен урок — від математики до мистецтва — дозволяє виховати особистість, готову до викликів непередбачуваного майбутнього.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 (зі змінами).
2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.

СТАН УПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОЄКТУВАННЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

Притика Віталій Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
факультету технологічної і
професійної освіти Глухівського
НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Хоруженко Тетяна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: технологічна освіта, soft skills, базова школа, програми комп'ютерного проєктування, САПР.

Постановка проблеми. У контексті реалізації компетентнісного, діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів до навчання, закріплених у Державному стандарті базової середньої освіти, особлива увага має бути приділена технологічній освітній галузі, яка поєднує проєктну діяльність, практичні уміння та використання сучасних цифрових засобів навчання [3]. Одним із перспективних напрямів модернізації технологічної освіти є впровадження програм комп'ютерного проєктування, що створює сприятливі умови для розвитку soft skills учнів базової школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній науковій літературі питання використання цифрових технологій в освітньому процесі є досить актуальним. Зокрема, М. Донченко охарактеризував дидактичний потенціал сучасних засобів та методи комп'ютерного проєктування [2], В. Соловйов та С. Нестеров здійснили методичний аналіз використання цифрових технологій у технологічній освіті [4].

Метою публікації є аналіз стану впровадження програм комп'ютерного проєктування на уроках технологій у базовій школі. Для визначення думки респондентів нами було розроблено бланк анкети [1]. В анкетуванні взяло участь більш як 120 респондентів – учнів 7-9 класів м. Глухова та м. Кролевеця.

Виклад основного матеріалу. Результати опитування засвідчили, що системи автоматизованого проєктування (САПР) є відомими учням базової школи: 67.8% респондентів зазначили, що знають або принаймні чули про них. 33,9% учнів упевнено володіють уявленням про САПР, тоді як 32.3% опитаних мають фрагментарні знання або не мають практичного досвіду їх використання. Це засвідчує наявність потенційної готовності здобувачів базової середньої освіти до роботи із цифровими засобами проєктування на уроках технологій.

Аналіз практики використання програм комп'ютерного проєктування на уроках технологій показав домінування демонстраційного підходу. Так, у 45% випадків САПР застосовуються виключно для показу вчителем готових зразків виробів. Значно рідше ці засоби використовуються на етапі вивчення нового матеріалу (21%) та під час практичної діяльності учнів (13%), що обмежує формування практичних умінь і навичок здобувачів освіти.

Разом із тим опитування засвідчило високий рівень мотивації учнів до опанування 3D-проєктуванням, адже майже 90% респондентів виявили зацікавленість у самостійному створенні цифрових моделей виробів. Це підтвердило наявність внутрішньої навчальної мотивації здобувачів базової середньої освіти та запиту на активну практичну діяльність стосовно опанування програмами комп'ютерного проєктування.

39,5% респондентів зазначили, що вміння комп'ютерного проєктування їм обов'язково знадобляться у майбутній професії, що вказує на усвідомлення учнями практичної та прикладної цінності цифрових технологій. Водночас 41,9% опитаних мають недостатню поінформованість щодо можливостей застосування САПР у різних сферах діяльності. Такий розподіл відповідей свідчить загалом про переважно позитивне ставлення учнів до значущості вмінь комп'ютерного проєктування для майбутньої професійної діяльності.

Висновок. Отже, результати проведеного дослідження довели, що в учнів базової школи сформовано загальну обізнаність щодо систем автоматизованого проєктування та наявний високий рівень мотивації до опанування САПР. Водночас встановлено розрив між значним інтересом і готовністю здобувачів освіти до практичної діяльності та переважно демонстраційним характером використання САПР на уроках технологій, що обмежує можливості розвитку їхніх практичних умінь.

Отримані дані підтвердили доцільність активнішого залучення учнів до самостійного й групового комп'ютерного проєктування як засобу формування soft skills,

зокрема критичного мислення, комунікативності, вміння працювати в команді, приймати рішення та усвідомлювати професійну значущість набутих компетентностей. Це актуалізує потребу в удосконаленні методики використання програм комп'ютерного проектування на уроках технологій у базовій школі.

Список використаних джерел

1. Анкета «Комп'ютерне проектування на уроках технологій». Електронна форма анкети для респондентів. URL: <https://forms.gle/Hdqvm2GRjPhwtvCA8>.
2. Донченко М. В. Технології комп'ютерного проектування : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 364 с.
3. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>.
4. Соловйов В. Н., Нестеров С. Л. Використання цифрових технологій у технологічній освіті. *Наукові записки*. Серія: педагогічні науки. 2022. № 5. С. 87-95.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОЇ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS ТА НАСКРІЗНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Процай Людмила Петрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Ключові слова: професійна самопрезентація, soft skills, наскрізні компетентності, майбутній учитель, цифрові інструменти, вправа «ФІШКА».

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації педагогічної освіти, зростання конкуренції на ринку праці та цифровізації освітнього середовища особливого значення набуває формування у майбутніх учителів вміння професійно презентувати себе. Самопрезентація виступає не лише елементом комунікативної культури педагога, а й практичним інструментом реалізації наскрізних умінь і soft skills, зокрема навичок ефективної комунікації, співпраці, креативності, критичного мислення, емоційного інтелекту, саморегуляції та рефлексії. У контексті Нової української школи вчитель має бути лідером, фасилітатором та партнером учня, що потребує впевненого публічного представлення власної позиції, педагогічних ідей і професійних досягнень [1; 4].

Проблематика розвитку soft skills у здобувачів освіти висвітлюється у працях українських і зарубіжних дослідників, де наголошується на системному формуванні гнучких умінь у процесі професійної підготовки [3; 4]. У площині професійного становлення педагога акцентуються питання педагогічної майстерності, комунікативної компетентності, саморозвитку, професійного іміджу та педагогічної рефлексії [1; 5]. Водночас питання самопрезентації майбутнього вчителя як практикоорієнтованої технології розвитку наскрізних умінь потребує поглиблення з урахуванням сучасних цифрових освітніх інструментів і запиту на інтеграцію м'яких навичок у зміст підготовки майбутніх педагогів [2; 3].

Метою публікації є обґрунтувати педагогічні можливості формування навичок професійної самопрезентації майбутніх учителів як складника розвитку soft skills та наскрізних компетентностей у системі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Професійна самопрезентація майбутнього вчителя розглядається як інтегроване вміння представити себе в освітньо-професійному

середовищі через усвідомлення власної педагогічної ролі, цінностей, компетентностей, досвіду та досягнень. Вона охоплює вербальні (мовленнєві), невербальні (поведінкові), цифрові (візуальні та медійні) та рефлексивні компоненти.

У системі розвитку soft skills самопрезентація є практичним механізмом формування: комунікації (структурування виступу, аргументація, культура мовлення, активне слухання); критичного мислення (відбір фактів і доказів, самооцінка сильних/слабких сторін, логіка подачі); креативності (нестандартні формати подачі, візуальна естетика, сторітелінг); самоменеджменту (цілепокладання, планування кар'єрного розвитку, тайм-менеджмент під час виступу); емоційного інтелекту (саморегуляція хвилювання, емпатія до аудиторії, впевненість); командної взаємодії (презентація спільних проєктів, педагогічне партнерство) [3; 4].

Ефективними технологіями формування навичок професійної самопрезентації у підготовці майбутнього вчителя є: 1) мікрОВікладання та педагогічний пітчинг: студенти готують короткі (1–3 хв) виступи «Я – учитель НУШ», «Мій педагогічний стиль», «Чому мене варто запросити до школи», після чого отримують зворотний зв'язок за критеріями: змістовність, логіка, переконливість, контакт з аудиторією, етика та академічна доброчесність; 2) портфоліо та цифрова самопрезентація. Упровадження електронного портфоліо майбутнього педагога сприяє усвідомленню професійних досягнень і формуванню навички представлення результатів діяльності [2]; 3) Рольові співбесіди й моделювання професійних ситуацій. Формати «співбесіда з директором», «публічний захист методичної розробки», «презентація педагогічного проєкту» активізують навички переконання, відповідальності, аргументованого захисту позиції [1]; 4) Інтерактивні вправи та рефлексивні практики. Методики самоаналізу («педагогічна візитівка», карта компетентностей) дозволяють студентам усвідомлено будувати власну професійну траєкторію і коригувати стиль самопрезентації [4; 5]; 5) Візуальна грамотність у презентаційній діяльності. Робота над структурою слайдів, інфографікою, добром візуальних елементів та цифровою етикою формує медіаграмотність і сучасний професійний імідж педагога [2].

Технологія «ФІШКА» є авторським прийомом організації короткої (1-хвилинної) професійної самопрезентації майбутнього вчителя, спрямованим на розвиток ключових soft skills та наскрізних компетентностей. Її структура передбачає послідовне представлення Фактів (освіта, досвід, досягнення), створення Інтриги (цікавий або несподіваний штрих), елемент Шоку (яскравий акцент, що запам'ятовується), демонстрацію Користі для учнів, колективу й освітнього середовища, а також Асоціацію («ключик»), яка формує стійкий позитивний образ педагога. Застосування технології «ФІШКА» у підготовці майбутніх учителів підвищує їхню комунікативну впевненість, здатність до самопрезентації в академічному та професійному середовищі, розвиває критичність у відборі змісту, креативність подачі та навички саморефлексії, що відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу в педагогічній освіті.

Особливої актуальності набуває цифровий аспект самопрезентації: майбутній учитель має вміти презентувати себе не лише офлайн, а й у змішаному/дистанційному форматі (відеовиступ, онлайн-презентація, навчальний блог, сторінка професійного портфоліо). За таких умов самопрезентація стає частиною цифрової культури педагога та умовою його успішної адаптації до сучасного освітнього середовища [2; 3].

Висновок. Професійна самопрезентація майбутнього вчителя є важливим компонентом розвитку soft skills і наскрізних компетентностей, що забезпечує готовність педагога до ефективної взаємодії в освітньому просторі, побудови професійного іміджу та реалізації особистісного потенціалу. Її формування доцільно здійснювати як системний процес у межах фахових дисциплін, педагогічної практики, проєктної діяльності та цифрового портфоліо.

Список використаних джерел

1. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
2. Волошенюк О., Іванова В., Євтушенко Р. (ред.). Абетка візуальної грамотності. Київ : АУП, ЦВП, 2019. 96 с.
3. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Цифрова трансформація освіти і розвиток компетентностей здобувачів освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77, № 3. С. 1–14.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Київ, 2016.
5. Сисоева С. О. Педагогічна творчість : навч. посіб. Київ : Каравела, 2011. 256 с.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ЯК ЧИННИК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ГРОМАДИ)

Рибка Віра Андріївна,

здобувачка (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу ННІ Педагогіки
і психології Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Єгорова Ксенія Григорівна,

кандидат педагогічних наук, старший
викладач

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: ВПО, соціокультурна інтеграція, м'які навички (soft skills), соціальна робота, Рівненська громада.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна росії проти України спричинила різке збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), які тікаючи від атак агресора, були змушені змінити місце свого постійного проживання. Більшість ВПО зосереджені у великих містах, таких як Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Рівне, де вони зіштовхуються з численними викликами. За оцінками, близько 60 відсотків ВПО потребують постійної гуманітарної допомоги, яку надає місцева влада, міжнародні організації, уряди країн та неурядові організації. Однак, у 2026 році інтеграція ВПО у Рівненську громаду потребує переходу від гуманітарної допомоги до довгострокової соціальної стійкості. Успіх цього процесу залежить від «м'яких навичок» (Soft Skills), які дозволяють людині трансформуватися з «отримувача послуг» у «активного члена громади». Фахівець соціальної роботи виступає тут фасилітатором, що допомагає розвивати комунікабельність та емоційний інтелект переселенців. Існує бар'єр між потенціалом ВПО та реальною адаптацією через дефіцит гнучких компетентностей в умовах стресу. Специфіка м. Рівного як великого хабу вимагає впровадження нових методів роботи, спрямованих на розвиток soft-компетентностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Гострота й актуальність проблем, пов'язаних з внутрішньо переміщеними особами, зумовили значний інтерес до неї як зарубіжних науковців (Дж. Беррі (J. Berry), К. Бран (K. Brun), П. Качмарчик (P. Kaszmarczyk), Е. Муні (E. Mooney), К. Фіонг (K. Phuong) й ін., так і вітчизняних дослідників. Зокрема, поняття та критерії адаптації й інтеграції внутрішньо переміщених осіб розкрито у роботі І. Тітар. Соціально-економічний аспект інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади розкрито у працях В. Поліщук,

Н. Олексюк, О.Бачинської. І. Шапошникова, І. Пристай проаналізували стратегії та виклики інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах в умовах воєнного стану. О. Риндзак визначено соціокультурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному вимірі. Однак, подальшого дослідження потребують окремі питання інтеграції вимушено переміщених осіб для пошуку оптимальних шляхів їх вирішення, зокрема розвиток soft skills як чинник соціокультурної інтеграції ВПО.

Мета – розкрити роль soft skills як інструменту інтеграції ВПО та обґрунтувати потребу в тренінгових програмах у Рівненській громаді.

Виклад основного матеріалу. Одними з ключових понять, що описують стан соціальних проблем ВПО та рівень їх розв'язання, є поняття «інтеграція». У сучасній соціальній роботі інтеграція – це відновлення соціальної суб'єктності особистості. Успішне входження в громаду критично залежить від «м'яких навичок», які є базою адаптивного потенціалу людини [1, с. 42]. На відміну від професійних знань, soft skills забезпечують стійкість у мінливих умовах [4, с. 164].

Основні групи компетентностей для ВПО:

1. Комунікативна медіація: навички конструктивного діалогу та самопрезентації. Це допомагає уникати конфліктів між «тиловою» громадою та людьми з досвідом війни, а також ефективно відстоювати права в установах Рівненщини.

2. Соціальний нетворкінг (Networking): вміння будувати нову мережу контактів через хаби (наприклад, «Простір інтеграції»). Це перетворює ВПО на активного учасника соціального обміну.

3. Емоційна резильєнтність: здатність до саморегуляції та управління стресом. Розуміння своїх емоцій дозволяє не закриватися в травмі, а брати участь у волонтерських та освітніх програмах громади.

4. Когнітивна гнучкість: вміння планувати життя, аналізувати ринок праці та освітні можливості Рівного на перспективу 2026 року, долаючи стан «тимчасовості».

Технологічний інструментарій та професійні ролі фахівця. Сучасна соціокультурна інтеграція ВПО в Рівненській громаді вимагає від фахівця виходу за межі адміністрування на користь трансформаційного супроводу. Це передбачає конвертацію внутрішнього потенціалу клієнта у стійкі соціальні навички через реалізацію низки професійних ролей [3, с. 88]. Зокрема, виступаючи як соціальний медіатор, фахівець долає дистанцію відчуження між переселенцями та громадою, використовуючи технології посередництва та ненасильницького спілкування (ННС).

Важливим аспектом є перехід від моделі опікунства до соціального коучингу, де через інструменти фасилітації (колесо балансу, сильні запитання) ВПО свідомо розвивають самозарадність та навички стратегічного планування життя. Модерація групової динаміки через інноваційні арт-технології (форум-театр та плейбек-терапія) дозволяє учасникам у безпечній ігровій формі відпрацювати складні соціальні сценарії та підвищити рівень емоційного інтелекту. Паралельно з цим, у межах кейс-менеджменту, фахівець діє як стратегічний консультант із соціального інжинірингу, навчаючи клієнтів будувати корисні зв'язки та ефективно використовувати цифрові сервіси («Дія», електронні черги Рівного). Завершальною ланкою є роль куратора екологічної інтеграції, який забезпечує баланс між засвоєнням норм нової громади та збереженням власної ідентичності, допомагаючи переселенцям опанувати «соціальне перемикавання» як вищий прояв адаптивності у мультикультурному суспільстві.

Специфіка та практичний досвід рівненської громади у розвитку soft skills. Рівненська територіальна громада станом на 2026 рік сформувала унікальну екосистему підтримки ВПО, де соціокультурна інтеграція базується на стратегії розвитку соціального капіталу [2]. Центральне місце в цій інфраструктурі посідає хаб «Простір інтеграції», де через технології неформальної освіти («Живі бібліотеки», воркшопи з

проектування) переселенці відпрацьовують навички комунікації та лідерства. Ефективним прикладом самоорганізації є центр «ЯМаріуполь», який через спільні соціокультурні ініціативи сприяє розвитку командної взаємодії.

Важливу роль у фасилітації соціальної активності відіграє ГО «Всеукраїнське об'єднання переселенців» під керівництвом Марини Павлюченко. Завдяки проведенню ресурсних зустрічей та діалогових платформ, учасники розвивають емоційний інтелект, долаючи «синдром відкладеного життя» [5, с. 116]. Паралельно з цим, БФ «Рокада» використовує технік арт-терапії та майстер-класів для стимулювання когнітивної гнучкості. Творче самовираження у безпечному колі дозволяє учасникам «розпакувати» емоційний стан та сформувані нові мережі нетворкінгу. Завершальним етапом інтеграції є економічний аспект, реалізований через Рівненський міський центр зайнятості. Досвід громади свідчить, що успіх працевлаштування ВПО на 70% залежить саме від рівня їхніх soft skills. У межах кейс-менеджменту соціальні працівники акцентують увагу на навичках самопрезентації, ведення переговорів та емоційної гнучкості, що є вирішальними факторами для повноцінного входження переселенців у професійне та соціокультурне середовище Рівненщини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що у 2026 році розвиток «м'яких навичок» (soft skills) є стратегічним пріоритетом соціокультурної інтеграції ВПО. Встановлено, що комунікативна гнучкість, емоційний інтелект та навички нетворкінгу виступають дієвим інструментом подолання психосоціальних бар'єрів та відновлення соціальної суб'єктності особистості. Трансформація ролі фахівця соціальної роботи від адміністратора до фасилітатора й коуча дозволяє впроваджувати інноваційні технології арт-терапії та медіації, що значно підвищує рівень самозарадності переселенців. Досвід Рівненської громади, зокрема діяльність хабу «Простір інтеграції», центру «ЯМаріуполь», БФ «Рокада» та ГО «Всеукраїнське об'єднання переселенців», підтверджує, що мережева взаємодія та ресурсні зустрічі створюють умови для ефективної конвертації внутрішнього потенціалу ВПО у реальну соціальну активність.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення уніфікованих програм розвитку soft skills для забезпечення довгострокової стійкості громад у повоєнний період.

Список використаних джерел

1. Вірна Ж. П. Психологія особистісної події : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 184 с.
2. Комплексна програма підтримки внутрішньо переміщених осіб у Рівненській міській територіальній громаді на 2023–2026 роки. URL: <http://rivnerada.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2026).
3. Коцур Н. М. (ред.). Технології соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами : навч. посіб. Переяслав, 2022. 245 с.
4. Кочубей Т. В., Ткачук Ю. В. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип. 2 (7). С. 162–170.
5. М'які навички (soft skills) як чинник соціальної адаптації особистості в умовах воєнного стану. *Психологічні виміри культури, безпеки та управління : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 19–20 трав. 2023 р.). Львів : ЛТЕУ, 2023. С. 115–118.

ІНТЕГРАЦІЯ SOFT SKILLS У СИСТЕМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Риженко Олександр

Олександрович,

майстер виробничого навчання

відокремленого структурного

підрозділу «Професійно-педагогічний
фаховий коледж

Глухівського НПУ ім. О. Довженка»

Сучасний етап розвитку професійної (професійно-технічної) освіти характеризується зміною освітніх пріоритетів, зумовлених глобалізаційними процесами, цифровізацією суспільства та динамічними вимогами ринку праці. У цих умовах підготовка майбутніх майстрів виробничого навчання має бути спрямована не лише на формування фахових умінь і навичок (hard skills), а й на розвиток soft skills, які забезпечують ефективну професійну діяльність, педагогічну взаємодію та конкурентоспроможність випускників.

Актуальність проблеми інтеграції soft skills у систему професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання зумовлена необхідністю підготовки педагогічних кадрів нового типу – мобільних, комунікативно компетентних, здатних до командної роботи, критичного мислення та безперервного професійного саморозвитку. Майстер виробничого навчання виступає не лише носієм професійних знань, а й наставником, організатором освітнього процесу, лідером учнівського колективу, що потребує високого рівня розвитку м'яких навичок.

Теоретичні засади формування soft skills у професійній підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання ґрунтується на положеннях компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та системного підходів. Компетентнісний підхід передбачає орієнтацію освітнього процесу на формування інтегральних, загальних і професійних компетентностей, складовою яких є soft skills. Особистісно орієнтований підхід акцентує увагу на розвитку індивідуальних якостей здобувачів освіти, їхніх цінностей, мотивації та здатності до самореалізації. Діяльнісний підхід забезпечує формування м'яких навичок у процесі активної навчально-професійної діяльності, а й системний – цілісність і послідовність цього процесу.

У наукових дослідженнях soft skills розглядаються як сукупність соціальних, комунікативних, когнітивних та емоційно-вольових умінь, що забезпечують ефективну взаємодію людини з іншими та успішну реалізацію професійних завдань. Для майбутніх майстрів виробничого навчання до ключових soft skills дослідники відносять: комунікативну компетентність, критичне та креативне мислення, вміння працювати в команді, лідерство, емоційний інтелект, стресостійкість, відповідальність, тайм-менеджмент, здатність до рефлексії та саморозвитку.

Інтеграція soft skills у систему професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання передбачає їх цілеспрямоване та поетапне формування в межах усіх складових освітнього процесу. Зокрема, розвиток м'яких навичок має здійснюватися під час вивчення загальноосвітніх і фахових дисциплін, проходження практик, участі здобувачів освіти в проектній, дослідницькій та позаурочній діяльності.

Важливу роль у формуванні soft skills відіграє використання активних та інтерактивних методів навчання, серед яких проблемне навчання, кейс-метод, ділові та рольові ігри, тренінги, мозкові штурми, моделювання професійних і педагогічних ситуацій. Такі методи сприяють розвитку комунікативних умінь, вміння приймати рішення, відповідальності за результати діяльності та здатності до співпраці.

Особливе значення в процесі інтеграції soft skills має педагогічна практика, під час якої майбутні майстри виробничого навчання набувають досвіду реальної професійної взаємодії з учнями, колегами та адміністрацією закладу освіти. Саме в умовах практичної діяльності відбувається усвідомлення важливості м'яких навичок як необхідної складової професійної майстерності.

Висновок. Таким чином, інтеграція soft skills у систему професійної підготовки майбутніх майстрів виробничого навчання є важливою умовою забезпечення якості професійної освіти. Цілеспрямоване формування м'яких навичок сприяє підготовці педагогічно компетентного, соціально відповідального та конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно здійснювати професійну діяльність у сучасному освітньому просторі та відповідати викликам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». Київ, 2017.
2. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту».
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: К.І.С., 2004.
4. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття. Київ: Знання, 2003.
5. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. Київ: А.С.К., 2004.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ БАЙОК НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS

Руденко Любов Іванівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
Криворізького державного
педагогічного університету
Науковий керівник:

Кравцова Інна Адамівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Криворізького державного
педагогічного університету

Ключові слова: емоційний інтелект, soft skills, молодші школярі, початкова освіта, уроки словесності, літературне читання, байка, емоційний розвиток, емпатія, емоційна компетентність, освітній процес, Нова українська школа.

Постановка проблеми. Сучасна освіта орієнтується не лише на формування предметних знань, а й на розвиток особистості здобувача освіти, його життєвих компетентностей та soft skills. Особливого значення у цьому контексті набуває розвиток емоційного інтелекту, який є важливим складником гармонійного розвитку дитини та її успішної соціалізації. Емоційний інтелект розглядається як здатність людини усвідомлювати власні емоції, розуміти емоції інших людей, керувати ними та використовувати у процесі спілкування і діяльності. Саме ця здатність забезпечує ефективну взаємодію з оточенням, формує навички співпраці, емпатії та відповідальної поведінки, які відносяться до ключових soft skills.

Реформування освіти в умовах Нової української школи передбачає формування компетентної, емоційно зрілої особистості, здатної до ефективної комунікації та соціальної взаємодії. Важливим завданням початкової освіти є створення умов для розвитку емоційної сфери учнів, оскільки саме молодший шкільний вік є сприятливим

періодом для формування емоційної чутливості, емпатії та навичок саморегуляції [5, с. 114].

Науковці зазначають, що розвиток емоційного інтелекту сприяє формуванню позитивної самооцінки, розвитку комунікативних умінь, здатності до співпраці та ефективного розв'язання проблем [1, с. 97]. Це дозволяє учням краще адаптуватися до освітнього середовища, налагоджувати взаємини з однокласниками та вчителями, а також ефективно взаємодіяти у колективі.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль у розвитку емоційного інтелекту відіграють уроки словесності, зокрема уроки літературного читання, оскільки художні твори мають значний виховний потенціал і сприяють формуванню емоційної культури особистості [3, с. 56]. У процесі роботи з художніми текстами учні знайомляться з різними життєвими ситуаціями, аналізують поведінку персонажів, визначають їхні емоції та мотиви вчинків.

Особливе значення у цьому процесі мають байки, які є ефективним засобом розвитку емоційного інтелекту молодших школярів. Байка як жанр має чітко виражений моральний зміст, доступну форму та яскраві образи, що полегшує розуміння поведінки персонажів та їхніх емоційних станів. Аналізуючи байки, учні вчать визначати емоції героїв, оцінювати їхні вчинки, розуміти наслідки поведінки та робити моральні висновки [7, с. 19].

У процесі вивчення байок учні активно залучаються до обговорення змісту твору, висловлюють власну думку, аналізують поведінку персонажів та співвідносять її з власним досвідом. Така діяльність сприяє розвитку рефлексії, самосвідомості та емоційної чутливості. Крім того, використання інтерактивних методів навчання, таких як інсценізація байок, рольові ігри, обговорення та творчі завдання, дозволяє учням глибше усвідомити емоційний зміст твору та розвинути навички емоційного самовираження [3, с. 102].

Важливим аспектом розвитку емоційного інтелекту є формування емоційної культури особистості, яка включає здатність розуміти, контролювати та виражати власні емоції. У процесі роботи з байками учні навчаються розпізнавати різні емоційні стани, розуміти їх причини та наслідки, що сприяє розвитку саморегуляції та емоційної зрілості.

Крім того, розвиток емоційного інтелекту сприяє формуванню важливих соціальних навичок, таких як уміння співпрацювати, поважати інших, розуміти їхні почуття та ефективно спілкуватися [1, с. 144]. Саме ці навички є основою *soft skills*, які необхідні для успішного навчання та подальшого життя. Використання байок на уроках словесності створює сприятливі умови для розвитку цих навичок, оскільки дозволяє учням аналізувати різні життєві ситуації, формувати моральні цінності та розвивати емоційну компетентність.

Висновок. Отже, розвиток емоційного інтелекту молодших школярів під час вивчення байок на уроках словесності є важливою складовою формування *soft skills*. Робота з байками допомагає учням навчитися розуміти емоції, співпереживати іншим, аналізувати поведінку та робити висновки. Це сприяє розвитку емоційної культури, комунікативних умінь та соціальної компетентності. Таким чином, використання байок у навчальному процесі є ефективним засобом розвитку особистості молодшого школяра та формування навичок, необхідних для успішної взаємодії у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2021. 256 с.
2. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя початкової школи. Київ : Літера ЛТД, 2020. 160 с.

3. Гавриш Н. В. Літературна освіта молодших школярів: сучасні підходи. Київ : Освіта, 2021. 192 с.
4. Коваль Н. О. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів у процесі навчання. *Педагогічні науки: теорія і практика*. 2022. № 3. С. 45–51. URL: <https://journal.osvita.ua/pedagogics>
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2021. 504 с.
6. Сухомлинська О. В. Концептуальні засади розвитку емоційної культури учнів. *Український педагогічний журнал*. 2020. № 4. С. 12–18. URL: <https://uej.undip.org.ua>
7. Шульга Н. І. Формування емоційного інтелекту молодших школярів на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2023. № 5. С. 18–22.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я»

Самілик Валентина Іванівна,
кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри теорії і методики
викладання природничих дисциплін
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: гнучкі уміння (*soft skills*), ментальне здоров'я, майбутні педагоги, майбутні практичні психологи закладів освіти.

Актуальність проблеми дослідження. Освітній компонент (ОК) «Психологія ментального здоров'я», що реалізується як вибірковий для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка предметної спеціальності А4.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) освітньо-професійної програми «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини та психологія)», посідає особливе місце у фаховій підготовці майбутніх педагогів і психологів закладів освіти. Попри свій статус, зміст і практична спрямованість дисципліни відповідають актуальним запитам сучасної освіти, зокрема в умовах соціальної напруженості, воєнних викликів та зростання потреби учасників освітнього процесу в психологічній підтримці.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розкрити методичні основи формування гнучких умінь (*soft skills*) у здобувачів вищої освіти під час вивчення освітнього компонента «Психологія ментального здоров'я», а також окреслити принципи, підходи, методи й форми організації навчання, що забезпечують розвиток емоційної усвідомленості, саморегуляції, емпатії, рефлексивності, стресостійкості та готовності майбутніх педагогів і практичних психологів до професійної діяльності в умовах соціальних викликів.

Виклад основного матеріалу. Ключовою особливістю курсу є його орієнтація на цілеспрямоване формування гнучких умінь, що забезпечують не лише професійну ефективність, а й психологічну стійкість, емоційну зрілість та готовність до роботи у складних середовищах.

У межах дисципліни гнучкі уміння розглядаються як інтегративний результат поєднання знань, емоційного досвіду, ціннісних орієнтацій і практичних умінь. Для майбутніх освітян і психологів пріоритетними є такі групи *soft skills*:

- емоційна усвідомленість і саморегуляція;
- емпатія та навички підтримувального спілкування;
- здатність до рефлексії й самопостереження;

- стресостійкість і психологічна резильєнтність;
- навички надання першої психологічної допомоги;
- комунікативна компетентність у кризових ситуаціях.

Методологічним підґрунтям курсу є компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісний підходи, що реалізуються через системну інтеграцію теорії та практики. Формування гнучких умінь у процесі вивчення ОК «Психологія ментального здоров'я» ґрунтується на таких принципах:

- принцип практикоорієнтованості. Зміст практикуму передбачає виконання вправ, аналіз кейсів та застосування психодіагностичних методик, що моделюють реальні професійні ситуації. Наприклад, проведення самодіагностики за методиками GAD-7, PANAS або шкалою К. Ріфф розвиває навички самоспостереження та відповідальне ставлення до власного ментального стану;

- принцип рефлексивності та саморегуляції. Рефлексія є базовим механізмом опанування гнучких навичок. Здобувачі систематично аналізують власні емоції, реакції та поведінкові стратегії. Цьому сприяє ведення «Щоденника ментального здоров'я» як інструмента емоційної рефлексії та усвідомленого планування змін у житті;

- принцип безпечного освітнього простору. Навчання відбувається в атмосфері довіри та прийняття, що є критично важливим для розвитку емоційної відкритості. Наприклад, групові обговорення психотравматичних подій, емоційного вигорання та вікових особливостей психіки проводяться з чітким дотриманням етичних норм і принципів ненасильницької комунікації;

- принцип моделювання професійних ситуацій. Навички відпрацьовуються через розв'язання змодельованих кейсів, максимально наближених до реалій закладу освіти. Наприклад, відпрацювання алгоритмів надання першої психологічної допомоги дитині в кризовому стані або дистанційне (телефонне) консультування учня у стресовій ситуації.

Для цілісного розвитку гнучких навичок у практикумі використовується комплекс методів:

- психоедукація: ознайомлення з моделями емоційного інтелекту та життєстійкості;

- рефлексивні та тілесно-орієнтовані техніки: вправи «Усвідомлена кава», «Коло контролю»;

- арттерапія та нарративні методи: казкотерапія, робота з психологічними метафорами;

- активне навчання: кейс-метод, рольове моделювання, групові дискусії.

Висновок. Можемо зробити висновок, що освітній компонент «Психологія ментального здоров'я» має високу професійну цінність, оскільки формує фундаментальні гнучкі навички для роботи з різними віковими групами, підвищує готовність до діяльності в умовах стресу та високого емоційного навантаження, сприяє становленню професійної ідентичності, актуалізує навички турботи про власне здоров'я як запоруку професійного довголіття.

Завдяки рефлексивній спрямованості та орієнтації на реальну практику, цей курс виступає ефективним інструментом системного розвитку особистісних і соціально-професійних навичок майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Самілик В. І. Психологічна підтримка ментального здоров'я учасників освітнього процесу в кризових умовах. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-андрагогічний супровід розвитку педагога в умовах післявоєнного відновлення освітнього середовища»* : тези доповідей (м. Миколаїв, 20 –

30 жовтня 2025 р.) / укл. Н. В. Клименюк. Миколаїв : центр редакційно-видавничої діяльності МОШПО, 2025. С.148-152.

2. Самілик В., Тітаренко С. Психологія ментального здоров'я: практикум. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2025. 72 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ВИГОТОВЛЕННЯ ВИРОБІВ З БІСЕРУ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Самойленко Оксана

Олександрівна,

здобувач другого (магістерського)

рівня вищої освіти 1 курсу

факультету технологічної і

професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Курок Віра Панасівна, доктор

педагогічних наук, професор

Глухівського НПУ ім. О. Довженка,

член-кореспондент НАПН України

***Ключові слова:** методика, проєктне навчання, вироби з бісеру, уроки технологій, освіта.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта в Україні постійно змінюється та оновлює свої методи й форми навчання, щоб відповідати вимогам часу. Особливо це стосується уроків технологій, де учні мають не лише засвоювати знання, а й розвивати практичні навички, самостійність та творчість. Вони повинні вміти доводити роботу від задуму до готового результату. У цьому контексті актуальним є використання технологій проєктного навчання, які поєднують теорію та практику, а також сприяють формуванню ключових компетентності учнів [3]. Виготовлення виробів з бісеру на уроках технологій є дуже ефективним засобом розвитку творчих здібностей, естетичного смаку та дрібної моторики учнів.

Мета публікації: висвітлити особливості проєктного навчання учнів в процесі виготовлення виробів з бісеру на уроках технологій.

Виклад основного матеріалу. Упровадження технологій проєктного навчання на уроках технологій відповідає основним засадам Нової української школи, яка орієнтована на формування компетентної, творчої та ініціативної особистості. Концепція НУШ передбачає перехід від репродуктивного навчання до діяльнісного підходу, за якого учні набувають знань через практичну діяльність і власний досвід. Саме проєктна робота під час виготовлення виробів з бісеру дає можливість реалізувати компетентнісний підхід, розвивати уміння навчатися впродовж життя, співпрацювати з іншими та застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях, що є важливими вимогами сучасної освіти [2].

Проєктне навчання сприяє тому, що учні беруть активну участь у пізнавальній та практичній діяльності, стають більш самостійними, відповідальними за результат, вчать працювати в команді та приймати обґрунтовані рішення. Як зазначає В. Павлюс, використання проєктних технологій допомагає учням застосовувати знання на практиці та розвивати творчий потенціал [4].

Уроки технологій ідеально підходять для проєктного навчання, адже поєднують теорію та практику. Виготовлення виробів з бісеру – це творчо-технологічна діяльність, яка формує креативне мислення, посидючість, акуратність і естетичний смак. Крім того,

такий підхід дозволяє організувати навчання у вигляді завершеного проєкту – від планування та підготовки матеріалів до створення виробу та його презентації [3].

Методика проєктного навчання включає кілька етапів. Спершу мотиваційний – визначається проблема та мета проєкту. Далі проєктувальний – планування роботи, добір матеріалів та технік бісероплетіння. Потім технологічний – безпосереднє виготовлення виробу. І наостанок підсумковий - презентація та оцінка результатів [1].

Велике значення має роль учителя, який виступає не лише джерелом знань, а й наставником і консультантом. Від його умінь організувати діяльність учнів залежить ефективність уроку та розвиток особистісного потенціалу кожного [2].

Проєктне навчання під час роботи з бісером дозволяє індивідуалізувати завдання з урахуванням віку та індивідуальних особливостей учнів. Кожен може обрати рівень складності, техніку виконання та форму презентації. Це підвищує мотивацію, формує позитивне ставлення до навчання та розвиває творчу ініціативу.

Використання цифрових ресурсів – презентацій, відеороликів, електронних інструкцій та онлайн-галерей виробів – допомагає краще засвоїти матеріал, візуалізувати техніку та розвивати цифрові компетентності учнів [3].

Висновок. Використання технологій проєктного навчання у процесі виготовлення виробів з бісеру на уроках технологій є ефективним засобом підвищення якості навчального процесу та розвитку ключових компетентностей учнів. Поєднання практичної діяльності з творчими завданнями сприяє формуванню самостійності, відповідальності, креативного мислення й умінь працювати в команді. Реалізація проєктного підходу дозволяє зробити уроки технологій більш змістовними та цікавими для учнів, забезпечує активну участь кожного здобувача освіти та створює умови для розвитку їхнього особистісного і творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Використання проєктних технологій на уроках трудового навчання. 2017. URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/nauka/konferentsii/fizyka-tekhnologii-navchannia/97-2017/teoriia-ta-metodyka-tekhnologichnoi-osvity/1170-vykorystannya-proektnykh-tekhnologiy-na-urokakh-trudovoho-navchannya.html>
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у загальній середній освіті, 2018. URL: <https://mzso19.mkrada.gov.ua/2018/10/30/20544>
3. Методична розробка на тему: «Метод проєктів на уроках предмету Технології». URL: <https://vseosvita.ua/library/metodychna-rozrobka-na-temu-metod-proektiv-na-urokakh-predmetu-tekhnologii-803782.html>
4. Павлюс В. П. Проєктна технологія. Навчально-Методична Лабораторія. URL: <https://metod.gi.edu.ua/resursy/navchayemos/item/18-stattia-pro-proekty>

SOFT SKILLS ЯК ФУНДАМЕНТ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ: РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У РЕАЛІЯХ ВІЙНИ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сахно Оксана Іванівна, директор
Комунальної установи
«Новослобідський центр
професійного розвитку педагогічних
працівників» Новослобідської
сільської ради Конотопського району
Сумської області

Ключові слова: гнучкість, гнучкі навички, дистанційне навчання, почуття, соціально-емоційне навчання, емпатія, командна робота.

Постановка проблеми. Сьогодні ми живемо в унікальний і водночас надскладний час: повномасштабна війна, проблеми зі світлом, інтернетом, теплом, постійні тривоги. У 2026 році, коли ми озираємося на пройдений шлях останніх чотирьох років, стає очевидним: класична формула освіти «знання – це сила» трансформувалася. Сьогодні сила – це гнучкість. Для учнів початкових класів soft skills перетворилися на survival skills – навички виживання та адаптації.

Сьогодні поняття «безпечного освітнього середовища» вийшло далеко за межі міцних стін укриттів. За даними UNICEF, кожна друга дитина в країні втратила родича або друга. Війна замінила ігри повітряними тривогами. Особливо гостро це відчувають діти прикордонних територій, які перебувають під щоденними обстрілами. У цих умовах критично важливим є створення «психологічного бронезилета» для дитячої душі. Україна гостро потребує методик стабілізації, оскільки діапазон наявних інструментів терапії для дітей часто є обмеженим.

Аналіз останніх публікацій. Питання розвитку гнучких умінь (soft skills) та психологічної стійкості (resilience) сьогодні перебуває у центрі уваги провідних вітчизняних та закордонних дослідників. Аналіз останніх публікацій (зокрема праць С. Світличного, О. Кочерги, а також методичних рекомендацій МОН України щодо психологічного супроводу учасників освітнього процесу) [2, 3] свідчить, що в умовах тривалого стресу когнітивні навички не можуть розвиватися без належної соціально-емоційної підтримки. Дослідники наголошують, що саме початкова школа є критичним етапом для закладення базису життєстійкості, де роль учителя трансформується від передавача знань до модератора безпечного середовища.

З початком війни в Україні ізраїльська психологиня Дафна Шарон-Максимов у співпраці з українськими психологами розробила концепцію проєкту «Хібукі-терапія», яка значно відрізняється від оригінальної моделі. [5] В основу методики покладені три психоаналітичні теорії:

- теорія об'єктних відносин;
- теорія турботи;
- теорія прихильності.

Теорія об'єктних відносин є одним із фундаментальних підґрунть методики, оскільки вона пояснює, як дитина взаємодіє із зовнішніми предметами для стабілізації свого стану. Ключовою постаттю тут є Дональд Віннікотт [6]. Саме він ввів поняття «перехідного об'єкта», яким і є Хібукі. Іграшка виступає містком між внутрішньою реальністю дитини та зовнішнім світом. У ситуації війни, коли звичні об'єкти прихильності (батьки, дім) можуть бути нестабільними, Хібукі стає «стабільним об'єктом», що допомагає впоратися з тривогою втрати. Згідно з теорією Віннікотта, дитина наділяє іграшку власними почуттями, що дозволяє безпечно опрацювати травму.

Мета статті – обґрунтувати стратегічну роль гнучких умінь як інструменту збереження ментального здоров'я молодших школярів та представити практичний досвід використання методики «Хібукі-терапія» та програми соціально-емоційного навчання «Зерна» в умовах прикордонної громади. Ми прагнемо довести, що розвиток soft skills у дистанційному форматі є не лише можливим, а й необхідним для формування внутрішньої опори дитини.

Виклад основного матеріалу. Для наших учнів початкових класів гнучкі навички (soft skills) перестали бути просто «бонусом» до навчання. В умовах війни та дистанційної реальності вони перетворилися на survival skills – навички виживання та адаптації. Тож, як директор центру професійного розвитку педагогічних працівників прикордонної громади, яка щодня потерпає від обстрілів, я хочу зацентувати: сьогодні ми не просто вчимо дітей читати й рахувати, ми будуюмо їхню внутрішню опору.

Перше, з чого починається будь-яка гнучкість, – це емоційний спокій. Коли дитина перебуває в стресі, її когнітивні здібності блокуються. Тому наше першочергове завдання – створити «освітній прихисток». В умовах війни та дистанційного навчання вчитель стає його архітектором – створює простір (нехай і віртуальний), де дитина відновлює контроль над своїм життям через навчання та спілкування.

Учитель сьогодні – це не ретранслятор знань, а «емоційний контейнер». Ми вчимо дітей легалізувати свої почуття, розпізнавати страх, тривогу чи втому як природну реакцію на надзвичайні обставини. Сказати учневі: «Це нормально – боятися тривоги» або «Ти маєш право сумувати за домом» – це і є перший крок до розвитку емоційного інтелекту. А педагогіка підтримки, де спокій учителя стає базою для спокою учня, стає основою всього освітнього процесу.

Я хочу навести конкретний приклад, який став порятунком для учнів Новослобідської територіальної громади. Це методика «Хібукі-терапія», розроблена ізраїльськими фахівцями для допомоги дітям під час воєнних конфліктів. Коли дитина бере до рук собаку-обіймаку з довгими лапами, відбувається магія проєкції. Через турботу про іграшкового друга вона вчиться піклуватися про власний стан, долаючи стрес від вибухів чи переїздів. «Хібукі боїться гучних звуків, я маю його обійняти», – каже дитина. Турбуючись про іншого, вона підсвідомо лікує себе. Це розвиває найвищий рівень емпатії та здатності до саморегуляції. Навіть на «дистанційці» Хібукі в кадрі стає медіатором, який допомагає учневі відкритися.

Гнучкі навички не формуються епізодично. Це систематична робота педагогів, психологів та батьків. І тут нам на допомогу приходить програма соціально-емоційного навчання «Зерна» [4]. Її концепція неймовірно проста: ми щодня «сіємо» маленькі звички доброти. Це:

- вправи на заземлення під час переходу в укриття;
- хвилинки уважності, щоб заспокоїти психіку після нічних обстрілів;
- керування імпульсами, коли ми вчимо дитину зробити паузу, перш ніж реагувати на складні обставини.

Дистанційне навчання кинуло нам виклик: як розвивати командну роботу через монітор? За попередні чотири роки ми підвищили свої цифрові навички більше, ніж за попереднє десятиліття. Робота в сесійних залах Zoom, спільні проєкти на дошках Padlet та в Canva – це тепер наші тренажери відповідальності та лідерства. Сьогодні ми навчилися створювати цифрову емпатію. Коли в однокласника зникає зв'язок, клас не просто чекає – він вчиться солідарності. Дитина сама облаштовує свій «робочий кабінет» вдома чи в сховищі, вчиться керувати часом. Це і є soft skills у їхньому найчистішому, практичному прояві.

На завершення – про оцінювання. У наших умовах воно має бути виключно формувальним. Оцінка має бути «крилами», а не «кайданами». Ми оцінюємо не помилки, а зусилля. Ми оцінюємо прогрес дитини відносно неї самої вчорашньої, акцентуючи на вмінні шукати рішення, а не на механічному відтворенні знань [1].

Висновок. Сьогодні ми розвиваємо в учнів не просто «гнучкі вміння», а надзвичайну життєву силу. Поєднання технік Хібукі-терапії, системності програми соціально-емоційного навчання «Зерна» та цифрової відкритості вчителя дає можливість виховати покоління, яке буде здатне відбудувати країну. Це діти, які вміють бути гнучкими, не ламаючись. Даючи їм ці інструменти, ми даємо їм найцінніше – життєстійкість.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 груд. 2025 р. № 1810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-п#Text> (дата звернення: 06.02.2026).

2. Кочерга О. В. Психологічна стійкість дитини в умовах війни: практичні поради для вчителів та батьків. *Початкова школа*. 2024. № 2. С. 15–19.
3. Світличний С. В. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів у кризових умовах. *Психологія і суспільство*. 2025. Спецвипуск. С. 44–48.
4. Програма СЕН «Зерна» : методичний посібник / The LEGO® Foundation, Harvard University, The Ecological Approaches to Social Emotional Learning (EASEL) Laboratory. Запоріжжя : СТАТУС, 2025. 168 с.
5. Шарон-Максимов Д. Хібукі-бронежилет для дитячої душі. Харків : Комунальне підприємство «Міська друкарня», 2025. 200 с.
6. Winnicott D. W. *Playing and Reality*. London : Routledge, 2005. 210 p. URL: https://openlibrary.org/works/OL3255494W/Playing_and_reality (date of access: 02.01.2026).

НАСТУПНІСТЬ У ФОРМУВАННІ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ УЧНІВ З МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Серих Лариса Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри теорії і методики
змісту освіти КЗ «Сумський обласний
інститут післядипломної педагогічної
освіти»

***Ключові слова:** наскрізні вміння, здобувачі початкової освіти, здобувачі загальної середньої освіти, наступність, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Науково-методологічні засади формування наскрізних умінь здобувачів початкової та загальної середньої освіти сформульовано й унормовано в Державному стандарті базової середньої освіти (2020) [1] та Державному стандарті початкової освіти (2025) [2], отже актуальність наступності у формуванні наскрізних умінь учнів з різних предметів, зокрема з мистецтва, є обумовленою і закономірною.

В умовах Нової української школи початкова освіта покликана забезпечити всебічний розвиток дитини, її талантів, природних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Відповідно, метою початкової освіти є «гармонійний розвиток особистості дитини, її природних здібностей і талантів, формування емоційного інтелекту та компетентностей, необхідних для взаємодії із спільнотою і подальшого поступу в навчанні, утвердження української національної і громадянської ідентичності на основі поваги до прав людини, відповідального ставлення до себе і навколишнього світу» [2, с. 1].

Виклад основного матеріалу. Говорячи про наскрізні вміння (їх одинадцять), зауважимо, що їхні характеристики практично збігаються в державних стандартах [1; 2] і є такими: читати з розумінням...; висловлювати власну думку в усній і письмовій формі...; критично і системно мислити...; діяти творчо, що передбачає застосування креативності в життєвих ситуаціях...; виявляти ініціативу...; конструктивно керувати емоціями...; оцінювати ризики, що передбачає вміння виявляти причиново-наслідкові зв'язки в життєвих ситуаціях...; приймати рішення...; розв'язувати проблеми, що передбачає вміння аналізувати проблемні ситуації..., презентувати і аргументувати рішення; співпрацювати з іншими особами, що передбачає вміння налагоджувати

взаємодію, домовлятися, шукаючи спільні позиції і враховуючи різні думки інших осіб, працювати в команді, заохочуючи учасників до досягнення спільної мети [2, с. 5].

Наступність у формуванні наскрізних умінь ми можемо об'єктивно оцінити, переглянувши складену нами порівняльну таблицю вимог до обов'язкових результатів навчання здобувачів початкової та загальної середньої освіти з мистецької освітньої галузі (див. Табл.1).

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика формування наскрізних умінь здобувачів
початкової та загальної середньої освіти**

<p align="center">ОБОВ'ЯЗКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ здобувачів початкової освіти з мистецької освітньої галузі (додаток 21 <i>Державного стандарту початкової освіти, 2025)</i></p>	<p align="center">ОБОВ'ЯЗКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ учнів у мистецькій освітній галузі (додаток 21 <i>Державного стандарту базової середньої освіти, 2020)</i></p>
<p>Пізнання різних видів мистецтва, виявлення художнього мислення</p>	<p>Пізнання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва</p>
<p>Художньо-творча діяльність, культурно-мистецька комунікація</p>	<p>Художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва</p>
<p><i>Використовує медіатехнології в процесі мистецької комунікації</i></p>	<p>Пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиток емоційного інтелекту Використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації</p>

Пізнаючи різні види мистецтва, учні початкової школи на ранніх стадіях виявляють художнє мислення, вчать аналізувати, характеризувати явища мистецтва, добираючи і використовуючи мистецьку термінологію, порівнюючи та оцінюючи інформацію.

Натомість здобувачі загальної середньої освіти, пізнаючи різні види мистецтва, інтерпретуючи художні образи, набуваючи досвіду емоційних переживань, ціннісного ставлення до мистецтва, аналізують, інтерпретують та критично оцінюють художні образи; розрізняють факти і судження, зважають на протилежні думки, висловлюють свою позицію, надаючи їй обґрунтування; ставлять запитання і знаходять відповіді для підтвердження чи спростування припущень щодо правдивості інформації [3; 4].

Виконуючи художньо-творчу діяльність та культурно-мистецько комунікуючи, учні початкової школи реалізують мистецькі ідеї у власній діяльності, працюють знайомими художніми засобами і способами, самостійно добирають їх, експериментують, комбінують нові і знайомі мистецькі техніки, виявляють творчу сміливість, використовують знання з інших галузей для реалізації ідей, пояснюють власні творчі ідеї, взаємодіють з іншими особами через мистецтво.

Здобувачі загальної середньої освіти, застосовуючи художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва [3; 4], творять різними засобами і способами, імпровізують, експериментують, поєднують, візуалізують, генерують нові ідеї, застосовують власні знання і досвід для створення нових об'єктів, випробовують ідеї без страху помилитися і бути готовим сприймати

зворотну інформацію щодо своїх ідей художніми засобами для реалізації власної мистецької ідеї, естетично перетворюючи навколишнє середовище.

Здобувачі загальної середньої освіти, на відміну від учнів початкової школи, мають третій обов'язковий результат – пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиток емоційного інтелекту [3; 4]. Завдяки цьому результату здобувачі ЗЗСО оцінюють власні мистецькі здобутки, демонструють власні досягнення, взаємодіють з іншими особами через мистецтво, регулюють власний емоційний стан засобами мистецтва, що дозволяє пропонувати рішення для розв'язання проблем, брати активну участь у різних видах діяльності, прагнути до лідерства, набувати вміння брати на себе відповідальність, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших осіб, сприймати емоції без осуду, адекватно реагувати на конфліктні ситуації, розуміти різні вияви емоцій, виявляти емоції в безпечний і соціально прийнятний спосіб. Заради справедливості потрібно зазначити, що розпізнавати емоційні стани, втілені у творах різних видів мистецтва, виявляти власне ставлення до творів різних видів мистецтва і мистецької діяльності учнів початкової школи вчать, набуваючи другого обов'язкового результату – художньо-творча діяльність, культурно-мистецька комунікація.

Нарешті, четвертий обов'язковий результат – використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації, який здобувачі ЗЗСО реалізують через створення мистецького медіатексту у процесі художньої комунікації, добираючи та оцінюючи джерела інформації про мистецтво, при цьому виявляють культуру використання авторського твору. Натомість усні початкової школи долучаються до використання медіатехнології в процесі мистецької комунікації, виконуючи художньо-творчі завдання та комунікуючи на культурно-мистецьку тематику.

Висновок. Отже, ми проаналізували наступність у формуванні наскрізних умінь здобувачів освіти з мистецтва завдяки переосмисленню якості набуття здобувачами освіти обов'язкових результатів навчання в контексті реалізації концепції Нової української школи. Потрібно зазначити, що формування наскрізних умінь здобувачів освіти є наступними в загальному контексті мистецької освіти, дозволяє передбачати можливі бажані й небажані наслідки будь-якої мистецької діяльності, мінімізувати ризики на основі розуміння причин і обставин, які призводять до їх виникнення; прогнозувати різні варіанти розвитку подій і приймати відповідні рішення, що дозволяє розвивати особистість дитини, реалізувати її природні здібності; формувати емоційний інтелект та компетентності, бажані для взаємодії із спільнотою для подальшого поступу в навчанні.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898): URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення 29. 01. 2026 р.).

2. Державний стандарт початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 р. № 1810): URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення 29.01.2026 р.).

3. Формувальне оцінювання мистецької освітньої галузі НУШ: адаптаційний цикл: метод. посібник / за заг. ред. Л.В. Серих; КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, кафедра теорії і методики змісту освіти. Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2023. 101 с.

4. Формувальне оцінювання навчальних досягнень з мистецтва НУШ: другий цикл базової середньої освіти: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. В. Серих, доц. кафедри ТМЗО КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2024. 323 с.

ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ НЕЙРОГРАФІКИ

Сєрих Тетяна Миколаївна,
доктор філософії, методист вищої
категорії, керівник гуртка КЗ
Сумський ПДЮ

***Ключові слова:** гнучкі навички, нейрографіка, емоційний інтелект.*

Постановка проблеми. Сучасна система освіти орієнтована не лише на формування предметних знань, а й на розвиток ключових компетентностей та гнучких навичок (soft skills), необхідних для успішної самореалізації особистості. Особливої актуальності набуває пошук ефективних методичних інструментів, здатних забезпечити розвиток емоційного інтелекту, креативності, критичного мислення, комунікативних умінь, навичок саморегуляції та відповідальності у здобувачів освіти.

Сучасні діти та молодь України перебувають в умовах підвищеного психоемоційного навантаження, інформаційної перенасиченості та стресових чинників, що ускладнює процес навчання та соціалізації. Це зумовлює необхідність інтеграції в освітній процес методик, які поєднують навчальний, розвивальний і психоемоційний компоненти. Однією з таких інноваційних арт-орієнтованих методик є нейрографіка, потенціал якої доцільно розглядати в контексті формування гнучких навичок здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку гнучких навичок у системі освіти широко представлена в працях вітчизняних і зарубіжних науковців, які акцентують увагу на значущості емоційного інтелекту, соціальних та комунікативних навичок, креативного мислення як основи успішної життєдіяльності особистості. Наразі у науковому дискурсі зростає інтерес до арттерапевтичних і візуально-рефлексивних практик як засобів особистісного розвитку.

Питання використання нейрографіки розкрито в працях П. Піскарьова (один з основоположників методу), С. Бадер [2], О. Молчанової [4], Н. Кальки, З. Ковальчук [3] та інших дослідників, які розглядають її як інструмент роботи з підсвідомими процесами, розвитку креативного мислення, саморегуляції та емоційної стабілізації. Однак методичний потенціал нейрографіки саме у формуванні гнучких навичок здобувачів освіти потребує подальшого теоретичного осмислення та практичного обґрунтування.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування нейрографіки як методичного засобу формування гнучких навичок здобувачів освіти та визначення її потенціалу в розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції, креативності, комунікативних умінь і рефлексивного мислення в умовах сучасного освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Нейрографіка є арттехнологією, що поєднує елементи психології, нейронауки, мистецтва та символічного мислення і ґрунтується на принципі нейропластичності головного мозку. У процесі нейрографічного малювання за визначеним алгоритмом активізуються нові нейронні зв'язки, що сприяє трансформації усталених когнітивних і поведінкових патернів особистості [2, с. 22]. У словнику термін дифініційовано як «науковий метод, який дає змогу людині взаємодіяти з глибинними шарами своєї психіки» [1].

Ключовим інструментом нейрографіки є нейрографічна лінія, яка характеризується непередбачуваністю, відсутністю повторюваних шаблонів і симетрії. Методично це створює умови для формування креативності та адаптивності, оскільки здобувач освіти навчається виходити за межі стереотипних рішень і приймати невизначеність як ресурс. Проведення таких вправ сприяє усвідомленню того, що

процес помилки або «неідеального результату» є природною частиною навчання, що відповідає сучасним підходам до розвитку навчальної самостійності.

Не менш значущим елементом є патерн округлення, який передбачає згладжування гострих кутів у місцях перетину ліній. У символічному вимірі гострі кути репрезентують напруження, внутрішні конфлікти або емоційні бар'єри, тоді як процес їх округлення сприяє гармонізації внутрішнього стану. У методичному аспекті цей етап безпосередньо пов'язаний із формуванням емоційного інтелекту, саморегуляції та стресостійкості, оскільки здобувач освіти навчається усвідомлювати напругу, працювати з нею поступово та доводити розпочатий процес до завершення.

Важливу роль у нейрографіці відіграють архетипні форми, зокрема коло, яке символізує цілісність, безпеку та внутрішню рівновагу. О. Молчанова зазначає, що використання кола як композиційного елементу сприяє актуалізації ресурсного стану особистості та виконує контейнуючу функцію щодо емоційних проявів стресу [5, с. 24]. У контексті формування гнучких навичок це створює передумови для розвитку самоусвідомлення, внутрішньої опори та відповідальності за власний емоційний стан.

Структурований алгоритм нейрографіки (визначення наміру, план дій, створення композиції, округлення, інтеграція, архетипізація, рефлексія) має чітке методичне значення. Так, етап визначення наміру сприяє розвитку навичок усвідомленого планування, а завершальна рефлексія – формуванню критичного мислення та навичок самоаналізу. Перехід від символічного образу до плану реальних дій підсилює зв'язок між внутрішніми змінами та практичною діяльністю. Групове застосування нейрографіки в освітньому середовищі активізує комунікативні та соціальні гнучкі навички. Дотримання принципів арттерапії – утримання від оцінних суджень, збереження мовчання під час малювання, використання уточнювальних запитань під час обговорення – формує навички ненасильницького спілкування, емпатії та поваги до індивідуального досвіду іншого. У такому форматі нейрографіка відповідає ідеям педагогіки партнерства, задекларованим у концепції НУШ.

Практичний досвід застосування спрощених нейрографічних вправ («Каракулі й метаморфози», «Чоловічки з каракуль», «9 маленьких мандал») засвідчує їх ефективність у розвитку емоційного інтелекту, навичок рефлексії, саморегуляції та співпраці здобувачів освіти. Такі вправи виконують подвійну функцію: з одного боку, вони сприяють психологічному розвантаженню, а з іншого – формують ключові гнучкі навички.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті обґрунтовано доцільність використання нейрографіки як ефективного методичного засобу формування гнучких навичок здобувачів освіти. Встановлено, що застосування нейрографічних алгоритмів в освітньому процесі сприяє формуванню емоційного інтелекту, навичок саморегуляції, креативного та критичного мислення, комунікативних умінь і здатності до рефлексії. Нейрографіка створює умови для психологічно безпечного освітнього середовища, у якому здобувачі освіти навчаються усвідомлювати власний емоційний стан, приймати невизначеність, взаємодіяти з іншими та відповідально ставитися до власних дій і рішень.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням впливу нейрографічних вправ на формування окремих груп гнучких навичок у здобувачів освіти різних вікових категорій.

Список використаних джерел

1. Glossary – Neurographica. URL: <https://english.neurographica.com/glossary>
2. Бадер С. Нейрографіка як засіб розвитку креативного мислення майбутніх педагогів. *Вісник ЛНУ ім. Т.Шевченка*. № 6(344). Ч. II, 2021, с. 19-29.

3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 232 с.

4. Молчанова О. Використання арт-терапевтичної методики «Річка мого життя» для розвитку соціальних навичок. *Простір арт-терапії: можливості інтеграції: матеріали XIV Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції*. Київ, 23-25 лютого 2017 р. С. 65-68. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/art-conf-17.pdf>.

5. Молчанова О. Психологічні підходи до використання символів та символ кола як арттерапевтичний чинник зцілення особистості. *Простір арт-терапії*. Збірник наукових праць. Вип. 1 (29). 2021, С. 18-27. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736833/1/Art%20Therapy%20Space-Coll.of%20scient.articles-2021-Issue%2029%281%29.pdf>.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Синиця Дмитро Олександрович,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний

фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка»

Синиця Ніна Олексіївна,
викладач ВСП «Професійно-педагогічний

фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка»

Запровадження інклюзивної освіти суттєво трансформує професійну діяльність педагога та висуває підвищені вимоги до рівня його підготовки. Пріоритетного значення набуває розвиток інтегральних особистісних характеристик майбутніх учителів, а також формування спеціалізованих знань, практичних навичок і професійних компетентностей, необхідних для забезпечення якості освітнього процесу та успішної професійної самореалізації.

Метою інклюзивної освіти є створення умов для повноцінної участі кожної дитини в навчанні з урахуванням її індивідуальних освітніх потреб. Водночас саме на етапі практичної реалізації цієї ідеї виникають значні труднощі. У сучасній освітній практиці інклюзія часто впроваджується адміністративно, без належного аналізу готовності закладів освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Це призводить до формального виконання вимог, коли школи змушені пристосовуватися до нових умов за відсутності достатніх ресурсів і професійної підготовки. У результаті зростає ризик підміни справжньої інклюзії її зовнішньою імітацією, що знецінює саму ідею інклюзивної освіти.

Алла Колупаєва та Оксана Таранченко зазначають, що професійна підготовка педагога має системний характер і спрямована на формування ключових компетентностей, які охоплюють рівень фахової підготовленості випускника, розвиток базових особистісних якостей, універсальних умінь, а також професійних і соціально значущих компетенцій. Сформованість цих компонентів оцінюється як у процесі навчання, так і за його результатами. Такий підхід зумовлює необхідність створення ефективного навчально-методичного забезпечення, що дає змогу майбутньому педагогу

не лише опанувати теоретичні знання, а й оперативно застосовувати їх у практичній діяльності, адекватно аналізувати ситуації та знаходити оптимальні шляхи розв'язання професійних завдань.

Ефективність інклюзивної освітньої практики можлива лише за умови внутрішнього прийняття педагогом ідей і цінностей інклюзії. За таких умов формується цілісна система ціннісних орієнтацій як у вчителя, так і в учнів з типовим і порушеним розвитком, що охоплює цінності цілей, засобів, міжособистісних взаємин, особистісних якостей і знань. Саме така система сприяє розвитку соціальної активності, уміння орієнтуватися в багатоманітності соціального середовища та усвідомлювати його ціннісну неоднорідність.

Підготовка педагогів до роботи в інклюзивному освітньому просторі розглядається як цілісний, поетапний процес, спрямований на формування здатності результативно розв'язувати педагогічні завдання, пов'язані з організацією спільного навчання дітей з різними освітніми можливостями.

Критерієм ефективності такої підготовки є сформована професійна готовність педагога, яка виявляється у володінні ідеологією інклюзії та розумінні закономірностей психічного, вікового й особистісного розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах спільного навчання. Важливими є також уміння аналізувати освітні потреби учнів і враховувати їхні індивідуальні особливості під час організації навчальної діяльності.

Невід'ємною складовою професійної готовності виступає здатність педагога проектувати й моделювати інклюзивний освітній процес, добираючи ефективні методи, форми та засоби навчання для різнорівневих груп учнів. Особливе значення має налагодження конструктивної педагогічної взаємодії між усіма учасниками освітньо-корекційного процесу, що ґрунтується на принципах партнерства, прийняття та ціннісного ставлення до кожної дитини.

Важливим результатом професійної підготовки є також сформованість уміння створювати корекційно-розвивальне освітнє середовище, раціонально використовувати ресурси закладу освіти та забезпечувати умови для розвитку кожного учня. Доповнює професійну готовність орієнтація на безперервний професійний саморозвиток і самоосвіту з питань організації спільного навчання дітей з типовим і порушеним розвитком [2].

У сучасних наукових дослідженнях акцент робиться на підготовці педагогів, які не лише володіють професійними знаннями, а й сприймають інклюзивну освіту як особистісну цінність. Такий фахівець має бути здатним ефективно виконувати навчальні та корекційно-розвивальні завдання у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, а також здійснювати глибокий рефлексивний аналіз власної педагогічної діяльності з урахуванням як успішного, так і проблемного досвіду інклюзивної практики [1].

Професійно-особистісна готовність педагога до взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами значною мірою визначається сформованістю внутрішньої установки на надання допомоги. Ця комплексна характеристика охоплює такі особистісні якості, як відкритість і доброзичливість у спілкуванні, толерантність до різноманітності, здатність до емпатії, оптимістичне світосприйняття, відповідальність, творчий підхід до професійної діяльності та високий рівень саморегуляції.

Психологічні дослідження засвідчують, що рівень готовності до надання допомоги істотно відрізняється між людьми та залежить від ступеня сформованості зазначених якостей. Чим більш розвиненими є ці характеристики, тим вищою є здатність особистості до підтримки інших. Водночас за умов спеціально організованого педагогічного середовища ці якості можуть цілеспрямовано формуватися й

удосконалюватися. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє усвідомлення педагогом значущості власного професійного зростання, а також наявність внутрішньої мотивації та прагнення до особистісного розвитку.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
2. Таранченко О. М. Організаційно-педагогічні засади інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Педагогічні науки*. 2016. № 3. С. 45–52.
3. Лорман Т., Деспелер Дж., Гарві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка різноманіття у класі. Київ : К.І.С., 2010. 296 с.
4. Синьов В. М., Шеремет М. К. Основи спеціальної педагогіки та психології : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 367 с.
5. Бондар В. І. Соціально-педагогічні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 23–29.

РОЗВИТОК ЕЛЕМЕНТАРНИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ВМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ВИВЧЕНІ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Сисосва Катерина Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
Криворізького державного
педагогічного університету
Науковий керівник:

Манькута Аліна Олександрівна,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри початкової освіти
Криворізького державного
педагогічного університету

Ключові слова: розвиток, елементарні дослідницькі вміння, проєктна діяльність, здобувачі початкової освіти, Нова українська школа.

Постановка проблеми. Реформування початкової освіти в контексті реалізації концепції Нової української школи передбачає переорієнтацію освітнього процесу з репродуктивного засвоєння знань на формування ключових компетентностей здобувачів освіти, необхідних для успішної самореалізації в сучасному суспільстві. Одним із пріоритетних напрямів цього процесу є розвиток елементарних дослідницьких умінь молодших школярів, що сприяють формуванню пізнавальної активності, самостійності, критичного мислення та здатності застосовувати знання в реальних життєвих ситуаціях [1, с. 11–17; 2, с. 24–45].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для реалізації діяльнісного та компетентнісного підходів у початковій школі. Ефективним засобом розвитку дослідницьких умінь є впровадження проєктної діяльності, яка відповідає віковим особливостям молодших школярів та засадам педагогіки партнерства [3, с. 56–70].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування дослідницьких умінь учнів початкової школи широко представлена в працях вітчизняних учених. Значний внесок у розвиток теорії та практики проєктного методу зроблено в дослідженнях інтерактивних технологій навчання та активізації пізнавальної діяльності учнів [3, с. 56–70].

Нормативно-методичні засади реалізації інтегрованого курсу «Я досліджую світ» визначено у відповідних типових освітніх програмах та концепціях розвитку початкової освіти [4, с. 10–30; 5, п. 2, 5, 7].

Мета публікації. Метою публікації є теоретичне обґрунтування можливостей розвитку елементарних дослідницьких умінь у молодших школярів засобами проєктної діяльності під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. Проєктна діяльність у початковій школі створює умови для активної пізнавальної взаємодії здобувачів освіти, сприяє розвитку навичок співпраці, комунікації та лідерства в процесі групової роботи [3, с. 56–62].

У ході виконання навчальних проєктів учні вчать формулювати запитання, висувати припущення, здійснювати спостереження, аналізувати результати та робити елементарні висновки, що є складниками дослідницьких умінь [2, с. 24–45].

Використання проєктної діяльності в межах інтегрованого курсу забезпечує поєднання змістових ліній різних освітніх галузей, що сприяє формуванню цілісної картини світу та розвитку елементарних дослідницьких умінь у доступній для віку формі [4, с. 10–30].

Проєктна діяльність передбачає поетапну організацію навчального процесу: постановку проблеми, планування діяльності, добір джерел інформації, виконання практичних завдань, презентацію результатів та їх рефлексію. Кожен із цих етапів сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, висувати гіпотези та аргументувати власну думку [3, с. 63–70].

Роль учителя трансформується з носія готових знань у фасилітатора освітнього процесу, який спрямовує пізнавальну діяльність учнів і створює умови для розвитку їхньої самостійності та відповідальності [1, с. 14–17; 5, п. 2, 5, 7].

Особливу педагогічну цінність у початковій школі мають короткотривалі та практикоорієнтовані проєкти, тематика яких пов'язана з життєвим досвідом дітей. У процесі виконання таких завдань молодші школярі навчаються спостерігати за об'єктами та явищами навколишнього світу, фіксувати результати у вигляді малюнків, схем та простих таблиць [2, с. 30–45; 3, с. 66–70].

Проєктна діяльність також позитивно впливає на розвиток навчальної мотивації учнів, оскільки ґрунтується на їхніх інтересах і потребах, передбачає варіативність завдань та можливість вибору способів діяльності. Спільна робота над проєктами формує відповідальність за спільний результат, толерантність до думок інших та уміння презентувати власну позицію [5, п. 5–7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проєктна діяльність у межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є ефективним засобом розвитку елементарних дослідницьких умінь молодших школярів у сучасних умовах реформування початкової освіти.

Вона забезпечує формування гнучких умінь, зокрема критичного мислення, комунікації та співпраці, що відповідає вимогам Нової української школи [1, с. 11–17; 5, п. 2, 5, 7].

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні, упровадженні та експериментальній перевірці методичних моделей використання навчальних проєктів у процесі вивчення інтегрованих курсів початкової школи.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя початкової школи. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
3. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

4. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1–4 класи) / за ред. О. Я. Савченко. Київ : МОН України, 2022. 107 с.

5. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : постанова КМУ від 14.12.2016 № 988 р.

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сітак Альона Анатоліївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Тюльпа Тетяна Миколаївна,
док. пед. наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: соціальна адаптація, благодійність, благодійна діяльність, учні молодшого шкільного віку, освіта, заклади загальної середньої освіти.

Постановка проблеми. У сучасних освітніх умовах проблема адаптації набуває особливої актуальності. З одного боку, школа прагне створити безпечне, доброзичливе, інклюзивне середовище, що відповідає принципам Нової української школи. З іншого боку, діти приходять до першого класу з різним рівнем готовності до навчання, відмінним досвідом спілкування та саморегуляції.

У Державному стандарті початкової освіти наголошується, що НУШ має забезпечувати емоційно безпечний та підтримувальний простір, орієнтований на розвиток емоційного інтелекту, соціальних навичок, уміння працювати в групі та саморегуляції [3]. Арт-терапія як метод, заснований на творчому вираженні, є інструментом реалізації цих вимог, адже вона: допомагає знижувати рівень емоційного напруження, підтримує розвиток емпатії, сприяє формуванню навичок комунікації та співпраці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у теоретичне осмислення арт-терапії як інструменту соціально-педагогічної діяльності зроблено як українськими, так і зарубіжними дослідниками. Вірефлексовані праці дозволяють комплексно розглянути арт-терапію не лише як психотерапевтичний метод, а й як ефективний засіб соціальної та освітньої адаптації дітей молодшого шкільного віку. У цьому контексті доцільно звернутися до напрацювань учених, які аналізують теоретичні засади, практичні можливості та адаптаційний потенціал арт-терапії в освітньому середовищі. Так, В. Анголенко, Н. Перериця розкривають теоретичні та практичні основи арт-терапевтичної діяльності у соціальній сфері. Польська дослідниця А. Щеліна-Щотка описує арт-терапію як інструмент розвитку міжособистісних відносин у дітей молодшого шкільного віку. Ряд закордонних дослідників (D. Regev, A. Green-Orlovich, S. Snir) пропонує розгорнутий огляд практик арт-терапії у школах з точки зору терапевтів. Отже, українські та закордонні вчені переконані, що арт-терапія сприяє розвитку соціальних, емоційних і комунікативних навичок дітей, що є важливим для адаптації першокласників.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах реформування освіти, коли на перший план висуваються питання особистісно орієнтованого навчання, збереження психічного здоров'я та створення комфортного освітнього середовища, звернення до

арт-терапії як засобу соціальної адаптації першокласників є обґрунтованим і перспективним напрямом наукового пошуку та педагогічної практики. Тому особливої актуальності набуває пошук ефективних засобів психологічної підтримки та гармонізації емоційного стану дітей. Арт-терапія, як синтез мистецтва і психолого-педагогічної практики, має потужний потенціал для розвитку емоційної сфери, комунікативних навичок і соціальної компетентності дитини, що забезпечує успішну адаптацію до навчального процесу.

Як зазначає О. Боровець, адаптація – це складний динамічний процес входження дитини в нову соціальну ситуацію розвитку, що забезпечує узгодження її внутрішніх ресурсів із вимогами освітнього середовища. Цей процес включає не лише пристосування, а й активне перетворення дитиною середовища відповідно до власних потреб і можливостей. Таким чином, адаптація має двосторонній характер – вона передбачає взаємодію між індивідом і соціумом, де кожна сторона впливає на іншу [2]. З позиції системного підходу, як зазначає А. Камбур, успішна адаптація є наслідком узгодженості між «Я-образом» особистості та її соціальними ролями. Адаптація – це комплексний процес, який залежить від внутрішнього потенціалу дитини, рівня її психологічної зрілості та якості взаємодії з оточенням [4, с. 270]. Завдання педагогів і психологів полягає у створенні таких умов, за яких дитина зможе розкрити свій потенціал, пережити успіх і відчувати себе прийнятою у новому середовищі.

Арт-терапія є унікальним засобом соціально-емоційного розвитку дитини, оскільки вона дозволяє ненав'язливо і природно формувати такі важливі якості, як емпатійність, здатність до співпереживання, комунікабельність, довіра до світу, вміння взаємодіяти у групі. Через малювання, ліплення, створення колажів, казок, рухових і музичних імпровізацій діти отримують можливість прожити свій емоційний досвід, трансформувати страхи й тривогу у прийнятну форму, знайти нові способи вираження себе. У такий спосіб арт-терапія виступає ефективним інструментом підтримки першокласників у період їхньої адаптації до школи [1, с. 26]. Арт-терапія реалізує педагогічний потенціал через інтеграцію творчої діяльності та навчального процесу, що дозволяє дитині навчатися через гру, образи та творчість. Використання малюнка, ліплення, театралізації та музики у навчально-виховному процесі сприяє розвитку емоційної саморегуляції, здатності до співпереживання та конструктивної взаємодії з однолітками, адже педагогічний потенціал арт-терапії також реалізується через соціальну взаємодію у групі.

На практиці арт-терапевтичні вправи застосовуються у вигляді індивідуальних та групових занять, де дитина має можливість без оцінювання та критики створювати художні роботи. Процес творення сам по собі стимулює пізнавальні та емоційні ресурси, сприяє розвитку креативності і внутрішньої автономії. У групових формах арт-терапія також розвиває навички соціальної взаємодії, співпраці та емпатії, що є ключовими для соціальної адаптації дітей у колективі.

Сучасна практика роботи соціального педагога в освіті підтверджує, що застосування арт-терапевтичних методів (малювальної, пісочної, музичної, казкової, ігрової терапії) дає змогу значно зменшити рівень емоційної напруги дітей, підвищити їхню самооцінку, розвинути комунікативні навички. Такі методи є доступними, безпечними й універсальними, оскільки не потребують високого рівня мовного чи когнітивного розвитку. Творчий процес стає природним посередником між внутрішнім світом дитини та новими соціальними вимогами шкільного середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, арт-терапія виступає не лише засобом психологічного розвантаження, а й важливим педагогічним інструментом формування соціальної компетентності та емоційної зрілості дитини. Її потенціал полягає у поєднанні виховних, корекційних і розвивальних можливостей, що

робить її надзвичайно ефективною у контексті завдань початкової освіти. Для соціального педагога арт-терапевтичні технології виступають ефективним інструментом налагодження емоційного контакту з дитиною, виявлення її внутрішніх переживань, труднощів адаптації, особливостей взаємодії з однолітками й дорослими. Використання образотворчої, ігрової, музичної, казкотерапії та тілесно-орієнтованих практик створює безпечний простір для самовираження дитини та поступового входження в нове соціальне середовище. Усвідомлення цих особливостей дозволяє педагогам та психологам створювати оптимальні умови для адаптації, знижувати тривожність і сприяти формуванню стійкого інтересу до навчання.

Список використаних джерел

1. Деркач О. Арт-терапія на допомогу школі. *Мистецтво та освіта*. 2010. № 2. С. 25–28.
2. Дидактика початкової освіти: навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта / укл. О. Боровець. Рівне: РДГУ, 2022. 140 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти» від 20 квітня 2011 року №462. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF#Text>
4. Прокоф'єва О. О., Аносова Д. І. Соціально-психологічна адаптація молодших школярів до навчання у середній школі засобами арт-терапії. *Молодий вчений*. № 12 (39) грудень, 2016. С. 268-271.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДНИКА SOFT SKILLS УЧНІВ 3-4 КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Скотар Катерина Анатоліївна,
здобувач першого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології Глухівського
НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:
Кухарчук Ірина Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової
освіти Глухівського НПУ ім. О.
Довженка

Ключові слова: критичне мислення, *soft skills*, медіаграмотність, учні 3–4 класів, початкова освіта, Нова українська школа.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти перебуває в процесі глибоких трансформацій, спричинених глобалізацією, розвитком цифрових технологій та зростанням обсягів інформації. В умовах інформаційного суспільства надзвичайно важливо навчити учнів не лише сприймати й запам'ятовувати інформацію, а й сформуванню в них комплекс «м'яких навичок» (*soft skills*), серед яких ключове місце посідає критичне мислення. В умовах повної цифровізації та надмірного потоку інформації молодші школярі часто стають схильними до маніпуляцій і фейків. Актуальність теми зумовлена необхідністю застосування засобів медіаграмотності в освітній процесі початкової школи, особливо на уроках української мови, що дозволяє поєднати розвиток комунікативних компетенцій зі здатністю аналізувати, оцінювати та критично сприймати медіатексти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему розвитку критичного мислення досліджували вчені О. Пометун, С. Терно, Н. Вукіна [3]. Аналіз особливостей медіаосвіти в початковій школі здійснили Л. Найдьонова та Г. Дегтярьова. Однак, методологія поєднання критичного аналізу медіаконтенту з розвитком мовлення учнів 3–4 класів потребує подальшого розвитку в контексті впровадження принципів НУШ [2].

Мета публікації: обґрунтувати методи розвитку критичного мислення як базового для оволодіння soft skills учнями 3–4 класів шляхом використання медіаосвітніх вправ на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу. У концепції Нової української школи критичне мислення трактується як наскрізна навичка, що забезпечує учневі здатність самостійно аналізувати інформацію [2]. Для учнів 3–4 класів цей процес стає особливо ефективним під час роботи з різними типами медіатекстів (реклама, мультфільми, відео в соціальних мережах, стрічки новин тощо). Як зазначає М. Вашуленко, розвиток мовлення та мовленнєвих навичок у початковій школі має базуватися на активному спілкуванні та розумінні текстового матеріалу [1].

Розвиток soft skills, співпраця та кооперація на уроках української мови досягається через групову роботу з медіапродуктами. Наприклад, під час вивчення теми «Текст» рекомендуються такі методи:

1. «Розпізнай емоцію»: аналіз лінгвістичних засобів, за допомогою яких медіаавтори намагаються викликати певний настрій (емоційний інтелект).
2. «Факт чи судження»: розвиток аналітичного мислення шляхом розрізнення об'єктивної інформації та суб'єктивних думок у медіатекстах.
3. «Створення антиреклами»: розвиток креативності, під час якого учні в групах змінюють текст реклами, щоб показати фактичні властивості продукту.

Співпраця учнів проявляється у створенні власних медіапродуктів (сценаріїв сторіз, коротких дописів для шкільного блогу), що сприяє покращенню ораторських навичок та соціальної взаємодії. У процесі спільної діяльності відбувається професійний розвиток та вдосконалення майбутніх навичок [4]. Критичне мислення в цьому процесі є фільтром, який допомагає дитині свідомо вибирати слова та аргументувати власну позицію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток критичного мислення через медіаосвіту є важливим складником розвитку soft skills у сучасних учнів. Це сприяє не лише кращому засвоєнню мовних норм, а й адаптації дитини до викликів цифрового світу. Використання інтерактивних методів на уроках української мови робить процес навчання індивідуально орієнтованим. Подальші дослідження будуть спрямовані на розроблення системи діагностичних завдань, яка дозволить оцінити рівень розвитку окремих гнучких навичок у дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: метод. посіб. Київ: Освіта, 2016. 268 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Пометун О. І. Методика розвитку критичного мислення учнів на уроках: посібник. Київ: Елпіс, 2019. 192 с.
4. Столяр З. В. Путівник на шляху професійного становлення й удосконалення. *Українська мова і література в школі*. 2011. № 7. С. 63–64.

ПЕДАГОГІЧНА ФАСИЛІТАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Солод Ігор Сергійович,

аспірант третього року навчання
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Бірюк Людмила Яківна,

доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** педагогічна фасилітація, здоров'язбережувальна компетентність, молодші школярі, позашкільний простір, емоційна підтримка, ментальне здоров'я.*

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану традиційні директивні методи навчання здоров'язбереженню втрачають ефективність, оскільки діти перебувають у стані підвищеного стресу та емоційної виснаженості. Позашкільний освітній простір, завдяки своїй гнучкості та неформальності, стає ідеальним майданчиком для впровадження педагогічної фасилітації. Вона передбачає не прямий вплив педагога, а стимулювання внутрішніх ресурсів учня для збереження власного здоров'я. Суперечність полягає у необхідності переходу вчителя від ролі «транслятора правил» до ролі «фасилітатора-помічника», який створює безпечне середовище для самовідновлення дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема педагогічної фасилітації ґрунтується на засадах гуманістичної психології (К. Роджерс) та вітчизняних концепціях особистісно орієнтованої взаємодії (О. Пехота, С. Сисоєва). Формування здоров'язбережувальної компетентності як інтегрованого утворення досліджували Н. Бібік, О. Ващенко та О. Савченко, акцентуючи на свідомому ставленні дитини до власного благополуччя.

Специфіку освітньої діяльності та трансформацію ролі педагога від контролюючої до підтримуючої в умовах війни висвітлено у працях Т. Гури та Г. Аршиннік. Важливий методичний внесок у створення безпечного середовища зроблено фахівцями ЮНІСЕФ та МОН України (2022–2024 рр.). Проте механізми фасилітації як інструмента формування здоров'язбережувальної стійкості молодших школярів саме у позаурочний час в умовах воєнного стресу потребують подальшого вивчення.

Мета публікації: теоретично обґрунтувати та розкрити сутність педагогічної фасилітації як ефективного інструменту формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів у позашкільному просторі в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна фасилітація у здоров'язбережувальній діяльності молодших школярів розглядається як специфічний вид професійної активності, спрямований не на пряме керування поведінкою учня, а на полегшення та стимулювання його внутрішніх зусиль із саморегуляції. В умовах воєнного стану, коли психіка дитини перевантажена зовнішніми загрозами, фасилітація стає механізмом «розблокування» природних адаптаційних ресурсів особистості. Сутність цього процесу полягає у переході педагога до ролі суб'єкта-партнера, який через емпатійне прийняття та конгруентність створює для дитини «зону психологічної безпеки».

Реалізація фасилітативного підходу в позашкільлі ґрунтується на глибокій трансформації педагогічної взаємодії між педагогом та учнем, де на перший план

виходить розвиток внутрішньої автономії молодшого школяра. Це передбачає поступове навчання дитини вмінню прислухатися до сигналів свого тіла та психіки, що в умовах воєнного стресу дозволяє їй вчасно розпізнавати критичні межі втоми або тривоги. Завдяки підтримці фасилітатора дитина припиняє бути об'єктом педагогічного впливу і стає активним учасником власного оздоровлення, самостійно тестуючи різні способи релаксації та обираючи ті, що повертають їй відчуття спокою та впевненості.

Важливим складником цього процесу є створення простору психологічного прийняття, де педагог фасилітує складні переживання учнів, допомагаючи їм впоратися з емоційним навантаженням без ризику подальшої травматизації. У такому форматі педагог не дає готових інструкцій, а діє як емпатійний партнер, що супроводжує дитину в її намаганнях осмислити події воєнного часу та знайти внутрішню рівновагу. Це сприяє перетворенню негативного емоційного досвіду на корисну навичку самодопомоги, коли дитина вчиться не уникати страху, а свідомо з ним працювати, спираючись на власні сили та фасилітативну підтримку дорослого.

Кінцевою метою такої взаємодії у позаурочній діяльності є формування унікальної безпекової культури, яка тримається на міцних довірливих зв'язках та відсутності примусу. Позашкільний простір дозволяє фасилітатору вийти за межі формальних вимог і зосередитися на формуванні гнучкої стійкості (резильєнтності), де здоров'язбереження стає природною потребою дитини. Завдяки неформальній атмосфері та відкритості до діалогу, учні вчать підтримувати не лише себе, а й одне одного, створюючи саморегульовану систему соціального здоров'я, що є надзвичайно цінним ресурсом для виживання та розвитку особистості в екстремальних умовах війни.

Специфіка фасилітації під час війни зумовлена необхідністю швидкого переходу від групової взаємодії до індивідуальної підтримки. Ефективність цього інструменту вимірюється не кількістю засвоєних учнем правил безпеки, а рівнем його здатності зберігати психоемоційну стабільність у кризових ситуаціях. Таким чином, педагогічна фасилітація виступає каталізатором здоров'язбережувальної компетентності, перетворюючи зовнішні знання про здоров'я на внутрішні стійкі переконання та навички самодопомоги.

Висновки. Педагогічна фасилітація є ключовим інструментом формування здоров'язбережувальної компетентності, оскільки замінює прямий тиск на підтримку та розвиток суб'єктності дитини. Головним результатом фасилітації у позашкільні стає резильєнтність — здатність дитини зберігати здоров'я та адаптуватися до екстремальних викликів через довіру до педагога та віру у власні сили.

Список використаної літератури

1. Аршиннік Г. С. Психолого-педагогічні аспекти формування здоров'язбережувальної компетентності учнів в умовах війни. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 2. С. 45–52.
2. Бібік Н. М. Педагогіка партнерства як чинник здоров'язбереження в початковій школі. *Початкова школа*. 2022. № 10. С. 5–9.
3. Пехота О. М. Педагогічна фасилітація в системі неформальної освіти: теоретичний аспект. *Освітній простір*. 2023. Вип. 14. С. 112–118.
4. Скляр П. П. Педагогічна фасилітація як засіб розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у позаурочній діяльності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2023. Вип. 42. С. 88–93.
5. Rogers C. R. *Freedom to Learn: A View of What Education Might Become*. Columbus: Charles Merrill, 1969. (Фундаментальна праця про фасилітацію).

ОСВІТНІ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМИ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Сорока Валерій Вікторович,

доктор філософії, викладач-методист
ВСП «Професійно-педагогічний
фаховий коледж Глухівського НПУ
ім. О. Довженка»

***Ключові слова:** soft skills, гнучкі навички, здобувачі освіти, освітні онлайн-платформи, цифрове освітнє середовище.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток освіти відбувається в умовах глибоких технологічних, соціальних і професійних змін. Цифрова трансформація суспільства, автоматизація праці та мережевий характер взаємодії зумовлюють нові вимоги до особистості: здатність діяти в нестандартних ситуаціях, співпрацювати, приймати самостійні рішення й адаптуватися до змін. Тому освітній результат сьогодні пов'язується не лише зі знаннями, а насамперед із розвитком soft skills – гнучких навичок, що забезпечують професійну стійкість і соціальну мобільність.

Одночасно відбувається активна цифровізація освіти. Освітні онлайн-платформи стають важливим компонентом навчального процесу, створюючи нове освітнє середовище, яке поєднує подання матеріалу, організацію взаємодії та моніторинг результатів. Це зумовлює необхідність наукового осмислення їхнього потенціалу не лише як технологічного засобу, а й як соціально-педагогічного простору формування soft skills.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних дослідженнях soft skills визначаються як поєднання когнітивних, соціальних і емоційних умінь, що забезпечують ефективну взаємодію, саморегуляцію та відповідальну діяльність. Науковці підкреслюють, що ці навички формуються в активній діяльності – через комунікацію, співпрацю та рефлексію, а освітнє середовище виступає ключовим чинником їх розвитку.

Проблема формування soft skills засобами онлайн-платформ розглядається в дослідженнях дистанційної освіти та цифрової педагогіки. Доведено, що інтерактивність, проектна робота й постійний зворотний зв'язок сприяють розвитку комунікації, критичного мислення й уміння працювати в команді. Однак питання цілісного педагогічного проектування цифрового середовища з орієнтацією на розвиток гнучких навичок досі залишається недостатньо опрацьованим.

Мета публікації: теоретичне обґрунтування та педагогічний аналіз освітніх онлайн-платформ як середовища формування soft skills здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Освітні онлайн-платформи створюють специфічні умови для такої діяльності. Вони змінюють просторово-часову організацію навчання, забезпечують гнучкість доступу до матеріалів і дозволяють реалізовувати різноманітні форми взаємодії [2]. Комунікація в цифровому середовищі має опосередкований характер, що зумовлює підвищені вимоги до структурованості мовлення, логічності аргументації та дотримання норм цифрової етики. Унаслідок цього формується культура письмової комунікації, відповідальність за висловлювання, здатність до конструктивного діалогу. Таким чином, цифровий формат не усуває соціальну складову навчання, а трансформує її, створюючи нові форми прояву комунікативних soft skills.

Значний вплив онлайн-середовища має на розвиток критичного мислення. Цифровий простір характеризується інформаційною надмірністю, що ставить здобувача освіти перед необхідністю здійснювати відбір, аналіз і оцінювання даних. Виконання завдань, пов'язаних із дослідженням проблемних ситуацій, участь у дискусіях, робота з

різними джерелами формують аналітичність, рефлексивність і здатність до аргументованого судження [2; 3]. У таких умовах здобувач освіти виступає не пасивним споживачем інформації, а суб'єктом пізнавальної діяльності, що є важливою передумовою розвитку інтелектуальних soft skills.

Онлайн-навчання також істотно впливає на становлення навичок самоорганізації. Відсутність жорсткого аудиторного контролю, гнучкість графіка, можливість самостійно визначати темп роботи стимулюють розвиток відповідальності та саморегуляції [1]. Здобувач освіти навчається планувати діяльність, розподіляти час, контролювати виконання завдань і оцінювати власні результати. Технологічні інструменти платформ, такі як електронні журнали, системи нагадувань і портфоліо, підсилюють процес усвідомлення власного навчального поступу та сприяють розвитку рефлексивності.

Суттєвим складником soft skills є здатність до співпраці, і саме онлайн-платформи надають широкі можливості для її формування. Реалізація групових проєктів, спільна робота над документами, участь у колективних обговореннях вимагають координації дій, розподілу ролей, досягнення компромісів. У процесі такої діяльності здобувачі освіти набувають досвіду командної роботи, лідерства, відповідальності за спільний результат [3]. Цифровий формат лише змінює інструментарій взаємодії, але не зменшує її соціального змісту, а іноді навіть посилює його за рахунок необхідності свідомої організації комунікації.

Емоційний вимір взаємодії в онлайн-середовищі також має значення для розвитку особистості. Хоча комунікація відбувається без фізичної присутності, вона передбачає прояв емпатії, підтримки, вміння враховувати позицію іншого. Рефлексивні вправи, взаємооцінювання та обговорення результатів діяльності сприяють формуванню емоційного інтелекту, розвитку самоконтролю та соціальної чутливості [2].

Разом із тим ефективність формування soft skills у цифровому освітньому середовищі не є автоматичною. Вона залежить від педагогічного проектування навчального процесу. Якщо онлайн-платформа використовується лише як засіб передачі матеріалів, її потенціал залишається нереалізованим. Лише інтерактивність, проблемно-орієнтований характер завдань, проєктна діяльність, наявність зворотного зв'язку та організація рефлексії забезпечують перетворення цифрового середовища на простір особистісного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, освітні онлайн-платформи слід розглядати як цілісне педагогічне середовище, що поєднує інформаційні, комунікативні та соціалізуючі функції й сприяє розвитку комунікації, критичного мислення, самоорганізації, співпраці та емоційної компетентності. За умови педагогічно обґрунтованого використання вони стають ефективним засобом формування soft skills і підготовки здобувачів освіти до діяльності в сучасному суспільстві. Перспективи досліджень пов'язані з розробленням методик оцінювання soft skills і моделей організації навчання на онлайн-платформах.

Список використаних джерел

1. Дружиніна В., Загорянська О., Ноженко В., Дружинін В. Набуття soft skills працівників сфери ІТ в середовищі дистанційної роботи. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 419–424. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-59>.
2. Щеглова А. О. Формування гнучких навичок у здобувачів вищої освіти при використанні платформ дистанційного навчання у викладанні іноземної мови. *Інженерні та освітні технології*. 2021. Т. 9. № 1. С. 28–39. doi: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2021.09.01.03>.
3. Гашимова М., Сегол Р., Батрак Є., Цьопа Н., Мураховський С., Гармаш О. Soft skill у підготовці студентів ІТ спеціальностей. *Адаптивні системи автоматичного*

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ РОЗВИТКУ «SOFT SKILLS»

Стенько Анна Андріївна,

здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу
факультету дошкільної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Хлус Наталія Олександрівна,

кандидат наук з фізичного виховання
і спорту, доцент Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: розвиток soft skills, майбутні вихователі, змішане навчання, заклад дошкільної освіти, освітній процес.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток освіти характеризується активною інтеграцією цифрових технологій, зміною підходів до організації освітнього процесу та переорієнтацією на формування компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах динамічного суспільства. Однією з ключових тенденцій модернізації педагогічної освіти є впровадження змішаного навчання як інноваційної освітньої моделі, що поєднує традиційні аудиторні форми роботи з цифровими освітніми ресурсами та онлайн-взаємодією.

Особливої актуальності ця проблема набуває у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, професійна діяльність яких потребує не лише ґрунтовних педагогічних знань, а й високого рівня комунікативних, соціальних та емоційно-вольових якостей. У сучасних освітніх стандартах дедалі більшого значення набувають soft skills – універсальні надпрофесійні вміння, що забезпечують ефективну взаємодію з дітьми, батьками та колегами, здатність до співпраці, креативність, критичне мислення, емоційну компетентність і здатність до професійної адаптації.

Змішане навчання створює сприятливі умови для розвитку цих умінь, оскільки поєднує різні формати взаємодії, розширює можливості комунікації, самостійної роботи, рефлексії та творчої діяльності здобувачів вищої освіти. Використання цифрових платформ, інтерактивних завдань та проєктної діяльності сприяє формуванню відповідальності, самоорганізації, командної роботи та цифрової культури майбутніх вихователів. Водночас підготовка фахівців дошкільної освіти в умовах змішаного навчання потребує наукового осмислення його педагогічного потенціалу саме в контексті розвитку soft skills. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених цифровізації освіти та компетентісному підходу, питання інтеграції змішаного навчання у професійну підготовку майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як засобу розвитку надпрофесійних компетентностей залишається недостатньо розкритим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами розвитку soft skills майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки займалися науковці Н. Г. Каньоса (2020) [3]; Н. М. Коляда, О. О. Кравченко (2020) [4]; О. Бондарчук (2021) [1]; розвитку soft skills у реалізації індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх фахівців дошкільної освіти автори Н. Каньоса, М. Гордійчук (2022) [2]. Науковці А. П. Кошель, В. М. Кошель, А. О. Міненко (2021) [5]

піднімали в наукових працях питання розвитку soft skills у майбутніх вихователів ЗДО як необхідний компонент конкурентоспроможності на ринку праці.

Мета публікації: теоретичне обґрунтування педагогічного потенціалу змішаного навчання у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, визначення його можливостей у формуванні й розвитку soft skills як важливого складника професійної компетентності майбутнього педагога.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система вищої педагогічної освіти орієнтована на підготовку конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно працювати в умовах цифровізації освітнього середовища, соціальних змін та зростання вимог до професійної компетентності педагога. У цьому контексті важливого значення набуває впровадження змішаного навчання як інноваційної освітньої моделі, що поєднує традиційні аудиторні форми взаємодії з використанням цифрових освітніх ресурсів і дистанційних технологій [3]. Змішане навчання розглядається як педагогічна технологія, що забезпечує гнучкість освітнього процесу, індивідуалізацію навчання, активізацію пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти та розвиток їх самостійності. Поєднання онлайн- та офлайн-форм навчання створює умови для формування не лише професійних знань і вмінь, а й надпрофесійних компетентностей – soft skills, що є необхідними для ефективної педагогічної діяльності.

Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти має свою специфіку, оскільки професійна діяльність вихователя передбачає постійну комунікацію, емоційну взаємодію, здатність до співпраці, творчий підхід до організації освітнього процесу та високий рівень емпатії. Саме тому розвиток soft skills є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти [1]. До ключових soft skills майбутнього вихователя дослідниками віднесено: комунікативні навички; емоційний інтелект; критичне мислення; креативність; уміння працювати в команді; здатність до саморегуляції; відповідальність і самоорганізація; цифрова грамотність. Змішане навчання створює сприятливе освітнє середовище для розвитку цих компетентностей. Зокрема, використання цифрових освітніх платформ, інтерактивних ресурсів і систем управління навчанням сприяє формуванню навичок самоорганізації, планування навчальної діяльності та відповідальності за результати власного навчання. Онлайн-дискусії, форуми та групові проекти забезпечують розвиток комунікативних умінь і культури професійної взаємодії [5].

Важливим інструментом змішаного навчання у підготовці майбутніх вихователів є проектна діяльність, що поєднує аудиторну співпрацю з цифровою комунікацією. Робота над спільними освітніми проектами сприяє формуванню командної взаємодії, відповідальності, креативності та здатності до розв'язання педагогічних завдань. Суттєвим компонентом змішаного навчання є рефлексивна діяльність студентів, яка може реалізовуватися через електронні портфоліо, онлайн-щоденники навчання, самооцінювання та взаємооцінювання. Такі форми роботи сприяють розвитку самосвідомості, емоційної компетентності та здатності до професійного самовдосконалення [2, 4]. Педагогічний потенціал змішаного навчання також проявляється у можливості моделювання професійних ситуацій за допомогою цифрових технологій. Використання відеоматеріалів, кейс-методу, інтерактивних симуляцій та аналізу педагогічних ситуацій дозволяє формувати критичне мислення, педагогічну рефлексію та здатність до прийняття рішень у професійній діяльності.

Таким чином, змішане навчання у підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти виступає ефективним інструментом формування soft skills, оскільки забезпечує інтеграцію цифрових технологій, активних методів навчання та особистісно орієнтованого підходу. Це створює умови для розвитку професійної мобільності,

комунікативної культури, емоційної стійкості та готовності майбутніх педагогів до діяльності в сучасному освітньому середовищі.

Висновки та перспективи дослідження. У результаті проведеного теоретичного аналізу встановлено, що змішане навчання є ефективною освітньою моделлю, яка поєднує традиційні та цифрові форми організації освітнього процесу й створює сприятливі умови для формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Інтеграція онлайн- та офлайн-форм навчання забезпечує гнучкість освітнього процесу, активізацію пізнавальної діяльності студентів та розвиток їх самостійності. Обґрунтовано, що важливою складовою професійної підготовки майбутніх вихователів є розвиток *soft skills* – комунікативних умінь, емоційного інтелекту, критичного мислення, креативності, здатності до командної роботи, саморегуляції та цифрової компетентності. Саме ці якості забезпечують ефективну педагогічну взаємодію, професійну адаптацію та готовність до роботи в сучасному освітньому середовищі. Встановлено, що змішане навчання має значний педагогічний потенціал для розвитку *soft skills* завдяки використанню інтерактивних методів навчання, цифрових платформ, проєктної діяльності та рефлексивних практик. Застосування таких підходів сприяє формуванню відповідальності, самоорганізації, комунікативної культури та професійної мобільності майбутніх вихователів.

Отже, змішане навчання виступає важливим ресурсом модернізації професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та ефективним засобом розвитку *soft skills*, необхідних для успішної професійної діяльності в умовах сучасного освітнього простору.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та апробації педагогічних технологій і методичних комплексів змішаного навчання, спрямованих на формування професійної гнучкості, креативності та здатності до взаємодії в освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О. Розвиток *soft skills* майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2021, С. 5-13. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-61-5-13>
2. Каньоса Н., Гордійчук М. Актуальність розвитку *soft skills* у реалізації індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2022. № 1 (101). С. 56–67.
3. Каньоса Н. Г. Формування гнучких навичок студентів у закладах вищої освіти. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць*. 2020. № 2. С. 86–91.
4. Коляда Н. М., Кравченко О. О. Практичний досвід формування «*soft skills*» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 27. Т. 3. С. 137–145.
5. Кошель А. П., Кошель В. М., Міненко А. О. Розвиток *soft skills* у майбутніх вихователів ЗДО як необхідний компонент конкурентоспроможності на ринку праці. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 12. С. 194–198.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сухацька Наталія Миколаївна,
старший вчитель, вчитель вищої
категорії, вчитель початкових класів
Шосткинської початкової школи
«Паросток» ШМР Сумської області

***Ключові слова:** наскрізні вміння, учні початкових класів, технології, життєвий досвід, компетентності, критичне мислення, самостійність, проєктна діяльність.*

Працюючи вчителем початкових класів вже декілька десятків років, зараз особливо відчуваю, що головним результатом навчання стає не сума тих знань, що ми, вчителі, даємо, а сформованість самих життєвих навичок.

Кожен вчитель розуміє, що наскрізні вміння є основним фундаментом, який забезпечує цілісність освітнього процесу в початковій школі.

Наскрізні вміння (soft skills) не існують автономно – вони червоною лінією проходять через кожну з 11 ключових компетентностей НУШ. І як зазначається у Державному стандарті початкової освіти, «наскрізні вміння є спільними для всіх компетентностей: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв’язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими» [1].

Педагоги наголошують, що саме в 4 класі вчителі повинні перейти від фрагментарного впровадження вправ до цілісних технологій. Тому я звертаю увагу, що у підручниках подано більше навчального матеріалу на формування наскрізних умінь під час читання з розумінням, тоді як умінню керувати емоціями та оцінювати ситуації приділяється менше уваги. Тому ставлю перед собою завдання - додавати в уроки вправи на розвиток емоційного інтелекту.

У багатьох методичних матеріалах вказано, що наскрізні вміння формуються не через теоретичні вказівки, а через організацію такого навчального середовища, де кожна дитина може помилятися та робити власний вибір. Це означає, що технологія формування наскрізних умінь базується саме на принципах дитиноцентризму та партнерства (учень + вчитель).

Навчаючи дітей, я бачу, що для випускників початкової школи найбільш ефективними є технології, що імітують реальні життєві ситуації, з якими зустрічаються або у яких вони можуть опинитися.

Особливо велику роль відіграє розвиток критичного мислення. Саме означена якість дозволяє здобувачу освіти не стати об’єктом маніпуляцій. О. Пометун зазначає: «Критичне мислення починається з відповідей на питання і ефективно вирішення проблем, а не з відповідей на запитання вчителя» [2, с. 12].

Наприклад, на уроках ЯДС у 4 класі я часто використовую прийом «Кошик ідей». Перед вивченням теми «Енергозбереження» учні «складають» у кошик усі свої набуті у щоденному житті знання та власні припущення. А наприкінці уроку вони самостійно забирають хибні твердження, пояснюють свою позицію (вміння логічно обґрунтовувати позицію, довести до інших власні міркування).

Хочу зупинитися на проєктній діяльності. Зазначу, що це потужний інструмент формування активного процесу засвоєння знань учнями через практичну і пошукову діяльність. Згідно з методичними рекомендаціями, проєкт у 4 класі має бути максимально самостійним (за потреби є незначна допомога вчителя): від формулювання мети до обов’язкової презентації продукту. Наприклад, на уроці математики учні із

задоволенням готували проєкт «Як математика допомагає розпізнавати фейки». Діти знаходили цікаву інформацію, а потім за допомогою обчислень, порівнянь доводили її хибність або істинність. Тут формується здатність працювати як самостійно, так і у групах, вміння приймати рішення, надавати рекомендації. Продуктом такого проєкту була створена учнями пам'ятка «Як перевірити фейки».

І, звичайно не треба забувати і про ігрові технології та LEGO-конструювання. Уже для 4 класу гра набуває форми стратегії. Як зазначає Р. Шиян у концепції Типових освітніх програм, «ігрова діяльність у старших класах початкової школи має бути спрямована на моделювання соціальних стосунків» [3].

Хочу навести приклад, коли діти за допомогою LEGO проєктували місто майбутнього без перешкод для людей з обмеженими фізичними можливостями. Учні врахували все: пандуси, перила, спеціальні механізми, навіть придумали особливий транспорт для таких людей. Все створили за допомогою конструктора LEGO. На захисті проєктів проговорювалися різні ситуації, як допомогти таким людям, щоб вони не відчували себе зайвими у суспільстві. Це формує соціальну відповідальність та вміння критично оцінювати ситуацію.

Учитель розуміє, що потрібно пам'ятати про формувальне оцінювання, яке постійно використовується під час навчання. Важливо розуміти, що формування наскрізних умінь відбувається при постійному зворотньому зв'язку з дитиною. Кожен учень 4 класу має вміти здійснювати рефлексію. Тому на уроках я часто використовую методи самооцінювання, зокрема «Світлофор», «Лист до самого себе», «Чарівні відрізки», «Сандвіч», «Щоденник навчання», «Шкала прогресу», які допомагають дитині усвідомити, що вона вчиться для себе, розуміє себе та інших, керує власними емоціями, може аналізувати свої дії.

Пам'ятаємо, що технологія формування наскрізних умінь — це не просто набір практичних вправ, а розвивальне навчання. Ми, вчителі, готуємо дітей до життя, готуємо їх бути комунікабельними, критично сприймати інформацію, вміти її аналізувати, робити правильні висновки.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 № 688). URL: zakon.rada.gov.ua.
2. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
3. Типові освітні програми для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (за ред. О. Я. Савченко; за ред. Р. Б. Шияна). URL: mon.gov.ua.

SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ТЕОРІЯ ТА СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ ГОТОВНОСТІ ДО РОЗВИТКУ МАТЕМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Сухоручко Катерина Леонідівна,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії ДВНЗ ДДПУ

Науковий керівник:

Хижняк Інна Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, професор
ДВНЗ ДДПУ

Ключові слова: *soft skills, майбутні учителі, математичні здібності, модель готовності, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сучасні освітні трансформації, зумовлені впровадженням Концепції Нової української школи, актуалізують подвійну проблему:

по-перше, підготовки вчителя, здатного забезпечити не лише засвоєння учнями математичних знань, а й цілеспрямований розвиток їхніх математичних здібностей [2]; по-друге, формування у самого вчителя та його учнів критичного комплексу гнучких навичок (soft skills) як складової ключових компетентностей. Початкова школа є сенситивним періодом не тільки для формування логічного мислення, просторової уяви, уміння аналізувати та розв'язувати проблемні завдання [4], а й для розвитку комунікації, співпраці та креативності. У зв'язку з цим особливої ваги набуває здатність майбутнього вчителя початкових класів до розвитку математичних здібностей учнів, що передбачає інтеграцію фахових знань, методичних умінь та особистісних якостей педагога, тобто гармонійне поєднання hard skills та soft skills.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів досліджувалися у працях Н. Бібік [1], Н. Руденко [3], О. Савченко [4], С. Скворцової [5]. Питання розвитку математичних здібностей молодших школярів розглядалися в наукових дослідженнях Л. Петерсон, В. Далінгера, Т. Годованюк. Теоретичні засади формування soft skills у здобувачів освіти розкриваються в контексті компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Водночас проблема формування готовності майбутнього вчителя до розвитку математичних здібностей учнів саме через призму інтеграції та розвитку soft skills у контексті компетентнісного підходу Нової української школи потребує подальшого ґрунтовного вивчення [2].

Мета публікації: теоретичне обґрунтування сутності готовності майбутнього вчителя початкових класів до розвитку математичних здібностей учнів та окреслення її основних структурних компонентів у контексті ідей Нової української школи, з акцентом на теоретичні засади формування soft skills як у педагога, так і в учнів.

Виклад основного матеріалу. Готовність майбутнього вчителя початкових класів до розвитку математичних здібностей учнів розглядається як інтегративне особистісно-професійне утворення, що поєднує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти [4; 5]. Із точки зору теорії формування soft skills, ці складники виступають концептуальною основою для розвитку конкретних гнучких навичок. Мотиваційний компонент (наявність стійкого інтересу, усвідомлення значущості, позитивне ставлення до інновацій) становить теоретичну основу для формування адаптивності, внутрішньої мотивації та готовності до навчання впродовж життя – ключових soft skills сучасного фахівця.

Когнітивний компонент охоплює систему фахових знань з математики та методики її навчання в початковій школі, розуміння психолого-педагогічних особливостей розвитку математичних здібностей учнів, знання сучасних освітніх технологій і дидактичних засобів [5]. З погляду теорії soft skills, цей компонент забезпечує інструментальну базу: володіння методами формування логічного, критичного мислення є прямою передумовою для розвитку аналітичних навичок та критичного мислення в учнів.

Діяльнісний компонент готовності виявляється у здатності майбутнього вчителя ефективно організовувати освітній процес на засадах компетентнісного та діяльнісного підходів. Теоретичною основою формування soft skills учнів тут виступають конкретні методи та форми: проблемно-пошукові, ігрові, дослідницькі та інтерактивні методи навчання, організація роботи в парах і малих групах [1; 2]. Саме ця діяльність створює природне середовище для формування в учнів навичок співпраці (teamwork), комунікації, аргументації, креативного вирішення проблем та прийняття спільних рішень.

Рефлексивний компонент готовності пов'язаний зі здатністю майбутнього вчителя аналізувати результати власної педагогічної діяльності, оцінювати ефективність

використаних методів, здійснювати самооцінку та самокорекцію [4]. У контексті теорії розвитку soft skills цей компонент є основою для становлення емоційного інтелекту, критичного самоаналізу та здатності до постійного самовдосконалення – якостей, без яких неможливе ефективне професійне функціонування.

Таким чином, реалізація ідей Нової української школи зумовлює необхідність цілеспрямованого формування готовності майбутніх учителів початкових класів до розвитку математичних здібностей учнів, що передбачає інтеграцію фахової підготовки, розвитку гнучких навичок (soft skills), креативності та емоційного інтелекту педагога [4]. Теоретичною платформою цього процесу є розглянута багатокомпонентна модель, де кожен структурний елемент відповідає за формування певного спектру гнучких навичок.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, готовність майбутнього вчителя початкових класів до розвитку математичних здібностей учнів є складним багатокомпонентним утворенням, що формується в процесі професійної підготовки. Її ефективність зумовлюється орієнтацією на компетентнісну модель, інтеграцією інноваційних технологій та послідовною реалізацією теоретичних засад формування soft skills через усі компоненти готовності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні та експериментальній перевірці педагогічних умов і технологій, спрямованих саме на інтеграцію механізмів розвитку soft skills у процес формування зазначеної готовності майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентність учня початкової школи: теорія і практика формування : монографія. / за наук. ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Педагогічна думка, 2019. 327 с. ISBN 978-966-644-527-2.
2. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Електрон. текстові дан. Київ : МОН України, 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Руденко Н. М. Математика з методикою навчання. Київ: ФОП Лопатіна О.О., 2024. ISBN 978-617-8247-42-3
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Київ: Грамота, 2018. 504 с.
5. Скворцова С. О. Методика навчання математики в початковій школі. Харків: Ранок, 2019. 320 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Таран Валерія Віталіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу ННІ
Педагогіки і психології Глухівського
НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Вишник Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: емоційний інтелект, молодші школярі, початкова освіта, емоційний розвиток, педагогічні умови.

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування освіти особливої актуальності набуває проблема розвитку емоційного інтелекту молодших школярів.

Емоційний інтелект виступає важливою передумовою успішної соціалізації дитини, формування її психологічної стійкості, здатності до ефективної комунікації та подолання стресових ситуацій, що є надзвичайно важливим у сучасному суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема емоційного інтелекту у психологічній науці трактується у контексті трьох основних позицій: як здібність; як риса особистості та як комбінований феномен. У межах першого підходу емоційний інтелект визначається як комплекс здібностей, що включає сприймання й розпізнавання емоцій, емоційну активізацію мислення, розуміння власних і чужих переживань та емоційну регуляцію. Інший підхід визначає досліджуваний феномен як стабільну поведінкову модель (рису), що порівняно зі здібностями не зазнає змін протягом тривалого часу. К. Petrides, у межах означеного методологічного напрямку, вважає, що основними компонентами емоційного інтелекту як риси є психологічна стійкість, самоконтроль, емоційність і комунікабельність [5, с. 35]. Останній підхід поєднує ознаки попередніх двох теоретичних позицій. Прикладом такої інтерпретації є модель Д. Гоулмана, відповідно до якої емоційний інтелект включає здатність розпізнавання й управління емоціям, управління емоціями, самомотивацію, диференціацію емоцій й управління міжособистісними контактами [1]. Зазначені здатності пов'язані зі схильністю до лідерства та ефективного управління.

Мета публікації: теоретично проаналізувати основні підходи до розуміння емоційного інтелекту та окреслити особливості його розвитку у молодших школярів у сучасних умовах початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних функцій емоційного інтелекту є формування резистентності та ефективного подолання негативного стресу (дистресу). Можемо говорити, що термінологічна множинність пов'язана зі складністю структури й проявів досліджуваного феномену. Також актуальним є вивчення онтогенетичних змін емоційного інтелекту, зокрема, у молодшому шкільному віці, що дозволить поглибити й оптимізувати теоретичні моделі ефективності початкової освіти.

Заслуговують на увагу результати дослідження О. Мельник, де робиться висновок, що розвиток емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти – це системний процес, ефективність якого пов'язана з відповідною спеціальною підготовкою педагогів [3]. При цьому умовами успішного розвитку емоційного інтелекту молодших школярів є врахування специфіки емоційного розвитку конкретної дитини; діагностика емоційного стану й індивідуальних особливостей дітей; організація групової роботи з розвитку емоційного інтелекту; засвоєння дітьми інформації, що дозволить адекватно транслювати емоційні стани; формування алгоритмів диференціації й управління власними емоціями з урахуванням переживань оточення; активне використання ігрових форм моделювання ситуацій реалізації емоційного інтелекту; створення психологічно комфортної атмосфери, що дозволяє молодшим школярам; використання письмового самоаналізу.

Т. Коваль і М. Запорожець вивчають проблему розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів під час війни. Вчені акцентують, що дитина молодшого шкільного віку ще недостатньо усвідомлює власні переживання. Також діти цього віку на труднощі соціальних контактів часто реагують деструктивними проявами страху, гніву, образи [2]. Особливо такі тенденції поглиблюються в умовах війни. З огляду на це, розвиток емоційного інтелекту потребує підтримки й партнерської взаємодії батьків і педагогів. Ключовим аспектом цього процесу є навчання адекватного відображення власних емоцій і способів конструктивної взаємодії у складних життєвих ситуаціях. Є. Федоренко пропонує такі інструменти розвитку емоційного інтелекту у початковій школі: рольові ігри, сторітелінг, скрайбінг, елементи психогімнастики й арттерапії (зокрема, казкотерапію, лялькотерапію, фототерапію) [4, с. 62].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів є системним педагогічним процесом, що потребує спеціальної підготовки педагогів. Основними аспектами такої діяльності є навчання вміння розпізнавання, контролю й розуміння емоційних переживань. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням і впровадженням інноваційних педагогічних практик розвитку емоційного інтелекту в умовах сучасних соціальних викликів.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Vivat, 2018. 512 с.
2. Коваль Т., Запорожець М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів і умовах війни. *Освітньо-науковий простір*. 2024. Вип. 6. С. 41–48.
3. Мельник О. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73(1). С. 128–133.
4. Федоренко Є. Програма розвитку емоційного інтелекту молодших школярів в освітньому процесі початкової школи. *Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи* : матеріали III наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів другого (магістер.) рівня вищ. освіти ф-ту початк. навчання, Харків, 5 груд. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2023. С. 62.
5. Petrides K. V., Mikolajczak M., Mavroveli S., Sánchez-Ruiz M.-J., Furnham A., Pérez-González J.-C. Recent developments in trait emotional intelligence research. *Emotion Review*, 2016. № 8. P. 335–341.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Тарасюк Ірина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
заступник директора з виховної
роботи ВСП «Технологічний фаховий
коледж Національного
лісотехнічного університету
України»

Ключові слова: гнучкі навички, здобувачі освіти, економічні дисципліни.

Постановка проблеми. Сучасна економіка вирізняється стрімким розвитком технологій, процесами глобалізації та ускладненням бізнес-процесів. За таких умов роботодавці дедалі частіше оцінюють не лише фахові знання й уміння, а й гнучкі компетентності, що допомагають працівникам швидко адаптуватися до змін, результативно взаємодіяти в команді та знаходити рішення в нестандартних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У збірнику тез конференції «Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика» студенти та викладачі представили різні аспекти формування, розвитку та оцінювання гнучких навичок у здобувачів освіти різного віку - від молодших школярів до студентів закладів вищої освіти та майбутніх фахівців. Основна думка, що звучить наскрізно - сучасні технології - цифрові, штучний інтелект, дистанційні - є потужним інструментом для розвитку гнучких навичок, сприяючи адаптивності, командній роботі, самостійному навчанню та самоорганізації [1].

Професор Л. Сергєєва у статті «Інноваційні методики формування м'яких навичок майбутніх кваліфікованих фахівців» акцентує свою увагу на новітній парадигмі сучасного світу, де головною цінністю є людський капітал. Саме тому, на думку

Л. Сергеевої, було проведено експериментальне дослідження із упровадження soft skills у ЗП(ПТ)О. Результатами експерименту стала розроблена педагогічна технологія формування soft skills, створено навчально-методичні матеріали для педагогів, проведено діагностику готовності педагогів до впровадження цих технологій [2].

Мета публікації: дослідження та узагальнення теоретичних і методичних підходів до формування гнучких навичок у процесі вивчення економічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Існує кілька підходів до класифікації гнучких навичок. У результаті огляду наукових джерелу розрізі нашого дослідження пропонується наступна класифікація: комунікативні навички (усна та письмова комунікація, активне слухання, презентаційні навички, ведення переговорів), міжособистісні навички (робота в команді, співпраця, емпатія, розв'язання конфліктів, лідерство), когнітивні навички (критичне мислення, розв'язання проблем, прийняття рішень, креативність, аналітичні навички), особисті навички (адаптивність, стійкість, управління часом, організованість, трудова етика, самосвідомість) [4].

Існують різні педагогічні моделі, спрямовані на розвиток гнучких навичок в освітньому процесі. Серед них можна виділити:

1. Експериментальне навчання, що представляє собою навчання через практичний досвід, активну участь у діяльності та рефлексію над отриманим досвідом [3].

2. Проектне навчання, що передбачає організацію освітнього процесу навколо виконання здобувачами освіти реальних проектів, що вимагають застосування різних знань та навичок, включаючи гнучкі.

3. Колаборативне навчання, що передбачає організацію навчання у малих групах, де здобувачі освіти працюють разом над виконанням завдань, обмінюються ідеями та підтримують один одного.

4. Проблемно-орієнтоване навчання, що представляє собою пред'явлення навчального матеріалу через реальні проблеми, які студенти повинні самостійно або в групах розв'язувати, використовуючи свої знання та розвиваючи гнучкі навички [2]. У закладах фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, добре зарекомендували себе моделі, що поєднують теоретичну підготовку з практичною діяльністю, максимально наближеною до реальних виробничих умов. Проте, під час адаптації таких підходів до вивчення економічних дисциплін необхідно враховувати предметну специфіку та навчальні цілі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, системна інтеграція розвитку гнучких навичок у викладання економічних дисциплін підвищує якість освітнього процесу, сприяє активній навчальній позиції здобувачів освіти та формує здатність застосовувати економічні знання в реальних професійних і життєвих ситуаціях. Перспективами подальших досліджень є розроблення адаптованих моделей і критеріїв оцінювання гнучких навичок для різних освітньо-професійних програм, а також емпірична перевірка ефективності інтерактивних технологій у конкретних навчальних середовищах.

Список використаних джерел

1. Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції (м. Глухів, 20 лютого 2025 року)* / за науковою редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2025. 288 с.

2. Сергеева Л. Інноваційні методики формування м'яких навичок майбутніх кваліфікованих фахівців. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії* : зб. матеріалів VI Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 12 лист. 2024 / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. Київ. С. 261-263.

3. Скворчевський О. Є. Оптимізаційні методи і моделі в економіці і менеджменті: текст лекцій. Харків : НТУ «ХП», 2014. 76 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/7765> (дата звернення: 08.02.2026).

4. Chowdary D. V. The importance of training engineering students in soft-skills. Abhinav: International Monthly Refereed Journal of Research in Management & Technology. 2014. Vol. 3(1). URL: <https://is.gd/ox8mrU> (дата звернення: 08.02.2026).

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Токар Ірина Сергіївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта 4 курсу факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя
Науковий керівник:

Бобро Артур Анатолійович,

канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя

Ключові слова: мотивація, учні початкових класів, цифрові технології, гейміфікація, креативність, логічне мислення,.

Постановка проблеми. Сучасна початкова освіта активно інтегрує цифрові технології в освітній процес, що створює нові можливості для підвищення мотивації учнів та розвитку їхніх soft skills, зокрема комунікацію, креативність, співпрацю та емоційний інтелект. Актуальність теми визначається необхідністю адаптувати педагогічні методи до сучасних умов та забезпечити ефективне формування гнучких навичок у молодших школярів.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проведений аналіз наукових джерел засвідчує значний інтерес дослідників до проблем цифрової мотивації учнів. Так, О. Глазунова та Т. Волошина досліджували вплив гейміфікації на навчальну мотивацію в умовах дистанційного навчання. Н. Морзе та О. Буйницька обґрунтували ефективність використання інтерактивних платформ для формування пізнавальної активності школярів. Важливі напрацювання представлені у роботах В. Бикова щодо цифрової трансформації освітнього середовища та її впливу на мотиваційну сферу. За наявності досліджень, питання системного використання цифрових технологій для комплексного підвищення навчальної мотивації потребує подальшого вивчення.

Мета публікації: дослідження теоретичних засад використання цифрових технологій для підвищення мотивації учнів початкових класів та визначення шляхів ефективного формування їхніх soft skills у контексті Нової української школи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна початкова освіта передбачає використання цифрових технологій, що стає важливою складовою навчального процесу, яка допомагає підтримувати інтерес учнів до навчання. Одночасно такі технології сприяють розвитку ключових soft skills, необхідних для ефективної комунікації, творчої діяльності та співпраці між учнями.

Упровадження цифрових технологій є важливим для всіх сфер і галузей освіти, зокрема для підготовки педагогів, освітньої інфраструктури, методології (педагогіки) та навчально-методичних ресурсів, а також управління на всіх рівнях системи освіти [1].

На наш погляд, упровадження цифрових технологій також має важливе значення для підвищення мотивації учнів та розвитку їхніх soft skills. Використання інтерактивних платформ, навчальних ігор і мультимедійних матеріалів дозволяє створити більш цікавий та динамічний навчальний процес, що стимулює активну участь дітей і формує навички співпраці, креативного мислення та ефективної комунікації.

Ураховуючи вікові та психологічні характеристики учнів початкової школи (наочно-образна та словесно-логічна пам'ять; відтворююча та творча уява; розвиток процесів спостереження, аналізу та синтезу; особливості адаптації, індивідуалізації, інтеграції; уміння організовувати навчальну діяльність; рефлексія тощо), можемо вважати, що варто закладати основи інформаційно-цифрової компетентності саме на початковому ступені навчання в школі [2].

Поділяючи наведене твердження, ми вважаємо, що формування інформаційно-цифрової компетентності учнів доцільно розпочинати саме в учнів початкових класів, оскільки цей період є сенситивним для розвитку базових пізнавальних процесів і навчальної мотивації. Залучення цифрових технологій дає змогу не лише враховувати індивідуальні освітні потреби молодших школярів, а й створювати умови для активного, усвідомленого та емоційно забарвленого навчання, що позитивно впливає на ставлення дітей до освітнього процесу загалом.

З нашої точки зору, ефективне використання цифрових технологій можна проілюструвати прикладами інтерактивних уроків, навчальних ігор та мультимедійних презентацій, які заохочують учнів до активної участі та розвитку soft skills. Такі інструменти допомагають дітям мислити творчо, співпрацювати в команді, приймати рішення та проявляти ініціативу під час навчальної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, упровадження цифрових технологій в освітній процес учнів початкових класів підвищує їх навчальну мотивацію та сприяє розвитку їхніх soft skills, зокрема креативності, співпраці та комунікації. Подальші дослідження зосереджуватимуться на ефективних методах інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес та оцінюванні їхнього впливу на навчальні результати дітей.

Список використаних джерел

1. Модернізація освіти в цифровому вимірі: монографія / за наук. ред. Н. Морзе, О. Буйницької. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 300 с.
2. Мельникова А. Формування інформаційно-цифрової компетентності в учнів початкової школи. *Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти : матеріали V наук.-практ. інтернет-конф. здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти першого року навчання*, Харків, 4 трав. 2024 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. О. А. Мкртічян]. Харків, 2024. С. 25.
3. Кочеткова О. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів в інтерактивному освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.*, (32), 97–91. 2019. С. 87-91.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ

Тупко Олена Сергіївна,

здобувач вищої освіти, Військова академія (м. Одеса)

Науковий керівник:

Білоножко Наталія ,

здобувач PhD, викладач кафедри, гуманітарних та соціально-економічних наук Військова академія (м. Одеса)

Ключові слова: *м'які навички (soft skills), майбутні офіцери ЗСУ, лідерство та командна робота, критичне мислення, емоційний інтелект та стресостійкість, національно-патріотичні цінності.*

Сучасна парадигма військової освіти в Україні на сьогодні зазнає докорінних змін, зумовлених як інтеграцією до євроатлантичного безпекового простору, так і викликами повномасштабного вторгнення ворога на територію нашої держави. Парадигма військової освіти буде полягати у переході від застарілої моделі навчання до більш сучасної, гнучкої, людиноцентричної системи, що базується на стандартах НАТО, а також в поєднанні реального бойового досвіду з інноваційними технологіями та розвитку лідерства на всіх рівнях управління [4, с. 11].

Проаналізувавши наукові джерела, робимо висновок, що одним із ключових аспектів підготовки офіцерів нового покоління є формування м'яких навичок (soft skills). На нашу думку, саме вони в умовах цифрової трансформації стають не просто додатковим «бонусом», а критично необхідними особистісними якостями, зокрема для ефективного управління підпорядкованим особовим складом, збереження національної ідентичності військовослужбовця тощо.

Дослідження soft skills в Україні активно розвивається на стику педагогіки, психології та менеджменту. Особливо актуальним це стало в контексті адаптації військових до цивільного життя, а також впровадження стандартів НАТО у військові сфери, зокрема навчання, викладання тощо. Погоджуємося з поглядами Н. Поліхун, який досліджує європейський досвід та розглядає soft skills через призму ключових компетентностей. Не менш цікавою є думка І. Сліпухіної, яка інтерпретує soft skills як лідерство та психологічну стійкість. Поділяємо також думку К. Постової, яка вбачає в soft skills емоційний інтелект та командну роботу [3, с. 112–113].

Під класифікацією soft skills у контексті підготовки майбутнього офіцера Збройних Сил України ми розуміємо комплекс непрофесійних навичок, що забезпечують успішну взаємодію, наприклад, під час здобуття вищої військової освіти, чи під час повсякденної діяльності. До них ми відносимо: лідерство, командна робота, критичне мислення, емоційний інтелект, стресостійкість тощо [5, с. 86].

Під лідерством та командною роботою ми розуміємо спроможність здобувача вищої військової освіти до співпраці членів колективу навколо спільної ідеї, наприклад, захисту Батьківщини, що є фундаментом патріотичного виховання.

Критичне мислення інтерпретуємо як вміння здобувача вищої військової освіти аналізувати інформаційні потоки в умовах гібридної війни, розрізняти ворожі фейкові інформаційні повідомлення, формувати стійку державницьку позицію тощо.

Емоційний інтелект та стресостійкість розглядаємо як здатність здобувача вищої військової освіти керувати власним психоемоційним станом, надавати підтримку

підлеглому особовому складу, що безпосередньо впливає на моральний дух військовослужбовців [1, с. 18-19].

У нашому дослідженні soft skills є визначеною умовою розвитку національно-патріотичних цінностей майбутнього офіцера. У наукових джерелах зазначається, що національно-патріотичні цінності у здобувачів вищої військової освіти формуються під час навчальних занять, виконання повсякденної діяльності тощо. Слід зауважити, що навчальні заняття повинні проводитися відповідно до стандартів НАТО з використанням викладачами активних та інтерактивних методів викладання, зокрема моделювання поведінки, метод кейсів, демонстрація та виконання, виїздне заняття, дискусія з фасилітацією, інтерактивна лекція, панельна дискусія, взаємне навчання, проблемно орієнтоване навчання, рольові ігри, самостійне навчання, військово-спеціальні ігри тощо [2, с. 23].

Саме офіцер, який володіє soft skills, здатний ефективно транслювати цінності свободи, гідності та любові до України не лише собі, а й своєму підлеглому особовому складу. Тобто, розвиток м'яких навичок дозволяє перетворити суху військову дисципліну на відповідальне виконання військового обов'язку, де, на нашу думку, патріотизм є внутрішньою мотивацією, а не зовнішньою вимогою.

Висновок. Отже, на сьогоднішній день, інтеграція soft skills у програму підготовки майбутніх офіцерів у поєднанні зі стандартами НАТО є стратегічним завданням для зміцнення обороноздатності та ціннісної стійкості Збройних Сил України.

Список використаних джерел:

1. 12 soft skills XXI століття : коуч-книжка для натхнення і розвитку / уклад. Г. Артеменко та ін. Київ: Агенція «Аудіокнига», 2021. 188 с.
2. Національно-патріотична підготовка особового складу Збройних Сил України / М. В. Герасименко, В. В. Мараєва, О. А. Мацагор та ін.; за заг. ред. Н. А. Агаєва. Київ: Вид. дім «СКІФ», 2023. 180 с.
3. Поліхун Н. І., Сліпухіна І. А., Постова К. Г. Soft skills як складник професійної компетентності фахівця в умовах STEM-освіти. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2019. Вип. 14. С. 112–121.
4. Спільна директива стратегічних командувань НАТО 075-007 «Освіта та індивідуальна підготовка». Київ, 2025. 260 с.
5. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. / Н. В. Замотаєва. Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тюльпа Олександр Іванович,
старший учитель музичного
мистецтва, спеціаліст вищої категорії
Глухівської ЗОШ I-III ступенів № 6
Глухівської міської ради Сумської
області

Ключові слова: творча діяльність, учні молодших класів, уроки музичного мистецтва.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку українського суспільства, його значних соціально-економічних трансформаціях здатність людини до творчості набуває особливого значення. Сучасна мистецька освіта спрямована на розвиток у школярів особистісних художньо-естетичних цінностей та компетентностей – важливих

складових естетично та творчо розвиненої особистості, що полягає в її здатності керуватися набутими художніми знаннями й уміннями, здатності творчо використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно із загальнолюдськими естетичними цінностями й власними світоглядними позиціями, естетичними смаками.

Актуальність розвитку музичної творчості на сучасному етапі розвитку загальної музичної освіти пояснюється необхідністю збагачення духовних та моральних якостей особистості молодших школярів, які у своєму віці охоче тягнуться до можливості самостійного творення нового та унікального та з великим інтересом опановують усі види діяльності, безпосередньо пов'язані з музично-творчою специфікою. У сучасних реаліях розвиток музичної творчості не втрачає своєї значущості. Навпаки, воно є одним із пріоритетних завдань музичної освіти і становить основу будь-якого уроку музичного мистецтва, вимагаючи грамотного, поступового донесення та освоєння.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасне осмислення проблеми розвитку музичної творчості молодшого школяра у авторів наукових досліджень викликає особливий інтерес психолого-педагогічної науки, оскільки відомості про природу цього унікального явища необхідні для створення системи виховання і навчання учнів, сприяння розвитку їхнього творчого потенціалу. Так, шляхи розвитку музично-творчих та музичних здібностей досліджувалися В. Анісімовим, Ю.Болотіною, Я. Бочкарьовою, О. Коваль, М. Ляшко та ін. Аналіз досліджень розвитку творчих здібностей засобами музично-ігрового фольклору здійснено О. Горішною, Г.Ватаманюк, В. Верховинцем. Проблеми формування музичних та творчих здібностей є предметом дослідження багатьох педагогів, психологів, музикознавців. Незважаючи на те, що у вітчизняній науці є ґрунтовні педагогічні дослідження процесу розвитку досвіду творчої діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва, ця проблема залишається багаторівневою й потребує подальшого вивчення.

Мета публікації: визначення особливостей розвитку досвіду творчої діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні питання творчості, формування людини нового типу, здатної до активної, творчої діяльності, є актуальними та важливими. Необхідною складовою цієї діяльності є музичне мистецтво, яке має значні можливості для творчого розвитку підростаючого покоління. У всіх дітях живе потреба в заняттях музикою та мистецтвом, оскільки це один із найприродніших і найдоступніших для дитини способів самовираження. Навчання музиці один з найважливіших шляхів розвитку дитині, тому «...необхідно залучати учнів до різних видів музичної діяльності, адже формування творчих здібностей відбувається тільки шляхом включення їх у відповідну діяльність, зокрема музичну» [1, с. 402].

На уроках музичного мистецтва в початковій школі головним є не набуття теоретичних знань, а розширення інтонаційно-образного багажу дитини, розвиток її емоційного відгуку на музику, формування сталого інтересу до музичного мистецтва як частини життя, що її оточує. Отже, весь спектр форм і методів необхідно направити на те, щоб дати можливість кожній дитині відчути радість від спілкування з музикою, від творчого самовираження, від відчуття насолоди музичною творчістю.

Під музично-творчою діяльністю школяра на уроці музичного мистецтва розуміється дитяча імпровізаційна творчість, яка виникає в індивідуальній чи колективній діяльності, спрямована на розкриття творчих здібностей дитини. Внаслідок цієї діяльності зусиллями дітей створюється творчий продукт у вигляді мелодій, музично-ритмічних рухів чи інструментального супроводу музичних творів. З цієї позиції творчість – це природна форма самовираження особистості, прояв її індивідуальності.

Цінність творчості, її функції полягають не тільки у результативному складнику, а й у самому процесі. Найважливішою умовою розкриття творчої активності школярів є створення загальної атмосфери доброзичливості, свободи, можливості досягти успіху для кожного. Варто намагатися організувати спілкування таким чином, щоб кожен із школярів міг відкрито радіти результатам як власної, так і спільної творчості [2, с. 90]. Діти природним чином цікаві та творчі. Для них немає правильного чи неправильного співу, неритмічного руху, вони просто насолоджуються тим, що роблять. Творчі завдання дозволяють широко спиратися на суб'єктивний досвід дитини, що є цілком співзвучним з концепцією особистісно-орієнтованого навчання. Важливо, щоб творчі завдання мали розвивальний характер. Творчі завдання можуть пронизувати весь урок від початку до кінця, незалежно від теми уроку, цілей та завдань, поставлених на ньому. За допомогою творчих завдань діти отримують уявлення про різну висоту та тривалість музичних звуків, тембрової, динамічної та мовної інтонації, про жанри, форми, стилі музики. Зорова наочність у поєднанні зі слуховою, руховою та тактильними відчуттями допомагають дітям отримати уявлення про особливості музичної мови. При цьому працюють і розвиваються механізми мислення - аналіз, синтез, розвивається образне мовлення дітей.

Важливо створювати пошукові ситуації, які б сприяли самостійному пошуку відповідей та способів діяльності. Так, на музичних заняттях для дітей нерідко буває важким розуміння нового теоретичного матеріалу – відомостей в галузі музичної мови. Вони здаються їм далекою абстракцією. Знаючи про це, можна подати нові знання з опертям на зорові та слухові асоціації, у вигляді гри. Наприклад, засвоєння нотної графіки подається в цікавій формі ребуса. Ребуси на музичному матеріалі – це той вид діяльності, де творчість близько стикається з грою і навіть перетворюється на гру, сприяє розвитку уяви, винахідливості. Ребус переслідує й прагматичні цілі – вчить дітей пошуку, варіюванню. Діти знаходять у знайомих словах назву нот, самі вигадують такі слова.

Важливим видом музично-творчої діяльності школяра на уроці музичного мистецтва є імпровізація. Заняття імпровізацією можуть переслідувати дві взаємопов'язані цілі: по-перше – вироблення інтонаційного та ладового слуху, другу – розвиток творчої фантазії. Найчастіше під час імпровізації від учня потрібно вміння продовжити розпочату мелодію. Імпровізації можуть бути і ритмічні, і пов'язані із зміною характеру, темпу, динаміки.

Пластичне інтонування – це один із способів, одна з можливостей «проживання» образів, коли будь-який жест, рух стає формою емоційного вираження. Це допомагає дітям відчути протяжність фрази, відчути у пульсації характер того чи іншого твору, а також проявити себе у творчому пошуку.

Інструментальне музикування – творчий процес сприйняття музики через гру на доступних для дитини музичних інструментах. Тут знову відбувається взаємопроникнення всіх видів музичної діяльності (слухання, вокально-хорове виконання, імпровізація). У процесі навчання грі на інструментах добре формуються слухові уявлення, відчуття ритму, динаміки, розвивається увага, організованість. Інструментальне музикування викликає захоплення, радість учнів, бажання кожного спробувати свої сили. Сюди відносяться завдання на ритмопластику: рухами, пластикою передати настрій двох п'єс, різних за змістом та настроєм, ритмічні акомпанементи включають плескання в долоні, відстукування ритму, клацання пальцями, притопи тощо.

Вокально-хорове музикування як вид музично-творчої діяльності школяра на уроці музичного мистецтва займає чільне місце під час уроків музики. Серед різноманітних творчих завдань можна назвати такі: виразне виконання пісні, порівняння

поетичної інтонації з мелодійним ладом, внутрішнє проспівування мелодії. Креативний розвиток неможливий без звернення до музичного фольклору. Фольклор як школа соціального досвіду дає сучасним дітям глибше пізнати дійсність, історичну та національну специфіку свого народу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті вивчення теорії та практики розвитку досвіду творчої діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва були виділені особливості, що характеризують зазначений процес і підвищують його ефективність: використання різних видів творчої діяльності на уроках; стимулювання творчої активності; залучення до імпровізації, асоціативного мислення та емоційного переживання музичних образів; урахування вікових особливостей учнів; реалізація комплексного підходу до уроку; використання міжпредметних зв'язків у процесі музично-творчої діяльності. Своєю чергою, музична творчість уключає ті види діяльності (творчі завдання), спрямовані на творення і нестандартний пошук знань. Завдання такого типу передбачають діяльність дітей, у якій істотно перебудовується минулий досвід і раніше накопичені на уроках знання набувають нових якостей.

Список використаних джерел

1. Ляшко М. Особливості розвитку музичних здібностей та їх вплив на загальний розвиток особистості. *Young Scientist*. № 5 (45), 2017. С. 399-402.
2. Павленко І. Г., Курліщук І. І. Особливості розвитку творчих здібностей учнів засобами мистецтва в сучасній загальноосвітній школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 70, т. 3. 2020. С. 89–93.

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Тюльпа Тетяна Миколаївна,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, і
психології соціальної роботи та
менеджменту

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: соціальна адаптація, майбутні фахівці соціономічних спеціальностей, заклади вищої освіти.

Постановка проблеми. У зв'язку з тим, що сучасне українське суспільство у своєму розвитку зазнає низки політичних, економічних, соціальних, психологічних, соціокультурних та інших змін, кожна з яких створює певні труднощі у процесі соціального входження людини в суспільство, в якому вона має жити і розвиватися як особистість і як суб'єкт соціальної дії, соціальна адаптація має провідне функціональне значення під час реалізації професійної діяльності майбутніх професіоналів. Основними завданнями фахівців соціономічних спеціальностей у контексті реалізації соціальної політики держави в умовах кризи є сприяння зменшенню ризиків і негативних зовнішніх впливів на життєву ситуацію особистості й створення умов для її кращої соціалізації, адаптації й ресоціалізації у складних життєвих ситуаціях. Найбільша увага в цій ситуації приділяється не тільки проблемам модернізації суспільних відносин і соціального буття людства, а й проблемам адаптації нових поколінь до мінливих процесів сучасності, включаючи аспекти професійної діяльності. Значну роль у цьому процесі відіграє вища освіта, яка займає особливе місце у соціальному просторі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливість закладів вищої освіти обумовлена тим, що вони закладають основи соціального проекту майбутнього

особистості та суспільства загалом, тому представники науково-педагогічної спільноти ставили проблему соціальної адаптації студентів. З позицій ретроспективного розгляду й узагальнення різноманітних поглядів і підходів науковцями досліджено ідеї розвитку історичних форм організації процесів інкультурації, інтеріоризації, адаптації, соціалізації особистості як результату розв'язання суперечностей у процесі засвоєння й добровільного прийняття індивідами традиційних цінностей, базових архетипів, ідеологем властивих суспільству, які дозволяють ефективно виконувати соціальні ролі й функції в контексті історичної ситуації.

При визначенні закономірностей соціальної адаптації майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей необхідно враховувати існуючі соціальні умови, соціальну природу людини, а також специфіку освітнього простору. Також, загальнопедагогічні закономірності відображають узагальнені соціальні знання й досвід, накопичений в різних педагогічних сферах, серед яких науковці І. Зязюн, Н. Нічкало, А. Кузьмінський, І. Прангішвілі та ін. визначають закономірності: спадкування культури, що обумовлює цілеспрямовану передачу досвіду соціокультурної діяльності; соціалізації, що забезпечує соціальну адаптацію фахівця до засвоєння соціальних ролей й моделі його професійної діяльності (Л. Красовська, В. Штифурак); послідовності (наступності), що реалізується в контексті створення системи безперервної освіти й подальшої самоосвіти у процесі професійної діяльності (В. Острова, О. Прудська; В. Каземіренко та інші); самовизначення індивіда в контексті професійної діяльності й свідомого вибору індивідуальної освітньої програми (Н. Дятленко, Л. Гармаш, Н. Коцур); суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, що передбачає створення спеціально організованого освітнього середовища. Отже, проблема адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти багатогранна й потребує подальшого дослідження.

Мета публікації: аналіз існуючих підходів у сучасній науці до вивчення адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Адаптація – здатність людини пристосовуватися до різних вимог середовища (як соціальних, так і фізичних) без відчуття внутрішнього дискомфорту та без конфлікту із середовищем, це передумова активної діяльності та необхідна умова її ефективності. У цьому позитивне значення адаптації успішного функціонування індивіда у тій чи іншій соціальній ролі.

Під соціальною адаптацією розуміють, по-перше, постійний процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища, по-друге, результат цього процесу. Соціальну адаптацію молоді Н. Алendarь розглядає як складний процес засвоєння ними суспільних норм, цінностей, спрямований на формування соціально активної особистості, вироблення в неї власної життєвої позиції, визначення власного місця та ролі в суспільстві, міжособистісних взаємин з іншими людьми, особистої свободи, громадянськості [1, с. 7]. Вважаємо слушною думку В. Грушевського, який визначає адаптацію студентів до умов ЗВО, до освітньої соціально-громадської діяльності, як складний, динамічний і різноманітний «процес внутрішньої і зовнішньої перебудови звичайних форм і методів діяльності, формування у них потрібного комплексу вмінь і навичок здійснення нового виду діяльності» [3, с. 71].

Адаптація до майбутньої професійної діяльності є складовою соціалізації як процесу та результату засвоєння та подальшого активного відтворення соціального досвіду, що здійснюється в діяльності та спілкуванні. Саме в цей час становлення особистості відбувається в умовах розв'язання протиріччя, закладеного у самій сутності процесу соціалізації – адаптації індивіда до соціуму як передумови включення людини в коло міжсуб'єктних відносин соціальної системи та його уособлення – виокремлення людиною себе з цього кола, Отже, з одного боку існує необхідність діяти відповідно до існуючих традицій, з іншого – вимушеність прийняття самостійних, на той час навіть

прогресивних рішень, що порушують традиції. У першому випадку має місце соціальна адаптація, у другому – індивідуалізація.

У процесі розвитку особистості майбутнього фахівця особливу роль грає початковий етап навчання у закладах вищої освіти. Складність його полягає в тому, що у студента відбувається перебудова всієї системи ціннісно-пізнавальних орієнтацій особистості, освоюються нові способи пізнавальної діяльності та формуються певні типи та форми міжособистісних зв'язків та відносин. І чим ефективніше пройде адаптація студентів, тим вище буде психологічний комфорт, навчальна мотивація, спрямованість та характер навчальної діяльності. Для студентства характерним є поглиблення та диференціація пізнавального процесу, розвиток пізнавальної самостійності, потреба у спілкуванні з однолітками, виникнення ієрархічно структурованої системи ціннісних орієнтацій, професійне самовизначення, виникнення життєвих планів, формування здатності до самореалізації [3, с. 41].

На цьому етапі входження в нове середовище спілкування з людьми стає особливо значущим фактором соціальної адаптації студентів. У процесі спілкування відбувається адаптація особистості до певних зразків поведінки, що діють у цій мікросфері, підпорядкування соціальним вимогам та соціальному контролю. Наступним важливим аспектом соціальної адаптації є зростаюча роль ціннісних орієнтацій. Ефективність процесу входження у професію визначається, з одного боку, активним оволодінням особистістю професійними знаннями, вміннями та навичками, з другого – мотивами, установками, ціннісними орієнтаціями студента на професійну діяльність, і навіть рівнем ідентифікації із середовищем.

Соціальна адаптація студентів до умов закладу вищої освіти описується через поняття «присвоєння», «входження», «формування», «засвоєння», «активне включення», «зміна соціального стану» та інші категорії предметної діяльності. Вона визначається як процес приведення основних параметрів соціальних та особистісних характеристик студентів у стані динамічної відповідності до умов освітнього середовища як зовнішнього фактора по відношенню до студента. Розглядаючи процес соціальної адаптації, можна зробити висновок, що він зумовлений взаємовпливом двох систем: адаптивної ситуації (якісно нового соціального середовища, що має свої параметри і пред'являє свої критерії оцінки особистості) і адаптивної потреби (прагнення самого суб'єкта привести свої установки у відповідність до нормативів середовища, що склалися) [3]. Виходячи з цього, можна виділити два основні напрямки діяльності щодо оптимізації процесу адаптації. Перший напрямок роботи має сприяти підвищенню адаптаційних можливостей самого студента, а другий – оптимізувати умови вузівського середовища для підвищення ефективності процесу адаптації.

Формулюючи висновки та перспективи подальших досліджень, слід наголосити на можливостях і ресурсах реалізації соціокультурного підходу в процесі професійної підготовки, який можна розглядати як один з об'єктивно необхідних чинників успішної адаптації молодого фахівця до специфічних умов майбутньої праці в установах і організаціях соціономічної сфери, а також як один із чинників ефективності системи соціального розвитку населення загалом, який гармонізує стосунки в соціумі, стверджуючи в кожній людині особистість, підтримуючи її самоповагу, турбуючись про адаптацію в середовищі та олюдненні знання про навколишній світ, урахуває особливості соціально-історичного, соціогенетичного розвитку людини в умовах протистояння і узгодження інтересів не тільки окремих індивідів, а й соціальних груп, громадських інститутів, народів і держав, взаємодії та відтворення, динаміки різних соціокультурних традицій.

Список використаних джерел

1. Алєндарь Н. І. Соціальна адаптація учнів 9–11 класів у навчально–виховному середовищі загальноосвітніх шкіл сільської місцевості : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка. Київ, 2012. 22 с.
2. Берегова Г.Д., Фролова М.Е., Момоток О. М. Психологічна адаптація особистості: навчально-методичний посібник. Херсон: Книжкове вид во ФОП Вишемирський В. С., 2024. 326 с.
3. Грушевський В. О. Особливості соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Психологічні науки. 2014. Вип. 2.12. С. 67–72.

НЕНАСИЛЬНИЦЬКЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩЕ ГНУЧКЕ УМІННЯ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА У СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Тюрїна Валєнтина Олєксандрївна,
доктор педагогічних наук, профєсор,
профєсор кафедри соціології та
психології
Харківського національного
університету внутрішніх справ

***Ключові слова:** гнучкі уміння, ненасильницьке спілкування, практичний психолог, активне слухання, асертивність.*

Постановка проблеми. Актуальність проблеми полягає у зростаючій потребі в ефективних і конструктивних формах комунікації в умовах сучасного психологічного консультування та терапії. У контексті швидких змін соціальних, культурних та технологічних реалій, питання розвитку гнучких навичок, зокрема ненасильницького спілкування, набуває особливої значущості для практикуючих психологів. Особливо актуальною ця проблема стає у контексті формування і розвитку професіоналізму майбутнього психолога, адже саме вміння побудувати довірливі та ефективні стосунки з клієнтом є одним із ключових чинників успіху психологічної допомоги. Враховуючи, що практичний психолог, зокрема психолог, який працює у системі МВС України, працює з емоційно складними ситуаціями, вміння адаптувати своє спілкування відповідно до індивідуальних потреб кожного клієнта допомагає досягти кращих результатів у лікуванні та розвитку особистості.

Тому розвиток ненасильницького спілкування як soft skills не лише підвищує ефективність роботи психолога, а й сприяє загальному поліпшенню психоемоційного клімату в суспільстві, що є важливим фактором для соціальної стабільності та гармонії в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попередні дослідження, що стосуються ненасильницького спілкування, охоплюють різні аспекти комунікації, взаємодії з клієнтами, а також роль емоційного інтелекту в процесі консультування та терапії. Одним із основоположних досліджень є праці Маршала Розенберга, який є основоположником концепції ненасильницького спілкування (ННС) [1]. На думку М. Лемак, найважливішими навичками для успішного психолога є емпатія та активне слухання [2]. Дослідження, проведене групою вчених на чолі з Барбарою Фредриксон, показало, що позитивна комунікація, зокрема ННС, допомагає знижувати рівень стресу і тривожності у клієнтів [3].

Мета дослідження полягає в аналізі значення ненасильницького спілкування як професійно важливого гнучкого уміння (soft skills) для практичного психолога,

визначенні його ролі у формуванні ефективних комунікаційних стратегій у процесі консультування та терапії, а також виявленні впливу цього підходу на успішність психологічної допомоги клієнтам.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де агресія, стрес і конфлікти стали звичними елементами соціальної взаємодії, психологам важливо вміти підтримувати конструктивну комунікацію навіть у складних емоційних ситуаціях. Ненасильницьке спілкування дозволяє створювати безпечне середовище для клієнтів, в якому вони можуть відкрито виражати свої думки і почуття без страху осуду чи агресії. Ненасильницьке спілкування — метод спілкування, розроблений американським психологом доктором Маршаллом Розенбергом, який ґрунтується на емпатії [1]. Ненасильницьке спілкування (ННС) є підходом до взаємодії, що базується на емпатії, активному слуханні, повазі та відкритості до потреб іншої людини.

В умовах психологічної практики, де клієнти часто стикаються з емоційними труднощами та внутрішніми конфліктами, ННС є важливим інструментом для створення безпечного простору, де люди можуть відкритися без страху осуду чи агресії. Це особливо важливо для практичних психологів, оскільки успіх терапевтичного процесу багато в чому залежить від якості комунікації між психологом і клієнтом. Основною метою ненасильницького спілкування є зниження рівня конфліктів і агресії, полегшення процесу самовираження та покращення взаєморозуміння. Для психолога це означає здатність ефективно слухати, висловлювати свої думки без осуду і надавати підтримку, що сприяє розвитку довіри між психологом і клієнтом.

ННС включає кілька ключових компонентів: 1. Активне слухання – уміння зосереджено слухати співрозмовника, не перериваючи і не оцінюючи його слова, що дає змогу краще розуміти емоційний стан та потреби клієнта [1]. 2. Емпатія – здатність поставити себе на місце іншої людини, щоб відчувати її переживання [2]. 3. Асертивність – здатність людини відстоювати свою точку зору, не порушуючи моральних прав іншої людини. Асертивність дозволяє зробити свою поведінку гнучкою та дивергентною [3].

Використання ННС у психологічній практиці дозволяє створювати умови для ефективної взаємодії між психологом і клієнтом, що є важливим фактором для досягнення терапевтичних результатів. У процесі консультування важливо враховувати індивідуальні особливості кожного клієнта, його емоційний стан і потреби, щоб адаптувати стратегію спілкування. Це вимагає від психолога не тільки технічних знань і навичок, а й емоційної гнучкості та здатності до адаптації.

Психологи, які володіють навичками ННС, можуть знижувати рівень стресу у клієнтів, створюючи атмосферу безпеки та підтримки. Водночас вони стають більш ефективними у своїй роботі, оскільки вміння слухати і правильно реагувати на емоційні сигнали клієнта дозволяє досягти глибшого розуміння його проблем і потреб. Не менш важливим є розвиток гнучкості у спілкуванні, оскільки психологи часто працюють з різними клієнтами, які мають різні стилі комунікації, культурні особливості та індивідуальні потреби. Адаптація комунікативних стратегій під ці потреби допомагає забезпечити максимальну ефективність психологічного процесу. Таким чином, ННС є невід'ємною частиною професійної практики психолога, оскільки воно не тільки полегшує процес взаємодії з клієнтом, а й сприяє досягненню більш глибоких і стійких результатів у терапевтичній роботі. Володіння цими навичками є необхідним для розвитку професіоналізму і підвищення ефективності психологічної допомоги.

Висновки та перспективи подальших досліджень: Ненасильницьке спілкування є важливим професійним умінням психолога, яке сприяє ефективній взаємодії з клієнтами. Воно базується на принципах емпатії, активного слухання та поважного висловлення своїх думок, що дозволяє створювати атмосферу довіри і безпеки. ННС є основою для побудови конструктивних і підтримуючих відносин між

психологом і клієнтом. Ненасильницьке спілкування це важлива складова soft skills практичного психолога. Ненасильницьке спілкування підвищує ефективність психологічної роботи, оскільки дозволяє адаптувати стратегії комунікації відповідно до індивідуальних потреб кожного клієнта. Розвиток ННС є ключовим елементом професійної гнучкості психолога. Завдяки здатності адаптувати свій стиль комунікації та враховувати різноманітні емоційні стани клієнтів, психолог може забезпечити більш якісну і персоналізовану допомогу. Успіх психологічної практики багато в чому залежить від ефективності комунікації. ННС допомагає мінімізувати конфлікти, покращити взаєморозуміння та досягти позитивних результатів у терапії. Ненасильницьке спілкування має значний потенціал для розвитку професіоналізму практичного психолога. Оволодіння цим підходом дозволяє психологам підвищувати якість своєї роботи, забезпечувати клієнтам підтримку та допомогу в складних ситуаціях, а також сприяє загальному покращенню емоційного клімату в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Marshall B. Rosenberg. Nonviolent Communication: A Language of Life. – Encinitas: PuddleDancer Press, 2003.
2. <https://cegc.com.ua/en/blog/article/vazlivi-navicki-dlia-uspisnogo-psixologa-empatiia-ta-aktivne-sluxannia>
3. https://stud.com.ua/75538/menedzhment/tehnika_psihologichnogo_konsultuvannya#annot_1

СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНО ГРАМОТНОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Ушакова Поліна Миколаївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу, групи
ПНА-22 Початкової освіти
Криворізького державного
педагогічного університету
Науковий керівник:

Манькута Аліна Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
Криворізького державного
педагогічного університету

Ключові слова: екологічна грамотність, молодші школярі, цифрові технології, початкова школа, інтегрований курс, «Я досліджую світ», Нова українська школа.

Постановка проблеми. Формування екологічної грамотності молодших школярів є одним із пріоритетних завдань сучасної початкової освіти, адже саме в цей період закладаються основи світогляду, ціннісних орієнтацій та практичних умінь, що визначають ставлення дитини до навколишнього середовища. Інтегрований курс «Я досліджую світ» створює всі необхідні умови для реалізації цього завдання, так як поєднує природничі, соціальні та громадянські аспекти навчання. Попри значну кількість досліджень, проблема формування екологічної грамотності у контексті цифрових технологій залишається недостатньо висвітленою. Цифрові інструменти відкривають нові можливості для розвитку екологічної компетентності, забезпечують інтерактивний та практично спрямований освітній процес, сприяють розширенню форм взаємодії та дозволяють організовувати навчання в умовах змішаного й дистанційного форматів. Отже, вважаємо обрану тему дослідження актуальною, відповідною

стратегічним завданням державної освітньої політики та таку, що відображає сучасні соціальні виклики, які постають перед системою початкової освіти [2, с. 1-31].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема становлення екологічно грамотної особистості молодшого школяра є однією із ключових у сучасній педагогіці. Дослідження українських вчених (О. Коваль, І. Погасій [1]) акцентують увагу на необхідності інтеграції знань про екологію у зміст початкової освіти, формуванні ціннісного ставлення до природи, розвитку практичних умінь та екологічно доцільної поведінки. У зарубіжній педагогіці (Д. Б'юкенен, К. Прессік-Кілбон, Д. Махер [5]) екологічна освіта розглядається як основа сталого розвитку, що має бути наскрізною і охоплювати всі рівні освіти.

Мета публікації: висвітлення особливостей становлення екологічно грамотної особистості молодшого школяра засобами цифрових технологій у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі поняття «екологічна грамотність» розглядають як інтегральну характеристику особистості, що поєднує знання, уміння, цінності та практичні навички, спрямовані на збереження довкілля [5, с. 2-3].

У працях зарубіжних дослідників зазначене поняття увійшло до широкого вжитку наприкінці ХХ століття, коли екологічна криза стала глобальною проблемою людства. Сучасні науковці розглядають означену здатність як ключову компетентність у контексті сталого розвитку, а сам термін «екологічна грамотність» розглядають як здатність людини усвідомлювати взаємозв'язки між природними системами та діяльністю суспільства, прогнозувати наслідки власних дій і приймати рішення на користь збереження довкілля [1, с. 148].

Педагогічна цінність екологічної грамотності полягає у здатності формувати відповідальність, розвивати критичне мислення, активну і свідому громадянську позицію. Інтегрований курс «Я досліджую світ» створює сприятливі умови для становлення молодших школярів як екологічно грамотних особистостей, оскільки поєднує природничі, соціальні та громадянські аспекти навчання. Використання цифрових технологій у цьому контексті відкриває нові можливості для розвитку екологічної компетентності, робить навчальний процес цікавим, наочним, інтерактивним, зручним, практично зорієнтованим і пристосованим до будь-якого формату навчання [5, с. 4].

Однією з ключових умов є поступовість інтеграції технологій. Учні молодшої школи ще не мають сформованих навичок самоконтролю, тому надмірне використання гаджетів може призвести до перевантаження та втрати інтересу. Технології мають вводитися поетапно, з урахуванням вікових особливостей молодших школярів [3, с. 118-126].

У першому класі найбільш ефективними є прості інтерактивні вправи та освітні ігри, які допомагають формувати базові уявлення про довкілля. У другому та третьому класах учні вже здатні до елементарного аналізу й порівняння, тому доцільно вводити інструменти гейміфікації та цифрового сторітелінгу. У четвертому класі формується здатність до узагальнення, висновків і прогнозування, що дозволяє застосовувати більш складні цифрові інструменти – симуляції, інтерактивні карти, віртуальні лабораторії [4, с. 152-156].

У процесі використання цифрових технологій учитель має не лише пояснювати матеріал а й підтримувати дітей, допомагати їм долати труднощі та формувати позитивне ставлення до навчання. Не менш важливою є роль учителя в організації оцінювання. Використання цифрових інструментів дозволяє здійснювати формувальне

оцінювання в режимі реального часу, забезпечуючи миттєвий зворотній зв'язок та можливість корекції результатів [1, с. 150-151].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Екологічна грамотність у сучасній педагогіці постає ключовою компетентністю, що поєднує знання, уміння та практичні навички, спрямовані на збереження довкілля. Її формування в початковій школі можливе завдяки інтегрованому навчанню та поступовому використанню цифрових технологій, які роблять освітній процес наочним, інтерактивним і практично зорієнтованим. Важлива роль належить учителю, який забезпечує підтримку учнів, організовує поетапне впровадження інструментів і здійснює формувальне оцінювання, сприяючи розвитку відповідальності, критичного мислення та активної громадянської позиції.

Список використаних джерел

1. Екологічна компетентність учителя Нової української школи: навч.-метод. посіб. / уклад. Коваль О. В., Погасій І. О. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2019. 40с.
2. Концепція нової української школи/ за аг. ред. М. Грищенка. Київ: Основа, 2016. 31с.
3. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2019. 256с.
4. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3 – 4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Зоя Хитра, Ніна Павич. – Київ: Генеза, 2020. 240с.
5. John Buchanan, Kimberley Pressick – Kilborn, Damian Maher. University of Technology Sydney, New South Wales, AUSTRALIA. Promoting Environmental Education for Primary School – aged Students Using Digital Technologies. URASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education, 2019. 15(2), em 1661

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Федоренко Андрій Андрійович,
аспірант третього року навчання
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Пінчук Ірина Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ імені О. Довженка

Ключові слова: *наскрізні уміння, soft skills, молодші школярі, позашкільна освіта, педагогічні умови, компетентнісний підхід, Нова українська школа.*

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма, зорієнтована на ідеї компетентнісного підходу та реалізацію концепції Нової української школи, актуалізує проблему формування в учнів універсальних наскрізних умінь, що забезпечують не лише академічну успішність, а й ефективну соціальну адаптацію, здатність до саморозвитку та конструктивної взаємодії в динамічному соціокультурному середовищі [1; 2; 3]. До таких умінь дослідники відносять комунікативність, критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, уміння працювати в команді, саморегуляція та здатність до навчання впродовж життя [4; 5; 6].

Особливого значення проблема набуває у молодшому шкільному віці, який у психолого-педагогічних дослідженнях розглядається як сензитивний період становлення базових соціальних, емоційних і навчальних умінь [1; 2]. Саме на цьому етапі закладаються основи рефлексивної поведінки, навчальної мотивації та здатності до співпраці.

Водночас аналіз практики позашкільної освіти засвідчує наявність суперечності між задекларованими освітніми цілями щодо формування наскрізних умінь і відсутністю системно обґрунтованих педагогічних умов їх розвитку у молодших школярів [4; 6; 7]. Це зумовлює необхідність теоретичного осмислення та наукової систематизації відповідних педагогічних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжних дослідженнях проблема розвитку soft skills у позакласній та позашкільній діяльності розглядається крізь призму управлінського та діяльнісного підходів. Зокрема, Baharuddin, Marisa та Bahri доводять, що системне управління екстракурікулярною діяльністю сприяє формуванню комунікативності, відповідальності та самодисципліни учнів [4]. Sharif і Hamid акцентують увагу на розвитку критичного мислення, командної взаємодії та здатності до самостійного розв'язання проблем у процесі участі школярів у позакласних заходах [6].

Технологічний аспект формування наскрізних умінь представлено в дослідженнях Savitska, Gomotiuk і Stefanyshyn, які обґрунтовують ефективність гейміфікації та інтерактивних освітніх технологій у розвитку креативності та міжособистісних навичок [5]. Utari, Marsofiyati та Luvia доводять, що екстракурікулярні практики позитивно впливають на ініціативність і відповідальність учнів [7].

У вітчизняній педагогічній науці проблему формування наскрізних умінь досліджують Н. Федоренко та В. Молоціян, які підкреслюють значущість групових проєктів і тренінгових форм роботи [3], а також Л. Охріменко й Н. Степанова, які акцентують роль педагогічного середовища та професійної компетентності педагога у розвитку soft skills учнів [1; 2]. Водночас проблема педагогічних умов формування наскрізних умінь саме у молодших школярів у позашкільній освіті залишається недостатньо систематизованою.

Мета публікації: теоретичне обґрунтування та систематизація педагогічних умов формування наскрізних умінь у молодших школярів у системі позашкільної освіти з урахуванням компетентнісного підходу та сучасного міжнародного досвіду [2; 4; 5].

Виклад основного матеріалу. Наскрізні уміння молодших школярів доцільно розглядати як інтегративне особистісне утворення, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові та соціально-поведінкові складники й формується у процесі різних видів діяльності [3; 6]. Позашкільна освіта створює сприятливі умови для розвитку таких умінь завдяки практичній спрямованості діяльності, можливості вибору та організації співпраці між учнями [1; 7].

Педагогічні умови формування наскрізних умінь. Ефективність формування soft skills у молодших школярів у позашкільній освіті забезпечується реалізацією комплексу взаємопов'язаних педагогічних умов:

1. Створення розвивального освітнього середовища, що стимулює пізнавальну активність, ініціативність і суб'єктну позицію дитини [4; 6].
2. Упровадження інтерактивних форм і методів роботи (проєктна діяльність, рольові ігри, творчі лабораторії), що сприяють розвитку комунікативних і кооперативних умінь [5; 7].
3. Організація рефлексивних практик, спрямованих на усвідомлення власних дій, емоцій і результатів діяльності [1; 3].

4. Підвищення професійної компетентності педагогів позашкільної освіти, що передбачає володіння сучасними освітніми технологіями та знання вікових особливостей молодших школярів [2; 3].

5. Надання діяльності практичної та соціальної значущості, що забезпечує перенесення сформованих умінь у реальні життєві ситуації [4; 6].

Висновки та перспективи досліджень. Формування наскрізних умінь у молодших школярів у системі позашкільної освіти є цілісним педагогічним процесом, що ґрунтується на реалізації комплексу педагогічних умов і відповідає вимогам компетентнісного підходу [1; 2; 3]. Подальші дослідження доцільно спрямувати на емпіричну перевірку ефективності та розроблення методичного забезпечення їх практичної реалізації.

Список використаних джерел

1. Охріменко Л. М. Розвиток soft skills як складова фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Мир науки і освіти*. 2023. № 4. С. 112–118.

2. Степанова Н. М. Педагогічні умови розвитку наскрізних умінь учнів у сучасному освітньому середовищі. *Педагогіка і психологія*. 2023. № 1. С. 41–48.

3. Федоренко Н. О., Молоціян В. В. Впровадження освітніх технологій формування soft skills у студентів вищої школи. *Вища освіта України*. 2024. № 2. С. 67–75.

4. Baharuddin M., Marisa R., Bahri S. Extracurricular management in the development of soft skills for students. *International Journal of Social and Humanities Studies*. 2025. Vol. 7, no. 1. P. 45–58.

5. Savitska V., Gomotiuk O., Stefanyshyn O. Educational possibilities of gamification in the formation of soft and hard skills. *Journal of Educational and Cultural Studies*. 2025. Vol. 3, no. 2. P. 89–97.

6. Sharif N. H., Hamid S. A. Development of soft skills among students through extracurricular activities. *International Journal of Education, Psychology and Counseling*. 2024. Vol. 9, no. 36. P. 23–31.

7. Utari R., Marsofiyati S., Luvia E. The impact of extracurricular activities on students' soft skills development. *International Journal of Educational Research*. 2025. Vol. 12, no. 1. P. 101–109.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Федоров Владислав Ігорович,
здобувач вищої освіти 3 курсу ННІ
Філології та історії Глухівського
НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Мінченко Марина Василівна,
доктор філософії
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: наскрізні уміння, soft skills, Нова українська школа (НУШ), учні ЗЗСО, історична освіта, критичне мислення, емоційний інтелект, комунікація, креативність, освітні технології, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми та актуальність теми. У 2026 році освітній процес в Україні остаточно закріпив перехід від знанневої парадигми до компетентнісної. Згідно з концепцією Нової української школи (НУШ), історія як навчальний предмет має

унікальний потенціал для формування soft skills – навичок, що забезпечують успішну самореалізацію особистості в умовах необоротної цифровізації та глобальних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундамент дослідження наскрізних умінь закладено у працях О. Пометун, яка детально обґрунтувала методику розвитку критичного мислення, та є однією із ключових дослідниць, яка розглядає критичне мислення як наскрізне вміння та розробляє методики його розвитку для різних рівнів освіти. Дослідник С. Терно також розробляв теорію розвитку критичного мислення, адаптовану для навчання історії та суспільствознавчих дисциплін. Його методика базується на використанні проблемних задач. О. Тягло є засновником української школи критичного мислення. Його праці (зокрема «Критичне мислення») стали теоретичним фундаментом для впровадження цієї дисципліни в українських ЗВО та школах. Н. Вукіна спеціалізується на практичних аспектах впровадження технологій критичного мислення в освітній процес. Питання інтерактивного навчання та комунікації досліджували Н. Гупан та Л. Пироженко, зокрема Л. Пироженко працює у співавторстві з О. Пометун над методичними розробками щодо інтерактивних технологій та мислення. Проблематику емоційного інтелекту в освіті активно висвітлюють сучасні психологи, спираючись на концепцію Д. Гоулмана. Важливим для нашого дослідження є досвід впровадження інновацій, описаний у посібниках проекту «Навчаємось разом».

Мета публікації: здійснити теоретико-практичний аналіз технологій формування ключових наскрізних умінь (комунікації, креативності, критичного мислення та емоційного інтелекту) на уроках історії ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу. Ефективність формування наскрізних умінь залежить від системного застосування технологій, яка безпосередньо корелює із системністю, тобто регулярним, послідовним та інтегрованим застосуванням певних методик протягом усього курсу історії.

Ефективність впровадження soft skills у процесі освітньої діяльності визначається не епізодичним використанням цікавих вправ, а побудовою цілісної методичної системи, що базується на трьох рівнях: процесуальному, змістовному та рефлексивному.

Технології формування наскрізних умінь на уроках історії базуються на інтеграції ключових компетентностей, таких як громадянська відповідальність, здоров'я й безпека, підприємливість і фінансова грамотність, екологічна безпека (через міжпредметні лінії), а також розвиток критичного мислення, комунікації, креативності та співпраці за допомогою дослідницьких проєктів, групової роботи, проблемних завдань, де історія виступає як інструмент для осмислення минулого та формування майбутнього. Наведемо деякі з них:

Технологія розвитку критичного мислення (РКМ), спрямована на вміння відокремлювати факти від суджень. За О. Пометун, це базове вміння для протидії пропаганді, тісно інтегрована медіаграмотністю. Завдяки цим методам учень НУШ стає стійким до історичних фейків. Наприклад, аналізуючи відео з TikTok на історичну тематику, учень використовує алгоритм критичного аналізу: «Хто автор? Яка його мета? Які факти використано?»

Використання методу «Шість капелюхів мислення» Едварда де Боно для аналізу реформ Петра I або Богдана Хмельницького. Стратегія «Білий капелюх» збирає лише факти, «Чорний» – критикує ризики, «Червоний» – висловлює емоційне ставлення. Це вчить учнів багатогранному баченню проблеми.

Технологія «Історичної емпатії» (розвиток емоційного інтелекту – EQ), згідно з дослідженнями Дж. Редмонда, емпатія дозволяє глибше зрозуміти історичний контекст через рефлексію почуттів учасників подій. Цьому сприяє вправа «Лист із минулого». Учні пишуть коротке послання від імені дитини часів Голодомору або солдата в окопах

Другої світової. Це розвиває здатність до співпереживання (емпатію) та усвідомлення цінності людського життя.

Технологія кооперативного навчання (розвиток комунікації та колаборації), пропонує ідею соціального конструктивізму – навчання через взаємодію. Наприклад, метод «Ажурна пилка» (Jigsaw). Так, у процесі вивчення теми «Культура Київської Русі» клас ділиться на «домашні» групи (архітектура, література, живопис). Кожен стає експертом у своїй темі та навчає інших. Це формує навичку відповідальності за спільний результат та вміння чітко артикулювати думку.

Технологія ігрового проектування (розвиток креативності). Креативність розглядається не як мистецький хист, а як здатність до нестандартного розв'язання проблем (problem solving), так створення історичного профілю в Instagram для видатної постаті (наприклад, княгині Ольги). Учні мають підібрати візуальний контент, продумати «сторіз» та коментарі від сучасників, що вимагає творчого переосмислення історичної епохи.

Цифрові технології та медіаграмотність. На уроках історії це реалізується через роботу з цифровими архівами та інструментами перевірки фактів. Робота з платформою «Pastvu» або «Old Maps» для дослідження змін у рідному місті. Це розвиває навичку пошуку та валідації інформації в цифровому середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз науково-методичних джерел показує, що уроки історії є ідеальним середовищем для «м'якої» трансформації особистості. Використання зазначених технологій дозволяє не лише виконати вимоги програми НУШ, а й підготувати учнів до свідомого громадянства. Таким чином, ефективність формування наскрізних умінь на уроках історії досягається за умови, що вчитель: поєднує когнітивне (знання дат) із емоційним (розуміння людей); забезпечує постійну зміну ролей учня (дослідник, критик, оратор); використовує цифрові інструменти (Canva для інфографік, Mentimeter для опитувань, Miro для спільних схем) як засіб, а не як мету.

Перспективним напрямом є дослідження штучного інтелекту як інструменту для персоналізації формування soft skills у кожного окремого учня.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І., Пилипчатина Л. М. Досліджуємо історію і суспільство : навч. посіб. для 6 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Оріон, 2023. 192 с.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 14.01.2026).
3. Гупан Н. М. Розвиток критичного мислення учнів на уроках історії: теорія і практика. *Український педагогічний журнал*. 2021. № 3. С. 45–53.
4. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 груд. 2020 р. № 2736. URL: mon.gov.ua (дата звернення: 14.01.2026).
5. Робінсон К., Луніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / пер. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 258 с.
6. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С-Л. Гуменецька. Харків : Віват, 2023. 512 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Федотенко Людмила Григорівна,
викладач ВСП «Професійно-
педагогічний фаховий коледж
Глухівського НПУ ім. О. Довженка»,
спеціаліст вищої категорії, викладач-
методист

Ключові слова: м'які навички (*soft skills*), майбутні учителі початкових класів, іношомовна підготовка, Концепція Нової української школи, комунікація, мовна медіація, творчі здібності, кооперація, педагогіка партнерства, емоційний інтелект, цифрова грамотність.

Постановка проблеми. В умовах динамічних змін в освітньому просторі України особливої ваги набуває підготовка вчителя, здатного не лише транслювати знання, а й формувати цілісну особистість учня. Концепція Нової української школи (НУШ) висуває нові вимоги до професійного профілю вчителя початкових класів, де м'які навички (*soft skills*) стають фундаментом успішної педагогічної діяльності [4]. Іношомовна підготовка в цьому контексті виступає унікальним полігоном для тренування комунікативної гнучкості, лідерства та критичного мислення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання інтеграції *soft skills* у вищу школу активно розроблялося у працях Н. Грони (професійна підготовка вчителів початкової ланки), О. Князь та Н. Чухно (розвиток гнучких навичок у майбутніх учителів іноземних мов), В. Казачінер (інклюзивний та психологічний аспекти). Дослідники одностайні в тому, що сучасний ринок праці вимагає від педагога поєднання цифрової грамотності, когнітивної гнучкості та високого рівня емпатії [1; 2; 3].

Мета публікації: обґрунтувати теоретичні підходи до формування системи м'яких навичок у майбутніх учителів початкових класів під час іношомовної підготовки.

Виклад основного матеріалу. ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка» готує майбутніх педагогів Нової української школи – учителів початкових класів. Фахова передвища освіта передбачає засвоєння здобувачами освіти ряду освітніх компонентів, зокрема: «Іноземна мова з практикумом» та «Методика навчання іноземної мови». Формування *soft skills* у майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення зазначених освітніх компонентів має комплексний характер і базується на таких напрямках:

1. Комунікація та мовна медіація. У контексті НУШ вчитель має володіти навичками «спрощення» складної інформації для дітей. На заняттях з англійської мови та методики навчання іноземної мови це реалізується через вправи на перефразування, пояснення термінів, розвиток емпатичного слухання та інтерпретації, що є критичним для роботи з дітьми 6-10 років.

2. Розвиток творчих здібностей. Використання технік *Storytelling* (мистецтво розповіді історій) та *Drama Techniques* на заняттях з мови дозволяє студентам позбутися психологічних бар'єрів. Творче переосмислення казок або створення власних дидактичних ігор англійською мовою для дітей, готує їх до креативного наповнення уроків у початковій школі.

3. Емоційний інтелект (EQ) та емпатія. Через обговорення автентичних текстів про почуття та соціальні ситуації студенти вчаться розпізнавати емоційні стани учнів. Це є запорукою реалізації педагогіки партнерства, де вчитель і учень є рівноправними суб'єктами.

4. Кооперація та командне лідерство. Метод проєктів та робота в малих групах, під час практичних занять, моделюють ситуації спільної діяльності, вчать делегувати повноваження та нести відповідальність за загальний результат команди.

5. Цифрова грамотність та самоменеджмент. Робота з освітніми платформами («Освіта для життя», «Уміти», «IZZY», «Canva» тощо) розвиває здатність до автономного навчання та критичного оцінювання контенту.

Висновки та перспективи. Інтеграція soft skills, у процесі іншомовної підготовки, дозволяє підготувати вчителя нового покоління, який є мобільним, креативним та стресостійким. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні діагностичного інструментарію для вимірювання рівня сформованості м'яких навичок у майбутніх педагогів.

Список використаних джерел:

1. Грона Н., Денисенко А., Андрущенко Н. Розвиток м'яких навичок (soft skills) у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи. *Освітні виклики*. 2022. Т. 27. № 2. С. 34–45.

2. Казачінер В. С. Формування soft skills як складової інклюзивної компетентності вчителя іноземної мови. *Педагогіка та психологія*. 2019. Вип. 61. С. 45–53.

3. Князь О., Чухно Н. Перспективи майбутніх учителів англійської мови щодо розвитку soft skills в Україні. *Arab World English Journal*. 2021. Special Issue on CALL (7). С. 112–125.

4. Огляд Концепції Нової української школи. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf (дата звернення 02.02.2026 р.)

SOFT SKILLS У СТРУКТУРІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ

Цепкало Тетяна Олександрівна,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри журналістики, реклами та
зв'язків з громадськістю Вінницького
ДПУ ім. М. Коцюбинського

Ключові слова: *soft skills, журналісти, фахова підготовка, журналістський фах, журналістська освіта, вимоги роботодавців, соціальні та комунікативні навички,*

Постановка проблеми. Сучасний медіапростір перебуває під впливом постійних змін, зумовлених діджиталізацією, потребою в мобільності та адаптивності журналістів, інформаційною перенасиченістю, швидким темпом комунікаційних процесів, а тому здобувачам вищої освіти спеціальності «С7 Журналістика» варто від початку навчання звертати увагу на формування власних soft skills, котрі дадуть змогу отримати спеціальні навички роботи з медіаресурсами відповідно до вимог динамічного медіаринку. Соціальні кризи та воєнна ситуація в Україні посилюють значення таких знань та вмінь, завдяки котрим навілюється розрив між результатами освітньої діяльності та реаліями сучасної журналістської професії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних науковців дослідженням ролі опанування soft skills майбутніми журналістами займалися А.Бахвалова, Ж. Богдан, Т. Єжижанська, Т. Іванова, М. Колісник, О. Кушнір, Т.Решетука, Т. Сидоренко, Г. Яценко та ін.

Мета публікації: теоретичне обґрунтування ролі soft skills у структурі фахової підготовки журналістів, становлення конкретних soft skills для сучасних медійників, визначення ефективних практик soft skills для здобувачів вищої освіти спеціальності «С7 Журналістика».

Виклад основного матеріалу. Сучасні наукові підходи до обґрунтування поняття «soft skills» базуються здебільшого на такому визначенні: «Soft skills – це широкий спектр навичок, компетентностей, моделей поведінки, установок і особистісних якостей, які забезпечують здатність людини ефективно орієнтуватися в навколишньому середовищі, продуктивно взаємодіяти з іншими, успішно виконувати діяльність і досягати поставлених цілей. Ці навички мають універсальний характер і доповнюють інші види умінь, зокрема технічні, професійні та академічні» [1]. Таке визначення цілком корелює із викликами сьогодення у сфері медіа, до яких майбутніх журналістів починають готувати ще в період навчання у закладах вищої освіти.

Ми здійснили спробу сформулювати soft skills сучасного медійника відповідно до вимог роботодавців на сайті <https://robota.ua/> станом на 05 лютого 2026 року, де розміщено 51 оголошення про вакансію журналіста. Пропонуються такі посади для журналістів: журналіст, редактор, контентмейкер, кореспондент(ка), пресекретар (ка), журналіст стрічки новин сайту PR-менеджер, фінансовий журналіст, спеціаліст зі зв'язків з громадськістю, спеціаліст з антикорупційних комунікацій та координації проєктів, Communication Officer, тележурналіст/телеведуча, журналіст новинної редакції, smm-менеджер, головний спеціаліст відділу міжнародного співробітництва та комунікаційної діяльності та інші. До кожної посади сформульовано вимоги, серед котрих ми виокремили такі блоки soft skills:

1) Комунікативні soft skills (ефективна усна та письмова комунікація; вміння формулювати складні ідеї просто, чітко та зрозуміло; навички проведення інтерв'ю різних видів; вміння працювати перед камерою, зберігати концентрацію та контакт з аудиторією; взаємодія з різними зацікавленими сторонами; міжкультурні та багатомовні комунікативні навички).

2) Аналітичні та когнітивні soft skills (критичне мислення та аналіз інформації з різних джерел; визначення пріоритетності інформації; розуміння контексту та причинно-наслідкових зв'язків; аналітичний склад розуму, робота з цифрами, даними, документами; здатність бачити системні порушення, тенденції, ризики; перевірка фактів, логіка та відповідальність за зміст).

3) Етичні та аксіологічні soft skills (дотримання журналістських стандартів та етичних принципів; чуйність у роботі з вразливими групами, емпатія; конфіденційність, безпека, захист персональних даних; соціальна відповідальність та громадянська позиція).

4) Соціально-психологічні soft skills (емоційний інтелект та психологічна стійкість; стійкість в кризових ситуаціях; почуття гумору; здатність швидко адаптуватися та навчатися; увага до деталей; саморефлексія).

5) Організаційні soft skills (управління часом та робота в умовах жорстких термінів; багатозадачність та визначення пріоритетів; самоорганізація та відповідальність за результати; готовність працювати за змінним та ненормованим графіком; дисциплінованість та надійність).

Також вимоги soft skills стосуються креативних та лідерських навичок, уміння працювати в команді. Усі вище зазначені soft skills продиктовані вимогами реалій сучасної медіасфери, а тому формувати їх доцільно усе під час навчання у закладах вищої освіти опосередковано через проєктну та командну роботу здобувачів вищої освіти, завдяки конструюванню та аналізу реальних практичних кейсів, виконанню творчих та аналітичних завдань, а також систематичної саморефлексії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Soft skills у структурі фахової підготовки журналістів формуються відповідно до запитів сучасних стейкхолдерів та завдяки систематичному їх застосуванню у процесі здобуття вищої освіти. У подальшому доцільно здійснити емпіричні дослідження ефективності освітніх

практик для розвитку soft skills та розробити інструментарій для визначення рівня цих навичок у майбутніх журналістів.

Список використаних джерел:

1. Lippman L. H., Ryberg R., Carney R, Moore K. A. Key «soft skills» that foster youth workforce success: toward a consensus across fields. *Chil Trends* . 2015. № 24. June. 56 p. URL : <https://cms.childtrends.org/wp-content/uploads/2015/06/2015-24WFCSoftSkills.pdf>. (дата звернення: 05.02.2026 р.).

РОЛЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У РОЗВИТКУ SOFT SKILLS УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Чернишова Наталія Григорівна,
вчитель початкових класів, вчитель-методист Шосткинської початкової школи «Паросток» Шосткинської міської ради Сумської області

Ключові слова: м'які навички, учні початкових класів, формувальне оцінювання, компетентнісний підхід

Постановка проблеми. Сучасна початкова школа функціонує в умовах упровадження компетентнісного підходу, що передбачає орієнтацію освітнього процесу на всебічний розвиток особистості дитини. Одним із ключових завдань початкової освіти є формування soft skills – гнучких навичок, які забезпечують здатність здобувачів освіти ефективно взаємодіяти з іншими, відповідально ставитися до навчання, критично мислити, проявляти ініціативу та емоційну стійкість [1].

Молодший шкільний вік є сприятливим періодом для розвитку комунікативних, соціальних та емоційно-вольових навичок. У цьому контексті актуалізується потреба у впровадженні таких педагогічних підходів, які не лише фіксують навчальні результати, а й сприяють особистісному зростанню дитини. Формувальне оцінювання розглядається як ефективний інструмент підтримки навчального поступу та розвитку soft skills учнів початкових класів [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему формування soft skills у системі освіти висвітлено у концептуальних документах Нової української школи, де наголошується на важливості розвитку ініціативності, співпраці, відповідальності та вміння навчатися впродовж життя [1]. Дослідження О. Я. Савченко акцентують увагу на ролі особистісно орієнтованого навчання у розвитку соціальних і комунікативних умінь молодших школярів [3].

Методичні засади формуального оцінювання в початковій школі детально подано в рекомендаціях МОН України, де визначено його функції як засобу підтримки навчальної мотивації та розвитку рефлексивних умінь учнів [4]. Зарубіжні дослідження, зокрема праці Дж. Гетті, доводять високий вплив формуального оцінювання на якість навчання за умови його системного застосування. Водночас практичні аспекти використання формуального оцінювання для розвитку soft skills у початкових класах потребують подальшого узагальнення педагогічного досвіду.

Мета публікації: обґрунтування ролі формуального оцінювання у розвитку soft skills учнів початкових класів на основі аналізу власної педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. У власній педагогічній практиці формувальне оцінювання використовується як постійний компонент освітнього процесу, спрямований на підтримку навчальної мотивації та розвитку гнучких навичок учнів. Воно базується на принципах партнерства, де вчитель виступає не суворим контролером, а ментором, який допомагає дитині усвідомити свій поступ. Замість сухої

фіксації помилок, я зосереджую увагу на виявленні сильних сторін кожного учня та спільному пошуку шляхів подолання труднощів. Це перетворює оцінювання з інструменту тиску на дієвий засіб зворотного зв'язку, що надихає дітей до нових досягнень.

Розвиток лідерських якостей відбувається через залучення учнів до спільного визначення цілей уроку та критеріїв успіху. Наприклад, на початку уроку учні разом із учителем формулюють, чого саме вони мають досягти, а наприкінці — аналізують власний внесок у результат. Така практика сприяє формуванню відповідальності та ініціативності.

Кооперація та навички співпраці розвиваються під час групової та парної роботи з подальшим взаємооцінюванням. У процесі виконання навчальних завдань учні навчаються розподіляти ролі, слухати думки однокласників, надавати доброзичливий зворотний зв'язок. Після завершення роботи проводиться коротка рефлексія, під час якої діти оцінюють не лише результат, а й процес співпраці.

Комунікативні навички формуються завдяки систематичному використанню усного зворотного зв'язку. Учитель акцентує увагу не на помилках, а на шляхах їх подолання, що стимулює учнів до відкритого висловлення власних думок і запитань. Практика показує, що за таких умов діти стають більш упевненими у спілкуванні та активніше беруть участь у навчальному діалозі [4].

Креативність розвивається через надання учням можливості обирати способи виконання завдань. У процесі формувального оцінювання заохочується нестандартне мислення, пропозиція власних ідей, пояснення вибраного рішення. Це сприяє формуванню творчого підходу до навчальної діяльності.

Важливим результатом формувального оцінювання є розвиток *емоційного інтелекту*. Відсутність порівняння учнів між собою, акцент на індивідуальному поступі та підтримувальне ставлення вчителя знижують рівень тривожності, формують позитивну самооцінку та внутрішню мотивацію до навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формувальне оцінювання в практиці початкової школи виступає не лише засобом педагогічного впливу, а й механізмом формування ключових *soft skills*, визначених Державним стандартом початкової освіти та концепцією Нової української школи [1; 2]. Результати педагогічної практики засвідчують, що системне застосування формувального оцінювання сприяє розвитку лідерства, кооперації, комунікації, креативності та емоційного інтелекту учнів початкових класів. Формувальне оцінювання забезпечує створення безпечного освітнього середовища, у якому кожна дитина має можливість усвідомлювати власний навчальний поступ і розвивати гнучкі здібності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні інструментів оцінювання рівня сформованості *soft skills* у молодших школярів та узагальненні ефективних практик формувального оцінювання в умовах сучасних освітніх викликів.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Офіц. вид. Київ, 2018.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ : Грамота, 2018. 504 с.
4. Формувальне оцінювання в початковій школі: методичні рекомендації / МОН України. Київ, 2021. 64 с.

ЦИФРОВІ ЛАБОРАТОРІЇ ТА ВІРТУАЛЬНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ З БІОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ БІОЛОГІВ

Чижевська Наталія Олегівна,
асистент кафедри біології, здоров'я
людини та методики навчання
Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

***Ключові слова:** м'які навички, майбутні біологи, цифрові лабораторії, віртуальні експерименти, цифрові технології, біологічна освіта, освітні інновації, компетентнісна освіта.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифровізації освіти та впровадження компетентнісного підходу виникає потреба не лише у формуванні предметних результатів, а й у розвитку soft skills здобувачів освіти — комунікативних компетентностей, критичного мислення, здатності до співпраці та самостійного вирішення проблем. У дисциплінах природничого циклу традиційний формат лабораторних занять не завжди забезпечує інклюзивність, доступність та стимулює розвиток гнучких навичок. Цифрові лабораторії та віртуальні експерименти стають перспективними інструментами, що поєднують цифрові компетентності з розвитком soft skills у освітньому процесі. Однак теоретичне обґрунтування їх ролі та механізмів впливу у вітчизняній науковій дискусії ще недостатньо розвинене.

Аналіз останніх досліджень. Рефлексія зарубіжних досліджень переконуєв тому, що віртуальні лабораторії можуть служити ефективним доповненням до традиційних форматів навчання, особливо в природничих науках, забезпечуючи доступ до практичного досвіду та моделювання складних експериментів у безпечному цифровому середовищі; це сприяє глибшому розумінню предмета та розвитку навичок аналізу даних й вирішення проблем. В Україні впровадження віртуальних лабораторій у біологічну освіту розглядається як шлях підвищення доступності та якості навчання, особливо в умовах обмежених ресурсів та дистанційного чи змішаного навчання, що актуалізується реформами освіти та цифровою трансформацією. Також цифрові інструменти в освіті сприяють формуванню STEM-компетентностей, зокрема через інтерактивні сервіси та моделі, що інтегрують цифрові технології в практичну діяльність навчального процесу.

Загалом, сучасні дослідження підкреслюють важливість цифрових технологій для розвитку компетентностей здобувачів освіти, проте питання безпосереднього впливу цифрових лабораторій на розвиток soft skills у природничих дисциплінах потребує подальшого теоретичного та емпіричного осмислення.

Мета публікації: визначити теоретичні підстави та механізми впливу цифрових лабораторій і віртуальних експериментів із біології на розвиток soft skills здобувачів освіти, а також окреслити педагогічно-психологічні умови їх ефективного використання в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Цифрові лабораторії – це інтерактивні освітні середовища, що моделюють лабораторні дослідження, надають змогу здобувачам освіти виконувати експерименти в безпечному цифровому форматі та аналізувати їх результати. Основними їхніми перевагами є: а) доступність та безпека (цифрові середовища усувають ризики пов'язані з використанням хімічних реактивів, живих організмів та дорогого обладнання); б) адаптивність (учні можуть повторювати експеримент стільки разів, скільки потрібно для засвоєння матеріалу, регулювати параметри та отримувати миттєвий зворотний зв'язок); в) інтеграція з навчальним

планом (цифрові лабораторії легко вписуються у навчальні програми, поєднуючи практичну діяльність з теоретичними знаннями). Цифрові лабораторії формують не лише предметні компетентності, а й *soft skills*, адже здобувачі освіти планують експеримент, аналізують дані, обговорюють результати з однокласниками або групою, аргументують висновки.

Віртуальні експерименти – це симуляції лабораторних досліджень, реалізовані через програмне забезпечення або онлайн-платформи, що дозволяють моделювати біологічні процеси, наприклад: клітинні процеси (спостереження за діленням клітини, фотосинтезом або ферментативними реакціями); екологічні моделі (моделювання впливу факторів середовища на популяції рослин або тварин); генетичні експерименти (комбінування генів, моделювання успадкування ознак у організмів). Віртуальні експерименти формують критичне мислення, сприяють командній роботі, розвивають комунікацію, підтримують саморегуляцію та автономність.

Віртуальні експерименти і цифрові лабораторії взаємодоповнюють один одного: перші акцентують увагу на моделюванні складних процесів, а другі – на практичних навичках і інтерактивності.

Використання цифрових лабораторій та віртуальних експериментів у навчанні біології забезпечує комплексний розвиток гнучких навичок: 1) критичного мислення та аналітичних здібностей – учень формулює гіпотези, планує експеримент, аналізує отримані дані та робить обґрунтовані висновки; 2) комунікаційних навичок – презентація результатів у групі або класі, ведення дискусій, аргументація власних висновків; 3) навичок співпраці та командної роботи – проведення віртуальних досліджень у групах, розподіл ролей, колективне вирішення проблем; 4) саморегуляції та відповідальності – планування експерименту, контроль виконання, усвідомлення помилок і виправлення стратегії; 5) цифрової компетентності – використання програмного забезпечення та онлайн-інструментів, що є сучасною складовою *soft skills*. Таким чином, цифрові технології дозволяють поєднати предметні знання з розвитком ключових компетентностей особистості.

Ефективне використання цифрових лабораторій та віртуальних експериментів у навчальному процесі передбачає: а) інтеграцію віртуальних експериментів з навчальними цілями дисципліни; б) підтримку з боку педагогічного колективу у вигляді методичного супроводу й рефлексії; в) спрямування на розвиток не лише предметних результатів, а й навичок співпраці, комунікації та самостійної діяльності; г) поєднання цифрового та реального досвіду (гібридне моделювання); д) урахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти, пропонуючи диференційовані завдання та адаптивні цифрові сценарії експериментів.

Основними викликами використання цифрових лабораторій та віртуальних експериментів у навчальному процесі є: недостатня технічна оснащеність закладів освіти; потреба в професійній підготовці вчителів для ефективного використання цифрових лабораторій, урахування індивідуальних освітніх потреб здобувачів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Цифрові лабораторії та віртуальні експерименти є інноваційним освітнім інструментом, що сприяє не лише засвоєнню знань із біології, а й розвитку ключових *soft skills*, зокрема критичного мислення, командної роботи, комунікації та самостійності. Їх впровадження відповідає сучасним освітнім тенденціям цифровізації, STEM/STEAM-освіти та компетентнісному підходу, що активно підтримується освітньою політикою України.

Перспективами подальших досліджень є розроблення комплексних моделей поєднання віртуального та традиційного лабораторного досвіду; емпіричне оцінювання ефективності цифрових лабораторій для розвитку різних *soft skills*; створення адаптивних платформ для персоналізації навчального досвіду.

Список використаних джерел

1. Білик Ж.І. Методика використання цифрових лабораторій у навчанні природничих предметів: метод. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2020. 128 с.
2. Гнатюк В. та ін. Використання онлайн-лабораторій та симуляторів на уроках біології. *Вісник Дніпровської академії неперервного освіти*. Серія: Філософія. Педагогіка . 2025. № 1 (8).
3. Грицай Н. Віртуальні лабораторії у біологічному освіті: моделювання експериментальних досліджень. *Академічні візії* . 2023. № 21.
4. Цифрові технології та віртуальні лабораторії (викладання природничих дисциплін): зб. тез доповідей. *Всеукраїнської наук.-практичної конференції* (м. Київ, 15–16 трав. 2025 р). Інститут цифровізації освіти НАПН України, 2025. 142 с.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ГАЛУЗІ ЗАСТОСУВАННЯ AI В ОСВІТІ ЯК СКЛАДНИК SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Шакотько Віктор Васильович,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри технологічної і професійної
освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, майбутні вчителі, штучний інтелект, професійні компетентності.

Постановка проблеми. Сучасна освіта переживає суттєву цифрову трансформацію, у якій технології штучного інтелекту (Artificial Intelligence (AI)) дедалі активніше впроваджуються у педагогічну практику та навчальний процес. AI-інструменти відкривають нові можливості для персоналізації навчання, автоматизації рутинних завдань, аналізу даних про успішність учнів та створення адаптивних освітніх ресурсів – та разом з тим ставлять перед освітянами складні виклики. У цьому контексті здобувають значення компетентності в галузі застосування AI, що мають стати невід’ємною складовою набуття soft skills майбутніх педагогів для ефективної, етичної та професійної діяльності в цифрову епоху.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні наукові публікації визначають компетентність використання AI як складну мультидименсійну компетентність, що включає знання, навички та ціннісні орієнтації, необхідні для розуміння та застосування AI у навчанні й викладанні. Зокрема, у моделі UNESCO [4] виділено 15 ключових компетентностей у п’яти вимірах, включно з етичними аспектами, педагогічними підходами та професійним розвитком вчителя.

Дослідження Springer Nature [3] свідчать, що AI-компетентність може бути структурована як сукупність кількох вимірів, які визначають готовність педагогів розв’язувати реальні педагогічні ситуації з використанням AI.

Аналіз актуальних публікацій [1; 2; 5] також дозволяє стверджувати, що прискорена інтеграція технологій AI потребує критичного осмислення ролі вчителя – від розв’язувача технічних завдань до фасилітатора навчального процесу з урахуванням цифрової грамотності та етичних орієнтирів.

Мета публікації: теоретичне обґрунтування та визначення ролі компетентності у сфері застосування AI як критичного компонента soft skills майбутніх педагогів, аналіз її складників, сучасних вимог і практичних наслідків для професійної підготовки вчителів.

Виклад основного матеріалу. 1. Поняття AI-компетентності в освіті. Компетентність застосування AI у професійній діяльності вчителя включає знання про

структури та можливості AI, здатність вибирати та використовувати AI-інструменти для оптимізації навчального процесу, а також розуміння етичних ризиків і обмежень.

2. AI як частина soft skills майбутніх вчителів. Soft skills педагогів традиційно включають комунікацію, критичне мислення, креативність та адаптивність. AI-компетентність доповнює ці навички, оскільки передбачає здатність:

- критично оцінювати AI-сервіси;
- інтегрувати AI у планування навчальних ситуацій;
- забезпечувати етичне використання AI з урахуванням академічної доброчесності;

– підтримувати процеси персоналізації для різних категорій учнів.

3. Інтеграція AI у педагогічну практику. AI-технології можуть оптимізувати:

- аналіз даних про успішність та слабкі місця учнів;
- створення адаптивних навчальних планів;
- автоматизацію оцінювання та адміністративних завдань;
- підтримку навчального процесу в дистанційному та змішаному форматах.

Водночас необхідно враховувати і ризики: надмірна залежність від AI може призвести до зниження критичного мислення як учнів, так і педагогів, ускладнити оцінювання знань і потребує змін у методиках викладання.

4. Роль підготовки вищої педагогічної освіти. Сучасні програми підготовки педагогів повинні містити блоки щодо цифрової грамотності, етики AI, технічних аспектів використання інструментів AI та способів інтеграції їх у педагогічний процес. Це дозволить майбутнім учителям не лише застосовувати AI, а й бути агентами змін у сучасному освітньому середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Компетентність у галузі застосування AI в освіті стає невід’ємною частиною soft skills майбутніх педагогів. Вона передбачає не лише технічні знання, а й педагогічну, етичну та критичну компетентності. Ефективна підготовка вчителів до роботи з AI має бути комплексною, поєднуючи теоретичну підготовку з практичними кейсами, етичними рамками та розвитком цифрової культури.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення стандартів оцінки AI-компетентності; формування національних стратегій підготовки вчителів до роботи з AI; емпіричне вивчення впливу AI-компетентності на педагогічну ефективність.

Список використаних джерел

1.Корнієнко Ольга. Experience AI: як українські вчителі опановують штучний інтелект у школі. Нова українська школа, 2025. URL : <https://nus.org.ua/2025/09/24/experience-ai-yak-ukrayinski-vchyteli-opanovuyut-shtuchnyj-intelekt-u-shkoli/>

2.Цифрова трансформація освіти: штучний інтелект у сучасному освітньому просторі : науково-аналітична доповідь / О. М. Спірін, О. І. Ляшенко, С. Г. Литвинова, Ю. І. Мальований, О. П. Пінчук, О. М. Соколюк / за наук. ред. В. Г. Кременя. Київ: ІЦО НАПН України, 2025. 100 с.

3.Delcker J., Heil J., Ifenthaler D. Evidence-based development of an instrument for the assessment of teachers’ self-perceptions of their artificial intelligence competence. *Educational Technology Research and Development*. 2025/ Т. 73, Р. 115–133. <https://doi.org/10.1007/s11423-024-10418-1>

4.Miao Fengchun, Cukurova Mutlu. AI competency framework for teachers. UNESCO. Paris : 2024. 52 p. <https://doi.org/10.54675/ZJTE2084>

5.Smyrnova-Trybulska Eugenia, Chen Nian-Shing, Kommers Piet, Morze Nataliia. E-Learning and Enhancing Soft Skills: Contemporary Models of Education in the Era of Artificial Intelligence, 2025. Springer Nature. 94 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-82243-8>

ВИКОРИСТАННЯ АІ АСИСТЕНТІВ ДЛЯ САМООСВІТИ СТУДЕНТІВ ТА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS

Шакотько Євген Вікторович,
аспірант кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник:

Курок Віра Панасівна,
доктор педагогічних наук, професор,
чл.-кор. НАПН України, завідувач
кафедри технологічної і професійної освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, штучний інтелект, самоосвіта, майбутні вчителі.*

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі швидкий розвиток цифрових технологій та поява інструментів штучного інтелекту (ШІ) ставлять перед системою освіти нові завдання. Студенти отримують доступ до потужних АІ асистентів, здатних підтримувати індивідуалізоване навчання, сприяти розвитку критичного мислення, комунікаційних умінь, навичок самоменеджменту та інших soft skills. Водночас постає проблема: як інтегрувати ці інструменти так, щоб вони дійсно підсилювали процес самоосвіти, а не замінювали інтелектуальну діяльність студента? Досі не сформовано єдиного підходу до використання АІ асистентів у формуванні м'яких навичок, що визначає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі питання використання ШІ в освіті розглядається переважно в контексті персоналізованого навчання, адаптивних систем та автоматизованої аналітики навчальних даних [1; 4]. Дослідження зарубіжних авторів акцентують увагу на потенціалі АІ асистентів для підвищення мотивації, розвитку умінь вирішувати проблеми та організовувати власну навчальну діяльність [5]. Українські науковці [2; 3], своєю чергою, підкреслюють важливість розвитку інформаційної культури студентів та формування відповідального ставлення до використання цифрових інструментів. Однак проблема системного використання АІ асистентів саме як засобу формування soft skills залишається недостатньо вивченою, що відкриває перспективи для подальших досліджень.

Мета публікації: аналіз можливостей та педагогічного потенціалу АІ асистентів для підтримки самоосвіти студентів і розвитку їхніх soft skills, а також визначення умов ефективного використання таких інструментів у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу.

1. Роль АІ асистентів у самоосвіті студентів. АІ асистенти можуть виконувати функції цифрових тьюторів, які допомагають студентам планувати навчання, встановлювати цілі, контролювати прогрес і отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Інтерактивні можливості ШІ стимулюють студентів до регулярної роботи над навчальним матеріалом, дозволяють отримувати пояснення складних понять, генерувати приклади та варіанти практичних завдань. Використання таких інструментів сприяє формуванню навичок самостійності, відповідальності та грамотного планування часу.

2. Потенціал ШІ у формуванні soft skills. М'які навички стають основою конкурентоспроможності фахівців ХХІ століття. АІ асистенти сприяють їхньому розвитку такими шляхами:

- комунікаційні навички. Взаємодія зі штучним інтелектом у формі діалогу тренує вміння формулювати думки, будувати логічні запитання, чітко викладати інформацію;
- критичне мислення. AI асистенти можуть пропонувати альтернативні рішення, ставити уточнювальні запитання або генерувати різні підходи до однієї проблеми, стимулюючи аналітичне мислення;
- креативність. Завдяки можливості генерувати ідеї, концепції та варіанти виконання завдань, ШІ підтримує творче мислення студентів;
- колаборація. Інструменти ШІ можуть використовуватися як медіатори групових проєктів — для розподілу завдань, керування командною комунікацією, створення спільних документів;
- емоційний інтелект та рефлексія. AI асистенти інколи пропонують рефлексивні техніки, формулюють запитання для самоаналізу, що сприяє розвитку саморегуляції та емоційної компетентності.

3. Умови ефективного застосування AI асистентів. Для того щоб використання ШІ стало справді продуктивним, важливо дотримуватися низки умов. AI інструменти мають бути вписані у структуру навчальних дисциплін, а не використовуватися фрагментарно. Студенти повинні розуміти принципи роботи AI асистентів, їхні переваги та обмеження. Необхідно формувати академічну доброчесність, вміння відрізнити допомогу від підміни навчальної діяльності. Студент повинен оцінювати достовірність і релевантність інформації. AI асистент не замінює педагога, а лише підсилює навчальний процес, забезпечуючи додатковий канал взаємодії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання AI асистентів створює нові можливості для розвитку самоосвіти студентів і формування широкого спектра soft skills. ШІ може ефективно доповнювати навчальний процес, стимулювати індивідуальну активність, підтримувати студентів у подоланні навчальних труднощів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методик цілеспрямованого формування soft skills із використанням AI асистентів.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю., Литвинова С. Г., Лук'янчук О. П. Модель використання штучного інтелекту в системі освіти України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2023. Т. 93. № 1. С. 1–18.
2. Ковбаснюк С. В. Роль soft skills у професійній діяльності майбутніх педагогів в умовах цифровізації. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 5(23). С. 144–155.
3. Потапова Н. А. Самоосвіта як чинник професійного розвитку студентів в умовах дистанційного навчання. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2022. Вип. 22. С. 45–51.
4. Miao Fengchun, Cukurova Mutlu. AI competency framework for teachers. UNESCO. Paris : 2024. 52 p. <https://doi.org/10.54675/ZJTE2084>
5. Mollick E. R., Mollick L. Assigning AI: Seven Approaches for Students, with Prompts. Wharton Interactive Hub. 2023. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4475995

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА МОДЕЛІ

Шейко Галина Дмитрівна,
асистент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** soft skills, здобувачі вищої освіти, психологічний супровід, компетентнісна освіта, соціально-психологічна підтримка, освітнє середовище.*

Постановка проблеми. Трансформація освітньої системи України в умовах євроінтеграційних процесів, цифровізації та соціально-психологічних викликів актуалізує потребу у формуванні у здобувачів освіти комплексу soft skills як необхідної умови їхньої успішної соціалізації та професійної самореалізації. Водночас, наявна освітня практика здебільшого зосереджена на формуванні предметних результатів навчання, що не завжди забезпечує цілеспрямований розвиток гнучких навичок особистості.

Особливої актуальності набуває питання психологічного супроводу формування soft skills, який має враховувати індивідуально-психологічні особливості здобувачів освіти, динаміку їхнього особистісного розвитку та вплив освітнього середовища. Недостатня теоретична узгодженість підходів і відсутність цілісних моделей психологічного супроводу ускладнюють системне впровадження технологій розвитку soft skills у закладах освіти. Це зумовлює необхідність наукового осмислення теоретичних засад і визначення ефективних моделей психологічного супроводу, адаптованих до сучасних умов функціонування української освіти.

Аналіз останніх досліджень. У зарубіжній та вітчизняній науковій літературі питання soft skills розглядається як складник компетентнісної освіти. Українські дослідження також підкреслюють потребу розвитку емоційного інтелекту, саморегуляції й критичного мислення в освітньому процесі. Проте, більшість наукових праць фокусуються на загальних моделях компетентностей, часто без чіткого теоретичного обґрунтування психологічних умов та моделей супроводу. Недостатньо розроблені механізми практичної інтеграції психологічних інструментів у повсякденну освітню практику, що є особливо актуальним в умовах реформ Нової української школи та модернізації вищої освіти.

Мета публікації: проаналізувати теоретичні підходи до психологічного супроводу формування soft skills у здобувачів освіти та окреслити основні моделі, що можуть ефективно функціонувати в сучасних закладах освіти України.

Виклад основного матеріалу. Психологічний супровід у сучасному освітньому просторі розглядається як цілеспрямований, науково обґрунтований процес підтримки особистісного та соціального розвитку здобувачів освіти. У контексті формування soft skills він виконує не лише корекційну чи консультативну функцію, а й стає інтегративним механізмом розвитку особистості, що поєднує навчальні, виховні та розвивальні впливи. В умовах трансформаційних процесів в українській освіті психологічний супровід формування soft skills має враховувати такі аспекти: поширення дистанційного та змішаного навчання; зростання психоемоційного навантаження на здобувачів освіти; потребу у формуванні стресостійкості, адаптивності та соціальної згуртованості. Психологічний супровід спрямований на: створення безпечного психологічного середовища; активізацію внутрішніх ресурсів особистості; формування усвідомленості, рефлексивності та відповідальності за власний розвиток. У закладах освіти України супровід дедалі більше орієнтується на компетентнісну парадигму,

визначену державними освітніми стандартами та Концепцією Нової української школи, де розвиток soft skills є одним із ключових освітніх результатів.

Основними компонентами soft skills є: комунікативні навички, емоційний інтелект, адаптивність, критичне мислення, здатність до саморегуляції та співпраці, лідерські якості. Формування зазначених компонентів потребує системної психологічної підтримки на різних етапах освітнього процесу.

У науковому дискурсі можна виокремити декілька базових підходів, що лежать в основі психологічного супроводу комплексу soft skills: 1) когнітивно-психологічний підхід орієнтований на розвиток мисленневих процесів, метакогніції та рефлексії. У межах цього підходу психологічний супровід реалізується через: навчання навичок усвідомленого мислення; розвиток здатності до самоаналізу; формування відповідальності за власні рішення; 2) соціально-психологічний підхід зосереджується на міжособистісній взаємодії та груповій динаміці. Його реалізація передбачає: групові тренінги комунікативних навичок; розвиток навичок співпраці та лідерства; формування толерантності та соціальної зрілості; 3) особистісно-орієнтований підхід спрямований на визнання унікальності кожного здобувача освіти. Психологічний супровід у цьому контексті враховує індивідуальні потреби, рівень розвитку та психологічні ресурси особистості; 4) педагогічно-інтегративний підхід передбачає поєднання психологічних технологій з освітнім контентом, коли розвиток soft skills здійснюється безпосередньо в навчальній діяльності (проектне навчання, проблемні завдання, міждисциплінарні курси).

На основі зазначених підходів у закладах освіти можуть бути впроваджені такі моделі психологічного супроводу формування soft skills: а) *циклічна модель психологічного супроводу*, яка включає етапи: психодіагностика рівня розвитку soft skills; визначення цілей і планування супроводу; психологічний вплив (тренінги, консультації, групова робота); оцінювання результатів і корекція дій; б) *модель партнерської взаємодії* передбачає співпрацю психолога, педагога та здобувача освіти як рівноправних суб'єктів освітнього процесу. Така модель сприяє формуванню відповідальності та автономності; в) *модель компетентнісної інтеграції*, в якій soft skills інтегруються в навчальні програми, освітні проекти, позааудиторну діяльність, що забезпечує їх природне й стійке формування.

До ефективних інструментів психологічного супроводу формування soft skills у закладах освіти відносимо: психодіагностичні методики оцінювання емоційного інтелекту, комунікативних умінь, рівня саморегуляції; соціально-психологічні тренінги; коучингові та фасилітаційні технології; рефлексивні методи (щоденники розвитку, портфоліо, групові обговорення); індивідуальні та групові консультації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, психологічний супровід виступає необхідною умовою якісного формування soft skills і підвищення ефективності освітнього процесу. Психологічний супровід формування soft skills має бути не фрагментарним, а системним елементом освітньої політики закладів освіти. Теоретично обґрунтовані моделі та психологічні підходи здатні забезпечити комплексну підтримку розвитку ключових компетентностей. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на адаптацію супровідних моделей до змінних соціальних і психічних умов сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І. Психологічний супровід освітнього процесу у закладах освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Освіта, 2019. 156 с.
2. Власенко О.М. Формування soft skills здобувачів освіти в умовах компетентнісного навчання. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. № 2. С. 34–40.

3. Карамушка Л.М. Психологія освітнього середовища : навч. посіб. Київ : Наукова думка, 2020. 192 с.
4. Слюсаревський М.М. Соціально-психологічний супровід освітніх реформ в Україні. *Практична психологія та соціальна робота*. 2022. № 1. С. 3–9.
5. Шевчук Т.В. Психологічний супровід розвитку особистості здобувачів освіти в умовах змін. *Освітній простір України*. 2023. № 28. С. 118–124.

РОЛЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Шнайдер Маргарита

Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти І курсу факультету дошкільної освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Хлус Наталія Олександрівна,

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: стресостійкість, вчитель фізичної культури, професійна діяльність, емоційне вигорання.

Постановка проблеми. Сучасні умови функціонування системи освіти висувають підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, діяльність яких характеризується високим рівнем емоційного, фізичного та психофізіологічного навантаження. Постійна взаємодія з учнями, організація рухової діяльності, відповідальність за безпеку здобувачів освіти, а також необхідність оперативного прийняття педагогічних рішень у нестандартних ситуаціях зумовлюють зростання рівня стресогенних факторів у професійній діяльності педагога.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування стресостійкості у майбутніх учителів фізичної культури як важливої складової їхньої професійної компетентності. Недостатній рівень стресостійкості може призводити до професійного вигорання, зниження ефективності педагогічної діяльності та погіршення якості освітнього процесу. Водночас сформована стресостійкість сприяє збереженню психоемоційного здоров'я педагога, підвищенню його працездатності та педагогічної майстерності.

Таким чином, дослідження ролі стресостійкості у професійній діяльності майбутнього вчителя фізичної культури є своєчасним і соціально значущим, що зумовлює необхідність наукового обґрунтування шляхів її формування у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою формування стресостійкості у професійній діяльності педагога займалися такі науковці: А. Антонова (2025) [2]; стресостійкість студентів закладів вищої освіти як психологічна проблема автори М. Шпак (2022) [4]; С. Пухно (2023) [3]. Актуальним є питання впливу рухової активності на підвищення стресостійкості здобувачів вищої освіти зазначали в своїх наукових працях О. Андрєєва, Н. Бишевец, О. Плешакова (2023) [1]; N. Byshevets, O. Andriieva, O. Shynkaruk, M. Dutchak, O. Blagii, I. Zakharina, N. Khlus, N. Golovanova, (2025) [5].

Мета публікації: теоретично обґрунтувати роль стресостійкості у професійній діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система вищої педагогічної освіти висуває підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, діяльність яких характеризується високим рівнем психоемоційного напруження, фізичних навантажень, інтенсивною міжособистісною взаємодією та відповідальністю за життя і здоров'я здобувачів освіти. У таких умовах особливого значення набуває стресостійкість як професійно важлива якість особистості педагога, що забезпечує ефективне виконання професійних обов'язків, збереження психічного здоров'я та попередження емоційного вигорання [4].

У наукових дослідженнях стресостійкість розглядається як інтегративна властивість особистості, що виявляється у здатності адекватно реагувати на стресові ситуації, зберігати емоційну рівновагу, працездатність і продуктивність діяльності в умовах підвищеного навантаження. Для майбутнього вчителя фізичної культури стресостійкість є необхідною умовою успішної професійної адаптації, оскільки педагогічна діяльність у цій галузі поєднує навчальну, виховну, організаційну та оздоровчу функції.

Професійна діяльність учителя фізичної культури супроводжується численними стресогенними чинниками, серед яких: необхідність постійного контролю за фізичним станом і безпекою учнів, робота в умовах дефіциту часу, високі вимоги до фізичної та емоційної витривалості, оцінювання результатів діяльності з боку адміністрації, батьків та учнів, а також міжособистісні конфлікти. Для майбутніх педагогів ці чинники ускладнюються процесом професійного становлення, адаптацією до умов навчання у закладі вищої освіти та формуванням власної професійної ідентичності [2].

Стресостійкість майбутнього вчителя фізичної культури формується в процесі фахової підготовки під впливом комплексу психолого-педагогічних механізмів. До провідних із них належать розвиток емоційної саморегуляції, здатність до рефлексії власної діяльності, формування конструктивних копінг-стратегій, позитивної професійної мотивації та впевненості у власних силах. Важливу роль відіграє також розвиток soft skills, зокрема комунікативних умінь, навичок командної взаємодії, лідерства та управління емоціями.

Особливе значення у формуванні стресостійкості має організація освітнього процесу у закладах освіти. Використання активних методів навчання, ігрових та тренінгових технологій, моделювання професійно значущих ситуацій, включення здобувачів освіти у спортивно-змагальну діяльність сприяє розвитку психоемоційної витривалості та готовності до подолання стресових ситуацій. Практична підготовка, педагогічна практика та участь у позааудиторній діяльності створюють умови для набуття реального досвіду професійної поведінки в умовах стресу [1; 5].

Важливою педагогічною умовою розвитку стресостійкості є психологічний супровід майбутніх учителів фізичної культури, що передбачає формування навичок самопізнання, самоконтролю та профілактики емоційного вигорання. Сприятливий соціально-психологічний клімат у студентському середовищі, підтримка з боку викладачів і наставників, розвиток культури здорового способу життя позитивно впливають на психоемоційний стан майбутніх педагогів.

Отже, стресостійкість виступає важливим чинником професійної ефективності майбутнього вчителя фізичної культури та передумовою його успішної педагогічної діяльності. Цілеспрямоване формування означеної якості у процесі професійної підготовки сприяє підвищенню якості освітнього процесу, збереженню психічного здоров'я педагогів та забезпеченню їхньої готовності до роботи в умовах сучасних викликів освітнього середовища.

Висновки. Таким чином, стресостійкість є однією з ключових професійно значущих якостей майбутнього вчителя фізичної культури, що забезпечує ефективність

педагогічної діяльності в умовах підвищених психоемоційних і фізичних навантажень. Сформованість стресостійкості сприяє збереженню психічного здоров'я педагога, підвищенню рівня професійної адаптації та запобіганню емоційному вигоранню. Встановлено, що розвиток стресостійкості майбутніх учителів фізичної культури має відбуватися цілеспрямовано в процесі фахової підготовки з урахуванням психолого-педагогічних механізмів, зокрема емоційної саморегуляції, рефлексії, формування конструктивних копінг-стратегій і позитивної професійної мотивації. Важливу роль у цьому процесі відіграє створення сприятливих педагогічних умов, використання активних методів навчання та забезпечення психологічного супроводу здобувачів освіти. Отже, інтеграція розвитку стресостійкості в систему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури є необхідною передумовою їхньої готовності до успішної педагогічної діяльності в сучасному освітньому середовищі.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні впливу освітнього середовища закладів вищої освіти та педагогічної практики на формування стресостійкості здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва О., Бишевец Н., Плешакова О. Вплив рухової активності на підвищення стресостійкості здобувачів вищої освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 2. С. 32–36. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.32-36.2>.

2. Антонова А. Формування стресостійкості у професійній діяльності педагога. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Випуск 84. 2025. URL: <https://periodicals.karazin.ua/education/article/view/26163/23820>

3. Пухно С. В. Стресостійкість студентів закладів вищої освіти як психологічна проблема. *Слобожанський науковий вісник*. Серія Психологія. Випуск 1. 2023. С. 44–48. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/download/58/52/105>

4. Шпак М. М. Стресостійкість особистості в дискурсі сучасних психологічних досліджень. *Габітус*. 2022. Вип. 39. С. 199–203. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2022.39.36> URL: <http://habitus.od.ua/journals/2022/39-2022/36.pdf>

5. Byshevets N., Andrieieva O., Shynkaruk O., Dutchak M., Bлагії O., Zakharina I., Khlus N., Golovanova N. Modelling the Effectiveness of Recreational Physical Activities Focused on Improving Stress Tolerance in University Students During Wartime. *Physical Education Theory and Methodology*, 2025, 25(2), С. 312–321. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2025.2.12>

ГРУПОВІ ФОРМИ РОБОТИ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ І КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Бадуненко Валентина Сергіївна,
асистент кафедри теорії і методики
початкової освіти Глухівського НПУ
ім. О. Довженка

Ключові слова: гнучкі навички, Нова українська школа, групові форми роботи, комунікативні навички, соціальні здібності.

Постановка проблеми. Сучасні освітні трансформації в Україні актуалізують потребу у формуванні в здобувачів початкової освіти не лише предметних знань, а й гнучких навичок ХХІ століття [4, с. 7–14]. Особливої ваги набуває розвиток соціальних і комунікативних умінь учнів початкових класів, адже саме в молодшому шкільному віці закладаються основи ефективної взаємодії, співпраці та культури спілкування.

У контексті реформування освіти та впровадження концепції Нової української школи групові форми роботи розглядаються як ефективна технологія розвитку особистості дитини. Уроки української мови мають значний потенціал для організації спільної діяльності, оскільки передбачають постійну мовленнєву практику, обмін думками, створення власних висловлювань.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю пошуку дієвих педагогічних інструментів, які сприятимуть розвитку творчих здібностей, формуванню навичок співпраці, відповідальності та взаємоповаги серед молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Використання групових форм роботи у навчальному процесі вже було предметом досліджень багатьох науковців. Теоретичні основи колективної та кооперативної діяльності висвітлено у наукових працях Василя Сухомлинського, який наголошував на важливості виховання дітей у середовищі співпраці та толерантності [3, с. 17–20].

Компетентнісний підхід і розвиток комунікативних вмінь є ключем до соціалізації молодших школярів, що знайшло відображення в роботах Олександри Савченко. Вона акцентувала увагу на мовленнєвій діяльності як провідному засобі інтеграції учня у суспільство [1, с. 225–232]. Актуальні аспекти впровадження інтерактивних технологій розкривають сучасні дослідники, зокрема Олена Пометун, яка підкреслює значення кооперативного навчання для розвитку критичного мислення та комунікації [2, с. 44–62]. Проте все ще необхідно глибше дослідити питання цілеспрямованого формування соціальних і комунікативних умінь через групову роботу на уроках української мови.

Мета публікації: доведення ефективності використання групових форм роботи для розвитку соціальних і комунікативних навичок учнів початкової школи у процесі навчання української мови.

Виклад основного матеріалу. Групові форми роботи (зокрема парами, у малих групах, командних проектах, рольових іграх, дискусіях) забезпечують залучення кожного учня до активної участі в освітньому процесі. Спільне виконання завдань з української мови дозволяє дітям навчитися слухати одне одного, висловлювати власні думки з аргументами та знаходити компромісні рішення.

Одним із ключових аспектів є розвиток лідерських якостей. Під час групової діяльності кожна дитина має можливість проявити себе як організатор, доповідач чи координатор, що стимулює її особистісне зростання, формування відповідальності та впевненості.

Кооперація виступає ключовим елементом ефективної групової діяльності. Спільна робота над текстами, редагування речень, розробка діалогів або мініпроектів сприяють формуванню командної роботи, вміння розподіляти завдання та досягати спільної мети [5, с. 3–4]. Комунікативні навички розвиваються завдяки постійній мовленнєвій взаємодії. Учні засвоюють уміння чітко висловлювати думки, задавати питання, підтримувати діалог, що суттєво впливає на розвиток їхньої мовної компетентності.

Важливе місце займає також креативність, яка проявляється при створенні власних текстів, казок, описів чи інсценізацій. Групові роботи мотивує до творчого мислення, стимулює уяву та ініціативність. Крім того, така діяльність сприяє розвитку емоційного інтелекту: діти навчаються розпізнавати власні почуття та емоції інших, виявляти емпатію та підтримувати своїх однокласників.

Групові форми діяльності, в межах реалізації концепції Нової української школи, ідеально відповідають принципам педагогіки партнерства, орієнтації на потреби дитини та компетентнісного підходу. Вони сприяють створенню безпечної й комфортної атмосфери в освітньому середовищі, де кожен учень почувається важливим і залученим.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можна зробити висновок, що групові форми роботи є дієвим інструментом розвитку соціальних та комунікативних здібностей здобувачів початкової освіти в рамках уроків з української мови. Вони допомагають розвивати лідерські якості, уміння співпрацювати, стимулюють творчість та формують емоційний інтелект.

У сучасних умовах трансформації освіти важливо приділяти особливу увагу систематичному використанню інтерактивних методів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей школярів. Розвиток м'яких навичок має бути поетапним і забезпечуватися через створення ситуацій успіху та підтримання позитивного психологічного клімату у класі.

У подальшому перспективним напрямом досліджень стане підготовка методичних рекомендацій із впровадження цифрових технологій у групову роботу, а також організація експериментальних досліджень для визначення рівня сформованості соціальних і комунікативних компетентностей у молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2012. С. 105–118.
2. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика : навч. посіб. Київ : А.С.К., 2004. С. 44–62.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 1977. С. 17–32.
4. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2016. С. 7–14.
5. Путря Н. В. Групова робота як засіб формування комунікативних компетенцій учнів на уроках української мови. *Методика викладання української мови в сучасній школі: теорія та практика* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 берез. 2020 р.). Харків, 2020. С. 2–5.

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ЯК ВАЖЛИВОГО КОМПОНЕНТА SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вишник Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *емоційна саморегуляція, soft skills, молодші школярі, самосвідомість, емоційна компетентність, шкільна адаптація, педагогічні технології.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах освітнього процесу учні початкових класів стикаються з численними соціально-психологічними викликами: взаємодією з однолітками, адаптацією до вимог навчального середовища, соціальними кризами, впливом цифрового середовища та медіаконтенту, труднощами формування позитивної самооцінки, емоційною нестабільністю та труднощами саморегуляції, підвищеним рівнем тривожності, інформаційним перевантаженням тощо. Емоційна саморегуляція є ключовим компонентом soft skills, що визначає здатність школяра керувати власними емоціями, зосереджуватися, контролювати імпульси та ефективно реагувати на стресові ситуації. Водночас у практиці початкової школи недостатньо уваги приділяється системному розвитку цих компетентностей, що може негативно впливати на успішність навчання, психосоціальну адаптацію та благополуччя дітей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні наукові дослідження психологів та педагогів акцентують увагу на важливості емоційної компетентності як передумови академічного успіху та соціальної адаптації здобувачів освіти. Міхай Чиксентмігай (Csikszentmihalyi) [2] підкреслює значення емоційних процесів для оптимального функціонування особистості. У своєму дослідженні Гоулман Д. (D. Goleman) [1] розглядає емоційну саморегуляцію як центральний компонент емоційного інтелекту, що суттєво впливає на соціальну взаємодію. Вітчизняні дослідники відзначають необхідність розвитку емоційної саморегуляції молодших школярів як важливої умови їхньої особистісної та навчальної адаптації. І. Бех [3] визначає саморегуляцію як ключовий механізм формування особистості. Питання розвитку емоційного інтелекту та психологічної адаптації учнів початкової школи висвітлюють Т. Котик [5], Л. Журавльова, М. Шпак [6], роль емоційної сфери в умовах інклюзивного навчання досліджує А. Колупаєва [4]. Незважаючи на значний теоретичний потенціал, у практиці початкової школи бракує цілісних програм інтеграції навичок саморегуляції в освітній процес.

Мета публікації. Проаналізувати педагогічні підходи до розвитку навичок емоційної саморегуляції у молодших школярів, визначити основні механізми формування емоційної компетентності як soft skills, окреслити педагогічні умови та практичні технології для ефективного реалізації цього процесу в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. У межах нашого дослідження під емоційною саморегуляцією молодшого школяра у структурі soft skills ми розуміємо як інтегративну здатність дитини свідомо керувати власними емоційними реакціями, вольовими зусиллями та поведінковими актами, що забезпечує адекватне реагування на стресові чинники, конструктивну взаємодію з учасниками освітнього процесу та успішну адаптацію до мінливих умов навчального середовища. Процес формування емоційної саморегуляції у віці 6–10 років ґрунтується на поступовому переході від зовнішнього управління емоціями з боку дорослих до внутрішнього самоконтролю. Саме в цей період дитина опановує навички ідентифікації власних почуттів та розрізнення їхніх відтінків, що стає фундаментом для розвитку гнучких навичок. Використання цифрових технологій у цьому процесі дозволяє візуалізувати емоційний стан за допомогою інтерактивних «шкал настрою», анімованих персонажів-помічників та ігрових симуляцій, що допомагає дитині безпечно експериментувати з реакціями на подразники та намагатися сформувати власні стратегії для подолання стресу.

Ключовим методичним прийомом у розвитку емоційної компетентності є впровадження цифрових кейсів, що моделюють реальні життєві ситуації: від конфліктів на ігровому майданчику до тривожних станів в умовах сучасних безпекових викликів. Завдяки інтерактивності молодші школярі можуть обирати різні варіанти поведінки та миттєво бачити їхні наслідки в ігровій формі, що стимулює розвиток емпатії та здатності до самозаспокоєння без страху перед помилкою. Цифрові інструменти рефлексії, зокрема електронні щоденники емоцій та мобільні застосунки для дихальних вправ, стають дієвим засобом щоденного моніторингу психологічного стану учня. Це навчає дитину усвідомленості та вмінню стримувати імпульсивні дії, перетворюючи абстрактні знання про емоції на конкретний практичний інструментарій самопомоги.

Системна інтеграція технік емоційної саморегуляції в освітній процес початкової школи сприяє не лише зміцненню ментального здоров'я дітей, а й безпосередньо підвищує їхню академічну успішність. Володіння навичками стабілізації власного стану дозволяє учню краще концентрувати увагу та ефективніше засвоювати навчальний матеріал навіть у кризових ситуаціях. Формування soft skills засобами сучасних технологій створює гнучку систему підтримки, де кожен цифровий ресурс працює на зміцнення особистісної резильєнтності дитини. У підсумку, така синергія психолого-

педагогічних методів та цифрових можливостей забезпечує успішну психосоціальну адаптацію молодшого школяра та закладає надійний базис для його подальшого саморозвитку в умовах глобальних викликів сьогодення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток навичок емоційної саморегуляції у молодших школярів є однією з ключових педагогічних задач сучасної початкової освіти. Ці навички суттєво впливають на академічну успішність, психосоціальну адаптацію та загальний життєвий потенціал дитини. Педагогічні технології, що включають ігрові, рефлексивні та рольові практики, довели свою ефективність у формуванні емоційної компетентності. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інтегрованих програм навчання, які системно поєднують розвиток емоційної саморегуляції з іншими soft skills, а також у кількісних дослідженнях ефективності таких програм у різних соціо-культурних контекстах.

Список використаних джерел

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект (Goleman D. Emotional Intelligence) / пер з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.
2. Csikszentmihalyi M. Applications of Flow in Human Development and Education: The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi April 2014. DOI: 10.1007/978-94-017-9094-9
3. Бех І. Д. Виховання особистості: Сходження до духовності. Київ : Либідь, 2006. 272 с.
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с.
5. Котик Т. М. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи. Тернопіль : Астон, 2020. 192 с.
6. Журавльова Л., Шпак М. Саморегуляція в структурі емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2016. Вип. 3. С. 52-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_3_11. (дата звернення: 03.02.2026).

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ І СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Іржавська Аміна Юрївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти Навчально-
наукового інституту педагогіки і
психології Глухівського НПУ імені
Олександра Довженка
Науковий керівник:

Вишник Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: гейміфікація, комунікативні навички, заклад загальної середньої освіти, навчальна мотивація, емоційний інтелект, освітня стратегія.

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір зазнав докорінних трансформацій, зумовлених стрімким розвитком цифрових технологій. Здатність до ефективної комунікації в сучасному світі виступає однією з ключових компетентностей, що визначають успішність особистості в соціальному та професійному житті. В умовах

реалізації концепції «Нової української школи» (НУШ) пріоритетним завданням закладів загальної середньої освіти стає формування в учнів не лише предметних знань, а й «м'яких навичок» (soft skills), серед яких комунікативні навички посідають центральне місце [3]. Державний стандарт базової середньої освіти акцентує увагу на необхідності оволодіння уміннями співпрацювати в команді, аргументувати власну думку, вести діалог та презентувати ідеї.

Однак аналіз сучасної освітньої практики засвідчує наявність низки суперечностей. З одного боку, існує об'єктивний соціальний запит на випускників з високим рівнем комунікативної культури. З іншого боку, традиційні методи та форми організації навчального процесу часто залишаються авторитарними та репродуктивними, де учень виступає пасивним об'єктом впливу, а комунікація зводиться до формальної взаємодії «вчитель – учень» за схемою «запитання – відповідь». Це призводить до зниження мотивації школярів, формування комунікативних бар'єрів та небажання брати активну участь у обговореннях чи груповій роботі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку комунікативних навичок учнів у закладах загальної середньої освіти перебуває у фокусі уваги багатьох вітчизняних науковців, зокрема М. Бутиріна [2] у своїх наукових працях детально аналізує інтерактивні технології навчання, де ігровим методам відводиться ключова роль у активізації спілкування між учнями. Вона досліджує як ігрова діяльність сприяє формуванню навичок співпраці та взаємодії. Водночас С. Антонов [1] зосереджує увагу на цифровізації освітнього процесу та впровадженні елементів гейміфікації через ІКТ-інструменти, що дозволяє моделювати комунікативні ситуації у віртуальному середовищі. Також вагомий внесок у розуміння природи комунікативної компетентності зробила В. Ходунова [5], яка досліджує психолого-педагогічні умови її розвитку.

Загалом вітчизняна наукова думка еволюціонувала від розуміння гри як розваги до сприйняття гейміфікації як системної технології, що інтегрує мотиваційні механізми для розвитку soft skills, зокрема вміння слухати аргументувати та працювати в команді.

Мета публікації: обґрунтування доцільності використання гейміфікації як системної стратегії формування комунікативних навичок учнів у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток цифрових технологій докорінно трансформує сучасну освітню систему, відкриваючи широкі можливості для оновлення форм та методів навчання. Гейміфікація – це застосування ігрових елементів до неігрових видів діяльності, щоб заохотити залучення аудиторії [5]. Важливо розмежовувати поняття «ігрове навчання» (game-based learning) та «гейміфікація» (gamification)[1, с. 250]. Якщо перше передбачає використання готових ігор для досягнення навчальних цілей, то гейміфікація є впровадженням ігрових механік, динаміки та естетики в неігровий контекст освітнього процесу. Це стратегія, що базується на теорії самодетермінації та поведінковій психології. Вона експлуатує природну людську потреба у змаганні, досягненні, визнанні та співпраці.

Розвиток комунікації через гейміфікацію відбувається за кількома векторами. По-перше, це стимулювання вербальної активності. Впровадження системи балів за аргументовану відповідь, запитання до вчителя або допомогу однокласнику мотивує учнів говорити більше та якісніше. По-друге, розвиток навичок командної роботи. Більшість гейміфікованих сценаріїв передбачають поділ на клани, гільдії або команди [2, с. 13]. Для досягнення спільної мети, наприклад, проходження квесту або заробляння загального балу класу, учні змушені комунікувати, розподіляти ролі, вести переговори та знаходити компроміси.

Педагогам особливу увагу слід приділяти розвитку емоційного інтелекту. Ігрові сценарії часто моделюють життєві ситуації, що вимагають розпізнавання емоцій інших гравців. Так, рольова гра, де один учень має переконати іншого, використовуючи певний емоційний стан, тренує навички невербальної комунікації та емпатії [1]. Зворотний зв'язок у гейміфікації є миттєвим, що дозволяє здобувачам освіти одразу коригувати свою поведінку та стиль спілкування.

Як стратегія, гейміфікація вимагає системного підходу, а не епізодичного використання. Вчитель виступає не лише транслятором знань, а й «гейм-майстром», який проектує освітню траєкторію. Стратегія включає кілька етапів: діагностику початкового рівня комунікативних навичок, вибір відповідних ігрових механік (бали, бейджі, лідерборди, наратив), безпосередню реалізацію та рефлексію [4, с. 68]. Важливо, щоб ігрова механіка не підміняла навчальний зміст. Комунікативне завдання має бути пріоритетним. Наприклад, створення спільного проєкту в цифровому середовищі з елементами змагання між групами змушує дітей постійно комунікувати для координації дій.

Попри очевидні переваги, існують певні ризики використання гейміфікації як технології і стратегії розвитку комунікативних навичок у закладах загальної середньої освіти. Найпоширенішим є надмірна екстеріоризація мотивації, коли учні працюють лише заради балів, а не заради знань чи спілкування [3]. Щоб уникнути цього, необхідно поступово зміщувати акцент з зовнішніх нагород на внутрішнє задоволення від процесу та результату спільної праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гейміфікація виступає дієвою стратегією трансформації освітнього середовища для якісного розвитку комунікативних компетенцій здобувачів освіти. Ефективність даного підходу залежить від системності впровадження, де вчитель виконує роль архітектора навчальної траєкторії, а не лише транслятора інформації. Ключовим аспектом успішної реалізації є збереження пріоритету навчального змісту над ігровими механіками задля уникнення формалізації процесу. Одночасно необхідно нівелювати потенційні ризики, такі як надмірна екстеріоризація мотивації та деструктивна конкуренція, через збалансованість індивідуальних та командних завдань.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з вивченням того, як запровадження довгострокових гейміфікованих стратегій позначається на стійкості набутих м'яких навичок (soft skills) та їх перенесенні учнями у реальні життєві ситуації поза межами ЗЗСО.

Список використаних джерел

1. Антонов С.В. Гейміфікація освітнього процесу: аналіз поняття. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії: зб. матеріалів IV Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 27 жовт. 2022. С. 250-252.

2. Бутиріна М.В., Бутиріна В.А., Загребя Г.В. Інтеграція цифрових засобів в освітній процес: гейміфікація, як новітня освітня технологія. Технології електронного навчання, № 9, 2025. С. 11–17.

3. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.

4. Нехаєнко К., Кривонос О. Гейміфікація в освіті: інноваційний підхід до залучення та мотивації учнів. Комп'ютерні ігри та мультимедіа як інноваційний підхід до комунікації : Матеріали III Всеукр. науково-техн. конф. молодих вчен., аспірантів і студентів, м. Одеса, 28–29 жовт. 2023 р. Одеса, 2023. С. 68–70.

5. Ходунова В.Л. Гейміфікація як інновація в освіті. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 2 (16). С. 407–417.

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ І ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Луценко Максим Миколайович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої Навчально-наукового
інституту педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Науковий керівник:

Вишник Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і
психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** розвиток, творчі здібності, формування ключових і предметних компетентностей, учні початкових класів, цифрові освітні сервіси, компетентісний підхід, Нова українська школа*

Постановка проблеми. Сучасна система початкової освіти зазнає трансформацій під впливом цифровізації суспільства. Це спричиняє необхідність у формуванні в дітей ключових і предметних компетентностей, творчого мислення та вміння адаптуватися до змін. Саме тому, в контексті глобальних викликів часу, особливої значущості набуває проблема формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами цифрових технологій.

З огляду на те, що технологічна освітня галузь спрямована на розвиток творчого мислення, конструкторських умінь, практичних навичок і здатності до самостійної діяльності, вона має значний потенціал для інтеграції цифрових інструментів у навчальний процес. Використання сучасних цифрових застосунків і сервісів урізноманітнює навчання, робить його більш цікавим і результативним, водночас сприяючи розвитку креативності, командної взаємодії та адаптивності молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема використання цифрових інструментів у початковій освіті активно досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Концептуальні засади цифровізації освіти в Україні окреслено в нормативних документах Концепція Нової української школи та Державний стандарт початкової освіти, де інформаційно-цифрову компетентність визначено однією з ключових. Теоретико-методичні аспекти впровадження цифрових технологій у початковій школі розкрито у працях Наталія Морзе [1], яка обґрунтовує необхідність формування інформаційно-цифрової компетентності через активну діяльність учнів у цифровому середовищі. Дослідження Олена Овчарук [11] акцентують увагу на компетентісному підході як основі інтеграції цифрових сервісів у навчальний процес. Зарубіжні науковці, зокрема С. Пейперт (Seymour Papert) [12], доводять, що використання цифрових середовищ програмування та моделювання сприяє розвитку конструктивного мислення й творчості дітей. Водночас аналіз публікацій свідчить, що питання системної інтеграції цифрових інструментів саме в технологічній освітній галузі початкової школи потребує подальшого теоретичного осмислення й методичного забезпечення.

Метою публікації є обґрунтування можливостей використання цифрових інструментів та сервісів як ефективного засобу розвитку ключових і предметних компетентностей молодших школярів на уроках технологічної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система початкової освіти активно впроваджує цифрові технології як ефективний засіб розвитку ключових і предметних компетентностей молодших школярів. Цифрові інструменти в сучасній школі – це не тільки комп'ютери, планшети чи інтерактивні дошки, а й спеціалізовані освітні платформи, інтерактивні середовища, онлайн-конструктори, 3D-моделювання тощо. У контексті уроків технологічної освітньої галузі цифрові інструменти можуть виступати не лише допоміжним засобом навчання, а й потужним інструментом формування навичок співпраці, самостійності, просторового, творчого й критичного мислення дітей. Як зазначає Н. Морзе, «Використання цифрових ресурсів у початковій школі створює умови для розвитку інформаційно-цифрової компетентності та формування в учнів уміння навчатися самостійно»[1].

Зміст технологічної освіти у початковій школі передбачає формування в учнів практичних умінь, логічного мислення, навичок розв'язання проблем і створення власних проєктів. Використання цифрових інструментів – таких як: Canva, Google Slides [4, 5] для створення інтерактивних презентацій, освітні платформи (LearningApps, Kahoot [6, 7]), застосунки для 3D-моделювання (Tinkercad) [8], або для створення колажів чи схем (MindMeister) [9] – сприяє підвищенню пізнавальної активності школярів і забезпечує інтерактивність навчання.

Також важливою перевагою цифрових інструментів є можливість візуалізації технологічних процесів. Наприклад, за допомогою відео-уроків, інтерактивних моделей або анімованих презентацій учні можуть спостерігати за поетапним виконанням роботи, що робить навчання більш доступним і зрозумілим. Як підкреслює О. Спірін, «інтерактивні цифрові середовища є важливим елементом розвитку практичних компетентностей учнів, адже забезпечують зв'язок між теорією та практикою»[2]

Окрім того, цифрові інструменти допомагають реалізувати диференційований підхід до навчання, бо вчитель може адаптувати завдання за рівнем складності, темпом виконання, індивідуальними особливостями учнів. Наприклад, у Google Classroom [10] можна організувати індивідуальні чи групові проєкти, де кожен учень виконує свою частину завдання. Такий підхід формує вміння працювати в команді, планувати діяльність і брати відповідальність за результат.

Використання цифрових технологій також сприяє формуванню у школярів інформаційно-цифрової компетентності, яка є однією з ключових у концепції НУШ. Вони навчаються орієнтуватися в цифровому середовищі, безпечно користуватися інтернетом, шукати, аналізувати, систематизувати та застосовувати інформацію для розв'язання навчально-практичних завдань.

Уроки технологічної галузі із використанням цифрових інструментів перетворюються на простір дослідження, експериментування та самовираження. Учні не лише дотримуються готової інструкції, а й розробляють власні ідеї та показують результати своєї роботи у цифровій формі (презентації, інтерактивні плакати тощо). Це допомагає розвивати комунікативні, творчі та проєктно-конструкторські компетентності.

Як відзначала в своїй праці Л. Ляхоцька, «технологічна освітня галузь у поєднанні з цифровими інструментами сприяє становленню сучасного учня як активного творця, а не пасивного споживача інформації» [3].

Звичайно, ефективність використання цифрових інструментів значною мірою залежить від педагогічної майстерності вчителя. Оскільки педагог має вміти інтегрувати цифрові технології в навчальний процес з урахуванням вікових особливостей учнів,

їхніх освітніх потреб і можливостей. Також, не менш важливим є дотримання балансу між цифровими та традиційними методами навчання, щоб забезпечити гармонійний розвиток дитини.

Висновки. Цифрові інструменти є ефективним засобом розвитку компетентностей молодших школярів на уроках технологічної галузі. Вони забезпечують активну участь дітей у навчальному процесі, сприяють формуванню критичного та креативного мислення та стимулюють інтерес до пізнання. Використання цифрових технологій допомагає реалізувати особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентісний підходи до навчання.

Також, інтеграція цифрових інструментів у технологічну освіту сприяє розвитку в учнів таких ключових компетентностей, як комунікаційна, інформаційно-цифрова, інноваційна та соціальна компетентності та уміння вчитися впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Морзе Н. В. Цифрова компетентність учителя нової української школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. №2 (76). С.1–15.

2. Spirin O., Oleksiuk V., Vasylenko Y., and Sirenko O., «A Model for the Development of Digital Competence of Research and Teaching Staff», *ITLT*, vol. 104, no. 6, pp. 156–179, Dec. 2024, doi: 10.33407/itlt.v104i6.5889.

3. Ляхощка Л. Л. Використання цифрових інструментів у початковій освіті: методичні аспекти. *Початкова освіта*. 2022. №4. С. 25–29.

4. Canva. URL: <https://www.canva.com/> (дата звернення: 08.11.25).

5. Google Slides. URL: <https://workspace.google.com/products/slides/> (дата звернення: 08.11.25).

6. LearningApps. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 08.11.25).

7. Kahoot. URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення: 08.11.25).

8. Tinkercad. URL: <https://www.tinkercad.com/> (дата звернення: 08.11.25).

9. MindMeister. URL: <https://www.mindmeister.com/> (дата звернення: 08.11.25).

10. Google Classroom. URL: <https://paint.js.org/> (дата звернення: 08.11.25).

11. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг.ред. О.Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. Київ: Інститут інфор-маційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.

12. Papert S., «Mindstorms. Children, Computers and Powerful Ideas», Second Edition. NY, «BasicBooks», 1993. 230 p.

PECULIARITIES OF ENGLISH-LANGUAGE SPORTS DISCOURSE: TEAM RADIO AND FORMULA 1 INTERVIEWS

Larysa Fedosenko

Senior English teacher at Hlukhiv
Secondary School No. 6 of the Hlukhiv
Town Council, Sumy Region

Polina Kompanets,

10th grade student at Hlukhiv
Secondary School No. 6 of the Hlukhiv
City Council, Sumy Region

Keywords: *sports discourse, English for specific purposes, team radio, media interviews, professional communication, motorsport linguistics.*

Introduction. Professional sport is a complex communicative environment in which language serves multiple purposes, including operational coordination, performance

evaluation, emotional regulation and public representation. In international motorsport, English is the dominant working language, facilitating communication between multinational teams, drivers, engineers, journalists and spectators.

Communication in this environment is structured by two primary discourse domains: real-time technical interaction (team radio) and institutionalised media communication (interviews). Although both occur within the same professional setting, they differ significantly in terms of their purpose, structure and linguistic form. Examining these differences sheds light on how language adapts to varying communicative demands under conditions of extreme performance pressure and global visibility.

Research results. Sports discourse belongs to the broader category of institutional discourse, characterised by role-based interaction, specialised terminology, and goal-oriented communication. Participants operate within clearly defined roles: driver, engineer, strategist, interviewer or media representative. Their language use is shaped by professional norms, situational urgency and technological mediation.

In high-performance environments, discourse becomes highly functional. Efficiency, clarity and rapid interpretability of communication are prioritised over grammatical completeness or stylistic variation. This functional orientation is particularly evident in team radio communication.

Team radio communication is highly compressed. Utterances are short and often grammatically incomplete. Speakers prioritise speed and clarity over syntactic completeness. For instance, messages often omit subjects or auxiliary verbs, relying on shared situational awareness. This linguistic economy reflects the need for immediate processing during high-speed competition. Communication must be unambiguous yet minimal to avoid cognitive overload. Team radio discourse includes domain-specific terminology related to vehicle performance, strategy, and race conditions. Lexical items refer to tyre management, fuel consumption, mechanical issues and competitive positioning. These terms function as precise operational signals rather than descriptive language. Technical vocabulary is often combined with coded expressions that compress complex information into short phrases understood only within the professional community.

Most communications on the team radio perform directive or informational functions. Engineers provide instructions, updates or warnings, while drivers report sensory feedback. The discourse structure is procedural and task-oriented, reflecting hierarchical coordination. Typical speech acts include commands, recommendations, status reports, problem notifications and performance confirmations. Despite its technical nature, team radio communication often contains strong emotional markers, particularly in stressful situations. Exclamations, intensifiers and prosodic emphasis convey urgency, frustration or relief. However, emotional expression remains functionally embedded within performance-related communication.

Unlike team radio, interviews are designed for public consumption. Communication is oriented towards explanation, narrative construction and image management. Speakers must translate their technical experience into language that is accessible to non-specialist audiences. This shift results in more elaborate syntax, structured responses, and narrative coherence.

Interview discourse often involves evaluative adjectives, reflective statements and personal interpretations. Drivers and team representatives discuss strategy, performance and emotional experiences. Language serves informational, representational, and reputational functions.

Sports interviews often follow a predictable pattern: an assessment of performance, an acknowledgement of team effort, an expression of gratitude and an expectation for the future. These formulaic elements reflect the institutional norms of media communication.

Interview discourse contributes to the construction of professional identity. Speakers present themselves as competitors, team members and public figures. Their linguistic choices reflect their self-presentation strategies, including modesty, confidence, and professionalism.

Table 1

The contrast between team radio and interviews illustrates how communicative purpose shapes linguistic form

Feature	Team Radio	Interviews
Primary goal	Operational efficiency	Public communication
Time constraints	Immediate	Extended
Audience	Internal (team)	External (public, media)
Language form	Compressed, technical	Elaborated, explanatory
Emotional expression	Spontaneous, situational	Managed, reflective

This comparison demonstrates that sports discourse is not homogeneous but context-dependent, shaped by institutional roles and communicative objectives.

English serves as a lingua franca in international motorsport, facilitating interaction among participants with different linguistic backgrounds. This global communicative function contributes to the standardisation of terminology and the development of specialised discourse conventions. At the same time, non-native speakers introduce linguistic variation in the form of hybrid structures and simplified vocabulary, which enhances communicative efficiency. Consequently, English-language sports discourse reflects both standardisation and adaptation.

The coexistence of operational and media-oriented discourse reveals the multidimensional nature of professional communication in elite sport. Language serves as a technical tool, a coordination mechanism and a medium of public representation simultaneously. Studying such discourse provides insight into language adaptation under extreme time pressure, the interaction between technical and social communication, the institutional shaping of linguistic behaviour and the globalisation of professional English.

Conclusion. Communication in English in the context of professional motorsport demonstrates highly specialised discourse patterns, shaped by functional demands and institutional contexts. Team radio communication is characterised by brevity, technical precision and procedural structure, whereas interview discourse emphasises narrative construction, evaluation and public representation. Together, these forms of communication illustrate how language adapts to different performance environments within the same professional domain. Understanding these discourse patterns can inform research in sports linguistics, English for specific purposes, and institutional communication.

Future research could examine the prosody of real-time communication, the cross-cultural variation in interview discourse and the effect of digital broadcasting technologies on sports language.

References

1. Brosch, C. (2025). On the conceptual history of the term lingua franca. *Apples: Journal of Applied Language Studies*. Available online: <https://doi.org/10.17011/apples/urn.201502122046> (accessed on 11 February 2026).
2. Fekri, F. Green Hydrogen and Formula 1: Advancing Sustainable Comprehensive Approaches for F1 Racing in the Mena Region. *J. Sustain. Dev. Law Policy* 2024, p.12.

3. Formula 1, Impact Report. 2023. Available online: <https://corp.formula1.com/wp-content/uploads/2024/04/Formula-1-2023-Impact-Report-Executive-Summary-1.pdf> (accessed on 10 February 2026).

4. Takahashi, C. Motivation and persistence in learning among self-instructed learners using radio materials. *Language Education & Technology*, 2024, p. 14-21.

DEVELOPING SOFT SKILLS AS A BASIS FOR SOCIAL LEARNING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Guo Yiqing, 2nd year postgraduate student of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Scientific advisor: Iryna Pinchuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Keywords: *soft skills, social learning, higher education, professional competence, collaboration, communication, student development.*

Introduction. Contemporary higher education is undergoing a period of significant transformation due to globalisation, technological progress and the evolving demands of the labour market. Universities are no longer just expected to provide academic knowledge; they must also produce graduates who are capable of effective communication, teamwork, leadership and continuous self-development. These competencies, commonly referred to as “soft skills”, play a crucial role in students’ socialisation and professional integration. At the same time, higher education institutions are placing greater emphasis on social learning, which is an educational process based on interaction, cooperation and the construction of shared knowledge. In this context, soft skills serve as both a prerequisite for and an outcome of social learning, enabling students to meaningfully engage in collaborative environments.

Scientific literature analysis. A comprehensive analysis of scientific literature proves their importance, and contemporary scientific sources discuss the principles of a social approach as a basis for developing soft skills. Turkish researchers M. F. Sadik and F. Ozdamli emphasise in their work the importance of integrating problem-solving, collaboration, interpersonal, and communication skills into higher education curricula, particularly in the IT sector. Their research highlights the mismatch between academic technical knowledge and the practical skills expected by employers and argues for a curriculum that develops these essential soft skills through social interaction and collaborative learning. C. Succi and M. Canovi focus on soft skills to enhance graduate employability, comparing students’ and employers’ perceptions [5].

A Ukrainian research team is investigating the impact of communicative teaching methods on the professional development of future teachers. A. Fedorenko, K. Bershadaska and Yu. Kapayeva addresses the development of cross-cutting skills in primary school pupils in extracurricular educational institutions [2].

Bhasin, Manya and Akanksha’s research [1] explores the critical role of soft skills in shaping an individual’s career readiness and success. It emphasises the increasing demand for employees with a variety of soft skills, suggesting that these competencies should be integrated into professional development programmes to improve workforce competence.

The paper aim is to highlight the peculiarities of developing soft skills as a basis for social learning in higher education institutions.

Research results. Soft skills refer to a broad range of personal, interpersonal and cognitive abilities that allow people to function effectively in social and professional situations. Unlike technical or subject-specific knowledge, soft skills can be transferred across different disciplines and occupations. Examples of soft skills include communication, teamwork, problem-solving, adaptability, emotional intelligence, leadership, and critical thinking. Researchers emphasise that soft skills are closely related to behavioural patterns, attitudes, and social interaction strategies. They develop gradually through practice in real-life social situations rather than through purely theoretical instruction.

Social learning is based on the principle that knowledge is constructed through interaction with others. In higher education, this process occurs through group discussions, collaborative projects, peer learning, and academic communities. Such environments encourage dialogue, negotiation of meaning, and shared responsibility for outcomes. Such environments require students to demonstrate communication competence, empathy, an openness to diverse perspectives and the ability to cooperate – all of which are core elements of soft skills. Therefore, social learning depends on, and contributes to, the development of these competencies.

Soft skills create the psychological and behavioural conditions necessary for effective social learning. Their influence can be observed in several areas. For example, communication competence, clear expression of ideas, active listening and constructive feedback are all essential for knowledge exchange. Without communication skills, collaborative learning becomes inefficient. Social learning relies on collaboration and teamwork, as well as shared goals and mutual responsibility. Teamwork skills help students to coordinate their efforts, resolve conflicts and achieve collective outcomes. Developing emotional intelligence, based on understanding one's own and others' emotions, supports respectful interaction and psychological safety within learning groups. Adaptability and openness are also required for learning in social environments, as they necessitate flexibility, a willingness to reconsider viewpoints, and a readiness to engage with diversity. Critical and reflective thinking enables students to evaluate information, compare perspectives and reflect on shared experiences in order to construct meaningful knowledge. Thus, soft skills enable group interaction to become effective learning.

Higher education institutions can foster soft skills through intentional pedagogical design. Effective approaches include collaborative learning models, such as group projects, peer teaching and cooperative problem-solving tasks, which create authentic contexts for interaction. Other effective approaches include project-based learning, where real-world projects encourage responsibility, leadership, planning and communication; reflective practices, such as journals, portfolios and self-assessment activities, which promote self-awareness and emotional regulation; experiential learning, where internships, simulations and service-learning experiences provide opportunities to apply social competencies in practice; and interactive teaching methods, such as discussions, debates and case studies, which develop argumentation and negotiation skills. The key principle is integration: soft skills should be embedded within academic content and learning activities, rather than being taught separately.

The effectiveness of forming soft skills depends not only on teaching methods, but also on institutional culture. Universities can support social learning by promoting student-centred education, encouraging interdisciplinary collaboration, supporting academic communities and peer networks, providing opportunities for leadership and participation in decision-making, integrating digital platforms for collaborative communication and fostering inclusive and respectful learning environments. When institutional structures support interaction and cooperation, the development of soft skills becomes a natural outcome of educational practice.

Despite growing recognition of their importance, the development of soft skills presents several challenges, including difficulty in assessment and measurement, insufficient teacher

training in facilitative methods, a curriculum focused on disciplinary content rather than soft skills, and a lack of clear institutional strategies. Addressing these challenges requires systematic policies, professional development for educators and the adoption of competency-based educational models.

Conclusion. Soft skills development is fundamental to social learning in higher education institutions. These competencies enable students to engage effectively in collaborative knowledge construction, adapt to changing environments and prepare for professional and social life. Integrating soft skills into educational practice can enhance communication, cooperation and reflective thinking, thereby strengthening the social dimension of learning. Higher education institutions that intentionally cultivate these competencies create more dynamic, inclusive and effective learning environments. Future research should focus on developing reliable assessment tools for soft skills and designing comprehensive institutional models that incorporate social learning at all levels of higher education.

References

1. Bilous, O. (2025). Features of the development of soft skills in primary school teachers: Results of an empirical study. *UNESCO Chair Journal Lifelong Professional Education in the XXI Century*, 1(11), 155-172. doi: 10.35387/ucj.1(11).2025.0010.
2. Fedorenko A., Bershadka K., Kapayeva Yu. Forming of cross-cutting skills in primary school pupils within extracurricular educational institutions. *Pedagogical Sciences*, 28(2), P. 73-82 URL: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2025.2.73>
3. Hrona, N., Vyshnyk, O., & Pinchuk, I. (2022). Soft skills development in future primary school teacher's training. *Educational Challenges*, 27(2), 79-90. doi: 10.34142/2709-7986.2022.27.2.06
4. Succi, C., & Canovi, M. (2020). Soft skills to enhance graduate employability: Comparing students and employers' perceptions. *Studies in Higher Education*, 45(9), 1834-1847. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1585420>

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(м. Глухів, 19 лютого 2026 року)

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому
доступі на сайті Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

У збірнику максимально точно збережена орфографія і
пунктуація, запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірну інформацію
несуть учасники, наукові керівники

E-mail: kaf_pedagog@gnpu.edu.ua

Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2026